

پەرۋەرلەر ۋە فېزىكىلار

گۇقۇبارلىقى پەرۋەردەيى ۋە زىيە ۋە زارەتى پەرۋەردەيى
حكومتى ھەرقىمى كوردستان دەرى دەكات
ژمارە (1) سائى 2008

ۋتەي ژمارە... .

لە يەكەمىن ژمارەي گۇقۇبارەكە تاندا
(پەرۋەردە ۋ فېزىكىلار) چە ندىن لىكۇلئىنە ۋە
سەبارەت بە سىستەمى پەرۋەردە ۋ فېزىكىلار
بلاۋكراۋنە تەۋە، كە ھەندىكىيان پاستە ۋخۇ
پىۋەندىيان بە ئەزموۋنى ھەرقىمە ۋە ھەيە،
ئەۋانى دىكەش لە سەرچاۋە زانستىيەكانى
بىانىيە ۋە ۋەرگىرپراۋن ۋ لەلايەن دەستەي
نوسەرانە ۋە ئامادەكراۋن.

بۇ ژمارەكانى ئايىندەش داۋا لە ھەموو
سەرپەرشتىارو شارەزاۋ مامۇستا بە پىزەكان
دەكەين كە بە بەرھەمە زانستىيەكانىانە ۋە
بەشدارى لە دەۋلەمەندىكىنى ئەم گۇقۇبارەدا
بىكەن، بۇ ئەۋەي پەنجى ھزرى بە پىزىيان
بىتتە بەشېك لە ۋ گۇرپانكارىيە بنەرەتتىيانەي
ئەمىرۇ لە پىرۇسەي پەرۋەردە ۋ فېزىكىلاردا
دەكرىن.

سەرنوسەر

خاۋەنى ئىمتىياز

د. دۇشاد ەبەدولپەرەمان مەمەد

سەرنوسەر

ئەمەد مەمەد قەرەنى

ناۋئىشان

ھەۋلىر - ۋەزارەتى پەرۋەردە

تەلەفۇن:

سەرنوسەر : 2230135

بەدالە : 2233084

2233085

فاكس : 2230471

ئىمىل:

info@moe-krq.com

لەم ژمارەيەدا

- * فېئىبوونى چالاك و: پەرۋەردە و فېئىر كىردن 3
- * بەھەرەۋەزى فېئىر كىردن و: پەرۋەردە و فېئىر كىردن 17
- * ئەلبوومىك بۇرپىزىمانى ئامرازى كۇ (ان) د. شېركۇ بابان 25
- * چەند سەرنىچىك دەربارە سىستەمى پەرۋەردە و خويندەن ئىحسان تاھىر 35
- * بەرەى جەنگى تاقىكىردنەۋەى بەكالۇرىيا ھۇمەر قەرەداغى 85
- * يەكەمەن مانگى پۇلى يەكەم غەرىب عەلى عەزىز 93
- * ئەپىناۋى پىرۆسەى پەرۋەردە و فېئىر كىردن شوكر سلىمان 98
- * گىرنگى چالاكتىر كىردنى تە ئەفزىۋنى پەرۋەردەى شەۋكەت ھادى قادىر 107
- * شاندىكى پەرۋەردەى تايىبەت پەرۋەردە و فېئىر كىردن 112
- * شىۋازەكانى فېئىر كىردنى پەككەۋتەكان پەرۋەردە و فېئىر كىردن 121
- * رابەرى ھارىكار بۇ مامۇستايىن زامانى ئىنگلىزى و: رەشىد تەبىب 134
- * جۇرىن سەرپەشتىارىيا پەرۋەردەى ئا: پەرۋەردە و فېئىر كىردن 148
- * ئەپىناۋ خويندەۋەى باشتىر و وردتىر و/ ئا: ئىدىرىس عەبدوللا 162
- * چەند خالىن بىنەرەتى بۇ پەرۋەردەكرنا زارۇكى ئا: پەرۋەردە و فېئىر كىردن 185
- * مەشق دېسەنگىرتن و بەرھەنگارىين و: پەرۋەردە و فېئىر كىردن 190
- * ئەرك و مافەكانى مامۇستا و: موكەرەم رەشىد تائەبانى 195
- * مىندال و تە ئەفزىۋن پەرۋەردە و فېئىر كىردن 209
- * خۇ پاراستن ئە كەرەستە ھۇشبەرەكان پەرۋەردە و فېئىر كىردن 216
- * ھەئسەنگاندن ئە پەرۋەردەى ۋەرزىشيدا ئا: پەرۋەردە و فېئىر كىردن 225

ئەۋ بەرھەمانەى كە ئەم ژمارەيەدا بلاۋكرائەتەۋە راۋبۇچوونى ئوسەرەكانىيانە ،

ۋەزارەت ئىبيان بەرپىسىار ئىبىيە

**له نه‌زموننه نوییه‌کانی
بواړی په‌روه‌ده و فیټرکړدن**

فیټر بوننی چالاک

ثا په‌روه‌ده و فیټرکړدن

له‌نه‌نجامی توژینه‌وه‌کانی هم دواپیسه‌وه دهرکه‌وتووه شیوازی وانه‌گوتنه‌وه‌ی کلاسیکی که ماموستا به‌هویسه‌وه زانیاری ده‌داته قوتابی و قوتابی گوی له‌و زانیاریانه ده‌گریټ باوه. ه‌روه‌ها دهرکه‌وتووه که هم شیوازه یارمه‌تی نه‌وه نادات فیټر بوننیکی راسته‌قینه بخولقیټ، داواکاری به‌رده‌وامیش هه‌یسه بؤ که‌شه‌پیدانی شیوازه‌کانی وانه‌گوتنه‌وه‌که قوتابی له‌فیټرکړدنه‌که‌یدا به‌شداری پی بکات. له‌هیچ حاله‌تیکدا فیټر بوننیکی چالاک دروست ناکات.

که‌واته فیټر بوننی چالاک چپیبه؟

بؤته‌وه‌ی فیټر بوننی چالاک بیټ ده‌بیټ قوتابیان خویان به‌خویندنه‌وه

له دواپه‌مین ده‌ ساله‌ی سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌وه فیټر بوننی چالاک بووه‌ته ته‌وه‌ریکی سه‌ره‌کی له‌ پرؤسه‌ی فیټر بوننی و فیټرکړدندا، بایه‌خیکی زوری پی ده‌دریټ، ته‌نانه‌ت بووه‌ته بنچینه‌ی دارشټنی ستراتیییه‌ته نوییه‌کانی هه‌ردو و کرداری: فیټر بوننی له‌ لایه‌ن قوتابییه‌وه‌و وانه‌گوتنه‌وه‌ له‌ لایه‌ن ماموستاوه.

که‌وره‌ترین خه‌سله‌تی فیټر بوننی چالاک له‌ پرؤسه‌ی فیټر بوننی و فیټرکړدندا نه‌وه‌یسه که‌ کاریگه‌رییه‌کی گشتگیرو راسته‌وخؤ له‌سه‌ر هه‌موو ره‌که‌زه‌کانی پرؤسه‌که‌ هه‌یسه وه‌ک قوتابی، ماموستا، ژینگه‌ی فیټر بوننی، پرؤگرامی خویندن، به‌رپوه‌به‌ر، هویسه‌کانی فیټر بوننی.

پیناسه‌ی فیټر بوننی چالاک

له فیترکردندا بؤ دهرده که ویت: وهک به پروونی له پره نسیپی سییه مدا دهرده که ویت و به شیوه یه کی نیمچه پروون له پره نسیپی یه که م و دووهم و چوارهم، یان به شیوه یه کی ناراسته و خو له پره نسیپه کاندایمان پروون بووه.

فیتربوونی چالاک پیوسته

پیوستی فیتربوونی چالاک له نه نجامی کؤمه لیک هؤکاره وه دهرکه وت، په رنگه گرنگترینیان حاله تی سه رسورمان و په شیوی بیست که له قوتابیاندا دهرده که ویت، شه ویش پاش هر کرداریکی فیتربوون که پروبه پرووی ده بنه وه دکریت و لیک بدریته وه که شه له نه نجامی تیکه لاونه بوونی زانیارییه تازه کانه وه به شیوه یه کی راست له ناو میشکیاندا بیته ناراه له هر چالاکیه کی فیتربوونی ناسایی و ده شیت چالاکیه کانی فیترکار له شیوازه ناساییه کاندایه سف بکریت:

﴿قوتابی پیی باشه به شیکی زوری شه وه فیتربووه له بهر بکات.

﴿بؤ قوتابی زه همه ته شته کانی بیریته وه، ته نیا ته گهر به پیی ریزبه نندی هاتنی له کتیدا باس بکریت.

5- وانه گوتنه وهی دروست کاتیکی باش بؤ فیتربوونی دهره خسییت.

(کات + وزه) = فیتربوون دهرکه وتوه که فیتربوون پیوستی به کاتیکی باش هیه. ههروه قوتابیان پیوستیان به فیتربوونی کارامه یی له به پیره بردنی کات هیه، چونکه کارامه یی له به پیره بردنی کات هؤکاریکی گرنکه له فیتربووندا.

6- وانه گوتنه وهی دروست زورتترین بری مه زنده کردن دینیتته دی (زورت مه زنده بکه، به ده نگ هاتنی زورت دیتته دی). شه مه دهرکه وتوه که گرنکه مه زنده ی بهرز بؤ کاری قوتابیان دابنریت، چونکه یارمه تیان ده دات هه ولی به دیه تانی بدن.

7- وانه گوتنه وهی دروست له وه ده گات که زیره کی زور جووری هیه و فیترکارانیش شیوازی فیتربوونیان جوړاوجوره. دهریشکه وتوه که زیره کی جوړاوجوره و قوتابیان بؤ فیتربوون شیوازی جوړاوجور به کاردینن، بویه وانه گوتنه وهی دروست په چاوی شه جیوازی جوړاوجوریه ده کات، له وهی سه ره وه د گرنکی فیتربوونی چالاکمان

٭٭٭ قوتابی ههول ددهات له مانای گشتی بابه ته که بگات و له ناو بهش به شه کاندای بزر نه بیت.

٭٭٭ قوتابی کاتیکی باش بۆ بیرکردنه وه له گرنگی بابه تی فیربون تهرخان ده کات.

٭٭٭ قوتابی ههول ددهات بیرو باوهره تازه کان به ههلسوکه وته کانی ژیان بیهستیه وه که دهشیت به سه ر خویدا پیاده بکریت.

٭٭٭ قوتابی هه موو بابه تیکی تازه به وانهی پیشووی په یوه نداره وه گری ددهات.

٭٭٭ ههول ددهات بیرو باوهری به کینک له بابه ته کان له گهله یه کینکی دیکهی به رانه بریدا گری بدات.

گۆرانی رۆلی قوتابی له فیربوونی چالاکدا

قوتابی به شداریکی چالاکه له کرداری فیربونداو چالاکی جۆراو جۆر ته نجام ددهات که پیوه نداره به بابه تی فیرکردنه وه وه ک پرسیار کردن، دانانی ئه رک، به شداریکردن له گفتوگو، لیکۆلینه وه وه خویندنه وه وه نوسین و نه زمون کردن.

٭٭٭ قوتابی ههول بابه تانه ده کات که راستی زۆریان تیدایه، پتر له بابه ته تیورییه کان که پیویستیان به بیرکردنه وه ی قول هه یه.

٭٭٭ دهرته نجامه به لگه داره کان و نمونه پیناسه کراوه کان لای قوتابی تیکهله دهن.

**گۆی هه لختنی قوتابیان
له پۆلدا جاچ بۆ وانه بیت
یان له کاتی پیشاندان
به کۆمپیووتهر بیت**

٭٭٭ به زۆری قوتابی پیی وایه ئه وهی فیری ده بی تاییه ته به مامۆستاو هه یچ پیوه ندیه کی به ژیان هه نییه.

٭٭٭ له فیربوونی چالاکدا زانیاری تازه به شیوه یه کی راسته قینه تیکهله به میشکی قوتابی ده بی که وا ده کات متمانه به خودی خو ی پهیدا بکات و دهشیت چالاکی قوتابی له م جۆره فیربوونه دا وه ک ئه وهی خواره وه وه سف بکریت.

گۆرانی رۆلی مامۆستا لە فێربوونی چالاکدا

لە فێربوونی چالاکدا رۆلی مامۆستا ئاراستەکردن و پێنمایی کردن و ئاسانکردنە و "بەسەر کرداری فێرکردندا زال نابێ" وەك لە تێكەڵ و پێكەڵی شیوازی کلاسیکدا هەیه.

بەلکو زیرەکانە کاری فێرکردن بەرپۆه دەبات، بەچەشنێك كە فێرکار ئاراستەهی ناماڤه دەكات، ئەمەش پێویستی بە کۆمەڵێك کارامەیی گرنگ هەیه كە پەيوهسته بە پرسیارو بەرپۆهبردنی گفتوگۆكان و دانانی نەخشی شەوقدارو ورووژینەر و شتی تر.

گرنگترین سووڤه‌کانی فێربوونی چالاک

* زانیارییه‌کانی پێشوری قوتابی لە فێربوونی چالاک رێ نیشاندەرن لە کاتی فێربوون و وەرگرتنی زانیارییه تازەکان. ئەمەش لە گەڵ ئەو تێگەیشتنە مان یەك دەگرێتەوه كە ورووژاندنی زانیاری مەرچێکی پێویستە بۆ فێربوون.

* لەرپیی فێربوونی چالاکه‌وه قوتابیان ده‌گه‌نه چاره‌سه‌ری پر مانای گرفته‌کانیان، چونکه زانیارییه تازەکان یان چاره‌کردنیان به‌بیر‌کردنه‌وه و کرده‌وی ئاسایی و باوی خۆیان گری دەدن، نەك بە کارهێنانی چاره‌کردنی ئەوانی دیکه.

* لەرپیی فێرکردنی چالاکه‌وه قوتابیان زانیاری تەواو لە‌باره‌ی تێگەیشتن لە زانیارییه تازەکان و دە‌ده‌ست دێنن.

* پێویستی گەیشتن بە ئەنجام یان دەربرینی بیرۆکه لەرپیی فێربوونی چالاکه‌وه قوتابیان ناچار دەكات زانیاری لە‌یاده‌وه‌ری خۆیاندا بگه‌رێننه‌وه، رهنه‌گه پتر لە‌بابه‌تێك ئینجا گری‌دانیان پێكەوه. ئەمەش وەك هەلۆیستە راستە‌قینه‌کان وایه كە قوتابی زانیاری تیدا بە‌کار‌دێنن.

* فێربوونی چالاک ئەوه بۆ قوتابیان دە‌رده‌خات كە توانای فێربوونیان بە‌جی یارمه‌تیدانی مامۆستا هەیه. ئەمەش متمانه‌یان بە‌خۆیان زیاد دەكات و پشت بە‌خۆیان ده‌به‌ستن.

* زۆر‌به‌ی قوتابیان پێیان باشه لە‌کاتی فێربووندا چالاک بن.

ته مهش له بهر کومه لیک هوکار، به لام
ماموستا ده توانیست شیوازی
وانه گوتنه وهی وا به کار بهیست که سهر

ته وه شکرکه هی قوتابی ته نجامی
ده دات له کاتی فیبروونی چالاکدا یان
به شداری تیدا ده کات به هایه کی
گه وره تری له و ترکه هیه که که سیکی
دیکه بوی ته نجام ده دات.

ته فیبروونی چالاک یارمه تی
قوتابیان ده دات وینه هی ماموستای لا
بگوریت له وهی که ته نیا سهر چاوه به بوی
زانباری، ته مهش مانایه کی گرنکه
له گه شه کردنی زانباری په یوه ست به
تیگه یشتنی سروشتی راستی.

له فیبروونی چالاکدا قوتابی پتر
له ناوهر زکی زانباریه که فیتر ده بیست
چونکه به کارامه یی و بالایانه بیر
ده کات هوه، ته مه جگه له فیبروونی
چونیه تی کارکردن له گه له ته وانی دیکه
که جیاوازیان له گه لیان هیه.

له هری فیبروونی چالاک هوه
قوتابیان له ستراتیه تی خودی فیبروون
ده گهن که شیوازه کانی وه ده سته پینانی
زانباریه.

دهرکه وتوووه که فیبروون
نه گهر به شیوهی به کومه ل
نه نجام بدریت چاکتر
ده چه سیپت و وانه گوتنه وهی
چاکیش وه کارکردنی
چاکه، پیویستی به هاوکاری
و به شداریکردن هیه نه ک
دووره په ریزی و پیشپرکی

پیاوه کردنی فیبروونی چالاک

هه ندیك ماموستا ترسیان
له پیاوه کردنی فیبروونی چالاک هیه،

کیشی که متری تیدایه. *به اورد کردنی به جوتهی شه

ته مهش پو لین کردنی شیوازه کانی
وانه گوتنه وهی گونجان که به پیی پلهی
موجازه فه کردن پو لین کراون:

*راسپاردن بو شه نجامدانی چه ند
پروژهیه کی تاک تاک و به کومه ل.

*به شداری کردنی قوتابیان
له شه نجامدانی چه ند لی کولینه وهیه ک.

*مه شق کردنی مهیدانی
*فیروونی به شداری یان فیروونی
ها و کارانه

*شیوازه کانی وانه گوتنه وهی به
موجازه فهی که م
*شیوازه کانی وانه گوتنه وهی به
موجازه فهی ناوه نجی

*شیوازه کانی وانه گوتنه وهی به
موجازه فهی بهرز

ماموستا داوا له دوو قوتابی
ته نیشته یه ک ده کات شه و چالاکییانه
ته نجام بدن:

*ته نجامدانی جووت مه شقی "بیر و
کتیب" بو ماوهی دوو خوله ک له کاتی
وانه که دا.

*به جووته گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک له وانه که دا بو وه لامدانه وهی
پرسیاریک یان گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک.

*به جووته گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک له وانه که دا بو وه لامدانه وهی
پرسیاریک یان گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک.

*به جووته گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک له وانه که دا بو وه لامدانه وهی
پرسیاریک یان گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک.

*به جووته گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک له وانه که دا بو وه لامدانه وهی
پرسیاریک یان گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک.

*به جووته گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک له وانه که دا بو وه لامدانه وهی
پرسیاریک یان گفتوگو کردن له سه ر
بیروکه یه ک.

1- شـيـوازی وانه گوتنه وهی
هه موار کراو:

ئهم شـيـوازه به یه کیک له جۆره کانی
وانه ی فیروونی چالاک ده ژمیریت که
لاوازترینانه، چونکه جگه له هاندانی
فیترکار بۆ بیرهینانه وه ئهرکی دیکه ی
نییه. ئه گهرچی وانه گوتنه وه که
شـيـوازیکی گونجاوه بۆ گه یانندی
زۆرتین زانیاری بۆ قوتابیان به پیی
بۆچوونی ئیمه "مامۆستایان"، به لام
ده کریت بیگۆرین تا وای لی بیست
قوتابیان تی بگهن و بیروباوهره
سه ره کییه کانی وهر بگرن. به چا کردنی
هه ندیک پرسیارو گفتوگۆ له وه
چالاکیان هیش که به کار دیت بۆ وه ی
فیروون بیست به فیروونیکی چالاک
له کاتی وانه گوتنه وه دا:

* سـی جار وه ستان له ماوه ی
وانه که دا ههروه ستانیک بۆ ماوه ی (2)
خولهک تا قوتابی بتوانیت ئه وه ی فیری
بووه لای خۆی بچه سپینئ وهک
پرسیار کردن له مامۆستا ئاخۆ بیروپرا
سه ره کییه کان چین که تا ئیستا فیری
بوونه؟

* راسپاردنی قوتابیان بۆ
ئه نجامدانی راهینانی "بی دانانی پله"
و گفتوگۆ کردن له سه ره ئه وه دهره نجامه ی
پیی گه یشتوون.

* به شکردنی وانه که بۆ دوو به ش،
که گفتوگۆی تی بکه ویت له نیوان
کۆمه لئیه بچوک بچوک له باره ی
بابه تی وانه که وه.

* به سه ره زاره کی گوتنه وه ی وانه که
بۆ ماوه ی (20-30) خولهک (بی)
ئه وه ی ری بدریت قوتابیان تی بیینی
بنووسن، ئینجا ازیان لی بهیتریت
بۆ ماوه ی (5) خولهک بۆ نووسینی ئه وه
شته ی له وانه که بیریان دیتته وه، ئه وسا
له وه ماوه یه ی له وانه که ماوه دابه شی
کۆمه لئیه بچوک بچوک ده کرین و
گفتوگۆیان له سه ره ئه وه ی فیری بوون
له گه ل ده کریت.

2- شـيـوازی گفتوگۆ:

شـيـوازی گفتوگۆ یه کیکه له شـيـوازه
باوه کان و باشتره له وانه ی هه موار کراو
ئه گهر وانه که که ئامانجی بیرهینانه وه ی:
زانیاری بیست بۆ دريژترین ماوه،
هاندانیان بیست بۆ به رده وام بوون
له خویندن، پیاده کردنی زانیارییه

بدات وەك: دانانى پرسیار بۆ گفتوگو و بەرپۆە بردنى، خستنه پرووى چەمكى گرنىگ، نووسىنى راپۆرتىك لەبارەى ئەو لىكۆلېنەوہى ئەنجامى داوہ.

كۆسپەكانى بەردەم فېرپوونى چالاک

ئەو كۆسپانەى دېنە رېئى فېرپوونى چالاک بەدەوورى كۆمەلئى شتدا دەسوورپېنەوہ: وەك تىگەيشتنى مامۆستا لەسروشتى كارو رۆلەكانى، ناپرەحت بوون و نىگەرانى كە لەئەنجامى گۆرانى پېويست پرووى داوہ، كەمى پالئەرى پېويست بۆ گۆران و دەشپت كۆسپەكان لەم خالانەدا كۆبەكەيتەوہ:

- ترسان لەئەزمونكردىنى ھەر تازەبەك.

- كورتى ماوہى وانە.

- زۆرپوونى ژمارەى قوتابيان لەھەندىك پۆلدا.

- كەمى لەھەندىك كەرەستەو نامراز.

- ترس لەبەشدارى نەكردنى قوتابيان و بەكارنەھيئاننى كارامەيى لەبېركردنەوہى بالادا.

وہدەستەتوہەكان بېت بۆ ھەلۆيىستى نوئى، گەشەپېدانى كارامەيى بېركردنەوہ بېت لايان.

. لېرەدا مامۆستا پرسیارى ئەو دەخاتە پروو كە بەدەوورى بېروپرا سەرەكېيەكاندا دەسوورپېتەوہ و تايبەتە بەبابەتى فېركراو.

ئەم شىۆازە پېويستى بەوہ ھەيە قوتابيان كارامەيى تەواويان بەشىۆازە گونجاوہەكان ھەبېت بۆ پرسیاركردن و بەرپۆە بردنى گفتوگوكان، ئەمە جگە لەو زانين و كارامەيىيەى كە يارمەتى خولقاندنى ژينگەى گفتوگو دەدات "ئەقلى و مەعنەوى" ئەمە قوتابيان ھان دەدات بېروپراكان و پرسیارەكانيان گۆساغانە و نازايانە بۆنەروو.

3- فېرپوون بە ھاوكارى

كە قوتابيان تىيدا دابەشى چەند كۆمەلەيەكى نايەكسان دەكرين "نەگونجاو" ئەم كۆمەلانەش ھانى ئەوہ دەدات ھەموو شىۆازىكى بەردەوام بوون لەنيوان خۆياندا بەكاربېنن "تەلەفۆن، پۆستى ئەلېكترونى" كۆمەلەكە لەناو ھۆلئى خويندن و دەرەوہى رادەسپېررين تا كاريكى گرنىگى دياركراو ئەنجام

6- جووت جووتی ره مه کی

له قوتابیان له چالاکیه پیک بهینه.

7- مه رجی سه ره کوهتن

له پیاده کردنی فیربوونی چالاک "وهک له

چالاکیه واقیعه کان وایه" بیر کردنه وه

ووردبوونه وه به له کرده کانی وانه گوتنه وه

به دراد اچوونی شته تازه کانه.

هه نگاوه کانی گورینی یه که بو

فیربوونی چالاک

* ٚوهی به که شفکردن و ٚوهی به

هاوکاریکردن فیری دهن، ههروهها

ٚوهی ته نیا به ٚیلقاکردن نه بی فیری

نابن دیاری بکه لیره دا رولی ماموستا

به گورانی شیوازه وانه گوتنه وه که

ده گوریت.

* ٚه گهر سه چاوه ته کنیکی

زانباریه کانت لابوو، نیا ٚوهی

له گوتنه وه یه که که دهی گوری چیه که

فیربوونی دیکه لای قوتابیان

ده چه سپینیت و راده ی تیگه یشتیان

دیاری ده کات.

* له سه ر بنه مای وه لامدانه وهی دوو

پرسیاره که ی پتسوو:

- فیربوون به بریکی باش.

- ترس له زال نه بوون به سه ر

قوتابیاندا.

- که می کارامه یی لای قوتابیان بو

به پریوه بردنی گف توگوکان.

- ترس له ره خنه گرتنی ٚهوانی تر بو

شکاندنی باوه کان له فیرکردندا.

ناموزگاری بو دستپیگردنی

چالاکیه کانی فیربوونی چالاک

1- به سه ره تابه کی کورت و بی

فیزانه ده ست پی بکه.

2- نه خشه یه بو چالاکیه کی

فیربوونی بالا په ره پی بده، تاقی

بکه وه، زانیاری له باره یه وه کو بکه ره وه،

بیگوره، ٚینجا سه ر له نوئی تاقی

بکه وه.

3- یه که م جار ٚه وهی له قوتابیان

داوای ده که ی تاقی بکه وه.

4- له گهل قوتابیان روون به و بی

گرئی تامانج له و چالاکیه و ٚه وهی

له باره ی کرداری فیربوونه وه ده یزانی

بو یان ده ریخه.

5- له گهل قوتابیان له سه ر هیمایه ک

بو وه ستانی قسه کردن ریک بکه وه.

- 2- کاتی چالاکییه که چ کاتیکه؟
سه ره تای یه کدی بینین، یان له کو تایی،
یان له دانیشتنه که همووی.
- 3- چند کات بو ته نجامدانی
چالاکییه که پیویسته؟
- 4- نایا قوتاییان وه لومه کانیان /
بیرکردنه ویان / پرسیاره کانیان دهنوسن
یان ته نیا به گفتوگو ئیکتیفا ده که ن؟
- 5- نایا وه لومه کانیان ده دهنه وه؟ یان
ناویان له سه ره کاغزه دهنوسن.
- 6- نایا کاتیکی باش بو بیرکردنه وه
له وه لومه کانیان و گفتوگو کردن له گهل
ماموستا به قوتاییان ده دریت؟
- 7- نایا تاك تاك یان به جووته
گفتوگو له گهل سه رجه م پوله که
ده کریت؟
- 8- نایا قوتاییان پیشت زانیاریان
له باره ی چالاکییه که وه پی دهریت؟
سه رنج بده هتا ته گهر بابه ته که واش
نه بوو "جیاوازی هه بوو" نه وه قوتاییان
پیویستیان به وه هه یه رای ماموستا
له باره ی بابه ته که یان کیشه که یان
پرسیاری تاییه ت به گفتوگو که وه بزائن.
- یه که ی فیبروون وا دابنی که
فیبروونی چالاک جیی فیبروونی
کلاسیکی بگریته وه به ره چاوکردنی
تامانجه کانی یه که که وه تامانجه کانی
بابه ته که.
- چالاکی گونجاو بو ژینگه ی
فیبروونی چالاک دابنی.
- چالاکی ئیلقا کردن بو به شه کانی
یه که که دابنی که له پی فیبروونی
چالاکه وه فیبری نابن.
- چالاکی وا دابنی که یارمه تی
قوتاییان ددهات پیشکه وتنیان له ماوه ی
یه که که دا هه لسه نگیئن.
- چالاکی هه لسه نگانندی گونجاوی
وا دابنی که بو فیبروونی چالاک باش
بیته.
- له کاتی دانانی چالاکی بو فیبروونی
چالاک پیویسته وه لومی نه م پرسیارانه
بدهینه وه:
- 1- تامانچ لهو چالاکییه چییه؟
لایه نه کانی کارلینک کردن چییه؟ نایا
قوتایییه که له گهل نه وه ی ته نیشتی
دابنیشتی، یان یه کینک له گهل نه وه ی
دیکه دا دابنیشتی که نایناسیته؟ یان
کومه لیک له قوتاییان.

زیره‌کی و وریایی ماموستا و قوتابیان
ده‌ده‌که‌ویت که چوَن داهیتان
له‌دابه‌شکردنی نهرکه‌کاندا ده‌کهن.

– گرووپه‌کان کاره‌کانیان ده‌خه‌نهروو،
ئهمه‌ش به‌رپگه‌یه‌کی ریزه‌ندی رپک و
پیک ده‌بییت و، له‌ئهمه‌نجامی
گفتوگۆیه‌کاندا پیش‌رکپیه‌ک دروست
ده‌بییت که کامه‌یان به‌رپه‌نگیکی
گشتگیرو ته‌واو که موکوورپیه‌کانی
خه‌مساردی مندال له‌پاک و خاوپینیدا
ده‌خاته‌پوو و رپگه‌چاره‌ی گونج‌اویشی
بو داده‌نییت. له‌کاتی پیوستدا ماموستا
به‌شداري له‌گفتوگۆیه‌کاندا ده‌کات و
بوچوونه‌هاودژه‌کانیش یه‌کلابی
ده‌کاته‌وه.

– قوتابیان هه‌ول دده‌ن و له‌لامی
پرسیاره‌کانی ناو کتیبی پرژگرامه‌که
بده‌نه‌وه.

– دوا هه‌نگاویش هه‌موویان پیکه‌وه
بابه‌ته‌که هه‌لده‌سه‌نگینن که ده‌کرپیت
له‌رپگه‌ی چهند پرسیارپکی گشتیبه‌وه
بییت، له‌وانه:

1- ئامانجه‌کانی وانه‌که چی بوون؟
هه‌لبه‌ته ئامانجه‌کان هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه
له‌گۆشه‌یه‌کی ته‌خته‌ره‌شه‌نوسراون و،

9- تا چند ناماده‌کاری پیوست
بو چالاکییه‌که کراوه؟ چ پیوسته‌بو
قوتابیان بو به‌شداریکردنی کاریگه‌رانه؟
ئهمه‌ش نمونه‌یه‌کی پراکتیکیه
له‌باره‌ی دامه‌زراندنی شیوازی گرووپه
بچووکه‌کانه‌وه که یه‌کیکه
له‌شیوازه‌کانی فیربوونی چالاک له
وانه‌گوتنه‌وه‌دا:

بابه‌ت / بوچی مندال له‌پاک و خاوپینی خویدا خه‌مساردی ده‌کات

– له‌سه‌ره‌تاوه ماموستا و
به‌هاوکاری قوتابیان ئامانجه‌کانی وانه‌که
ده‌ستنیشان ده‌کات، ئه‌ویش به‌رپگه‌ی
گفتوگۆ و دانوستاندنه‌وه.

– ماموستا له‌گه‌ل قوتابیاندا ماوه‌ی
گفتوگۆکه ده‌ستنیشان ده‌کهن و،
هه‌نگاوه‌کانی جیبه‌جی کردنی وانه‌که‌ش
داده‌نیین.

– هه‌ردوو لایهن (ماموستا و
قوتابیان) بابته‌که ده‌خه‌نهروو و،
قوتابیان (به‌سه‌ره‌رشتی ماموستا)
ده‌کرپنه‌چهند گرووپیکه‌ی بچووکه‌وه‌و
رۆل و ئهرکی هه‌ر گرووپیک و
ئهمه‌کانی ده‌ستنیشان ده‌کهن، لی‌ره‌دا

یه کیتک له قوتابیان هه لده ستیت و سهه
له نوی ده یا نغوینیتته وه.

2- ئایا ئامانجه کافمان جیبه جی کرد؟
لیره دا ئامانجه جیبه جی کراوه کان
ده ژمیرین و، ته گهر هه ندیکیان به دی
نه هاتین ئه وه هوییه کانی به جی
نه گه یاندنیان ده ستنیشان ده کریت و
ده بنه هه نگاویکی سهه کی بو
پلاندانانی وانه ی داها توو.

له کاتی پلاندانانی وانه که دا، و
باشه ماموستا نه رمی بنوینیت
بوئه وه ی به ئاسانی جیبه جی بکریت و
شتی له هه موویان گرنگتریش ئه وه یه که
ده بیته ماموستا له کاتی ئاماده کردنی
پلانی وانه که دا ره چاوی بنه ماو
خه سه له ته ستراتژییه کانی فیبروونی
چالاک بکات، که پیشت له سهه ره تایی
بابه ته که ماندا باسکراون.

سهه چاوه کان:

- التعلم النشط بين النظرية والتطبيق، مجموعة
مؤلفين، دار الشروق للنشر والتوزيع،
2006.

- مميزات المعلم الفعال، جيمس سترونج، ت:
شركة آلاء، دار العربية للعلوم.

- د. عبداللطيف حيدر - كلية التربية - جامعة
الامارات - يناير 2000م.

بِه ههروهه زوی فیترکردن

ئا - پهروهه ده و فیترکردن

بِه ههروهه زوی فیترکردن جوړه شیوازیکی فیترکردنه که تییدا قوتابیان ده کرینه چه نندین گروپی بچووکی ناناوئته وه، که ناستی خویندنیان لیک جیاوازه، ژماره ی نه ندامانی ههه گروویک له نیوان (4-6) که سه، که قوتابییه کان له نیوان خویندا له جیبه جیکردنی چه ند ئاما نجیکی هاوبه شدا هاوکارن.

که سیك به ته نیا ناتوانیت باله خانه یه که درست بکات یان نه ته وه که ی به ره وه سهرکه وتن و سه ربه خوئی بیات.

* زۆربهی که سه کانی کۆمه لگه که مان به تاکه که سی هه لی گۆران و تیپه راندنی ئه وه بهرپرسیاریه تییه ده دن که دیته ریگه یان، ئیمه که پهروهه ده کارین به ئاسانی ئه وه بهرپرسیاریه تییه ی هاوه له کافمان له ئه ستۆ ناگرین و رازیش نابین قوتابییه که بهرپرسیاریه تییه ی فیتروونی هاوپییه کی خوئی له ئه ستۆ بگریت.

هوکاری به فیتردانی هه ل و سوود وهرنه گرتن له هیزی کاری گروپه کان * نادپاری هه ندیک توخمی هاوکاری که گروپه کان سهرکه وتوو ناکات، زۆرینه ی پهروهه ده کاران جیاوازی له نیوان گروپه کانی به ههروهه زوی فیتروون و کۆمه له ی کاری هاوبه ش ناکهن. * داپران له ژیرخانی ریگخستن واده کات که پهروهه ده کاران وای بۆده چن که دووره په ریزی سسته میکی سروشتییه، هه ره ئه وه شه وای کردوه که پهروهه ده کاران وا هه ست بکه ن که

بِه ههروهه زوی فیترکردن

نا - پهروهه ده و فیترکردن

بِه ههروهه زوی فیترکردن جوړه شیوازیکی فیترکردنه که تییدا قوتابیان ده کرینه چه نندین گروپی بچووکی ناناوئته وه، که ناستی خویندنیان لیک جیوازه، ژماره ی نه ندامانی ههه گروویک له نیوان (4-6) که سه، که قوتابییه کان له نیوان خویندا له جیبه جیگردنی چه ند ناما نجیکي هاوبه شدا هاوکارن.

که سیك به ته نیا ناتوانیت باله خانه یه که درست بکات یان نه ته وه که ی به رهو سهرکه وتن و سه ربه خوئی بیات.

* زۆر به ی که سه کانی کومه لگه که مان به تاکه که سی هه لی گوزان و تیپه راندنی تهو بهرپر سیاریه تییه ده دن که دیته ریگه یان، نیمه که پهروهه ده کارین به ناسانی تهو بهرپر سیاریه تییه ی هاو له کافمان له ته ستو ناگرین و رازیش نابین قوتابییه که بهرپر سیاریه تی ی فیتروونی هاو پییه کی خوی له ته ستو بگریت.

هوکاری به فیتردانی هه ل و سوود و هرنه گرتن له هیزی کاری گروپه کان * نادپاری هه ندیک توخمی هاوکاری که گروپه کان سهرکه وتوو ناکات، زۆرینه ی پهروهه ده کاران جیوازی له نیوان گروپه کانی به ههروهه زوی فیتروون و کومه له ی کاری هاوبه ش ناکهن. * داپران له ژیرخانی ریگخستن واده کات که پهروهه ده کاران وای بۆده چن که دووره په ریزی سسته میکی سروشتییه، هه ره شه وه وای کردوه که پهروهه ده کاران وا هه ست بکه ن که

* به کارهینانی گرووپه کان له پیناو ده‌وله مه‌ندکردنی فیربوون و چاکسازی جوړه سهرکی‌شیه‌که، چونکه هه‌موو گرووپه کان له کاره‌کانیان سهرکه‌وتوو نابن، زۆرینه‌ی گه‌وره‌کان به ناشاره‌زایی کاری گرووپه‌کان به‌ره‌و خرابی ده‌بن. بۆ به‌راورد‌کردنیش له‌نیوان هیزو توانای گرووپه‌کان و سهرنه‌که‌وتنیان، ئه‌وان ریځگه‌ی تاکه‌که‌سی و ته‌نیا فیربوون هه‌لده‌ب‌تیرن که ئیستا له‌نارادایه.

به کارهینانی گرووپه‌ی به‌هه‌ره‌وه‌زی فیرکردن پ‌یویست ده‌کات که په‌روه‌ده‌کاران به‌ش‌یوازیکی ر‌یک و پ‌یک به‌سهر کۆمه‌له به‌توانا‌کاندا جی به‌ج‌یی بک‌ری‌ن.

ه‌ۆکاره‌کانی سهرکه‌وتنی کاری به‌هه‌ره‌وه‌زی فیربوون چین؟

به‌هه‌ره‌وه‌زی فیربوون کاریکی ئالۆزو ته‌نیا قوتابی دانی‌شان‌دان نییه، ده‌ست‌نی‌شان‌کردنی قوتابی‌ان و ئاگادار‌کردنه‌وه‌یان لـه‌کار‌کردن له‌گرووپه‌کاندا ئه‌مه پ‌یویست نییه، ره‌نگه قوتابی‌ان ته‌گه‌ر پ‌یکه‌وه‌یشمان دانان جوړه ک‌یبه‌رکی‌یه‌که له‌نیوان خ‌ۆیاندا بکه‌ن، هه‌روه‌ها ره‌نگه له‌نیوان خ‌ۆیاندا گفتوگ‌ۆ بکه‌ن ته‌گه‌ر هه‌ر یه‌کی‌کمان به ته‌نیا دانا، دیسان له‌نیوان خ‌ۆیاندا قسان ده‌که‌ن ته‌گه‌ر پ‌یکه‌وه‌ش بن، ب‌ۆیه

هه‌ئسه‌نگاندندا دهوری تاکه که‌سی دهرده‌که‌ویت که نه‌نجامه‌که‌شی بۆ گرووپه‌که‌ی ده‌گه‌رپته‌وه.

3- ئاوپته‌بوونی راسته‌وخۆ:

قوتابیان پئویستیان به‌کاری هاوبه‌شی راسته‌قینه‌هیه، له‌پیناو سه‌رکه‌وتندا کارده‌کهن، به‌هاوکاری یه‌کدی کردن و هاندانی که‌سیک بۆ که‌سیکی دیکه.

4- چاره‌سه‌ری کاری گرووپه‌کان:

گرووپه‌کان پئویستیان به‌داینبکردنی کات هیه بۆ گفتوگۆکردن له‌مه‌ر پيشکه‌وتن و جیبه‌جیککردنی ئامانجه‌کان و راگرتنی پئوه‌ندی نیوان ئه‌ندامه‌کان و مامۆستایان ده‌توانن بنیاتی چاره‌سه‌رییه‌کان له‌م خالانه‌دا ره‌چاو بکه‌ن:

أ- ده‌ستنیشانکردنی سی‌هۆکاری سه‌رکه‌وتنی هه‌ر ئه‌ندامیک له‌هاوبه‌شی کردن بۆ سه‌رکه‌وتنی گرووپه‌کان.

ب - ده‌ستنیشانکردنی یه‌که‌دانه له‌ره‌فتاره‌کان که سه‌رکه‌وتنی گرووپه‌که‌ی لێ ده‌که‌وێته‌وه، بۆیه مامۆستا سه‌ردانی گرووپه‌کان ده‌کات و بۆ به‌ره‌و پيشچوونی گرووپه‌کان له‌سه‌ر ناستی پۆلایش هانیان ده‌دات:

پئویسته‌ ئه‌و ره‌گه‌زو بنه‌مایانه‌ ئاماده بکه‌ن که قوتابی چۆن له‌گرووپ ده‌گات و هۆکاری سه‌رکه‌وتنیان بۆ ئاماده بکه‌ین، به‌م جووره به‌هه‌ره‌وه‌زی فيرکردن سه‌رکه‌وتوو ده‌بیته‌ بۆته‌وه‌ی به‌هه‌ره‌وه‌زی فيرکردن به‌ره‌می هه‌بیته‌ پئویسته هۆکاره‌کانی بۆ ئاماده بکریته‌ که ئه‌مانه‌ن:

1- پشت به‌ستن به‌گۆرینه‌وه‌ی پۆزه‌تیشانه:

ئه‌وه‌ش یه‌کیکه‌ له‌بنه‌ما سه‌ره‌که‌ییه‌کانی سه‌رکه‌وتن، پئویسته قوتابی هه‌ست بکات که پئویستیان به‌یه‌کدی هیه له‌پیناو ته‌واوکردنی کاری گرووپه‌کاندا، ده‌توانن به‌چه‌ند خالیک ده‌ستنیشانیان بکه‌ین که ئه‌مانه‌ن:

- أ - ئامانجی سه‌ره‌کی دابنریته.
- ب - پاداشته‌کردنی به‌شداربووان.
- ج - به‌شداري کردن له‌زانیاری و بابته‌کاندا.

د - دابه‌شکردنی دهوری هه‌ر که‌سیک.

2- به‌رپرسيارییه‌تی تاکه‌که‌سی و به‌کۆمه‌ل:

پئویسته گرووپه‌هاوکاره‌کان له‌جیبه‌جیککردنی ئامانجه‌کان به‌رپرس بن و هه‌ر که‌سیک له‌ناو گرووپه‌کان به‌راوه‌ی خۆی له‌هاوبه‌شی کردن به‌رپرسه، له‌کاتی

1- فیترخوزازان ده‌توانن بگه‌نه توانای فیربوون، قوتابیان پرسیار ده‌کهن و گفتوگوؤی بیروبوؤچوونه‌کان ده‌کهن، هه‌ندیك جاریش ده‌کهنه هه‌له‌وه، فیتری هونه‌ری گوی گرتن ده‌بن و په‌خنه‌ی بنیاتگه‌رانه ده‌گرن و شه‌وه‌ی که فیتری بوونه ده‌توانن کورتی بکه‌نه‌وه.

پشت به‌ستن به

گورینه‌وه‌ی

زانباریه‌کان

یارمه‌تی قوتابیان

ده‌دات بو فیربوونی

چه‌مکه‌کان و

به‌هره‌داران

2- هه‌لی سه‌رکه‌وتن بو فیترخوزازان ده‌ره‌خسینن، پشت به‌ستن به گورینه‌وه‌ی زانباریه‌کان یارمه‌تی قوتابیان ده‌دات بو فیربوونی چه‌مکه‌کان و به‌هره‌داران.

3- قوتابیان له‌نیوان خویناندا بیرکردنه‌وه‌ی لوژیکیانه به‌کاردینن، چونکه به‌یی بیرکردنه‌وه‌یه‌کی لوژیکیانه باوه‌ر هینان دروست نابیت.

4- فیترخواز له‌شه‌نجامی گفتوگوؤ گوئیگرتن و راقه‌کردن و بیرکردنه‌وه له‌گه‌ل خوینان و خه‌لکی دیکه‌دا شته‌کان فیترده‌بن.

قوناغه‌کانی فیربوون به‌هاوکاری

فیربوونی به‌هاوکاری به‌شیوه‌یه‌کی گشتی به‌پینج قوناغدا تیپه‌ر ده‌بیت:

قوناغی یه‌که‌م: قوناغی یه‌که‌تر ناسین

ئه‌م قوناغه کی‌شه‌کان ده‌ناسینیت و ئامانجه‌کان ده‌ستنیشان ده‌کات و شه‌

جۆره‌کانی به‌هه‌روه‌زی فیربوون
به‌هه‌روه‌زی فیربوون جۆری زۆره،
به‌لام هه‌موویان هه‌ل بۆ قوتابی
ده‌ره‌خسینن، شه‌ویش به‌گرووی
بجووک و به‌هاوکاری یه‌کدی.

یه‌که‌م - تیه‌کانی فیربوونی به‌کۆمه‌ل:
به‌م شیوازه‌ئەندامانی هه‌ر گرووی
گیانی به‌رپرسیاریه‌تی فیرده‌بن،
شه‌ویش به‌پیی ئەم شیوازانە خواره‌وه:
أ- مامۆستا قوتابییه‌کان له‌چه‌شنی
کۆمه‌له‌و به‌پیی ئاره‌زوو بۆ
چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌یه‌کی ئاماده‌کراو
رێک ده‌خات، هه‌ر گروویێک له (2-6)
ئه‌ندام ده‌بن.

ب - هه‌لبژاردنی ده‌وری تاک
له‌کیشه‌کاندا و ئامانجه‌کان ده‌ستنیشان
ده‌کات و به‌سه‌ر ئەندامانی گرووپه‌کان
دابه‌شیان ده‌کات.

ج - سه‌رچاوه و چالاکییه‌کان و بابه‌تی
فیربوون ده‌ستنیشان ده‌کات که
له‌کرداره‌که‌دا به‌کاردین.

د - هه‌موو ئەندامانی گرووپه‌که‌ له
ئه‌نجام گه‌یاندنی داخواییه‌کان به‌شدار
ده‌بن.

کارانه‌یش ده‌کریت که ده‌بیته‌ بگرتنه
به‌ر، له‌گه‌ل کات و شوین بۆ کارکردنی
هاوبه‌ش.

قۆناغی دووهم: قۆناغی ئاماده‌کردنی
په‌وه‌ره‌کانی کاری هاوبه‌ش

له‌م قۆناغه‌دا چۆنییه‌تی هاریکاری و
ده‌وره‌کان دابه‌ش ده‌کرین، هه‌روه‌ها
به‌رپرسیاریه‌تی و چۆنییه‌تی بریار
وه‌رگرتن و چۆنییه‌تی وه‌لامدانه‌وه‌ی
که‌سه‌کانی گرووپه‌کان و چۆنییه‌تی
چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌کان ده‌ستنیشان
ده‌کرین.

قۆناغی سێهه‌م: به‌ره‌مه‌پێنان

له‌م قۆناغه‌دا هاوکاران ده‌که‌ونه‌ کارو
هاریکاری یه‌کدی بۆ به‌ره‌مه‌پێنانی
داواکراو به‌پیی بنه‌ماو شه‌و په‌وه‌رانە که
له‌سه‌ریان رێککه‌وتوون.

قۆناغی چواره‌م: ئه‌نجام

له‌م قۆناغه‌دا ئه‌گه‌ر په‌ویستی کرد
راپۆرتی کۆتایی ده‌نوسریت، یان
هه‌له‌سته‌کردن له‌سه‌ر کاره‌کان و
پیشاندان و قسه‌کردن له‌سه‌ر ئەم
ئه‌نجامه‌ی که گرووپه‌کان کۆتاییان پێ
هێناوه.

ھ - ھەر گروپپىك پاپۆرتى كۆتايى پېشكەش دەكات.

2- گروپپە كان پاپۆرتى كۆتايى

پېشكەش دەكەن و بەيارمەتى دانى ئەندامە كانيان كېپر كۆلەن ئۆيۈن خۇياندا دەكەن.

3- گروپپە كان بە ئەنجامە كان و تاقىكردنە وە كانيان ھەلدەسەنگىنرېن، ھەرۋە ھا لەسەر جۆرى پاپۆرتە كەيان.

رۆلى مامۇستا لە بە ھەرۋەزى فېئىربون

1- بابەت ھەلبۇئاردن و نېشانكردنى ئامانجە كان و رېكخست و بەرپۆە بردنى پۆل.

2- دروستكردنى گروپپە كان بەپپى ئەو بنەمايانەى باسکران و ھەلبۇئاردنى شېۋازى گروپپە كان.

3- دەستىنېشانكردنى ئامانجە سەرەكى و لقە كانى بابەت و رېنمىيى فېئىرخواز.

4- ئامادە كوردنى كارى كۆمەلە كان و بابەتى خويئىدن و دانانى سەرچاۋە و چالاكى.

دوۋەم - تېپە بە شداربوۋە كان:

ا - فېئىرخواز بە يەكسانى بەسەر گروپپە كاندا دابەش دەكرىن، پاشان بابەتى فېئىربون بەسەر قوتاياندا دابەش دەكرىت، بە جۆرپىك بۆ ھەر ئەندامىكى گروپپە كە بە شېك لە بابەتە كە وەرگرىت.

ب - داۋا لە ھەر گروپپىك دەكرىت كە بەرپرسى ھەر پرسىيارپىك كۆبىنەۋە و بېتتە بە يەك گەبىشتى شارەزايان و لەنئۆن خۇياندا، ئەو بە شەى بۆيان ديارى كراۋە گتوگۆى لەسەر دەكەن و پاشان دەگەرپنەۋە لایى گروپپە كانيان و ئەو شتانەى كە فېئىرى بونە دووبارە دەكەنەۋە.

ج - گروپپە كان ھەلدەسەنگىنرېن و ئەندامانى ھەر گروپپىك بەرزترېن پلەيان ھېنا بەسەر كەوتوۋ دەنوسرىن.

سىيەم - فېئىربونى تېپە كان بە يەكەۋە:

1- ھەموو فېئىرخواز يەك ئامانجيان ھەيە، قوتايان دەكرىنە چەند تېپىك و لەئەرك و فەرماندا بۆ تېگەبىشتى

5- رینمایي کردنی قوتایان بو کارکردن، دهستنیشانکردنی مونه‌سیق له‌هر گروویټک و دیاریکردنی ده‌وری ریټکخه‌رو به‌پر‌سیاریه‌تییه‌کانی.

6- هاندانی فیرخو‌ازان له‌سه‌ر هاریکاری و یارمه‌تی یه‌کدی.

7- تییبینی کردنی زیره‌کانه بو‌هاوکاری نه‌ندامانی هه‌ر گروویټک.

8- رینمایي کردنی کۆمه‌له‌و گرووپه‌کان و یارمه‌تی دانیان له‌کاتی پیوستدا.

9- دلنیابوون له‌ئاو‌یتته‌بوونی نه‌ندامانی کۆمه‌له‌کان.

10- لیټک‌گریټدانی به‌روبو‌چوونه‌کان له‌دوای ته‌واو‌بوونی کاری هاوبه‌ش و روون‌کردنه‌وه‌و کورت‌کردنه‌وه‌ی ماده‌ده‌کان.

- هه‌له‌سه‌نگاندنی ئیش‌کردنی قوتایان و ده‌ستنیشانکردنی داخو‌ازییه‌کانی ناو پۆل و ئه‌رکه‌کانیان.

نموونه‌یه‌کی پراکتیکی وانه‌یه‌ک به‌شی‌و‌ازی هه‌ره‌وه‌زی فیربوون

شی‌و‌ازی کارکردن و دابه‌ش‌کردنی ئه‌رکه‌کان

مامۆستا قوتاییه‌کان دابه‌شی سه‌ر شه‌ش کۆمه‌له‌ ده‌کات و هه‌ر

کۆمه‌له‌یه‌کیش پینچ قوتابی ئاست جیا‌واز له‌خۆ ده‌گریټ، هه‌ر گروویټکی‌ش رابه‌ریټکی بو‌داده‌نیت

جیبه‌جی‌کردنی کاری هاوبه‌ش به (ده) خوله‌ک

مامۆستا بو‌ هه‌ر گروویټک ئه‌رکه‌ پی‌ سپارد‌وه‌کان روون ده‌کاته‌وه‌و ئه‌نکیټیټیک به‌سه‌ر قوتایاندا دابه‌ش ده‌کات که زانیاری پیوستی تیدا‌یه و هه‌لی کاری هاوبه‌شیان بو‌ دابین ده‌کات، هه‌روه‌ها مامۆستا لییان ده‌پی‌چیتته‌وه‌و هاریکارییان ده‌کات.

پیش‌که‌ش‌کردنی ئامانجه‌کانی کاری هاوبه‌ش و گه‌تو‌گۆ‌کردنیان: (ده) خوله‌ک

هه‌رگروویټک ئه‌نجامی راقه‌کردنی خۆیان پیش‌که‌ش ده‌کهن به‌هۆی رابه‌ری کۆمه‌له‌وه مامۆستاش به‌بایه‌خه‌وه‌ی گوټی رادی‌ر ده‌بیټ و له‌سه‌ر ته‌خته‌ره‌شه خاله‌گرنگ و بنه‌ره‌تییه‌کان ده‌نووسیت.

هه‌لسه‌نگاندن: (ده) خو لهك

*هه‌لسه‌نگاندنی کاری هاوبه‌ش: به
را دهی هاوکاری نیوان ته‌ندامانی
گرووپه که ته‌ژمار ده‌گریت و ته‌نجامی
راستی زانیارییه‌کان.

هه‌لسه‌نگاندنی وه‌رگرتن له‌نیوان کۆمه‌له‌کان:

مامۆستا ته‌نکیتتیک به‌سه‌ر قوتابیاندا
دابەش ده‌کات که چه‌ندین پرسیار له‌خۆ
ده‌گریت بو هه‌لسه‌نگاندنی هه‌ر
قوتابییه‌ک له‌کۆمه‌له‌که‌ی و نره‌ی هه‌ر
قوتابییه‌ک له‌کۆمه‌له‌که‌ی کۆده‌گریته‌وه‌و
کۆمه‌له‌ی سه‌رکه‌وتوو دیار ده‌که‌ویت.

هلبوومیک بو ریژمانی نامرازی کو (ان) له ناخاوتنی کوردیدا

د. شیرکو بابان*

له ریژمانی ناخاوتنی کوردیدا، نیشانه‌ی کو (-ان) ریژمانی تایبه‌تی خۆی هه‌یه و هه‌ر ئاوها به سووک و ئاسان، به ریژمانی زمانانی دیکه، عه‌ره‌بی و ئینگلیزی، لیک نادریته‌وه. له‌پراستیدا، په‌هنگه‌ ریژمانی ئه‌وه‌ بابه‌ته، له‌ ئه‌وه‌ دوو زمانه‌دا، بتوانیت باره‌ گشتییه‌که‌ پیشان بدات، به‌لام باره‌ تایبه‌تییه‌که‌ی هه‌ر ده‌بیت به‌ ریژمانی ناخاوتنی کوردی ته‌ته‌له‌ بکریت، چونکه‌ ده‌رازه‌ی نیشانه‌ی کو (ان) به‌ ته‌واوی به‌ پرووی (ناو) دا والا نییه‌. به‌واتایه‌کی دیکه، له‌ زمانانی دیکه‌دا، په‌ریژی نیشانه‌ی کو (ان) به‌ پرووی توخمی (ناو) دا والا یه‌، که‌چی له‌زمانی کوردیدا، ئه‌وه‌ ده‌رازیه‌ به‌هه‌یچ جوړیک به‌پراسته‌وخۆیی به‌پرووی توخمی (ناو) دا والا نییه‌. له‌به‌رانه‌ردا، نامرازی کو (ان) له‌ ده‌رازه‌ی (جیناوی که‌سی سییه‌م) هه‌وه‌ ده‌که‌وئته‌ کار و به‌ ناراسته‌وخۆیی به‌ پیگه‌ی که‌ره‌سته‌ی دیکه‌هه‌وه‌ پروو له‌ توخمی (ناو) ده‌کات، یان به‌پراسته‌وخۆیی پروو له‌ ئاوه‌لئاوی که‌سان ده‌کات. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌، له‌ ریژمانی ئه‌وه‌ نیشانه‌یه‌دا، په‌رپووتی و په‌رتییتی دیارن، چونکه‌ ریژمانی زمانانی دیکه‌ دادی ریژمانی نیشانه‌ی کو (ان) نادات.

به‌ئو و هیوایه‌ی که خوینه‌ری تازیز لیمان تیبگات و بتوانیت دیوه تیورییه‌که‌ی هه‌رس بکات. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه، که‌ره‌سته‌ی کۆ (ان) ده‌خه‌ینه به‌ر سه‌نگی مه‌حه‌ک، چی له‌ په‌ریزی ریتزمانی (ناو) و چی له‌ په‌ریزی ریتزمانی (ئاوه‌لئاو)، چی له‌ په‌ریزی ئه‌و بابه‌تانه‌دا که‌ په‌ریزی ریتزمانی خویمان هه‌یه، وه‌ک "جیناوی که‌سی ئامرازی نیشانه، ئاوه‌لگوزاره،".

1- نزرگه‌کانی نیشانه‌ی کۆ (ان):

له‌رووبه‌ری زمانه‌که‌دا، نیشانه‌ی کۆ (ان) له‌ چه‌ند بابه‌تیکی ریتزمانیدا ده‌رده‌که‌ویت، وه‌ک:

یه‌که‌م: له‌ جیناوی که‌سی سییه‌مدا، هه‌ردوو جیناوه‌ تاکه‌که (ئه‌وه، ئه‌م) ده‌کات به‌ جیناوی (کۆ)، وه‌ک:

ئه‌وه + (ان) ← ئه‌وان

ئه‌م + (ان) ← ئه‌مان

دووه‌م: له‌ ئامرازی نیشانه‌دا، هه‌ردوو ئامرازه‌ تاکه‌که "ئه‌وه، ئه‌مه" ده‌کات به‌ ئامرازی (کۆ)، وه‌ک:

ئه‌وه + (ان) + ه ← ئه‌وانه

ئه‌م + (ان) + ه ← ئه‌مانه

سییه‌م: له‌ ئامرازی که‌یه‌نه‌ردا، هه‌ردوو ئامرازه‌ تاکه‌که‌ی که‌یاندن "ئه‌وه‌ی که ...، ئه‌مه‌ی که ... " ده‌کات به‌ (کۆ)، وه‌ک:

ئه‌وه + (ان) + ه + ی + که ← ئه‌وانه‌ی که ...

ئه‌م + (ان) + ه + ی + که ← ئه‌مانه‌ی که ...

چواره‌م: له‌گه‌ل ئاوه‌لئاوی (که‌سان‌دا)، وه‌ک:

جوان + (ان) ← جوانان

مامۆستا + (ان) ← مامۆستایان

چاو جوان + (ان) ← چاو جوانان

ناحه‌ز + (ان) ← ناحه‌زان

پینجه‌م: له‌گه‌ل ناوی بکه‌ر‌دا، ئه‌و ناوه‌ی که‌ له‌سه‌ر بنجی کارێک رۆنراوه، وه‌ک:

- نووسین: نووسه‌ر + (ان) ← نووسه‌ران

- بینین: بینه‌ر + (ان) ← بینه‌ران

- هاتن: هاتوو + (ان) ← هاتووان

شه شه م: ناوه لکاري کات، وهک:

شهو + (ان) ← شهوان (کاتسی شهوان)

ئيواره + (ان) ← ئيواران (کاتسی ئيواران)

درهنگ + (ان) ← درهنگان (کاتسی درهنگان)

عهسر + (ان) ← عهسران (کاتسی عهسران)

به يانی + (ان) ← به يانیان (کاتسی به يانیان)

شه موو + (ان) ← شه مووان (کاتسی شه مووان)

نيوه شهو + (ان) ← نيوه شهو (کاتسی نيوه شهوان).

حه وته م: بهر يیگه ی نامرزی نيشانه و گه يه نه ره وه، توخمی (ناو) ده توانیت نامرزی

(ان) وه بر گريت، وهک:

دار: نهو دار (ان) هه: نهو دار (ان) هه ی که سووتان

بهرد: نهو بهرد (ان) هه: نهو بهرد (ان) هه ی که شکاون

شيش: نهو شيش (ان) هه: نهو شيش (ان) هه ی که تو هيئاتن.

هه شته م: ناوه لکاري شوپن و جيگه، وهک:

سهرچاوه + (ان): سهرچاوان

ناو شاخ + (ان): ناو شاخان

بهر مال + (ان): بهر مالان

سهربان + (ان): سهربانان

ناوشار + (ان): ناوشاران

نسار + (ان): نساران

نویمه م: له ناوه لکاري شيوه داردا، وهک:

پياو + (ان) هه ← پياوانه

ژن + (ان) هه ← ژنانه

کچ + (ان) هه ← کچانه

کور + (ان) هه ← کورانه

گورگ + (ان) هه ← گورگانه (پرسه گورگانه)

سهگ + (ان) هه ← سهگانه (ميشه سهگانه)

ٹیستاش، دہتوانین لہ پھر پزی جیناودا، سہودای نیشانہی کو (ان) بکہین، وەك:

ئەو + (ان) ← ئەوان

ئەم + (ان) ← ئەمان

لہئاستی ئەم جیناوانەدا، چەند سەرنجیك هەییە، وەك:

یەكەم: جیناوی (ئەو) و جیناوی (ئەم) بو (كەسانی ژیر) تەرخان كراون و ناشیت و ناییت بو بێگیان و گیاندارى (ناژیر) بەكار بهیترین. بەهەمان شیوە، هەردوو

جیناوی (ئەوان) و (ئەمان) هەمان ئاكاریان هەییە.

دووەم: ئەگەر بێر بگوشین لہئاستی ناوەرۆکی خالی یەكەمدا، دەبینین كە ئامرازی كو (ان) ئاوەکی بوو و ئەنگاوتە بوو بە ئاكارى (كەسانی ژیر) هەو. واتە، ماکی (كەسان) بەنیشانەى (كو) وە ئاویتە بوو و لیتی ناییتەو.

سپپەم: بەپیی ناوەرۆکی خالی یەكەم و دووەم، هەرچوار جیناوی (ئەو، ئەم، ئەوان، ئەمان) بو كەسانی ژیر تەرخان كراون و بو كەسى دیکەنا. ئەوہی سەیریە، ئەم چوار جیناوە توخمی نیشانە (ە) وەردەگرن و ئەمجار دەبن بەچوار (جیناوە) بو بێگیان و گیاندارى ناژیر، وەك

(ئەو، ئەم، ئەوان، ئەمانە)

چوارەم: بەپیی ئەوہی گودیکە، دہتوانین خشتەییەك بھینە ڤوو و لہ ئەو خشتەییەدا بارى (جیناوە) یەكلائی بکہینەو، وەك:

جیناوە	جیناوە		
بو بێگیان و گیاندارى ناژیر	بو كەسانی ژیر		
ئەو	ئەو	تاك	بارى گشتى
ئەوانە	ئەوان	كو	
ئەمە	ئەم	تاك	بارى نزیکدیكە
ئەمانە	ئەمان	كو	

لہئاستی ئەم خشتەییەدا، هیلکی سوری ڤرمانی لہنیوان ئەو دوو دەستە جیناوەدا هەییە. بو نمونە، ناشیت جیناوی (ئەو) بو چشتی بێگیان و ئاژەل بەكار بهیتریت، یان جیناوی (ئەو) بو كەسانی ژیر بەكار بهیتریت. لہراستیدا، هەموو

له چاره سهرکردنسی

کیشه

کومه لایه تیه کانی

ده قهره که ی

خویاندا

هه بـووه. شهوی زانراوه تا نو

پشتیان له سهر ریږه وی مه لایه تی

رؤیشتون و دواتر ورده ورده له هیلی

مه لایه تی لایان داوه و پوهه و عه لمانیه ت

ملیان ناوه.

نهم بنه ماله یه هه ندیک جاریش

(مائی مه لا برایی ره سمانی) یان

پی گوتراوه، یه کیك لهو

مه لا به ناویان گانه ی ک

له ناو شهو بنه ماله یه

هه لکه وتوه ناوی (مه لا سمایل)

بووه، گوره که ی له گورستانی گوندی

ههرتمل له (سهرسیانکان) ه، که کونترین

گورستانه له ههرتمل. زنجیره ی

مه لایه تی شهو ره چه له که نه پچراوه و ههر

به رده و امه یه کیك لهو

مه لایان هه ماموستا مه لا

(نیسماعیل ئیبراهیم محمد مه د

عیسا) یه، ههروه ها

مه لا (عه بدوللا) محمد مه د

عه بدوللا محمد مه د) که شهویش

دانیشتووی کومه لگه ی شکارته یه.

هه ندیک له مه لاکانی نهم بنه ماله یه که

له ژیاندا نه مامون شه مانه ی خواره وه

بوون:

مه لا عیسا حاجی محمد مه د، مه لا

عیسا، مه لا ئیبراهیم، مه لا محمد مه د،

مه لا عیسا، مه لا محمد مه د،

مه لا سمایل. ههر لهو

بنه ماله یه دا زانایه کی بهر زیان

تیدا هه لکه وتوه که ناوی

(مه لا سه عید) بووه. له

سه فهره لگ تور که کان گرتوویانه و

بردوویانه تا کو ئیستاشی له گه لدا بیت

بی سهر و شوینه. شه ماموستا به ریژه

هه بـووه پاسه پورتی

سهر دانیسی فهره نسای

کرپوه. شاره زایسی تهوای له

زمانی تورکی و

عه ره بیبیدا

هه بـووه.

ههروه کو

ماموستا عه بدولله مید

عه بدوللا ده لیت: گوندی ههرتمل

تاپوی ره شی به دهستی بنه ماله ی

ماموستایان هه وه بووه و شهو

بنه ماله یه خاوه نی گوندی ههرتمل

بوونه.

سییه م: له بارگه ی نامرزی ناماژدها، ده رگه بو (کوومه لئی ناو) و له شه و بارگه یه دا و الایه، ده بیته گیاندار و بی گیان و ژیر و ناژیر بن به (بارگه). کهواته، مه رجی نامرزی ناماژه شهویه که بارگه که ی (ناویکی تاک) بیته و بهس.

چواره م: له دهره وه ی رپژمانی نیشانه ی کو (ان)، بارگه ی نامرزی نیشانه وه ک ده بیته (ناویکی تاک) بیته، ده بیته (بی لایهن) بیته له (ناسراوی) به نیشانه ی (هک)، یان له (نه ناسراوی) به نیشانه ی (یک).

4- نیشانه ی کو (ان) له په ریژی ناوه ئناودا:

له ناستی ناوه ئناوی که سیدا، ده رگه ی نیشانه ی کو (ان) و الایه، وه ک: یه که م: ناوه ئناوی که سی، وه ک:

جوان + (ان) ← جوانان (که سانی جوان)

پاک + (ان) ← پاکان (که سانی پاک)

هه ژار + (ان) ← هه ژاران (که سانی هه ژار)

لات + (ان) ← لاتان (که سانی لات)

دوه م: ناوی بکه ره له په ریژی کاردا، وه ک:

پاره دار + (ان) ← پاره داران

پاره وه رگرتوو + (ان) ← پاره وه رگرتووان

نانخوړ + (ان) ← نان خوړان

بیسته ره + (ان) ← بیسته ران

تیکو شه ره + (ان) ← تیکو شه ران

سییه م: دیوی (ناه و ئناو) له ناوی که سان، وه ک:

کوړ (ناوه ئناو) + (ان) ← کوړان

پیاو (ناوه ئناو) + (ان) ← پیاوان

ژن (ناوه ئناو) + (ان) ← ژنان

کیژ (ناوه ئناو) + (ان) ← کیژان

مندال (ناوه ئناو) + (ان) ← مندالان

چواره م: ناوه ئناوی خوازراو له ناوی ناژه له وه، وه ک:

شیران (ناوه ئناو) + (ان) ← شیران (که سانی وه ک شیر)

که ره (ناوه ئناو) + (ان) ← که ران (که سانی وه ک که ره)

گورگ (ناوه ئناو) + (ان) ← گورگان (که سانی وه ک گورگ)

سهگ (ناوه‌لناو) + (ان) ← سهگان (کهسانی وهك سهگ)

پینجهم: ناوه‌لناوی دارپژراو به نامرازی (به)، وهك:

به هیژ + (ان) ← به هیژان

به ریژ + (ان) ← به ریژان

به ناز + (ان) ← به نازان

شه‌شهم: ناوه‌لناوی دارپژراو به نامرازی (بی)، وهك:

بی هیژ + (ان) ← بی هیژان

بی ریژ + (ان) ← بی ریژان

بی ناز + (ان) ← بی نازان

بی فیژ + (ان) ← بی فیژان

له‌ناستی گشت نمونه‌کاندا، نیشانه‌ی کۆ (ان) ئەو ناوه‌لناوانه‌ی به‌گهن کردووه، که ناکاری (که‌سان) هه‌ل ده‌گرن و له‌ئەو مژاره بدیکه‌ازیت، هیچ ناوه‌لناویکی دیکه به‌گهن ناکریت. بۆ نمونه، ناوه‌لناوی (به‌رز، پان، درپژ) ناتوان بن به‌کۆ به (ان)، مه‌گهر به‌رپژمان، بخوازیین بۆ ناوه‌لناوی که‌سان.

5- نیشانه‌ی کۆ (گهل):

له‌شپوه‌زاری شاری (سنه‌دا، به‌زۆری و به‌ریلاوی نیشانه‌ی (گهل) ده‌خه‌نه سه‌ر (ناو)، وهك:

کوپ: کورگهل

پیاو: پیاوگهل

له‌شپوه‌زاری گهرمیانیشدا، هه‌مان نیشانه هه‌یه به‌لام به‌سووک کراوی، وهك:

گا + گهل ← گاگهل (گایه‌ل)

می + گهل ← میگهل (مییه‌ل)

بزن + گهل ← بزنگهل (بزنیل)

به‌رخ + گهل ← به‌رخگهل (به‌رخه‌ل)

ئەم جوړه نیشانه‌یه زۆر پیاویسته به‌ زمانه‌که و ده‌شیت ببوژیتیه‌وه و بژیتیه‌وه، چونکه پیاویسته و ناییت به‌ جیگره‌وه‌ی نامرازی کۆ (ان). هه‌ر بۆ نمونه، وشه‌ی (پیاوان) له‌ په‌ریزی (ناوه‌لناو) دایه و له (که‌سانی پیاو) ده‌دویت، به‌لام وشه‌ی (پیاوگهل) له‌ په‌ریزی ریزمانی (ناو) دایه و له‌ کۆمه‌له (پیاو) یك

پهروهردده و فيترکردن _____ ژماره (1) سالی 2008
 دهوويت. له لايه کی دیکه هوه، نه گهر وشه ی (کچ) جاريک (ناو) بيت وک (کچه که)
 و جاريک ناوه لئاو بيت وک (تافره تی شوونه کردوو)، نه ودا له وشه ی (کچگهل) دا له
 (ناو) ی کچ دهوويتن و له وشه ی (کچان) دا له (ناوه لئاو) ی (تافره تی شوونه کردوو)
 دهوويتن.

پوخته کاری:

* کليلی رژيمانی نيشانه ی کو (ان) له گيرفانی رژيمانی زمانانی دیکه دا نييه،
 به لکوو له گيرفانی رژيمانی کورديدايه. هر له بهر نه وهی، ده شيت به شيک له
 زانياريه کان، له مهر زمانانی (عهره بی، نينگلیزی)، به لاره بنيین و نه جار بو
 کليلی رژيمانه که ی بگه ريتن.

* له موركی زمانی کورديدا، نيشانه ی کو (ان)، ناچيته سهر (ناو)
 به راسته و خوئی، به لکوو ده چيته سهر (جيناوی که سی سييه، نامرازی ناساندن،
 ناوه لئاو، ناوه لگوزاره).

* له ناستی ناوه لئاو ييشدا، ماکی نيشانه ی کو (ان)، ده چيته سهر نه و ناوه لئاوانه ی
 که واتای (که سان) هل ده گرن.

* وک موركیکی زمانی کوردي، نيشانه ی کو (ان) ده چيته سهر نامرازی
 ناساندن (که) و دهی کات به (که کان)، پاشان ده شيت نه دو نامرازه (که) و
 (که کان) بچنه سهر هر ناویکی (تک).

* له هر جييه کدا که کاریگه ری نيشانه ی کو (ان) گه يشتبته سهر (ناو) ټک،
 نه وه به راسته و خوئی نييه، به لکوو به يارمه تی بابه تيکی دیکه هوه پی گه يشتووه.
 * جيناوی که سی سييه (نه و) (نه م) بریتین له یه که م مؤلگه بنکه ی نيشانه ی
 کو (ان). وک نه دو جيناوه سيمای که سی هل ده گرن، نيشانه ی کو ييش هر نه و
 سيمایه و رده گريت. هر له بهر نه وه، به راسته و خوئی ناچيته سهر (ناو) و ناچيته
 سهر (ناوه لئاو) ټک که سيمای (که سان) هل نه گريت.

* نامرازی نيشانه، نه گهر (کو) ييش بيت، وک (نه وانه) و (نه مانه)، هر (ناوی
 تک) ده کات به (بارگه). نه م راستيه ش ده بيت به موركیکی راده یی له زمانی
 کورديدا.

پهروه ده و فیکردن _____ ژماره (1) سالی 2008

* به برشت دیکه‌ی نامراز که بتوانیت نیشانه‌ی کۆ بگه‌یه‌نیټ به په‌ریزی (ناو) بریتییه له نیشانه‌ی ناسراوی (ه‌که). له‌ئهم ږووه‌وه، هیچ ناویک ناتوانیت نیشانه‌ی (ان) وهربرگیت، به‌لام ته‌گهر (ناو)ه‌که به نیشانه‌ی (ه‌که) ناسرا، شه‌وه شه‌وه نیشانه‌یه (ه‌که)، نه‌که ناوه‌که خو‌ی، ده‌توانیت به‌رپه‌هایی نیشانه‌ی کۆ (ان) وهربرگیت. بۆ نمونه، ناوی (دیوار) نایټ به (دیواران)، به‌لام ناوی ناسراوی (دیواره‌که) به ئاسانی ده‌یټ به (دیواره‌کان).

* ریژمانی نیشانه‌ی کۆ (ان) و مؤرکه‌کانی ریژمانی کوردی وا ده‌کات که بایه‌خ به نیشانه‌ی کۆ (سگه‌ل) بده‌ین. ئیمه له شه‌وه باوه‌رپه‌داین بووژاندنه‌وه‌ی نیشانه‌ی کۆ له په‌ریزی ریژمانی (ناو)دا، که‌لک‌یک‌یک‌یک گه‌وره به (زمانی نووسین) ده‌به‌خشیټ.

سهرچاوه:

- د. شپړکۆ بابان، تایه‌تمه‌ندی له په‌فتاری نامرازی کۆ (ان)دا، گوڅاری کاروان، ژماره (202)، هه‌ولیر 2005.
- د. شپړکۆ بابان، نامرازی ناساندن (ه‌که)، گوڅاری په‌یامی ماموستا، ژماره (16)، هه‌ولیر 2000.
- د. شه‌وره‌جمانی حاجی مارف، ریژمانی کوردی، به‌رگی یه‌که‌م به‌شی یه‌که‌م (ناو)، به‌غدا 1979.
- د. شه‌وره‌جمانی حاجی مارف، ریژمانی کوردی، به‌رگی یه‌که‌م، به‌شی سیټیم (ناوه‌لناو)، کۆری زانیاری عبیراق، ده‌سته‌ی کورد، به‌غدا 1992.
- لیژنه‌ی زمان و زانسته‌کانی، ریژمانی ناخاوتنی کوردی، کۆری زانیاری کورد، به‌غدا 1976.

*پروفیسوری هاریکار

چەند سەرنجىك دەربارەى سىستەمى پەرۋەردەو خويندن لە كۆرياي باشوور بە بەراورد لەگەل سىستەمى پەرۋەردەو خويندن لە كوردستان

ئىحسان تاهير*

ولآتە پيشكەتووه چەند سەرنجىكم لەلا
گەلآلە بوو، كە بە پېويستەم زانى بەو
سەرنجانە بەراوردىك لە نيوان سىستەم
پەرۋەردەو خويندىنى كۆرياي باشوورو
سىستەمى پەرۋەردەو خويندىنى
كوردستان بكەم.

هەلبەتە هەرۆك ئامازەم پيكرىد بۆ
كۆكردنەوئى زانىبارى لەسەر سىستەمى
خويندىنى كۆرياي باشوور پشتەم بە دوو
سەرچاوه بەستووه، يەكەمىيان ئەو
وانەو موحازەرانەى رۆژانە لە ماوئى
نيوان (14-26 ئيارى 2007) دا

دواى ئەوئى لەلايەن وەزارەتى
پەرۋەردەى حكومەتى كوردستانەو،
لەگەل كۆمەلئىك مامۆستاي دواناوەندى
بە هاوكارى ريكخراوى كۆيكاي سەر بە
وەزارەتى دەرەوئى كۆمارى كۆرياي
باشوور لە گەشتىكى زانستيدا، رەوانەى
ولآتى كۆرياي باشوور كرام و، ماوئى
15 رۆژ بە خويندىنى وانەى رۆژانەو
ئەنجامدانى چەندىن گەشتى مەيدانى بۆ
چەند قوتابخانەيەكى هەردوو قوناعى
ناوئەندى و ئامادەيى، لە بارەى پرۆسەى
خويندىن و سىستەمى پەرۋەردەيى ئەو

پهروهرده و سهرپه رشتیاران و راویژکار و پسپوړانی بواری پهروهرده و تاكو ده گاته دايك و باوكی قوتابیانیشه وه له بهر چا و بگریټ و به هه موومان پیکه وه بتوانین سوود له هه جوانییه کی سسته می پهروهرده و خویندنی کوزییه کان وهر بگرین. به و مه رجی ټه و شتانه ی لیان وهرده گرین هیچ دژایه تیبیه کیان له گه له هه ندیک له تاییه تمه ندییه ټایینی و شارستانی و به هاو نهریته کومه لایه تیه کافماندا نه بیټ.

بیگومان ټه و ولاته خاوهن سسته میکی پهروهرده یی زور پیشکه وتوو و هه خویندن و پهروهرده شیان یه کیك بوو له فاکتوره سهره کییه کانی ټه و پیشکه وتنه خیراو پیوانه ییه ی که کوزیای باشور له ماوه ی که متر له نیو سده به خویره وه بیینی و، له قونغاغیکی زور دواکه وتوودا گه شسته قونغاغیکی زور پیشکه وتوو، که ټیستا به یه کیك له ولاته پلنگه کانی روزه لاتی ټاسیا داده نریټ و به هیژیک پیسه سازی و ټابوری زور کارا له سهر ټاستی هه موو جیهان ده ناسریټ.

له لایه ن پرؤفیسور و مامؤستایانی زانکوکانی سیټولی پایته خته وه، ټه وانه ی له بواری پهروهرده دا پسپور بوون و پیان ده گوټین، دووه میشیان ټه و هه موو گه شته مه دیدانیانه مان که بو زور له قوتابخانه ناوهندی و ټاماده بییه کان ټه نجمان داو ټیپاندا هه ر یه که له بهر پوه بهر و مامؤستایان هه موو زانیارییه کیان پیده داین و هه ر پرسیاریکی شمان له هه ر بواریکدا لیکرد بان به راستگویی و سینگی فراوانه وه و له لایمان ده داینه وه، به تاییه تیش قوتابخانه ی شینسای ناوهندی که به یه کیك له به ناوبانگترین ناوهندییه کانی سیټولی پایته خت داده نریټ.

لیروهه زور به دلسوزی و به دلنیا ییه وه به وردی و به شیوه یه کی بابه ټیپانه له ژیر چهند چهمک و زاراوه و ناویشانیکه وه سهرنجه کامم ده خمه روو، ټینجا به هه مان شیوه به راوردیکی نیوان خویندنی ټیمه له کوردستان و ټه وان له کوریا ده که م، به و هیوا یه ی ټه و سهرنجانه م له لایه ن لایه نی په یوه ندیداری حکومته ی هه ریمی کوردستانه وه له وه زارته ی پهروهرده و بهر پوه رایه تیه کانی

روونکردنه و هیه کی پېویست

بهر له هه موو شتیک حمز ده کم ټه و
 راستیه بؤ هه موو لایه ک دوویات
 بکه مه وه که تا که مه به ستم له م
 بهر وارد کاریه ی نېوان پرؤسه ی پهروهرده و
 خویندنی کوریا ی باشوورو کوردستانی
 باشوور ته نیا خزمه تکر د نیکې زانستییه
 به بواری پهروهرده ی کوردستان، وه ک
 ټه ریکې کی نیشتمانی که مامؤستایه کی
 کوردو کوردستانی م، له گه ل
 روونکردنه وه ی ټه م چند خاله:

*مه به ستم خوانه خواسته هه رگیز
 که مکردنه وه نیبه له پرؤسه ی پهروهرده و
 خویندنی کوردستان و پشتگیریه کانی
 حکومته ی هه ریم و وه زاره تی پهروهرده
 و لایه نه په یوه نیدیداره کانی ټه م بواره
 به لکو مه به ستم ره خنه گرتنیکې
 بنیاتنه رانه یه نه ک پرووخینه ر هه رچه ند
 پروام به ره خنه ی بنیاتنه ر و پرووخینه ر
 نیبه و هه موو ره خنه یه ک به لامه وه باشه.
 *ده بیټ ټه و راستیه یه ش بلیم که

بهر وارد کردنی پرؤسه ی خویندنی
 ولاتیکې وه ک کوریا ی باشوور که
 ټیستا له بواری ته کنه لؤژیای
 ټه لکترو نیدا به یه کینک له
 پیشکه و توترین ولاتانی جیهان
 داده نریت، ته نانه ت زؤر سال قوتایانی
 له سه ر ئاستی هه موو جیهاندا له
 پیشپرکی زانستییه نیوده وله تییه کاندا
 پله ی یه که م به ده ست ده هیمن، له گه ل
 پرؤسه ی پهروهرده و خویندنی ولاتیکې
 وه کو کوردستان که هیشتا له قؤناعی
 خؤ بنیاتناندایه و مه به ست لپی ټه وه
 نیبه که ده بیټ ټیمه له ئاستی ټه واندا
 بین، به لکو مه به ستم ته نیا
 گواستنه وه ی ټه زمونی خویندنی ټه و
 ولاته یه بؤ سوود و هرگرتن و گرتنه به ری
 ریچکه ی ټه وان له بواری پهروهرده ییدا.
 *ټه وه ی زیاتر هانی دام ټه م
 لیکولینه وه یه ټه نجام بده م ټه وه بو، که
 به راستی به گونا هیکی گوره م ده زانی
 که وه زاره تی پهروهرده و

که کورد سه‌ره‌پای په‌سه‌نایه‌تی شارستانییه‌ته که بیان بتوانن پی‌وه‌ندی له‌گه‌ل شارستانییه‌ته‌کانی دیکه‌دا به‌ستن، نه‌خاسمه‌ش شارستانییه‌ته دووره‌کان.

*گه‌لی کۆریا یه‌ک په‌گه‌زه ته‌ویش په‌گه‌زی bace که ته‌سله‌که‌ی ده‌گه‌په‌ته‌وه سه‌ر په‌گه‌زی مه‌نگۆلی، کاتیه‌ک هۆزه مه‌نگۆلییه‌کان له‌دیزه‌مانه‌وه به‌ره‌و نیمچه‌ دوورگه‌ی کۆریا کۆچیان کردووه‌و هه‌ر له‌ویشدا نیشته‌جی‌بوونه.

*له‌م ولاته‌دا ئاین و ئاینزاو برپای جیا‌جیا هه‌یه، هه‌رچه‌نده‌ نزیکه‌ی نیوه‌ی کۆرییه‌کان بی‌ئاینن و پابه‌ندی هه‌یج بیروباوه‌ریکی ئاسمانی و زه‌مینی نین، نیوه‌که‌ی دیکه‌ش هه‌ندیکیان بو‌زین و هه‌ندیکی دیکه‌ش مه‌سیحین، هه‌رچه‌ی ئاینی ئیسلامیشه‌ته‌وه که‌سانیه‌کی زۆر که‌م په‌په‌ره‌وانی ته‌م ئاینه‌ن، که‌ به‌په‌ی سه‌رچاوه‌ می‌ژوو‌یه‌یه‌ نزیکه‌کان له‌ سالی 1945 له‌گه‌ل سوپای تورکیدا هاتوونه‌ته‌ کۆریا، ته‌وانه‌ی له‌گه‌ل هه‌یزه‌کانی نه‌ته‌وه‌ یه‌ک‌گرتووه‌کان‌دا هاتوونه‌ته‌ ته‌و ولاته‌.

*گه‌لی کۆریا ماوه‌یه‌کی دوورو درێژ

به‌په‌وه‌به‌رایه‌تی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولیه‌ری/2 ته‌و متمانه‌یه‌م پی‌بدن و به‌یه‌کیک له‌و 16 مامۆستایه‌ی دواناوه‌ندی هه‌موو کوردستان بو‌ ته‌م گه‌شته‌ زانستییه‌م ده‌ست‌نیشان بکه‌ن و حکومه‌تی هه‌ریمیش ته‌و هه‌موو خه‌رجیه‌م لیه‌کات، که‌چی منیش له‌وی ده‌ست به‌تال‌ بگه‌ریمه‌وه‌و هه‌روه‌کو گه‌شتیه‌کی ته‌رفیه‌ی ته‌نیا وینه‌و یادگاری خو‌ش له‌گه‌ل خو‌مدا به‌یتمه‌وه‌ کوردستان.

په‌سه‌کیه‌کی می‌ژوو‌یی

کۆریای باشوور به‌یه‌کیک له‌ ولاتانی کیشه‌ری ئاسیا داده‌نیه‌ت، خاوه‌ن می‌ژوو‌یه‌کی دینه‌، هه‌رچه‌نده‌ به‌دریژایی می‌ژوو‌و که‌وتووه‌ته‌ به‌ر هه‌رشه‌ی نه‌ته‌وه‌و ولاتانی ده‌ورو‌یه‌ری و سه‌دان سال‌ له‌ ژێر چنگی داگیرکاران ماوه‌ته‌وه‌، بی‌گومان می‌ژوو‌یه‌کی پر له‌ تیه‌کۆشان و قوربانی و به‌گژداچوونه‌وه‌ی داگیرکارانی‌شان تو‌مارکردووه‌.

که‌ کۆریای باشوور ده‌که‌وینه‌ ته‌ه‌په‌ری رۆژه‌لاتی ناوه‌راست. هه‌روه‌ها زو‌لم و سته‌م و داگیرکاری به‌رده‌وامی دوژمنان له‌سه‌ر کوردو کوردستانیش رێگره‌بوونه‌

کۆمۆنیستەکان پشتگیرییان دەکرد، بەشی باشووری بە کۆریای باشوور ناسراو شاری سیئۆل بە پایتەختە کە مایهوه کە ئەمیشیان ویلایەتە یە کگرتووه کانی ئەمەریکا پشتیوانی بوو، بۆ پیشخستنی ولاتە کە بە کۆمەك و یارمەتییه کی زۆر دەستی حکومەتە کە ی گرت، ئیدی کۆرییه کان بەخۆیان کەوتن و لەو پیناوه دا دەستیان بە تیکۆشان کرد، هەرچەندە سەرەتا کۆرییه کان پووبه پرووی گرفتیک کی گەورە بوونەوه، کە بەهۆی نەبوونی هیچ سەرچاوه یه کی سەرەکی وزه بوو بۆ دامەزراندنی پیشەسازی. بی نەوت و بی غاز و بی خەلۆوز بوون، لەگەڵ ئەوه شدا بی ئومید نەبوون و بە دەرامەتی مرۆیی خۆیان ورەیان بەرزبوو و بەردەوامبوون و پەنایان برده بەر هۆکاریکی دیکە بۆ ئەوه ی له پڕۆسە ی بەره و پیششقه بردنی ولاتە کە یان جینگە ی ئەو سەرچاوانە بگریتەوه، ئەویش خویندن بوو، هەرۆک بەلکو له بەر گرنگی بواره کە پایه ی جیگری سەرۆکی حکومەتیان بە وهزیری پەرۆدە دا، واتە جیگری سەرەك وهزیران پۆستی وهزارەتی

بە دەست داگیرکاری نەتەوه کانی دیکەوه نالاندوویه تی سەرەتا بە داگیرکاری چینییه کان دەست پیندە کات کە چەند سەده یه کی خایاندووه ئینجا داگیرکاری ژاپۆنییه کانیش 35 سالی بردووه، له نیوان سالانی 1910 - 1945 لەم ماوه یه دا گەلی کۆریا پووبه پرووی بارودۆخیک کی زۆر ناخۆش و زەحمەت بوونەوه، چ له پروی ئابوورییه وه بی ت یان کۆمە لایه تی، تا ئەو راده یه کی هاوولاتی کۆریا له جیاتی دەستەواژه ی به یانیت باش، بە دەستەواژه ی (تایا نانت خواردووه؟!) به یانیه کی ده کرده وه، بەلکو له ماوه ی چەندان سالدا کۆرییه کان پۆژانه تەنیا ژەمیک یان دوو ژەم خواردنیان خواردووه و نەیان توانیوه سی ژەم خۆراک پەیدا بکەن.

سەرەتای بەخۆکەوتن

دوای ئەوه ی شەری ناوخۆی کۆریا له ماوه ی نیوان سالانی 1950-1953 پرووی دا کە 3 سالی خایاندو پتر له دوو ملیۆن قوربانی لیکه وتەوه نیمچه دوورگە ی کۆریا کرایه دوو بەشەوه، بەشی باکوور کە بە کۆریای باکوور ناسراو شاری پیۆنگ یانگ کرا بە پایتەختە کە ی، کە رووسیا و چین و ولاتە

ھەربۆيەش قوتابخانە لەم ۋلاتەدا
خاوەن قورسايى و كەسايەتتییەكى
جياكەرەوئەيە، كە جىيى شانازى تىكراى
كۆمەلە، بە حكومەت و ئىدارەى
قوتابخانەو مامۇستاو قوتابى و داىك و
باوك و كەسوكارى قوتابىيانىشەو.
بىنگومان ئەم ھەلۆيىستە گرنگەش
لەلايەكەو ھەلۆشيارى خەلكەو
سەرچاوەى گرتووە و لەلايەكى
دېكەشەو ەو بۆ بايەخ پىدانى حكومەت
دەگەرپتتەو، كە بەپىي پلانى تايبەتەو
لە ماوەى چەند سالىكدا توانى دىدى
كۆمەلە بەرەو خویندن بەم شىوئەيەى
ئىستا بنىاد بنىت، كە ھەموو
بەپىرۆزى و بەبايەخەو ەو برواننە ەو
فاكتەرەى كە ھۆكارى سەرەكى
پىشخستنى كۆمەلە و ھىنانەو ەى
رەفاهىيەتە تىايدا، كەچى بەداخەو ەى
خۆمان ھىچ حىسابىك بۆ ەو لايەنە
گرنگە نەكراو كە زۆرىنەى داىك و
باوك و كەسوكارانى قوتابى نەك ھەر
بايەخ بە خویندننى مندالانىان نادەن،
بەلكو ھەر لە بنەرەتدا ھىچ
پەيوەندىيەكيان بە خویندننى
مندالەكانيانەو ە نىيە.

پەرۋەردە بەرپۆە دەبات، بۆ ەو ەى لە
خزمەتكردننى بوارى پەرۋەردە و
فېرکردندا ماف و دەسەلاتى پترو
بەرفراوانترى ھەيىت ، ەو ەتا ئىستا
دروشمى خویندننى كۆرييەكان "خویندن
تا مردن" ە.

ئەمەريكييەكان دەللىن: ەو
پىشكەوتنەى كۆرييەكان بەدەستيان
ھىناو ە ھەموو بواردەكانى ژياندا، لە
ئاسمانەو ە بويان نەھاتووەتە خوارەو ە،
بەلكو لە رېگەى خویندن و بەكارھىنانى
ئەقلەو ە پىي گەيشتوون. لەم ۋلاتەدا
قوتابخانە پىرۆزى خۆى ھەيە، چونكە
پىيان وايە قوتابخانە گيان و بنەماى
سەرەكى سەرکەوتنى ەو ئەزمونە
گەورەيەى پەرۋەردە و فېرکردن بوو، كە
ئەمەش بە دەورى خۆى ھۆكارى
سەرەكى ھەنگاونانى ۋلاتى كۆرياي
باشوور بوو لە قۆناغىكى زۆر
دواكەوتوودا "كە ھەرۋەك ئامازەمان
بۆكرد كەس لەم ۋلاتەدا تىر بەسكى
خۆى نەدەخوارد" بۆ قۆناغىكى ھىندە
پىشكەوتتوو كە لەسەر ئاستى ھەموو
جىھاندا لە بواردە جياجياكانى ئابوورى و
سياسى و رۆشنىبىرىدا حىسابىكى
تايبەتى بۆ دەكرىت.

※قوتابخانه له کوربای باشور
له پرووی باله خانه وه ته او و بی
که موکوپیه، که هر قوتابخانه یه
خاوهن باله خانه یه کی جوانی گه وره و
به فراوانه، له پرووی نه اندازیاریه وه
به وپه ری جوانی دروستکراوه، که
بیجگه له پوله کانی خویندن حساب
بو هه موو چالاکیه په روده یه کانی
دیکه ش کراوه، هۆلی تاییه ت به
وهرزش و تاقیگه ی زانستی و هۆلی
وینه کیشان و هۆلی کاره هونه ریبه کان
و مؤزیک و ته نانه ت هۆلی کاره
دهستییه کانی له خو ده گرن.

هر قوتابخانه یه ک خوار دنگه یه کی
تاییه ت به قوتاییانی تیدایه، که
رژانه خوار دنی نیوهرۆ ده دریتته
سه رجهم قوتاییه کانی ههرسی قوئانغی
سه ره تایه و ناوه ندی و ناماده یی، جیا
له وه ی که لایه کی قوتابخانه ش به جیا به
نیداره و شوینی پشوی ماموستایان.
ته رخان کراوه که چی لای خوئمان
گه وره ترین گرفت له باله خانه ی
قوتابخانه وه ده ست پیده کات، له هه موو
کورده ستاندا بیجگه له چه ند
قوتابخانه یه کی نمونه یی، که ره نگه
ژماره یان له په نجه کانی هه ردوو ده ست

تا شه و راده یه ی ته گه ر پارسیه ک
بکریت، ریژه یه کی به رزی دایک و باوکان
نازانن منداله کانیان له چه قوئانغی کی
خویندنن، خو به هه مان شیوه لایه نه
په یوه ندره کانی حکومه تیش له ئاست
شه م به رپرسییه ته نیشتمانیه دا
که مته رخه من و نه یان توانیوه
هوشیاریه کی شه وتۆ له ناو کوئم له دا
بلا و بکه نه وه که خویندن و بایه خدانی
که سوکاری قوتایی به خویندنی
رۆله کانیان چوئن شه رکیک کی ئایینی و
مرۆیی و نیشتمانی و نه ته وه ییه و
پیویسته به هه موو لایه ک پیکه وه بایه خ
به پرۆسه ی خویندن به دین. ده پرسم
وه زاره تی په روده ی کورده ستان و
هه ریبه ک له به ریوه به رایه تی په روده ده کان
و پسسپوران و سه ره رش تیارانی
په روده یی تاکه پرۆزه یه کی
دیاریکراویان بو مه به ستیکی له م جوړه
ته نیا پیشتیاریش کردوه؟ به لکو ته نیا
له ریگه ی ده زگه کانی راگه یان دنیسه وه
دروشم و ری کلامیکیان به گوپی خه لکیدا
داوه؟ کام ده زگه ی راگه یان دمنان له
سوئنگه ی خزمه تکردن به کوئم له وه ک
شه رکیک کی نیشتمانی له م بواره دا
له خو یه وه هه نگاویکی ناوه؟

گەلەۋە بەستراۋەتەۋە. بەھىچ شىۋەيەك
 ويىنەى سىياسەتمەدارىك لى
 قوتابخانەكانياندا، لە ژورىكى خويىندىن
 يان لە ئىدارەدا ھەلئاسن، تەنيا ۋە
 نەبىت كە ويىنەى ۋە بەرپۆبەرانە
 ھەلئەۋاسن كە پىشتى ئىدارەى
 قوتابخانەكەيان بەرپۆبەردوۋە، كە
 لەگەلئىدا كورتهبەكى مېژوۋىي لەبارەى
 ھەريەك لەۋ بەرپۆبەرانە نووسراۋە، لە
 ھەريەك لەۋ قوتابخانەشدا ئالائى
 ۋالائى خۆيان بەرزكردوۋەتەۋە لەگەل
 ئالائى قوتابخانەش كە ھەريەك لەۋ
 قوتابخانە ئالائى تايبەت بەخۆى
 ھەيە. ھەرچى لائى خۆمانە يەكەم
 مەلەلانى لەسەر ويىنەكانە، لە زۆر
 ئىدارەدا پتر لە 10 ويىنەى
 كەسايەتتەيە جياجياكان دىينين، شەرە
 پەرپۆش ھەر مەپرسە، ئەگەر لە
 ئىدارەو لەنئو مامۇستايانىشدا
 قەدەغە كرايىت، ئەۋە قوتايان لە
 بۆنەكان و لە گەشتەكانياندا ئەۋ شەرپو
 مەلەلانىيە نوئى دەكەنەۋە، كە زۆرجار
 بەفەيتى بەرپۆبەرەۋ ھەندىك لە
 مامۇستايان خۆ ھەر ھىچ نەبىت
 ھىشتا ھەندىك لە سەرپەرشتيارە
 پەرۋەردەيەكان حەزبائەتى تەسك و

پتر نەبىت، ھىچ بالەخانەيەك جىگەى
 قوتايانى تىدا نايىتەۋە، لەھەموو كۆريا
 حەرەمە بالەخانەيەك تايبەت بىت بەدوۋ
 قوتابخانە، واتە دوۋ دەۋامى تىدا
 بكرىت، لە كاتىكدا لائى خۆمان نەك
 ھەردوۋ دەۋام و سى دەۋام تەنەت لە
 ھەندىك قوتابخانەدا چوار دەۋام لەيەك
 بالەخانەدا بەرپۆبە دەچىت، كاتىك بە
 كۆريەكانمان گوت لە ھەندىك لە
 قوتابخانەكانماندا دەۋام بەدوۋ شەفت
 دەروات، سەريان سورما، بۆيە روومان
 نەبوۋ پىيان بلئىن دەۋامى سى
 شەفتىشمان ھەيە، چونكە ئەگەر
 ئەۋەيان زانبايە، دوۋر نەبوۋ ئەۋەندە
 پىبەكەن كە مەسەلەكە بچىتە ئاستى
 گالئە جاريەۋە. لە قوتابخانەكانى ئەۋ
 ۋالائەدا نابى ژمارەى ھەر پۆلىك لە 20
 كەمتر و لە 40 قوتابى يان خويىندكار
 پتر بىت، كەچى لائى خۆمان قوتابخانە
 ھەبوۋە ئەمسال 110 قوتابى لەيەك
 پۆلدا وانەيان خويىندوۋە، لە ھەندىك
 گوندىشدا پۆل ھەيە ژمارەى قوتايانى
 دوۋ يان سى قوتابى بوۋە.

لەكۆرياي باشوور ناۋى ھەر
 قوتابخانەيەك بەرپوۋداۋىكى مېژوۋىي ئەۋ
 ۋالائە يان نىشانەيەكى شارستانى ئەۋ

دروشمە کۆنەکانیان بە مامۆستایان و قوتابیان دەفرۆشن. ئالای پەنگینی کوردستانیش هەر لەو لایە، کە هێشتا لە هەندیک قوتابخانەدا هەلنە دراوە مەگەر لە رۆژانی هەلکردنی ئالای کوردستاندا بەناچاری هەفتهی جارێک بەرزبکێتەوه، خۆ لە هەندیک لەو قوتابخانەدا ئەگەر هەشبێت هێشتا بەسەر اوژیری هەلنە دراوە و لە هەندیکێ دیکەشدا لەبەر بێ باکی ئالایە کە هێندە کۆن و خۆلای بوو مەرۆقە لە ئاستیدا غەرقی ئارهقی شەرمەزاری دەبێت.

هەموو سالیێک حکوومەتی کۆریا بودجەیهکی زۆر گەوره بۆ بواری پەرۆهردە تەرخان دەکات و زۆر بەشە فافیه تەوه لێ دەزگەکانی راگەیانندا ئاشکرای دەکات، ئەو هەتا بۆ شەش سالی داھاتوی خۆیندن، لە ماوهی نیوان سالی 2006-2012دا بری 3 ترلیۆن وەنی کۆری واتە زیاتر لە 5.2 ملیار دۆلاری ئەمەریکی بۆ خۆیندن تەرخانکراوە. ئەمە لە کاتیێکدا یە کە زۆریێک لە قوتابخانەکانی ئەم ولاتە سەر بە حکوومەت نین و لە رێگەی گریبەست و پێوەندی لەگەڵ کۆمپانیا ئەھلییەکاندا داھاتی خۆیان

**کۆرییەکان دەئین سێ ھۆکار
بوونە مایە پێشکەوتنیان،
ئەوانیش "خۆیندن، خۆیندن،
خۆیندن" ھەر لەبەر ئەوەش
بایە خێکی پتر تریان بە
خۆیندن داو ئەو پێناوەدا
کۆرییەکان ئە یە کەم ھەنگاودا
ناوی وەزارەتی پەرۆهردەیان
گۆری بۆ وەزارەتی پەرۆهردە و
گەشە پێدانی دەرامەتی مرویی**

دوور له هه موو بهرپرسیاریه تیبیه کی
 ئایینی و مرویی و میژوویی و
 نیشتمانی له ئاست پرۆسه ی پهرووده
 و خویندندا خویمان که پرو مات کردووه،
 که ده توانن به شیخی که می شه و
 هه موو سهروهت و سامانه زوره یان
 رۆلئیکی کاریگهر و له که مکردنه وه ی
 هه ندیک له و که موکورپانه ی قوتابخانه
 و پرۆسی خویندنی کوردستان
 به ده سه تیان ه وه ده نالیییت،
 به شداریه کی باش بکه ن، شه هه موو
 ملیاردیرو ملیونیره ی له ده زگه کانی
 راگه یاندنه وه ئاگه داری ژماره که یان
 بووین، که له هه رسی شاره گه وره که ی
 کوردستان ده ژین ته نیا یه کینکیان
 ئاماده نییه قوتابخانه یه ک دروست
 بکات، ته نانهت شه گهر له و گهره که ش
 بیته که مالی خو ی لییه و منداله کانی
 تیدا ده خوینن، یه کینکیان ئاماده نییه
 ته نیا دوو ته خته ره شه یان سوپایه ک و
 ئامییریکی ساردکه ره وه ش بو
 قوتابخانه یه ک دابین بکات، ههر چو نیک
 بیته له کوریای باشوور هه موو لایه ک
 به حکومهت و سه رمایه دارو دایک و
 باوک و ماموستاوه بایه خدان به خویندن
 به ئهرکی خویمان ده زانن و هه موویان

دهسته بهر ده که ن، زیده باری شه وه ی که
 سه رمایه دارانیکی زوریش له هه لویستی
 جوامیرانه دا کو مه کی قوتابخانه کان
 ده که ن و زوریک له دایک و باوک ه
 خواپییداوه کانی قوتابیانش ئهرکی
 دابینکردنی چه ندین پی داویستی خویندن
 له سه ر حیسابی خویمان له شه ستو ده گرن،
 به لام له ولاته که ی خو ماندا شه وه نده نییه
 که ته نیا کتیب و په رتووکی خویندن به
 ژماره ی پی داویستی و ژماره ی قوتابیان
 پی دابین بکرین. هیشتا له
 قوتابخانه کان ماندا له هه ندیک وان ه دا

دوو قوتابی و سی قوتابی به هاوبه شی
 کتیبیک وه رده گرن، هه ندیک قوتابیش
 هه ندیک کتیبی ههر له بنه رته دا ده ست
 ناکه ویت، ههر بو نمونه وا پرووی داوه
 قوتابی پۆلی شه شه می ئاماده یی بی
 ده ستکه و تنی کتیبیک به درئیایی سال ،
 ته نیا پشت به ستن به مه لزه مه ،
 خویندوویه تی ، تاقیکردنه وه ی شه و
 وانیه ی له شه زمونه کانی به کالوریادا
 وه لامداوه ته وه .

پی داویستییه کانی دیکه ی خویندن و
 قوتابخانه ش ههر مه پرسه له میژ و
 کورسی و تاقیگه . . . تاد. هه موو شه مانه
 له کاتیکدایه که سه رمایه داره کانیشمان

رېپورتاژو چاۋيېكەوتن لەگەل
 پسپۆرانی بواری پەرۋەردەدا ھەموو
 ھەولئىك بەو ئاراستەيە دەدەن كە
 گۆرانی ئەرئىيانە بەسەر خۆيىندندا بىت،
 لىرەدا دەشىت پرسیاریك بکردىت،
 ئاخۆ لای خۆمان راگەيانىدن بەرانبەر
 بواری پەرۋەردەو خۆيىندن لە چ
 ئاستىكى بەرپرسیاریەتیدا؟ ئەمە
 پرسیاریكە بەرای من پىۋىستى
 بەۋەلامدانەۋە نىيە، چونكە راگەياندى
 ئىمە بەھەموو بەشەكانىەۋە نەك ھەر
 لەئاست بواری پەرۋەردەو خۆيىندن
 كەمتەرخەمە بەلكو ھەر لەبنەرەتدا
 ئەم بواری لەبىرنىيە! جانازانىن لە
 غافلئى و ئاست لاۋازى خۆيە، يان ئەم
 بواری بەگرنى نازانىت. كە بەدەگمەن
 دەبىنن بەرنامەيەكى تەلەفزیۋنى يان
 دايۋى بەرئىكەوت لەسەر بواری
 پەرۋەردە ھەبىت ئەۋىش زۆر
 بەسەقەتى پىشكەش دەكرىت، كە
 پروانماكەم بە قەد تۆزقالىك
 كاریگەريیەكیان ھەبىت، خوا
 ھەلئانگرى ئەۋانە پەرۋەردەشيان لەبىرە
 بەلام لەبەر گۆرانی و ھەلپەركى و
 رەقس و دەگەو ھەلەلە بواریان نىە،

لەئاستىكدا ھەست بەبەرپرسیاریەتى
 دەكەن. ھەر بۆيەش كۆرئىيەكان شانازى
 بە خۆيىندىيانەۋە دەكەن و پىيان وايە
 پرۆسەى پەرۋەردەو خۆيىندن ئاۋىنەى
 گەلانە، ئەوان دەلئىن: سەيرى پرۆسەى
 پەرۋەردەو خۆيىندى ھەرگەلئىك بكە، كە
 بتەۋىت بىناسىت، ئەگەر لەخۆيىندندا
 پىشكەوتوو بوو واتە ئەو گەلە
 پىشكەوتوو، بەپىچەۋانەشەۋە
 دواكەوتوۋى پرۆسەى پەرۋەردەو خۆيىندن
 دواكەوتوۋى گەلەكە نىشان دەدات.

خالىكى دىكەى زۆر گرنىگ لەم
 چوارچىۋىيەدا راگەياندىنە كە لەم ۋەلاتەدا
 بە ھەموو بەشەكانىەۋە "بىستراۋ، بىنراۋ
 ،خۆيىندىنەۋە" ۋە حكومى بىت يان
 ئەھلى. ھاۋاكارىكارو يارمەتيدەرىكى
 زۆر ئەكتىف و چالاكى ھەموو ئەو
 توخمانەى دىكەيە كە باسمان كۆرۈن
 لەبەرەو پىشترىبىردنى رەۋتى پەرۋەردەو
 خۆيىندن بەشدارن، بەلئى راگەياندىن
 بەشئىك لە كارو كاتى خۆى بەپىي
 پلانئىكى زانستى بۆ پىشخستنى بواری
 پەرۋەردە تەرخان كۆرۈۋە. كە دەيان
 بەرنامەى پەرۋەردەيى لەرادىۋو
 تەلەفزیۋنەكانىانەۋە پىشكەش دەكرىن و
 رۆژنامەكانىان ھەردەم بەھەۋال و

كەھە موومان دەزانين گىرنگ و گىرنگىز
 ھەيە .
 راپاگە ياندىنى مەرخۆمانىش بەو لۆژىكە
 كاردە كاتن و كاتەكەي بۆ لايەنە
 گىرنگىز كە تەرخان دەكات. دەبى ئەو
 راسىتىە بلىيىن كە ھەندىك لە
 رۆژنامە كانمان تاراددەيەك ئەم بوارەيان
 لەبىرەو لاپەرەيەك يان چەند گۆشەيەكيان
 تاييەت كىردوۋە بەخوئىندن و پەرۋەردە
 ھەرچەندە ئەو كارەي ئەوانىش ھىچ جۆرە
 پلان و كارىۋكردىكى زانستىيانەيان پىۋە
 ديار نىيە . ھەندىك رۆژنامەو
 ھەفتەنامەي دىكەش لەبەر رىپورتاژى
 سىنكىسى و ھەوال و بەسەرھاتى رەگەزى
 و خەمى بلاو كىردنەو ھەي لىدوانى
 سۆزايىيەكان لايەنى پەرۋەردەو
 خوئىندىيان لەبىر نەماۋە .

مىتۆدى خوئىندن

كۆريىيەكان زۆر بايەخ بەمىتۆدى
 خوئىندن دەدەن بۆيە لەسەر بنەمايەكى
 زانستى بۆ سەر جەم قۇناغەكانى خوئىندن
 دايدەرپىژن بە جۆزىك لەگەل گۆرانكارىيە
 پەرۋەردەيى و زانستىيەكاندا بگونجىت
 ھەر بۆيەش لەگۆرانى بەردەوامدايە .

تاكو بىر لەو بەكەينەو تاخۇ گۆرپانەكە لەلايەن پىسپۆرپانى وەزارەتسى پەرۋەردەو شارەزاو مامۇستايانى زانكۆرە بىكرىت يان ئەو كارە بدەينە دەست كۆمپانىياكان؟!

لەبارەى پىسپۆرايەتى لە خویندنىشدا لای خۆمان لەپۆلى چوارەمى ئامادەيىيەو دەست پىدەكات ئەويش بەشىۋەيەكى زۆر بەرتەسك، تەنيا لەلايەنى زانستە مەروىيەكان و زانستە سروشتىيەكانەو قوتابى دابەش دەكرىن، بەواتايەكى دىكە لەم پۆلەو قوتابى سەر پىشك دەكرىت لەوئى بەشى وىژەى يان زانستى ھەلبىژىرەت. كە لەقۇناغى ناوئەندىيەو قوتابى ئىمە ناتوانىت ئەو جۆرە وانانە ھەلبىژىرەت كە خۆى حەزى لىيانەو زۆرجار قوتابىيەكى ناوئەندى لەسەر مانەوئى وانەيەكى وەكو فىزىيا يان كىمىيا يان زىندەوەرزانى دووسالى لىدەرپوات، كەچى دواى چەندىن كۆشش كە دەگاتە قۇناغى ئامادەى بەشى وىژەى ھەلدەبىژىرەت. خالىكى زۆرگىنگ كە جىيى سەرنجە ئەوئەيە كە لە كۆرياي باشور زۆر بايەخ بە وانەى مېژوو دەدرىت و لە مېتۆدى

ئەنجومەنى پارىزگەكانىش ھەندىك بەشى خویندنىان زىاد بىكەن، مېتۆدىكىش لەلايەن كۆمپانىياو كەرتى تايبەتەو دادەنرىت كە وەزارەتى پەرۋەردە بۆيان دەستنىشان دەكات، مېتۆدىكى دىكەش بەھاوبەشى لەلايەن وەزارەتى پەرۋەردەو كۆمپانىياكانەوئى دادەنرىت.

ئەگەر ئەمە بەحالى خۆمان بەراوردى بىكەين دەيىنن ئەم بايەخە گەورەيەى كۆريەكان بەمېتۆدىكى خویندنى دەدەن لەلاى ئىمە ھەر نىيە، ئەو نىيە 17 سالى رىكە لەدەست دوژمنان رىزگارمان بووئە خۆمان ولاتى خۆمان بەرپۆئە دەبەين كەچى ھىشتا زۆربەى مېتۆدى قۇناغە جىجىياكانى خویندمنان بەزانكۆ كانىشەوئە ھى سەردەمى رىژىمى بەعسە، كە ئەوكاتىش چەند سالىك بوو ھىچ گۆرپانىكى بەسەردا نەھىنرابوو. واتە پتر لە چارەكە سەدەيەكە قوتابىانمان ھەمان مېتۆد دەخوینن، لەكاتىكدا رەورەوئى عىلم و مەعرفە لەم سەردەمەى پىشكەوتندا لەسەرانسەرى جىھان لەخولانەوئەيەكى زۆر خىرادايەو بەرەو پىشەوئەتر دەروات. كەواتە ھەر لەبنەرەتدا مېتۆدى خویندمنان ناگۆرىت

خوینده نه کیدا پیوسته ته نیا
حکومت دایبیت، نایت که سی دیکه
دهست له نوسینی میژوو وهریدات،
نه وهک به پیی تهو سه چاوانه میتوده که
دابریت که کاریگری به سهر میژووی
تهو گهل و ولاته وه هه بیت، که چی لای
خومان ته گهر ته نیا هه ندیک پاشکو بو
کتیبه کانی میژوو زیاد کرابن، یان ته نیا
چهند گورانکاریه کی بچو کیشیان تیدا
کرابن، تهوه به شپیوه کی
هه ره مه کیبانه یه به بی هیچ پلان و
لیکولینه وه یه ک. میتوده که به پیی مهزاج
و بیرو راو هه زو ثاره زوه کانی
پاشکو یه کان و گورانکاریه کانیان پی
راسپیراوه، واته تهو سه ره رشتیاره یان
پسپوره بی هیچ گه رانه وه یه ک بو لایه نی
به رپرس و بی هیچ چاودیری و ته نانه ت
بی ته وه ی هیچ رینماییه کیشی پی
بدریت، تهو سه چاوانه ی به کاره ی ناوه
که خوی هزی لیبه و دواتریش هیچ
سه ره رشتی و چاودیری به دوا دچوونیکی
نه بووه. که ته مهش مه سه له یه کی
مه ترسیداره. نه وهک تهو پسپوره به و
میتوده هه ندیک ناهه قی و زانیاری
نادروستی میژووی بخته میشکی
قوتایمانه وه " به ته نقه ست بیت یان

فه لسه فه ی پهروه ده یی له
کوماری کوریای باشوور
به شاری پیکردنی قوتابیه
له پرؤسه ی پهروه ده یی، واته
ماموستا ریگه
ته قلیدیه که ی " و تنه وه ی
وانه له لایه ن ماموستا و
گویگرتن له لایه ن قوتابی "
پهیره و ناکات،

بره خسینیټ تاكو یارمه تی قوتابی بدات له هه موو گرییه کی دهروونی و هه ر جوړه بیزاریه کی رزگاری بیټ، زیده باری شه وهی که قوتابی بهم ریگه یه ده توانیټ که سایه تییه کی به هیژ بو خوئی دروست بکات و گیانی خویندن و کوشش و توژیینه وهی زانستی و گه ران به دواي زانیاری لای قوتابی گه شه ده کات. ته گه ر سه رنجی شه خاله بدهین لای خویمان هیشتا له زوړبهی قوتابخانه کانا ندا و لای زوړبهی ماموستایانمان نه که هه ر ریگه ی وتنوه (القاوی) ی وانه په پیره و ناکریت به لکو ته نیا نه رکی ماله وه ده خریته وه سه ر قوتابی و بو رژی دواتر له ناو پولدا ته نیا قوتابی ده یلیته وه و ماموستا گوئی راده گری، واته قوتابییه که ده بیته وانه بیژو ماموستاش گوئیگر. شه مش جگه له وهی قوتابی له سه ر بنه مایه کی زانستی فیتری هیچ نابیت هانیشی ده دات په نا بیاته بهر دهرخ و نه زبه رکردن. سه رباری په نابردنه بهر قویسه و فیترکردن له ماموستا بو خوده ر بازکردن له نه رکی رژیانه.

ناشه نقه ست" که ره نگه خودی پسیور به یه کیک له و سه رچاوانه سه رسام بیټ که له بنه رته دا بو شیواندن میژووی گه له که مان له لایه ن میژوونووسانیکی دژ به کورده وه نو سرابن. که له راستیدا نمونه ی له و جوړه شمان زوړه و زوړ به داخه وه تاكو ئیستاش له میژووی هه ندیك قوناغه کانی خویندندا ده خوینرین بی شه وهی که س خه میکیان لی بخوات شه ویش ریگه کانی خویندنه.

*فلسه فه ی پهروه رده یی له کوماری کوریای باشوور به شداری پیکردنی قوتابییه له پرۆسه ی پهروه رده یی، واته ماموستا ریگه ته قلیدییه که ی " وتنوه ی وانه له لایه ن ماموستا و گوئیگرتن له لایه ن قوتابی " په پیره و ناکات، به لکو ماموستا رولی خوئی له خولقاندنی که شیکی گونجاو و یارمه تیدر ده بیټ ، به وهی که قوتابی به شیویه کی زوړ چالاک بیته ناو پرۆسه که وه له جیاتی شه وهی که ته نیا دابنیشیټ و گوئی له ماموستا رابگریټ. به و پییه ی که له لای کورییه کانه وه قوتابی ناوه رۆکی پرۆسه ی خویندنه. بیگومان شه مش شه و راستییه له ماموستا ده خوازیت که که شیکی پر له نازادی و دیموکراسی له پولی خویندندا

کۆریای باشووردا بایه‌خیکی یه‌کجار زۆر به‌هۆکاره‌کانی فیّر کردن(الوسائل التعليمیه) ده‌دریّت به‌ته‌قلیدی و نوییه‌کانه‌وه. هه‌ر له بلاوکراوه‌ی قه‌د دیواره‌وه بگره‌ تاکو ده‌گاته ئینته‌رینیت و کۆمپیووت‌هه‌ر و شاشه‌هه ئه‌لیکترۆنییه‌کان "smart board". تاقیگه‌ی زانستی و هۆکاره‌کانی روونکردنه‌وه‌ش لایه‌نیکی دیکه‌ی بایه‌خ پێ‌دراون له‌قوتابخانه‌کانیادا، که‌چی ئیمه‌ له‌هه‌موو ئه‌مانه‌ش بیه‌ه‌شین، ره‌نگه‌ ئه‌گه‌ر ئاماریکی راستمان له‌به‌رده‌ست بوایه‌ ئه‌وه که‌متر له‌ 2% قوتابخانه‌کانمان له‌م هۆکارانه‌ی فیّروون سوودمه‌ند بن، که‌ له‌وانه‌یه‌ که‌م که‌س له‌ قوتابخانه‌کانماندا بتوانن ئامیری کۆمپیووته‌ر، یان چه‌ند ئامرازیکی ساده‌ی تاقیگه‌ی زانستی به‌کاربه‌یئن، به‌لام دلنایام ئه‌وانیش ناتوانن وه‌کو پێویست سوودی لێ‌وه‌ریگرن، هه‌ره‌یچ نه‌بیّت له‌به‌رنه‌بوونی کاره‌با له‌زۆربه‌ی قوتابخانه‌کاندا، خو‌ زۆر قوتابخانه‌ش هه‌ن، به‌تایبه‌تی له‌شارو شارۆچه‌که‌کانی ده‌روه‌ی پارێزگه‌کاندا، هه‌ندیکی که‌رسته‌ی تاقیگه‌یان هه‌یه‌، به‌لام

له‌په‌روه‌ی که‌ش و هه‌وای ناو پۆلیشه‌وه قوتابی قوتابخانه‌کانمان نه‌ک هه‌ر له‌که‌شیکی ئازادانه‌و دیموکراسیانه بیه‌ه‌شن، به‌لکو له‌هه‌ر قوتابخانه‌یه‌کی ئه‌م کوردستانه‌ سه‌ر به‌ هه‌ر پۆلیکدا بکه‌هیت له‌گۆره‌پانی شه‌رو جه‌نگ ده‌چیت، ئه‌مه‌ش له‌لایه‌که‌وه‌ خودی ئیداره‌ی قوتابخانه‌و مامۆستا لێ‌ی به‌رپرسیارن که‌ ناتوانن به‌شی‌وه‌یه‌کی راست و زانستیانه‌ مامه‌له‌ له‌گه‌ل قوتابیدا بکه‌ن، له‌لایه‌کیشه‌وه‌ لایه‌نی به‌رپررسی په‌روه‌رده‌ دوو ئه‌وه‌نده‌ی ئیداره‌ی قوتابخانه‌ و مامۆستایان له‌م باره‌یه‌وه‌ گوناهباره‌، که‌ هه‌ندیکی پریری وای ده‌رکردوه‌ له‌جیاتی ئه‌وه‌ی ئه‌رك و مافی مامۆستا و قوتابی دیاری بکات و هه‌ریه‌کیکیان مافی خو‌ی بدریت، هاتوه‌و مافه‌کانی مامۆستای لێ‌ سه‌ندوه‌ته‌وه‌و به‌ قوتابی دراوه‌، هه‌ندیکی ئه‌رکیش که‌ له‌بنه‌رته‌دا هی قوتابین به‌سه‌ر مامۆستادا سه‌پێنراون. ئه‌مه‌ش وای کردوه‌ نه‌ مامۆستا، نه‌ قوتابی ئه‌رکی خو‌ی نه‌زانیت، ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ له‌شوینی خویدا هه‌رله‌م لیکۆلینه‌وه‌یه‌دا باشر باس ده‌کریّت.

‡له‌په‌روه‌یه‌ی په‌روه‌رده‌و خویندنی

به‌هوی نه‌بوونی ژووری تایبته که زۆریه‌ی شه و قوتابخاننه به ناچاری و له‌به‌رنه‌بوونی شوین ژووری تاقیگه‌یان کردوه‌ته پۆلی خویندن. شه‌وانیش له‌تاقیگه‌ی زانستی بیته‌ش بوونه.

✽ خالیکی دیکه که جیگه‌ی سه‌رنجه زۆر له‌دایکان و باوکانی قوتابیان له‌کۆریای باشوور، شه‌وانه‌ی له‌باره‌ی زانستیه‌کان و شه‌ده‌ب و هونه‌رو وهرزشدا پسپۆرو شه‌ه‌زان به‌شیوه‌یه‌کی خۆبه‌خشانه بو پهره‌پیدانی پرۆسه‌ی په‌روه‌ده هاوکاری قوتابخانه‌کانیان ده‌کهن شه‌ویش به‌شیوازو رینگه‌ی جیاجیا، چ به‌وانه وتنه‌وه بیت، یان رینک‌خستنی په‌رتوو‌کخانه و ده‌رکردنی بلاو کراوه‌ی قه‌د دیوارو هاوکاری کردنی ئیداره‌ی قوتابخانه‌و مامۆستایان له‌چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی قوتابیان، ته‌نانه‌ت سه‌ره‌رشته‌ی کردنی قوتابیان له‌کاتی ده‌رچوونیان له‌ قوتابخانه "من خۆم شه‌و دیارده‌ جوانه‌م بینیه‌وه که له‌کاتی ده‌رچوونی قوتابیان له‌ قوتابخانه، چه‌ند که‌سیکی خۆبه‌خش له‌ده‌ره‌وه‌ی قوتابخانه هاوکاری قوتابیان ده‌کهن که به‌شیوه‌یه‌کی له‌سه‌رخۆ له‌ قوتابخانه ده‌ریچن و سواری پاسه‌کانیان بن، به‌و پییه‌ی زۆریه‌ی زۆری قوتابخانه‌کانیان به‌

هه‌ر قوتابخانه‌یه‌ک
خواردنگه‌یه‌کی تایبته‌ت به
قوتابیانی تیدایه، که رۆژانه
خواردنی نیوه‌رۆ ده‌دریته
سه‌رجه‌م
قوتابییه‌کانی هه‌رسی
قوناغی سه‌ره‌تایی و
ناوه‌ندی و ناماده‌یی

بروات. حاشا تاكو ئیستا
نه مانینیوه و نه مانیستوه
هونه رهنديك یان و هزرشوانیكي دایك
و باوكی قوتاییان پیدایستییه کی
هونه ری یان توپیک به دیاری بنیړیته
ئو قوتایجانه ی که مندالته که ی تییدا
قوتاییه.

گرنگی زمان و که لتور

یه کینک له گرنگترین ئو خالانه ی که
کوزریه کان له چوارچیوه ی پرۆسه ی
پهروهده و خویندندا زور به بایه خه وه
له بهرچاویان گرتوه. زمان و که لتوری
کوزریه یه. ئه وان زور جهخت له سه ر
زمان و که لتوری میژووبی خو بان
ده که نه وه، تا ئو رادیه ی زمان و
نوسینی خو بان به پیرۆز ده زانن، هر
بویه ش له هه موو قوناغه کانی خویندندا
خویندنی زمانی کوری وانه یه کی
سه ره کی سه پینراوه، واته له هه موو
پول و قوناغه کانی خویندندا پیویسته
زمانی کوری بخوینریت، که جگه له و
وانه یه له هه موو وانه کانی دیکه دا
قوتایی ده توانیت ئو وانانه بو خویندن
هه لېژیریت که هه زی له خویندنیان

تاییه تیش له سیئولی پایتهخت
ژماره یه کی زوری قوتاییان هه ن و
له کاتی ته و او بوونی ده و امدا
قه ره بالغییه کی زور له سه ر شه قامه کان
دروست ده بیته و ئه گه ر چه ندکه سیك
هاوکاری و سه رپه رشتیان نه که ن، په نگه
زور جار رووداوی هاتوچووی لی
بکه ویتته وه، یان قوتاییان له ئه نجامی
پالدان و کیپرکیدا تووشی شه رکردن
له گه ل یه کدیدا بن "به لام لیږه نه ک هه ر
یارمه تی و هاوکاری قوتایجانه کان ناکه ن،
"بیگومان هه مووی نا" خاوه ن پله یه کی
زانستی یان برونامه یه کی هه ندیک به رز
بیته ، به لکو ئه گه ر ده وله مه ندیش بیته
ئوه هه ر به عه یب و شوږه یی ده زانیت،
بچیت له گه ل ماموستای مندالته که ییدا
دابنیشیت و ته نانه ت پرسسی
مندالته کانیشی بکات، خو ئه گه ر باوکی
قوتاییه که به رپرسیکی حزبی یان
حکوموی بیته ئوه ته نیا پاسه وانیکي
به سه به سو ئه وه ی له کاتی
تاقیکردنه وه کاندای بنیړیته ئیداره ی
قوتایجانه تاكو چاره سه ریک بو مندالته
ته مبه له که یان بدوزنه وه هه رچوینیک بیته
ده ربیچوینن و نه هیلن سالیکی خویندنی

لېئىرەدا پىرسىيار ئەۋەيە كە ئىمە
 لەچوارچىۋەي پىرۆسەي پەرۋەردە
 خويىندىن چىمان بۇ زمان و كەلتورى
 كوردى كىرۋە. ئەو زمان و كەلتورى
 سەدان سالە دوژمنان و ناخەزان
 بەھەمو رېگە و شىۋەيەك ھەۋلى
 لەناۋېردن و شىۋاندىن دەدەن، كەچى
 دۋاي ھىندە سال ئازادى ھىشتا
 نەمانتۋانىۋە ئەو راستىيە بىخەينە
 مېشكى قوتايان و مندالانمانەۋە كە
 كوردىش خاۋەن زمانىكى رەسەن و
 كەلتورىكى دەۋلەمەندە، ھىشتا
 نەمانتۋانىۋە لەقۇناغەكانى خويىندىن
 زمان و كەلتورى خۇمان بىخەينە
 ۋانەيەكى سەرەكى و بايەخ پىدراۋ .
 ئەرى كاممان لەبىرمان ماۋە كە
 كەلتورمان ناسنامەمانە و پىۋىستە
 ھەر لەقۇناعى سەرەتايىۋە قوتابخانە
 مندالەكانمان فېر بىكات كە كەلتورى
 رەسەنى كوردايەتى بىپارېزن. بۇ نمونە
 ئەگەر تەنيا لەروۋى جلوبەرگەۋە
 ئامارىك بىكرى، ئەو راستىيە رۋون
 دەبىتەۋە كە 1% نەۋەي نويمان
 جلوبەرگى كوردى ناپۇشن و ھەر
 لەبنەرەتدا خۇشەۋىستىيان بۇ شەلۋارو
 چۇغەي كوردى نەماۋە، كەچى لە

ھەيە، تەننەت لەو قوتابخانەي كە
 خويىندىن تىدا بەزمانى ئىنگىلىزىيە
 ۋانەي زمانى كۆرى ھەر دەبى بىخويىرەت.
 لەھەموۋ زانكۇكانى ئەم ۋلاتەدا كۆلىزى
 زمان و كەلتورى كۆرى ھەيە لەدەيان
 ۋلاتى دىكەي جىھانەۋە قوتابى
 ۋەردەگرن و فېرى زمان و كەلتورى
 كۆريان دەكەن. لەھەموۋ مېتۇدەكانى
 خويىندىن خۇشەۋىستى قوتايان بۇ
 زمان و كەلتورى خۇيان رادەكىشن، ھەر
 شويىنكى ۋلاتى كۆريى باشۋور بگەرېن
 خەلكى شانازى بەزمان و كەلتورى
 خۇيانەۋە دەكەن، تا ئەو رادەيەي ھەز
 دەكەن شارەزايى لەزمان و كەلتورى
 گەلانى بىيانىش پەيدا بىكەن، زۆر ھەز
 دەكەن خەلكى بىيانى باسى زمان و
 كەلتورى خۇيانان بۇ بىكەن، ھەزىش
 دەكەن خەلكى لە رېگەي زمان و
 كەلتورەۋە بىناسن نەك لەرېگەي
 سىياسەتەۋە. كە خەلكى بىيانى باسى
 سىياسەتيان بۇ بىكات ئامادە نىن دوو
 دەقىقە گوئىيان لېبگرن، بەلام ئامادەن
 دوو كاتزىمىر گوئى بۇ خەلكىكى بىيانى
 شل بىكەن ئەگەر باسى زمان و كەلتورى
 خۇيانان بۇ بىكەن.

توخمی سه ره کی شه و ناسنامه ن. له کوریای باشور دوی زمانی خویمان ئینجا بایه خیکی زور باشیش به زمانه بیانیه کان ددهن، به تاییه تیش زمانه زانستییه کان، ئینجا زمانی شه و میللهت و نه ته وانه ی که دراوسیاین و پیوه ندی نزیکیان له گه له یه کدیدا هه یه، بویه ده بینین له سه رانسهری کوریای باشور زور بایه خ به زمانی ئینگلیزی دهریت و هک زمانیکی نیوده و له تی که زمانی زانست و ته کنه لوزیایه. ئینجا زمانی چینی و ژاپونی به پله ی دووه که دوو میلله تی دراوسیاین و به رده و ام پیوه نندیان به یه کدیسه وه هه یه، به چاوپوشین له وه ی که پیشتر ته مانه دوژمنیان بوونه و ولاتیشیان داگیر کردوون و په نگه تاوه کو ئیستاش شه و هه ستیاریه یان له نیواندا ماییت. له سه رجه م قوتابخانه کانی کوریا دا زمانی ئینگلیزی و هک وانه یه کی سه ره کی حسیبی بو ده کریت و هوشیاری شه و هس لای خه لکی باوه که منداله کانیان بو فیربوونی زمانی ئینگلیزی هان بدنه و هه ره له و پیناوه دا دایکان و باوکان پاره یه کی زور له خویندنی منداله کانیاندا خه رج

کوریای به شیکی ته وای خویندنیان بو شه و ته رخانکراوه که خوشه ویستی جلوه به رگ و که لتوری کونی باوپیرانیان لای قوتابیانیان به هیژ بکه ن و شانازی پیوه بکه ن، ته نانه ت خواردنه کونه کانیشیان، که تاوه کو ئیستاش خواردنی پله یه کی کورییه کان "کیمچی" یه، شه و خواردنه کونه ی که سه رجه م کورییه کان شانازی پیوه ده که ن و ئیستا شه و قسه یه باوه هه ره که سی کیمچی نه ناسیت، کوریا ناسیت.

زمانی بیانی

هه موو شه وه ی باسما ن کرد واتای شه وه نادات که ئیمه دژی زمان و که لتوره بیانیه کانین و گرنگی شه و زمانانه له به رچاو ناگرین، ته نیا مه به ستمان شه وه یه زمانه بیانیه کان جیی زمانی خویمان نه گرنه وه و که لتوری خویمان به قوربانی که لتوری بیانی بکه ن. که شه و هس مه سه له یه کی زور خه ته رناکه، تاوانیکه دهره ق به میژوو و ناینده ی گه لکی سته مدیده که پتر له هه موو شتیک پیویستی به پاراستنی ناسنامه ی خو ی هه یه که زمان و که لتور دوو

باسمان کرد خویندنی سه پیتر او،
 قوتابی له نیوان ههردوو زمانی
 ئینگلیزی و چینیدا ده توائیت
 یه کیکیان بۆ خویندن هه لبتیژیت.
 ته نانه ت له هه ندیک قوتابخانه کانی ئەم
 ولاته دا خویندنی زمانی عه ره بيش
 هه یه، هه رچه نده هه روه ک کارمه ندو
 مامۆستایانی بواری په روه ده یی ئەو
 ولاته پیمان گو تین، هیشتا له هیچ
 قوتابخانه یه کی کۆریادا زمانی عه ره یی
 نه خوینراوه، چونکه هیشتا ئەو دیده
 لای خه لک په یدا نه بووه که پتویسته
 زمانی عه ره یی و گرنگیه که ی بزنان.
 بۆیه جارێک قوتابی ئەو زمانه بۆ
 خویندن هه لینا بژیت، هه رچی لای
 خۆمانه تا دیت خویندنی زمانی
 ئینگلیزی ئاسانتر و بی که لک تر
 ده که یین، قوتابیانان نه که هه ر
 له قوناغه کانی ناوه ندی و ناماده ییدا
 هیچ شاره زاییه ک له زمانی ئینگلیزی
 په یدا ناکن، ته نانه ت له زانکۆ و به ش
 و کۆلیژه کانی تابه ت به و زمانه ش
 قوتابی دوای چوار سال خویندن
 ناتوائیت به شیوه یه کی پاراو به زمان
 قسه بکات، زیره کترین ده رچووی
 زمانی ئینگلیزمان ناتوائیت دوو دیر

ده که ن و زۆریشیان منداله کانیا ن به پاره
 ده نیتره ئەو قوتابخانه ی له م ولاته دا
 خویندنیان به زمانی ئینگلیزیه یان
 ئەوانه ی تابه تن به فیروونی زمانی
 ئینگلیزی، هه ر بۆ نمونه له سیئۆلی
 پایته خت دامه زراویکی په روه ده یی
 که شتیار ی هه یه که ناوی گوندی
 ئینگلیزی "English village" ه
 که خویندنی تیدا به زمانی ئینگلیزیه
 خه لکیکی زۆر به رانه ر پاره یه کی زۆر
 منداله کانیا ن ده نیتره ئەو دامه زراوه،
 به لکو له م ولاته دا زۆر قوتابخانه ی
 تابه ت به زمانی ئینگلیزی هه ن که هه ر
 له قوناغی سه ره تابه وه قوتابی فیرو
 زمانی ئینگلیزی ده بییت، ئەمه
 له کاتی کدا یه که زۆریه ی کۆریه کانی
 نه وه کانی پيشوو که هیشتا ده ژین
 زمانی ئینگلیزی نازانن، چونکه پيشتر
 بایه خی ئەم زمانه یان نه ده زانی و هیشتا
 کۆریا ئەم رینسانسه ی پيششکه وتنی
 به خۆوه نه بینی بوو، به لام وه کو پيشتر
 ئاماژه مان پیکرد ئەمه ش وای نه کردوه
 زمانی باو با پیران بایه خی خۆی له ده ست
 بدات، هه ر ده بییت قوتابی زمانی خۆی
 بخوینیت. له هه موو قوتابخانه کانی
 کۆریادا دوای زمانی کۆری که هه روه ک

ههولتهياندا سهركهوتو و بن و كار له لايه نه بهرپرسه كاني پهروورده بكنه و بچوونى خوځيان به سهر كاره كاني ته و اندا به سپين، ههروهه ها توانيو يانه له م ههولتهياندا بچوونى خه لكيش به ناراسته ي زمانى عه ره بيدا بگورن، كه له راستيدا ته وه هه رگيز بچوونى كى زانستيانه و ژيرانه نييه، ته گهر داگيركارو دوژمنه درنده كاني ئيمه به زمانى عه ره بيش ئيمه يان ته نغال و كيميا باران كرديت هيچ پاساويكى پرهوا بو ته وه نييه كه ئيمه دژايه تيكردنى ته وه زمانه رابگه يه نين و نه وه كانمان له فيتريوون و به لاي كه مه وه پهيدا كردنى ناشنايه تيبه كه له گه ليدا بى بهش بكنه كه زمان هيچ كاتيك پيوه ندييه كى به كارو كرده وى ته وه كه سانه وه نييه كه قسه ي پيده كهن. له هه مو ته مانه ش سه يرتر ته وانه ي ته م نه ركه يان پى سپيراوه پاساوى ته وه يان به ده سته وه يه كه بانگه واز بو بايه خدان به زمانى ئينگليزى ده كهن، له كاتيكدا له و بواره شدا هيچ هه نگاويكيان نه هاويشتووه كه له راستيدا كه س لارى له وه نييه كه ده بيت بايه خى به كه مى ئيمه وه كو

زمانى ئينگليزى بى هه له به ئيملايه كى راست بنووسيت. ههروهه كورد گوتهنى هيچ قوتابيهه كى ئينگليزيمان ناتوانيت "كهرى خووى له قور دهره پينييت". ته نانه ت ته وانه ي كوليژه كاني پزيشكى و ته ندازياريش ته و او ده كهن كه به حساب خويندنيان به زمانى ئينگليزيه له زانينى ته وه زمانه دا سه قه تن، مه گهر دواى ته و او كردنى خويندنى كوليژيان به به شداري كردن له چه ند خوليكي فيتريوونى زمانى ئينگليزى بتوانن هه نديك شاره زايى له وه زمانه دا پهيدا بكنه. سه باره ت به زمانانى ديكه ش هه موو حكومته ت و هه موو لايه نه بهرپرسه كاني پهروورده له ريگه ي مه زاج و بير كرده وى چه ند نووسه رو رو شنبيريكه وه ده روانه زمانه كاني ديكه ي وه كو زمانى عه ره بى كه زورترين پيوه ندى به ئيمه وه هه يه و پيوسته ته و په رى بايه خى پى بدين، كه چى ته وان له روانگه يه كى ديكه وه دژايه تى و رق و قينيان و له ريگه ي راگه يان دنه وه هه لمه تيكيان ده ست پيكردوه بو له كه دار كردن و كه مكردنه وه له بايه خى فيتريوونى زمانى عه ره بى و به كرده نيش تارپا ده يه كى زور توانيو يانه له وه

رېزو پېرۆزی خوئی ههیه و نابیی پی لهسه ر ټه و سپیبه رهش دابنییت، ههروهه قسهیه کی دیکه ی کوئی کۆریه کان له باره ی مامۆستاوه ده لیت: "مامۆستا پاشایه" واته له رېزو پله و پایه ی کۆمه لایه تیدا مامۆستا هاوتاو هاوشانی پاشایه، له کاتی کدا که کۆریه کان به وه ناسراون که پاشا کانیان زۆر خویش ده ویت و زۆریش رېزیان لیده گرن، به به لگه ی ټه وه ی ټه و شایانه ی بهر له سه دان سال حوکمی ټه و ولاته یان کردووه هیشتا شوین و ناو که لئوریان به پېرۆزی لای کۆریه کان پارېزراوه و تا کو ټه مپروش دایکان و باوکان منداله کانیان به ناوی ټه و پاشایانه وه ناو دهنین وه که دهر پینیک بو شانازی پیکردنی ټه وان به شاکانیانه وه، ههروهه کۆریه کان له زۆر قسه ی دیکه دا مامۆستا به دایک و باوکی قوتابی وه سف ده که ن. هه ر بویه ش لایه نه په یوه نیدیداره کانی بواری په روه رده له م روانگه یه وه پلانیان بو پاراستنی رېزو که سایه تی مامۆستا له قوتابخانه و له ناو کۆمه لدا دارشتووه، یه که م هه نگا ویشیان له م باره یه وه به وه ده ست پیکردووه که ژیان و

هه موو جیهان زمانی ئینگلیزی بییت، ئینجا به پله ی دووم زمانی عه ره بی دیت وه ک گرنگترین زمان بو ئیمه ی کورد که ټه و په ری پیوستیمان پیبه تی.

که سایه تی مامۆستا

کۆریه کان به گشتی زۆر ریز له پیشه ی مامۆستا ده گرن، تا ټه و راده یه ی که هه ر خیزانیکی کۆری ئومیدخوازه به لای که مه وه ټه ندامیکی ماله وه ی بیته خاوه ن ټه م پیشه یه، له کاتی شهرو جهنگدا مامۆستا له خزمه تی سه ربازی ده به خشریت. یان مامۆستا ماوه یه کی زۆر که م وه که ټه فسهر له سوپادا خزمه ت ده کات، چونکه پینان وایه ټه گهر سه رباز له سه نگه ری شه ردا به رگری له گه ل و ولات بکات، ټه وه مامۆستاش له سه نگه ری زانست و مه عرفه دا نه وه یه ک بو دواروژی ټه و گه ل و ولاته پیده گیه نییت. له که لئوری کۆریدا زۆر قسه ی نه سته ق و نمونه له سه ر مامۆستا هه ن که گرنگی رۆلی مامۆستا و ریزو به های پیشه که ی دهر ده خه ن وه ک ټه و قسه ی ده لیت: "ئیمه پی له سیبه ری مامۆستا ناین" به مانایه کی دیکه نه ک هه ر مامۆستا، به لکو سیبه ره که شی

دهكهن. شهوش پڙيزی مامۆستای زیاتر کردووه. ئینجا ههر ته مهش وای کردووه که دایکان و باوکانی قوتاییان ههردهم یارمه تیدهری مامۆستا بن و پڙینمایي مندالّه قوتاییه کانیان بکهن بۆ پڙیزگرتن و پاراستنی پله و پایه ی مامۆستا له ناو قوتابخانهدا.

سه ره پای هه موو ته مانه وه زاره تی پهرووده زۆر جهخت له سه ره پاراستنی که سایه تی مامۆستا ده کاته وه و یاسای سزادانی قوتاییانی داناره، بۆ ته وانه ی له ناو قوتابخانهدا سه ره پڙیچی یاساو پڙیساکانی قوتابخانه ده کهن، یان بی حورمه تی به رانه بر ئیداره ی قوتابخانه و مامۆستایان ده کهن که قورسترین شه و سزایانه دهرکردنی قوتاییه له قوتابخانه، ته گهر دوا ی چه ند ناگادارکردنه وه یه که دهستی له سه ره پڙیچییه کان هه لئه گرت، ته نانه ت هه ندیک جار مامۆستا ده توانیت به شیوه یه که له شیوه کان له قوتابی بدات، ههر هیچ نه بیته مامۆستا ده توانیت به بردنه ژووره وه ی دار ترسیتک بخته دلّی قوتاییه ئازاره گیره کان که له زۆربه ی پۆل و ژووره کانی خویندنی شه و قوتابخانانه ی

گوزهرانیکی باشیان بۆ مامۆستا دابینکردووه به وه ی که موچه یه کی به رزیان بۆ پرپوه ته وه به شیوه یه که بۆ هه موو مامۆستایه که بژپوی ژیان به شیوه یه کی زۆر باش دهسته بهر بکات، ههر چه نده موچه که به پڙی سالانی خزمه تکردن له نیوان مامۆستایه که و یه کیکی دیکه دا جیاوازه، به لّام که مترین موچه ی مامۆستا که تازه دامه زراییت له 2000 وه نی کۆزی که متر نییه که ده کاته نزیکه ی 2100 دۆلاری ته مه ریکی، به پڙی بازاری کۆریا و نرخ ی که لوپه ل و که رسته خۆراکیه کانی بازار ته م مامۆستایه به م موچه یه ده توانیت به وپه ری خۆشگوزهرانییه وه بژیت و ته وانه ی که سالانی خزمه تیشیان زۆره پارهیه کی زۆرتر وهرده گرن.

که موچه ی هه ندیکیان ده کاته 4000-5000 دۆلاری ته مه ریکی ته نانه ت مامۆستای خانه نشینکراویش موچه یه کی به رزی هه یه، ته مهش وای کردووه که له ناو کۆمه لّی کۆریادا به چاو یکی به رز سه یری مامۆستا بکریت و خاوه ن که سایه تییه کی به رز بیته، جیا له وه ی که کۆرییه کان به هۆشیاری خۆیان دهرک به پۆلّی کاریگه ری مامۆستا

کارپیکه هیچ قسه و باسی له سه ر نه ماوه. کارپیکه هه موو کورییه که به شه رکی سه رشانی خوئی ده زانییت و به کرده نی ماموستا وه که دایک و باوک سه ر ده کریت. له لایه کی دیکه وه بیجگه له لایه نی بژیوی له لایه نی کارکردنیشه وه حکومته هاوکاری ماموستایه. له ریگه کی که مکرده وه ی "پشک"ی هه فتانه. واته ژماره ی شه و انانه ی که له هه فته یه کدا ده بیته وه، هه روه ها که مکرده وه ی ژماره ی قوتابیانی هه ر پۆلیک، هه مدیس له م سالانه ی دواییدا له جیاتی 65 سالی ته مه نی 62 سالی کراوه به ته مه نی خانه نشینکردن.

زیده باری شه وه ی له لایه نی پیشه ی شه وه به رده وام په ره به تواناکانی ماموستا ده دریت له ریگه کی به شداری پیکردنی له خولی مه شق و راهیتاندا، چ له ناوه وه ی ولات یان له ولاتانی دیکه ی بیانیدا. شه وه ی جیی سه رنجه زۆرینه ی کارمه ندانی بواری په روه ده له ئافره تان پیکدین که پتر له 70%ی کارمه ندانی شه م بواره ئافره تن. کاتیکی مروفت شه م بارو دوخه له ولاتیکی وه کو کۆماری کۆریای باشوور ده بینییت و

سه ردامان کردن دارپیک له سه ر میزی ماموستا ده بینرا. به قسه ی ماموستایانی کۆریا شه وانه ی پرسیارمان لیکردن. سه باره ت به به دواداجوون و چاره سه رکردنی کی شه ی قوتابییه ئاژاوه گیژه کان، شه وان به زۆری بو شه و مه به سه ته ئاگاداری دایک و باوکیان ده که نه وه. که پیویسته سه ردانی قوتابخانه بکه ن و سنووزک بو منداله کانیان دابنن و به لیئنامه یه ک نیمزا بکه ن هه ر کاتیکی منداله قوتابییه که یان هه له کان دووباره بکاته وه شه وه به سزای ده رکردن له قوتابخانه رازی ده بن. ماموستایانی شه م ولاته پیمان وابوو بانگه یشت کردنی دایک و باوک بو قوتابخانه خوئی له خویدا گه وره ترین سزایه بو قوتابی لاسار، چونکه شه گه ر دایک یان باوکی قوتابی له سه ر هه له یه کی منداله که یان بانگه یشت کرا قوتابخانه شه وه مایه ی شه رمه زارییه بو قوتابییه که، که له ناو قوتابییه هاورییه کانیدا به سه ر خویدا ده شکیته وه، بویه قوتابییه ئاژاوه گیژه کانیش زۆر حسیب بو شه م سزایه ده که ن و که م جار خویمان تووشی ده که ن. ئییدی پشتگیریکردنی ماموستا و یارمه تیدانی

راسته‌قینه‌م له به‌رده‌ستدایه. که ده‌توانم ناو و قوتابخانه‌ی شه ماموستایانه ده‌ستینشان بکه‌م، "که ماموستایان تیدا پروبه‌پرووی شه سووکایه‌تی پی‌کردنانه بوو‌ته‌وه".

ئیدی نازانم له بارود‌خ‌خکی وادا ماموستای به‌سته‌زمان چۆن ده‌توانیت خاوه‌ن که‌سایه‌تی خۆی بیت و دریشه به‌پروسه‌ی مه‌عریفی بدات؟ چۆن ده‌توانیت شه قوتابییبه فی‌ری شتیک بکات که خۆی نایه‌ویت فی‌ری بیت؟ چۆن شه قوتابییبه ملک‌چ و گوپ‌رایه‌لی ماموستا ده‌بیت و شتیکی لیوه فی‌ر ده‌بیت که وا هه‌ست ده‌کات ده‌سه‌لاتی له ماموستا گه‌وره‌تره، خۆی به‌برا گه‌وره‌و ماموستا به‌برا بچوک بزانی‌ت، له‌لایه‌نی بژی‌ویشه‌وه هه‌موومان ده‌بینین چۆن سالانه قه‌یرانی که‌می ماموستایه، که زۆربه‌ی ده‌رچوانی کۆلیژ‌ه‌کان ناماده‌نین خۆیان به ماموستا دا‌به‌زرینن، به‌و پیه‌ی هه‌ر کاریکی دیکه بکه‌ن ده‌توانن بژی‌ویکی باشت له بژیوی ماموستایه‌تی په‌یدا بکه‌ن.

بنکه‌ی ته‌ندروس‌تیش چاره‌سه‌ری قوتابی ناکات، که به‌راستی ناخۆشه

له‌و پله‌و پایه‌ی ماموستا راده‌می‌نیت که له‌م ولاته‌دا هه‌یه‌تی، به‌زه‌یی به ماموستاکانی کوردستاندا دیته‌وه. که له هه‌یج بواری‌که‌وه ره‌چاری هه‌یج خالی‌ک له‌وانه نه‌کراوه که له باس‌کردنی که‌سایه‌تی ماموستای کۆریادا ئاماره‌مان پی‌کردن. له ولاتی ئیمه‌دا به پی‌چه‌وانه‌ی کۆریا ماموستا خاوه‌ن دو‌ابین پله‌و پایه‌ی کۆمه‌لایه‌تیبه له کۆمه‌لدا که به داخه‌وه که‌سایه‌تی ماموستا زۆر سووک کراوه، پی‌گومان شه‌ویش بو بی‌پلانی لایه‌نی به‌رپرسی حکومه‌ت ده‌گه‌ریته‌وه، که هه‌یج یه‌کی‌ک له‌و فاکته‌رانه ره‌چاوه نه‌کراون که که‌سایه‌تی ماموستا پارێزراوی‌ت. نه‌ک هه‌ر ماموستا ده‌سه‌لاتی شه‌وه‌ی نه‌ماوه که له‌سه‌ر گه‌وره‌ترین سه‌رپی‌چی سووک‌ترین سزای قوتابی بدات، به‌لکو قوتابی ده‌توانیت به ئاره‌زووی خۆی سزای ماموستا بدات و چه‌ندین نمونه‌ی زیندووم له‌به‌رده‌ستدان که ماموستا هه‌یه له قوتابخانه‌که‌ی گوپ‌زراوه‌ته‌وه یان هه‌ر فه‌سل کراوه، به‌لکو وا روویداوه لایه‌نی به‌رپرسی په‌روه‌ده له‌سه‌ر قوتابی ماموستای له‌به‌ندیخانه زیندانی کردووه، بو هه‌موو شه‌م قسانه‌م نمونه‌ی

له کاتی سزادانی قوتابیدا گویچکهی
 پراکیشاوه یان لییداوه و گرفته
 تهنندروستییه کهی ئالوزتر کردووه.
 بیگومان لیدان و سزادانی قوتابی
 به پیی بریاریکی وهزارهتی پهروورده
 به شیوهیه کهی فهرمی قهدهغه کراوه،
 به لام ئیمه باس له واقع ده کهین، "که
 هیشتا له هه موو قوتابخانه کانی
 کوردستاندا به بنه پرتهتی و ته نانهت
 ناماده بییه کانیشه وه سزادان و لیدانی
 قوتابی بهرده و امه" به و هیوایهی
 وهزارهتی پهروورده له پرووی
 تهنندروستی قوتابیانه وه پلان و
 بهرنامهیه کهی تایبتهت دابنیت و
 له مه ودا ئه م لایه نه ش به جددی له بهر
 چاو بگریت، نه خامه ش که زۆرینهی
 قوتابخانه کامان له پرووی ئاوی
 خواردنه وه و (WC) یه کانه وه که م
 وکوری زۆریان هه یه.

ئه نجومه نی دایکان و باوکان

لایه نیکی زۆرگرنگی پرۆسهی
 پهروورده و خویندن که له لایه ن
 قوتابخانه کانی ئیمه وه فهرامۆشکراوه و
 ته نیا وه ک شتیکی ره مزی و کاریکی

چونکه به و سه خته کارییهی زۆر
 له قوتابیان به شیوهیه کهی گشتی دیدی
 بنکه تهنندروستییه کان بو چاره سه رکردنی
 قوتابیان گۆراوه و هه ر ئه و نه دیه
 کارمندی بنکهی تهنندروستی نووسراوی
 چاره سه ری قوتابخانه ببینیت،
 به ساخته کاری ده زانیت و چاره سه ریکی
 باشی بۆناکات، که ره نگه زۆر جاریش
 بو له کۆل خۆکردنه وه چه ند دانه هه بیکی
 بداتی، جگه له مه ش له بهر چاونه کرتنی
 حالته تی نه خۆشی هه ندیک قوتابیش
 کیشه یه کهی دیکه ی راسته قینهی
 قوتابخانه کامانه که زۆر جار قوتابی
 نه خۆش هه یه به لام له بهر ئه وهی هه یچ
 فایلکی تایبتهت به بواری تهنندروستی
 نییه ئیداره و مامۆستایانیش له لایه ن
 کهس و کاری قوتابییه نه خۆشه که وه له و
 حالته ئاگادار ناکرینه وه، مامۆستا
 ره چاوی ئه وه ناکات و وه کو هه ر
 قوتابییه کهی دیکه مامه له له گه ل
 قوتابییه نه خۆشه که دا ده کات، که زۆر
 جار ئه مه ش کیشه ی لیکه و تووه ته وه و
 له م باره یه وه چه ند پروواویکی ناخۆش
 روویان داوه که جاری وا هه بووه
 گویچکهی قوتابی کیشه ی تهنندروستی
 هه بووه به لام مامۆستا نه یزانیوه و

هه پرمه کیبانه باوی ماوه، پیکهینانی
ته نجومه نی دایکان و باوکانی قوتابیان
له قوتابخانه کاند، که دلنیام دامه زرانندی
ثم ته نجومه نه ی له زورینه ی
قوتابخانه کانی کوردستاندا نه شماوه،
چونکه خودی شو یهک دوو کوبونه وهی
دایکان و باوکانه ش که سالانه له
هندیک قوتابخانه ته نجام ده درین، هر
به شیوه یه کی هه پرمه کی و بی بایه خانه
به پریوه ده برین، بی شه وهی بایه خیاب
له بهر چاو بگریت، که له کوزیای باشور
به پیچه وانهی نیمه وه زور به بایه خه وه
ره چاوی ثم لایه نه ده کریت، له هر
قوتابخانه یه کدا ته نجومه نیکی دایکان و
باوکان له ئیداره ی قوتابخانه و دایک و
باوکی قوتابیان پیک ده هیتریت و
به جددی کارو پلانی خویان داده ریژن و
به رده وام کوبونه وهی خویان هه یه له سه ر
پرس و کیشه و چاره سه ریبه کانی تایبته
به قوتابیان راپرس و گفتوگو ده کهن،
ته نانه ت له مانگه کانی پشوی
فرمیشدا ثم ته نجومه نه هیچ
دابرانیک له گهل ئیداره ی قوتابخانه دا
نابیت و به رده وام له کاته دیاریکراوه کانی
خویاندا کوبونه وه یان هه یه، ثم مه ش کار
ئاسانیبه کی زوری بو ئیداره ی

له کوزیای باشور ناوی هر

قوتابخانه یهک به پرووداویکی

میژوی بی نه و ولاته یان

نیشانه یه کی شارستانی نه و

گه له وه به ستراوه ته وه. به هیچ

شیوه یهک وینه ی

سیاسه نتمه داریک له

قوتابخانه کانیاندا، له

ژوریک خویندن یان له

ئیداره دا هه لئاواسن

دریغییه که ناخمه ته ستوی وه زارته سی
 پهروورده و سه پرهرش تیارانی
 پهروورده یی که له بنه پرتدا له یاساو
 برپاره کانی وه زارته تا تم هم موو پری و
 شوینانه به ئیداره ی قوتابخانه کان
 پاسپیرون، که دلنیام ته گهر ئیداره ی
 قوتابخانه کانیش تا راده یه که له و
 باره یه وه که مته رخه م بن، گوناهی
 ته و او یان له ته ستو نییه، به لکو له م
 باره یه وه دایک و باوک و کومه ل
 که مته رخه می یه که من، که زور
 به داخه وه هیشتا نه گه شتونه ته
 ئاستیکی هوشیاری وا که خو یان
 ره چاوی بهر ژوه وندی قوتابییه کان یان
 بکه ن ئاخر کاتیک ئیداره ی هر
 قوتابخانه یه که داوای سازدانی
 کوبونه وه یه کی دایکان و باوکان
 ده کات، هیشتا له یه کی که له و
 کوبونه وانده له 30% می دایک و
 باوکان ناماده نه بونه ته وانسه ی
 ناماده ش ده بن زور به یان نازان بوچی
 هاتون ته نیا و ده زان بو شه هاتون
 گو ییان له خویندنه وه ی ناوی
 منداله کان یان بیت که له گه ل قوتابییه
 زیره که کاندا ناویان ده خوینریته وه یان
 له گه ل قوتابییه ته مبه له کاندا ریزه ند

قوتابخانه کان ره خساندوه له روی
 ده ستیشان کردنی کی شه و گرفته کانی
 قوتابیان و دوزینه وه ی چاره سه ری گونجاو
 وته نانه ت نه نجومه نی دایکان و باوکان
 زور جار رای تاییه تی و به شداری له دانانی
 هه ندیک میتودی خویندن هه یه ، هر
 قوتابخانه یه کیش به هاوکاری شه و
 نه نجومه نه، کوبونه وه ی دایکان و
 باوکان ساز ده که ن، ئیدی پیوه ندییه کی
 ته و او له نیوان ئیداره ی قوتابخانه و دایک و
 باوکانی قوتابیاندا هه یه و هر دایکی که
 یان باوکی که له لایه ن ئیداره ی قوتابخانه وه
 سه باره ت به هر پرسیکی تاییه ت
 به منداله که یان ئاگادار کرایه وه پیویسته
 به زووترین کات ئیداره ی قوتابخانه به سه ر
 بکاته وه که شه و دایک و باوکانه له هر
 کاریکی لاساری منداله که یان به پرسن،
 که سه ره تا به ئاگادار کردنه وه ی دایک و
 باوک قوتابی سزاده دریت و به لیتنامه یان
 پی ئیمزا ده کریت تا کو له کاتی دووباره
 کردنه وه دا خو ییان ئاگادارو
 له هه رسزایه کی ده رکردن یان گواستنه وه ی
 قوتابی لاسار له قوتابخانه که یاندا
 به پرسن .

ته گهر له پرۆسه ی پهروورده بیماندا بو
 تم پرسه بگه ریینه وه شه وه لیتره شدا

بهرده‌وامبونیان و زیاتر هه‌ولدان بۆ به‌ره‌نواندن، هه‌روه‌ها بۆ هاوپۆله‌کانیشان هاندەرپکه که چاو له‌وان بکه‌ن، ئیدی به‌شیوه‌یه‌کی گشتی مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی له‌په‌یره‌کردنی ئەم هه‌نگاوه‌ گروپ تین دانه‌ به‌گیانی مملانی له‌نیوان قوتابیاندا، که هه‌رده‌م کۆرییه‌کان هه‌ول دده‌دن نه‌وه‌کانیان له‌سه‌ر چه‌ند په‌رنه‌سیپکی وه‌ک مملانی و پيشپرکی و تیکۆشانی به‌رده‌وام... تاد رابه‌ینن. زۆر به‌داخه‌وه خه‌لاتکردنی قوتابی زیره‌ک و به‌هره‌مه‌ند لای خۆمان که‌لتوریکی له‌ناوچوه‌وه که به‌هیچ شیوه‌یه‌ک له‌په‌روه‌ده‌وه خۆیندماندا جیبی نییه، هه‌رچه‌نده پيشتر ئەم سسته‌مه زۆر به‌جوانی په‌یره‌وه ده‌کراو ده‌رته‌نجامه‌ باشه‌کانیشی دیارو به‌رده‌ست بوون، که ئیستا به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نابینریت، ته‌گه‌ر هه‌ندیک جار ریک‌خراوه‌کانی دیکه خه‌لاتی هه‌ندیک قوتابی زیره‌ک بکه‌ن ئەویش دل‌تیا‌م مه‌به‌ستی راسته‌قینه‌یان هه‌ندیک ئامانجی دیکه‌ی به‌ر ته‌سکه‌ نه‌ک ئەو ئامانجی که کۆرییه‌کان کاری بۆ ده‌که‌ن، خۆ ده‌بینن که یه‌که‌مه‌کانی کوردستان له‌سه‌ر

کراون، که زۆر له‌دایکان و باوکان هه‌ر له‌بنه‌ره‌تدا له‌ناست منداڵه‌ه قوتابییه‌کانیان هی‌نده که‌مه‌رخه‌م و بیباکن، نازانن منداڵه‌که‌یان له‌چ قوناغ و چ پۆلیکی خۆیندنا قوتابین، ئەمه‌ش پیویستی به‌کۆشش و خه‌میکی هه‌مه‌لایه‌نه‌هه‌یه.

دوو سه‌رنجی جوان و پیویست

له‌په‌روه‌ده‌وه خۆیندنی کۆریای باشووردا دوو شتی زۆر جوان سه‌رنجیان راکیشام، که له‌سه‌ر بنه‌مایه‌کی زانستی له‌قوتابخانه‌کانیاندا ره‌چاویان ده‌کرد، خۆشیان دان به‌وه‌دا دینن، که ئەو دوو هه‌نگاوه سوودی تایبه‌تی خۆیان هه‌یه. یه‌که‌میان: له‌هه‌موو قوتابخانه‌یه‌کی کۆریای باشووردا په‌یره‌وی سسته‌می خه‌لاتکردنی قوتابییه‌ زیره‌ک و به‌هره‌مه‌نده‌کان ده‌کریت چ راسته‌وه‌خۆ له‌لایه‌ن ئیداره‌ی قوتابخانه‌وه یان له‌لایه‌ن وه‌زاره‌ت و لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندی‌دارو به‌رپه‌سه‌کانی په‌روه‌ده‌وه خۆیندنه‌وه، به‌ئێ‌وه قوتابییه‌یه‌ی که زیره‌کن و به‌هره‌وه‌ داهینانی نوێ ته‌نجام دده‌نن، به‌خه‌لاتی باش و شیوا پاداشت ده‌کرین، تاکو ببیته‌هه‌نده‌ریک بۆ

و خاوين رابگريئت كه شه و ده زانئيت
هەرچەند پيسى بكات زياتر ماندوو
دهبيت له پاك كرده ويدا .

كتيبخانه

له كۆرياي باشووردا دوو جور
كتيبخانهي تايهت به ناوهنده كاني
خويندن ههيه . يه كه ميان كتيبخانهي
گشتيهه، كه وهك قوناغي زانكوئي
ئيمه "هەرچەندە بەداخەوہ لای ئيمه
له قوناغي زانكوئشدا خەريكي
پيوستى و گرنگى كتيبخانه له بير
دهكريئت". كه له كۆريا مامۆستايان
له قوناغي ناوهندي و دواناوهنديشدا
قوتابي ناچاردهكەن بچنه پەرتوكخانەو
بەدواي زانيارى و تۆژينهو و سەرچاوە
زانستيهه كاندا بگهريئن . كه بەداخەوہ
نەك هەر له قوتابخانە كانماندا
پەرتوكخانە نيهه، بەلكو هەر وەكو
ئامازەمان بو كرد لەناو زانكوئكانيشدا
ئەم پيپرەوہ خەريكي لەناوچوون و
بزبوونە، كه مامۆستايان زانكوئش
تەنيا ئەو ماددەيه هەموو ساليك
بەهەمان رېتم لەهۆلى خويندنندا

ئاستى قوناغە جياجياكانى سەرەتايى و
ناوهندى و نامادەييدا چۆن خەلات
دەكرين ؟ خو ئەگەر جارێك
بەناوخەلاتيش بكرين ئەوہ بېگومان
شەرمە بەهەي خەلاتەكانيان ئاشكرا
بكريئت .

دووه ميان: ئەمەيان زۆر جيى سەرنجەم
بوو، لە قوتابخانە كاني كۆرياي باشووردا
قوتابي خوئي بەشدارى له پاك كردهوہي
قوتابخانە كەيدا دەكات، هەرچەندە
قوتابخانە كانيشان وەكو قوتابخانە كاني
ئيمه خاوەن بەر دەست و كارمەندي
خزمەتگوزارو خاوينكەرهوہي زۆرن، كه
ئەوانيش كاري خاوينكردنەوہي
قوتابخانەو باخچەو گۆرەپانەكان دەكەن،
بەلام پاك كردهوہي ژوورە كاني خويندن
ئەركى سەر شانى خودى قوتابيهه كانە،
ئەم دياردەيه بەلامەوہ زۆر سەير بوو،
بۆيه ئەم پرسيارەم لەيه كيئك له
بەريۆه بەرانی قوتابخانەيه كى كۆرياي
باشوور كرد، زۆر بەدنيايهه وە له
وہلامدا گوئي:

ئەم كارە گرنگى و مەبەستى خوئي
هەيه، كه زۆر گرنگە بەم كارە قوتابي
فيري هەستكردن بە بەرپرسياريهتى
دەكەين، دەبيت خوئي جيئگەي خوئي پاك

**هەموو سالىك
حكومەتى كۆريا
بودجە يەكى زۆر گەورە بۇ بواری
پەرۋەردە تەرخان دەكات و
زۆر بەشە فافىە تەوہ لہ
دەزگە كانى راگە ياندا
ئاشكراى دەكات**

خويندىنى قوتابخانە سوودى
ليوردە گرېت. بىگومان كىتبخانە كانى
ئەم ولاتە پيشكە وتووہ پتر پشت
بەشىوازو سستە مى ئىلىكترونى
دەبەستىن و بەدەگمەن وەك لای
خۆمان" ئەگەر ھەمان بن" كىتب
بەشىوہى خوازو" استعارە" دەدرېتە
قوتابى، بەلكو ئەو زانىربىانە يان
سەرچاوە يەى قوتابىيە كە داواى
دەكات راستە و خۆ بۆى فۆتوكۆپى
دەكرېت و دەدرېتە دەستى، لە كۆرياي
باشوور دروشكى كىتبخانە" ھىزى
زانبارى ھىزى ولاتە" يە، تەنانەت
بايە خىكى زۆر جىدى بە كىتبخانەى

دەخوينىتتەوہ، كە بۇخوشى و
ماندوونەبوونى خۆى نامادەى كردووەو
ھەر لەسەر ئەو مادەيەش تاقىكردنەوہ
دەكات. تەنانەت لەزۆر لەكۆليژەكانماندا
بەتاييەتەيش بەشە زمانەوانى و
مرۆپىيەكان قوتابىيەك ئەگەر لە ماوہى
سالىكدا نامادەى يەك وانەش نەبوويىت
دەتوانىت بەپشت بەستىن بەو
موحازەرانەى كە ھاوړپىيەكانى
نووسىيويانە بەسەر كەوتوويى
تاقىكردنەوہ كانى كۆتايى سال وەلام
بداتەوہ، چونكە ھەموو سالىك
مامۆستاي وانە يەكى ديارىكراو ھەمان
مەلزەمە بە قوتابىيانى دەنوسىتەوہ كە
ماوہى چەند سالە لەسەرى دەروات.
لەكۆرياي باشوور ھەر قوتابخانە يە كىش
خاوەن كىتبخانەى خۆيەتى، كە ئەمەيان
جۆرى دووہى پەرتوكخانە كانى بواری
پەرۋەردەيى ئەو ولاتەن. لەھەفتە يە كدا
قوتابى چەند جارېك بۆ وانە خويندىن
لەبواری كىتبخانە دەبرېتە ھۆلى
كىتبخانە كە، جىا لەوہى ھەردەم
دەرگەاى كىتبخانە بەرووى قوتابىياندا
والا و كراو تەوہ، كە بىەويىت بخوينىتتەوہ
يان بۆ ھەرگرتنى زانىبارى تايبەت بە

مامۆستای کام وانە هانی قوتابیان دەدات بیاخویننەوێه چ هۆلیک هەیه بەناوی کتیبخانەیی قوتابخانەوێه تەنەت ژووریکی بچووکیش بوو ئەو مەبەستە نییه.

بۆیه ئەو کتیبخانە هەندیکیان بەدەست بەرپۆرەبەر مامۆستاگانەوێه گۆیزارانەتەوێه ناو پەرتووکیخانەکان، تەنیا جوانی لەمالەکانی خۆیاندا یان لەسەر رەفی کتیبخانە بێ ناز و بێ سەرۆبەرەکانی قوتابخانەدا تۆزیان لەسەر نیشتووێه، کە زۆر بەداخەوێه هێشتا بایەخ و گرنگی کتیبخانەیی قوتابخانەمان لەبەرچاوە نەگرتووێه، لەکاتیکیدا رۆلیکی زانستی زۆر پۆزەتیفانەیی لەبواری پەرودەردەو خۆیندندا هەیه ئەگەر وەک پێویست کاری بوو بکریت.

قوتابی پەککەوتە

لەقوتابخانەکانی کۆریای باشوور حسابیکی تایبەت بوو قوتابیانی پەککەوتە دەکریت، هەموو هەست و نەست و سۆزیان لەبەرچاوە گیراوە تاکو بەهیچ شیوەیەکی ئەو قوتابیانە بەهۆی

منداڵانیش دەدەن. دیمەنیکی کەلە هەموو دیمەنە جوانەکانی کۆریای باشوور پتر سەرنجی راکێشام دیمەنی ئەو منداڵانە بوو کە لەناو کتیبخانەکاندا دەبینران وەک گەرەکان خەریکی خۆیندەوێه کتیب بوون، بەجوانترین شیوە هەموو یاسا و داب و نەریتەکانی کتیبخانەیان پێرەو دەکردو پێوێه پابەند بوون، بەداخەوێه لای خۆمان و لە قوتابخانەکانماندا شتیکی کە بایەخی پێنەدری کتیبخانەیی قوتابخانەکانە. کە زۆر بەدەگمەن قوتابخانەیه کە لەشارەکاندا دەدزییەوێه ژووریکی یان تەنیا چەند رەفیکی بەناوی کتیبخانە تەرخا کردییت و چەند کتیبکی تیدا ریز کردییت، هەشبیت ئەوانەن کە بەر لەچەند سالیکی وەزارەتی پەرودەردە بەهاوکاری ریکخراوی یونیسیف چەند کتیبکی بەشیوەیه کی هەرەمەکی و بێ لەبەرچاوەگرتنی بنەمایەکی زانستی لەدابەشکردنی کتیبەکان بەسەر قۆناغەکانی خۆیندندا بەپێی پێداویستی و ئاستی سوودوەرگرتنی قوتابیان بەسەر هەندیک لەقوتابخانەکاندا دابەشکردوون، بەلام کێ هەیه بیاخویننیتەوێه کام

سەرچەم شارەکانی دیکەى ئەو
 وڵاتەدا هەن، بە زۆریش هەر بە
 قوتابخانە ناو دەبرین، ئەگەرچی
 قوتابخانەى نافەرمى نین و تەنیا
 مەبەستیان لەخۆگرتنى ئەو
 مندالانەىە کە بەهۆى ناژیرانەیان
 لەمافی خۆیندن بێبەشن، هەرچەندە ئەم
 خانانە هەولیکى زۆریش لەگەڵ ئەو
 مندالانە دەدەن و هەندیکیان فێرە
 خۆیندن و نووسین دەکەن، چونکە
 ئەوانەى لەرووی ژیریەو جیاوازیان
 هەیە و هەندیکیان لە هەندیک روووە
 پەرە بەتواناگانیان دەدریت، کە هەیانە
 فێرى مۆسیقا ژەنن یان کارى دەستى
 و چەندان پیشەى دیکە دەکرین
 تەنانەت هەندیکیان لەرووی
 خۆیندنیشەو ئەگەر بێگەیهنران
 تاقیکردنەویەکی توانیستیان بۆ
 دەکریت و هەندیکیان بواری ئەوەیان
 بۆ دەرهخسیت کە بگەرینەو قوتابخانە
 حکومىەکان یان ئەهلییەکان و
 بەفەرمى ببنەو بەقوتابى، قوتابخانەى
 (ویدادا) لەشارى بۆسان، دووهم
 گەورەترین شارى کۆریای باشوور،
 دواى سیتۆلى پایتەخت، نمونەىەکی

کەموکورپیە جەستەییەکانیانەو
 هەستیان بریندار نەبیت، یان لەلایەنى
 قوتابیانی دیکەو هەستیان بریندار
 بکریت، هەرۆهە لەرووی توانا
 کاریەکانیشیانەو هەموو پێداوێستى و
 کەرستە پێویستیەکانى گونجاو لەگەڵ
 حالەتى پەکەوتەبیان بۆ دابین کراوہ.
 جیا لە هەموو ئەمانەش لەهەر
 قوتابخانەى کدا پۆلى تاییەت بەو
 قوتابیانە هەییە تاکو بتوانن بەپێى
 تواناگانیان وانەکانیان بخوینن و
 ئەرکەکانیان جێبەجێ بکەن. هەموو
 ئەمانە بۆ ئەو قوتابیانەى لەرووی
 جەستەییەو پەکەوتەو خاوەن
 کەموکورپین تەنانەت ئەو قوتابیانەى
 لەرووی هزریشەو مندالی ناژیرانەن
 لەبیر نەکراون، ئەگەر لە قوتابخانەش
 بەشیۆهەکی فەرمى نەخوینن ئەو
 چەندین شوینى دیکە بۆ لەنامیز گرتنى
 ئەم مندالە ناژیرانە دامەزریتراون. چ
 لەسەر ئەرکى حکومەت بیت یان
 کۆمپانیای تاییەت یان بەکۆششى
 خێرخوازان، کە ئەمانە لەشیۆهى خانەى
 پێگەیانندن یان ناوەندو دەزگەکایەکی
 فێرخوازین کە لە سیتۆلى پایتەخت و

قوتايىانى دىكەدا بخويىنىت و ھەمان ئەرك و فەرمانى قوتايىانى لەسەرە، كە زۆر جارىش بەھۇى پەككەوتەيى و كەموكوپپىيە جەستەيى يان زمانەوانىيەھە، لەلايەن ھەندىك قوتايى لاسارەو ەبەر پلارى ھەست شكىن دەكەون.

كە لەراستىدا پىيويستە بەلاى كەمەو ەككومەت سالانە برىارو فەرمانى تايىەت بەو قوتايىانە دەرىكات و بەسەر قوتايىخانەكاندا دابەشى بكات و ھەندىك ماف و ئىمىتيازاتيان بداتى، خو دابىنكردى برەپارەيەكى مانگانەش لەلايەن ەزارەتى پەرۋەردەو ە بو ئەو قوتايىانە ھاوكارى و پشتگىرپىيەكى دەروونى گەورەيە، تىن و وزەيەكى تايىەت بەو قوتايىانە دەبەخشىت بو ئەو ە بەسەر تەنگ و چەلەمەكانى رۆژانەياندا زال بىن و بتوان بەدلىكى خو شەو ە بەردەوامى بەخويىندەكەيان بەن، يان ھەر نەبى سالانە ھەر يەك لەو قوتايىانە پاداشت و خەلاتىكى ھەبىت ەك ئەو ە قوتايى كەمبىن چاويلكەى تايىەتى پىبدرىت، يان كەم ئەندامىك كورسىيەكى ھاتوچۆى بو دابىنبكرىت،

بەرچاوى ئەو دامەزراوانەى پىگەياندەنە، كە سەردانىكى مەيدانىمان كىردو چەندىن مندالى ناتەواو لەپرووى ژىرپىيەھە لەوى فېرە خويىندن و نووسىن و وشەى ھەمەجۆر دەكرىن كە بە راستى ئەو خانەو دەيان خانەى دىكەى ھاوشىو ە لەولاتى كۆرىا دونىايەكى دىكەيان بو ئەو مندالە پەككەوتانە دروستكردو ە كە تىيدا ھەست بەجۆرىك لە خو شى و ئارامى دەروونى دەكەن، ئەگەر لەم روو ە سەيرى قوتايىيە پەككەوتەكانى خو مان بكەين رەنگە لەھەر قوتايىخانەيەكدا ئىدارەو ماموستاو خودى قوتايىانىش تا رادەيەك رەچاوى باردوخ و ھەست و دەروونى ئەو قوتايىانە بكەن و پىگومان لايەنى پىو ەندىدارى پەرۋەردەش لارى لەسەر ئەو ە نىيەو لەو بارەيەو ە ھاندەرە بەلام تاو ەكو ئىستا مەسەلەكە بەو بايەخەو ە ەرنەگىراو ە كە رەچاوىكى تەواوى ھەموو مافەكانى ئەو قوتايىيە پەككەوتانە بكرىت، كە ھەرگىز ژوررى تايىەت بەو قوتايىانە نىيەو ھەر قوتايىەكى پەككەوتە ئەگەر بەئەرك و زەھمەتىكى زۆرىش بىت دەست لەخويىندن ھەلنەگرىت پىويستە لەگەل

نه خوځځانه يان نۆرپنگه يه كي ته ندروستيش نه بى و مه رج نه بى ته له هه ر يه كيك له و قوتابخانه دا پزيشكيكي تايهت دا بنریت، ته وه به لای كه مه وه كارمه نديكي ته ندروستى دانراوه داووده رمان و پيداويستيه پزيشكيه كاني له به رده ستدان هه ر هېچ نه بى ته مامۆستايه ك بو خزمه تگوزار يه ته رخان ده كریت و له سه ركارى چاره سه ركردنى هه نديك له و نه خوځى و حالته سادانه راده هينریت، كه له قوتابخانه دا تووشى دیت، كارى نه و مامۆستايه يان كارمه ندى ته ندروستيه ته نيا ره چاوكردنى بارى ته ندروستى قوتايان و پيشكه شكردنى چاره سه رى پزيشكيه بو هه ر قوتاييه ك كه له قوتابخانه دا نه خوځى بكه ويته . ته م كارمه نده بو هه ر قوتاييه ك فايلىكي تايهت به بوارى ته ندروستى ده كاته وه كه پيشتر هه موو زانباريه كي له سه ر تومار ده كات، به پرس وراوه رگرتنى كه سوكارانى قوتاييه كه به و شيويه له باكگراوندى ته ندروستى هه ر قوتاييه ك ده كوئيتته وه و ته واوى زانباريه كاني

هه رچى منداله كه مژيره كانيشه ته وه هه ر له بنه رته دا بير له چاره سه ريان ناكریتته وه و له هه موو چاوديريه كي په روه رده يى و فيترکردن بيه شن و له ماله وه ده بنه قورسايى و بارگراييه ك به سه ر شانى دا يك و باوكانه وه، ته گه رچى ته مه به گوناھى وه زاره تى په روه رده نازانم.

كه چاوديريكردن و خزمه تکردن و پيگه ياندى ته مانه پتر ده كه ويته چوارچيوه ي ته رك و به رپرسيار يه تى وه زاره ته پيوه نديداره كاني بوارى ته ندروستى و كۆمه لايه تى. له گه ل ريكخراوو كۆمه له خيړخوازو ماف په روه رده كان.

خزمه تگوزارى ته ندروستى

له پرۆسه ي په روه رده و خویندى كۆرياي باشوور بايه خيكي زۆر جىدى به خزمه تگوزارى ته ندروستى و دا بينكردنى بو قوايىانى ده دریت و زۆر به بايه خه وه پاراستنى بارى ته ندروستى قوتايان له به ر چاوكگراوه، كه له هه ر قوتابخانه يه كي ته و ولاته دا بنكه يه كي ته ندروستى هه يه، ته گه ر به ماناى

کلیشه‌یه‌ک لای ئیداره‌کان هه‌یه که له‌لایهن پهروورده‌کانه‌وه به‌سه‌ریاندا دابه‌ش ده‌کریت به‌ناوی چاره‌سه‌ری قوتابی که هه‌ر قوتابییه‌ک نه‌خۆش بکه‌وێت ئیداره‌ی قوتابخانه به‌نوسراویک له‌و کلیشه‌یه قوتابییه‌که ده‌نیریتته نزیکتین بنکه‌ی ته‌ندروستی له قوتابخانه‌که .

هه‌ندی‌ک جارێش ته‌گه‌ر پېویست کرا هه‌ر به‌و نوسراوه‌ی مۆله‌تی نه‌هاتنه قوتابخانه به قوتابییه نه‌خۆشه‌که ده‌دریت، که ته‌مه به‌هیچ شیوه‌یه‌ک چاره‌سه‌ری گونجاو نییه بۆ له به‌رچا‌و‌گرتن و پاراستنی باری ته‌ندروستی قوتابی چونکه هه‌ر له‌بنه‌ره‌تدا زۆریه‌ی قوتابخانه‌کان له بنکه ته‌ندروستییه‌کانه‌وه دوورن که قوتابی بۆ چاره‌سه‌ری سه‌ریان لی‌ بدات، زۆر جار ده‌وامی رۆژنکی یان به‌لای که‌مه‌وه چه‌ند وانه‌یه‌کی ده‌پرات، به‌پاسای ئه‌وه‌ی قوتابییه‌که ده‌نیریتته بنکه‌ی ته‌ندروستی، له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه ته‌م حاله‌ته زۆر قوتابی فیتری ساخته‌کاری کردووه و ته‌وانه‌ی له‌خوێندنی وانه‌کانیان بیزار ده‌بن ته‌مه به‌ده‌ره‌فت ده‌زانن و له‌سه‌ر

ده‌خاته ناو فایله‌که‌یه‌وه بۆته‌وه‌ی هه‌ر قوتابییه‌که به‌هه‌پیی حاله‌تی ته‌ندروستییه‌که‌ی مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا بکات و تووشی هیچ هه‌له‌یه‌ک نه‌بیت ته‌رکی ته‌و کارمه‌نده ته‌ندروستییه‌یه ته‌گه‌ر یه‌کێک له قوتابییه‌کان جو‌ره نه‌خۆشییه‌کی هه‌بیت، هه‌موو مامۆستایان له حاله‌ته ته‌ندروستییه‌که‌ی ئاگه‌دار بکاته‌وه، بۆ ته‌وه‌ی له‌هه‌ر هه‌لوێستیکی ته‌و قوتابییه‌دا ره‌چاوی حاله‌ته ته‌ندروستییه‌که‌ی بکریت و به‌شیوه‌یه‌کی گونجاو مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا بکه‌ن. بۆئهمونه ته‌گه‌ر قوتابییه‌ک نه‌خۆشییه‌کی درێخایه‌نی هه‌بیت یان نه‌خۆشی "EPILEPSY" واته (په‌رکه‌م)ی هه‌بیت مامۆستای وانه پێش وه‌خته لی‌ ئاگه‌دار بکریته‌وه‌و له‌ناو پۆلدا مامه‌له‌یه‌کی تایه‌تی له‌گه‌لدا بکات. سه‌باره‌ت به‌م مه‌سه‌له‌یه له‌په‌رۆسه‌ی په‌رورده‌و خوێندنی کوردستاندا به‌هیچ شیوه‌یه‌ک له‌رووی پیداو‌یستی پزیشکی و کارمه‌ندی ته‌ندروستییه‌وه هیچ حسابێک بۆ لایه‌نی ته‌ندروستی قوتابی نه‌کراوه .

ته‌نیا کاریک له‌م باره‌یه‌وه له قوتابخانه‌کانماندا بیه‌نیت، ته‌وه‌یه که

کاری خۆی ته نجام بدات و ههر کاتیك پیتویستی به چاوپیکهوتنی قوتابی خاوهن کیشه هه بوو هاوکاری ده کریت، ته نانهت ریگه و ئاسانکاری بو دهره خسیتریت که بجیتته مالی قوتابییه که یان دایک و باوکی بانگه پیتشتی قوتابخانه یان ههر شوینیکی دیکه بکات، ئیدی لایه نی به رپرسی پهروهردده و ئیداره ی قوتابخانه کانیش دان به پیتویستی و گرنگی رۆلی رابه ری پهروهردده دا ده نین، شایه تی بو ئه و راستیه ده دن که ئه وان هۆکاری چاره سه ری زۆربه ی کیشه کانی قوتابیان و له کۆشه کانی ئه وان زۆرجار قوتابی له کیشه ی پهروهردده ی و کۆمه لایه تی و دهروونی گهوره رزگاری ده بیته، به تاییه تیش که رپژه ی خۆکوشتن له نیو گهنج و قوتابیانی ئه و ولاته دا تا راده یه ک به رزه، به لām له و سالانه ی دوا ییدا رابه رانی پهروهردده ی یان چاکسازانی پهروهردده رۆلنکی زۆر کاریگه ر و ئه کتیفانه یان بینیه له که مکردنه و ی رپژه کانی ئه م دیارده ترسناکه، که شوین په نجه یان له و باریه وه دیاره، ههر بویه ش له لایه ن پسرانی کۆمه لایه تی

ئه وه راهاتوون که رۆژانه داوای چاره سه ری و مۆلته له ئیداره ی قوتابخانه که یان بکه ن بی ئه وه ی له بنه رته دا نه خۆش بن.

رابه ری پهروهردده یی

له پرۆسه ی پهروهردده و خۆیندندا رابه ری پهروهردده یی یان وه ک کۆریه کان ناوی ده بن به چاکسازی پهروهردده یی، رۆلنکی دیارو به رچاو ده بینیت، که له هه موو قوتابخانه کانیاندا به سه ره تایبی و ناوه ندی و تاماده ییه وه رابه ری پهروهردده یی هه یه و خاوهن ژووری تاییه تی خۆیه تی و هه موو پیداو یستییه کی له بهر ده ستدا فه راهه م کراوه، ئه ویش له لای خۆیه وه پیتویسته له بواری خۆیدا شاره زاو پسرۆر بیته و چالاکانه و بی هیچ که مته ر خه مییه ک ئه رکی گرنگی خۆی رابه رپیتیت، ههر کیشه یه ک له قوتابخانه دا روو بدات، ههر قوتابییه ک کیشه ی هه بوو ئه و رابه ره دۆسیه ک ده کاته وه له سه ر بنه مایه کی زانستی و دهروونی و کۆمه لایه تی چاره سه ری کیشه کان ده کات، له رووی میکانیزمی کارکردنیه وه، له لایه ن ئیداره ی قوتابخانه وه ماف و دهسته لاتی ئه وه ی پی ده دریت له ناو قوتابخانه دا

نازانم چ پۆل و چ ئەركينك لهوه پيرۆزتره قوتاببييهك لهخۆكوشتن رزگار بكهيت. كه حالهتي وام چارهسەر كردوه، قوتاببييهكه پيشتر بريارى خۆكوشتنى داوه، بهلام رۆلى رابهراى پەرۆردەبى لهقوتابخانهكانماندا "ئەگەر هەبن" زۆر جياوازه له رابهراى پەرۆردەبى كۆريا، كه جياوازيهكه ئاسمان و ريسمانه، كه لهراستيدا باسکردن له رابهراى پەرۆردەبى قوتابخانهكانى كوردستان و رۆليان جيى پيکهنيه، كه هەر لهبنهپهتدا رابهرى پەرۆردەبى ئەو بايهخه پى نهدراوه و رۆلى لهبهراچا نهگهراوه، ئەوهتا زۆرينه قوتابخانهكانمان هەر لهبنهپهتدا رابهرى پەرۆردەبىيان نيه، بهتاييهتيش له قوتابخانهكانى ناوهندى و دواناوهنديدا، خۆ ئەگەر له ههنديك له قوتابخانانهدا ههشبیت، ئەوه ههريه ناوونيشان رابهروه، هيچ رۆليكى پى نهدراوه، يان هەر خۆى هيچ شارهزاييهكى نيه و نايهويت لهبواری خۆيدا کاربكات. تهنيا دەرچووی بهشى دەررونناسى يان کۆمه‌لناسیيه، وهكو فهريمانبهريكى ديكه رۆژانه دهواميكي رۆتينيانه دهکات.

و دەررونييهوه بهردهوام خولى مهشق و رابينان بۆئه و رابهرايه دهکريتهوه، تهنانهت بۆئه و مهبهسته و بهشداری پيکردنيان لهخولى بههيزکردن زۆرجار ئەو رابهرايه رهوانه و لاتانی ديكه دهکرين، ئا ئەمهيه رۆلى رابهراى پەرۆردە لهقوتابخانهکانى کۆريای باشوور، كه له گهشتهكه مده چهند رابهريكى پەرۆردەبى لهقوتابخانهکانى کۆريای باشوورم دواند، هەر هه موويان جيدديهت و ماندووونيكى زۆريان لهکارهکياندا پيوهديار بوو، بهر لههه موو شتيك ئەوان گرنگى و بايهخى کارهکيان لهلايهکهوه و گهوره بى ئەرك و بهرپرسیيه ته که شيان لهلايهكى ترهوه له بهر چاو بوو.

يهکيک لهوان دهیگوت: من بهچاوی پيرۆزی سهيرى وهزيفه کهم دهکهم و شانازی بهو کارهوه دهکهم، سهرهراى ماندووونيكى زۆرم لهگهليدا، زۆر نارام و دەررون ههساوهم، چونکه من يارمهتي خهلكانينك دهدهم و کيشهکانيان چارهسەر دهکهم، کيشه قوتابخانه چارهسەر دهکهم، كه قوتابخانه پيگه پيگهياندن و دروستکردنى دواپۆزی ئەم و لاتيه جوانهيه، يهکيکی ديكه شيان دهیگوت:

ده پرواننه شه و لايه نه، ههر بويه ش له هه موو قوتابخانه كانياندا وانهي شه ده ب و شه خلاق ده خوئيريت، جا به ههر ناويك بيت كه مه رج نييه له هه موو شوئينيكا به و دوو ناوه بيت، به لام گرنه شه وان فيترکردن و راهيئاني قوتابي له سر چه ند پره نسيپيكي شه خلاق و شه ده بانه زور به پيويست ده زانن، په نكه نه خوئيدني وانهي تايين له قوتابخانه كاني كوړياي باشور بو شه وه بگه رپته وه كه نزيكه ي نيوه ي كوړيه كان يان 47% يان بي تايينن، پروايان به هيچ تايينيكي تاسماني و زه ميني نييه. ته نانه ت به هيچ مه زه بيكي مرؤي و فه لسه فيشه وه پابه ندين، له گه له شه وه شدا پيان وايه هاوشان له گه له فيترکردني قوتابي به عيلم و زاست و مه عريفه پيويسته ههر له مندالييه وه بكريته مرؤفيكي كوومه لايه تي تيگه يشتوو و راهاتوو له سر چه ندين پره نسيپ و چه مكي جواني وه كو دلسوزي و ئينتماو خو به كه مزانين و ليبورده يي و هاوكاري و خزمه تکردني خه لك و ولات و چه نداني ديكه ش، كه بيگومان شه مه ش له رپگه ي وانهي شه ده ب و شه خلاقه وه

له كاتيكا ههر يه كيكا له و رابه رانه كه پروانامه ي به كالورپوسيان له به شى ده وروناسي يان كوومه تاسيدا هه يه، ده توانن له خوئانه وه له كه مكرده وه و چاره سر كردني شه هه موو كي شه و گرفته ي كه قوتابي و قوتابخانه كامان به ده ستiane وه ده نالينن رولتيكي كاريگر بينن، واته شه گه لايه ني به رپرسى په وورده ش سر په رشتييان نه كات و خولي به هيترکردنيان بو نه كاته وه، كه پيم وانيه وه زاره تي په وورده و لايه ني به رپرس شه وه يان ههر له هزريشدا بيت، شه و رابه ران له دلسوزي خوئان ده توانن شه و بو شايه پريكه نه وه شه گه ر به شيويه كي رپشه ييش بيت، به لام به داخوه زوريان بو خو رزگارکردن له ده و امکردن و وانه و تنه وه خوئان به رابه ر داده مه زرينن.

وانهي شه خلاق و شه ده ب

له سسته مي په وورده و خوئيدني كوړيادا وانهي تايين نييه و له هيچ قوتابخانه يه كدا هيچ تايينيكا ناخوئيريت، به لام شه مه به ماناي شه وه نييه كه شه وان لايه ني رؤحي و مه عنه وييان له بير كرديت و هيچ بايه خ و گرنگيه كي بو دانه نين، به لكو زوريش به بايه خه وه

لەناو پۆلدا قوتايييهك بههره بنويڤت هه موو قوتاييانان وا فيرکردوون له ئاست ئه و كاره باشه ي هاورپيه كه ياندا دلخوشين و به چه پله ريزانه وه پيرۆزبایي لی بکه ن و پيشوازی لی بکه ن، نه ك ئيره يی پی ببه ن و كار بو كه مكرده وه له كۆشه كانی بکه ن، كه هه ر ئه مه ش ده بته هانده ريك بو هه موو هاورپيانی دی كه هه ولی ئه وه بده ن وه كو ئه وه به ره بنويڤن، ده يان پرهنسيبي ديكه ی له م شپوه يه ش كه ئيمه ی مامۆستايان به ر له هه موو شتيك وه ك ئه رك و به رپرسياريه تيكي نيشتمانی له قوتابخانه كه ماندا كاريان له سه ر ده كه ين. خو لای خوشمان ئه گه ر هه ر مامۆستايه ك له هه ر وانه وه پسپورايه تيه كه وه هه ست به و ئه رك و به رپرسياريه ته نيشتمانيه بکات ده توانيت له م بواره وه رۆلی خو ی بينيت و هه نديكيجار به شيکی وانه كه ی بو ئه م مه به سته ته رخا ن بکات و به رينمايي و نامۆزگاري قوتاييانی خو ی له سه ر هه نديك له م پرهنسيپانه رابه يڤيت و له جيای خراپه كان فيری چه ند كارو بوچوونيکی

ديته دی، له و باره يه وه خوم پرسيارم له مامۆستايه کی كۆری كرد كه مه به ستان له م وانه يه چيه ؟ ناخو قوتايی فيری چی ده كه ن؟ له وه لامدا گوئی: قوتايی چه ند پيوستى به عيلم و مه عريفه يه ، ئه وه نده ش و بگه ره پتريش پيوستى به په روه رده يه کی ته ندروست و باش هه يه ، ئه و قوتاييه ی ئيمه به نه وه ی دوارپۆزی ئه م ولاته جوان و پيشكه وتووه ی خومان ده زانين، به ر له وه ی بيكه ينه كه سيکی زاناو دانا ده بی كه سيکی پاك و بيگه ر دو خاوين بيت و له سه ر چه ند پرهنسيبيکی ئه خلاقى و ئينسانی په روه رده ی بکه ين تاكو مرۆقيکی خيرخا زو ره وش به رز بيت و له كۆمه لدا له كاره كانيدا دلسوڤيت، ئينتيمای بو ولاته كه ی هه بيت، بو ئه وه ش نمونه يه کی بو هينامه وه و گوئی: هه ر بو نمونه له م وانانه دا قوتايی فيری ده روونپاکی ده كه ين و گيانی رق و كينه و ئيره يی له دلدا ناهيلين، گيانی هاورپيه تی و دلسوڤی له دلدا ده چينين، وا ده كه ين له جيای ئيره يی بردن به به رانه ره كه ی، به پروا به خو بوون و دلسوڤانه ركابه رى و مملانيی له گه لدا بکات، ئه و مامۆستايه گوئی: ئه گه ر

پیدبات، بواری وهرزش و هونه‌ر سوو، من ده‌مزانى ئەم دوو بواره‌ش بى بايه‌خ نين، به‌لام نه‌مده‌زانى بايه‌خدانى كۆرييه‌كان به‌م دوو وانه‌يه له‌قوتابخانه‌كانياندا بهو راده‌يه بيت كه به‌قه‌د وانه‌كانى ديكه‌ى زمانه‌وانى و زانستى و مروى ده‌بيت ته‌گه‌ر پتريش نه‌بيت.

جارى هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه ئەم دوو وانه‌يه‌ش وه‌كو هه‌روانه‌يه‌كى ديكه به‌وانه‌ى سه‌ره‌كى دانراون و له‌خشته‌ى دابه‌شكردنى وانه‌كانى هه‌فته‌دا به‌هه‌مان بايه‌خى وانه‌كانى زمانه‌وانى و زانستى يان ميژووبى دانراوه، واته وانه‌ى جوگرافيا يان فيزيا چ بايه‌خيكيان پي‌ده‌درت وهرزش و هونه‌ریش هه‌ر بهو ديده سه‌يريان ده‌كرت، كه زۆر ناساييه وانه‌ى يه‌كه‌مى خشته‌ى وانه‌كانى رۆژانه وهرزش يان هونه‌ر بيت ته‌نانه‌ت كاتيك شاندى ئيمه‌ى مامۆستايانى دواناوه‌ندييه‌كانى كوردستان به‌سه‌ردانيكى مه‌يدانى برن ناوه‌ندى شينسا له‌سيتۆلى پايته‌خت، يه‌كه‌م وانه به‌وانه‌يه‌كى وهرزشى پيشوازيان لي‌كردين و خانمه به‌رپوه‌به‌ره‌كه‌ى و

باشى بكات، چونكه هه‌ر مامۆستايه‌ك له‌هه‌ر پسپۆرايه‌تبييه‌ك بيت، له‌زانسته مروىيه‌كان يان سروشتبييه‌كان له ئاستيكي رۆشنبيري وادايه كه له‌م باره‌يه‌وه بتوانيت چه‌ند رينمايي و ئامۆزگارييه‌ك به‌قوتاببييه‌كاني بدات. به‌لاى كه‌مه‌وه له‌هه‌نديك هه‌لو‌يستدا كه له‌ژوورى خویندن دینه پيش ده‌توانيت ده‌رفه‌ت بقۆزيتيه‌وه و ئەم رۆله‌ى خۆى بي‌نيت.

ته‌گه‌ر ته‌مانه‌ش نه‌بن پيويسته به‌رو به‌وانه‌ى ئاين بدرت و پرۆگراميكي زۆر ريك و پينك و ديراسه‌ت بۆ كراو دابنين و سوود له‌چه‌ند مروقتيكي دلسووزو شاره‌زا وه‌ربگرن كه ئاين هه‌مووى وانه‌و په‌ندو ئامۆزگارييه به‌ره‌و خپرو چاكه‌و سه‌رجه‌م پرهنسيپه جوانه‌كانى ديكه‌ى وه‌ك هاوكارى و داوين پاكي و لي‌بورده‌يبى و ته‌نانه‌ت نيشتيمان په‌روه‌رى و دلسووزى به‌رانبه‌ر نه‌ته‌وه‌و و لاته‌كه‌ى و چاكه‌كارى به‌رانبه‌ر هه‌موو خه‌لكانيت.

وه‌رزش و هونه‌ر

لايه‌نيك كه من هه‌رگيز له‌و بروايه‌دا نه‌بووم په‌روه‌رده‌و خویندنى كۆرياي باشوور به‌و شيوه به‌رفراوانه بايه‌خى

قوتابخانەییەکی کۆریادا جل و بەرگی تاییەت بەوەرزەش ھەیەو، لەلایەن قوتابخانەو بەشیان دابین دەکریت. بەرپۆبەری ئەو قوتابخانەییە پێی گوتین ئەوانە جگە لە بواری پرەکتیکی بواری تیۆریش دەخوینن و وەک ھەر وانەییەکی دەروونیش کتییی تاییەت بەخۆی ھەیەو پێویستە قوتابی بۆ دەرچوون و وەدەستھێنانی پلەییەکی باش کۆشش بکات، چونکە ئەگەر ئەو نەکات دەشیت لەو وانەییەدا دەرنەچیت، ئەمە بێجگە لەوێ کە لەناو گۆرەپێوانی دەروەیی قوتابخانە کەشدا یاریگەییەکی گەورە تۆپی پێ ھەبوو، ھەر لەم گەشتە مەیدانییەماندا بەرپۆبەرە کە سەردانیکی یەکیک لەپۆلەکانی خویندن پیکردین، کە وانەیی ھونەریان ھەبوو، بەھەمان گرنگی وانەیی وەرزش بایەخ بە وانەیی ھونەریش دەدەن، ئەو وانەییەش خاوەن ھۆلێکی تاییەت بەخۆی بوو بەھەموو پێداویستیەکان نامادەکراوو، لە ئامیڤەکانی مۆسیقاو بەگرە تا تابلۆی وینەکیشان و سەرچەم پەنگ و پێداویستیەکانی دیکەیی وینەکیشان و ھونەری

مامۆستای وەرزشی گوتیان لەبەر بایەخی وەرزش و وەک رێژلێتانییک لەمیوانداریکردنی ئێو بەباشمانزانی بەوانەیی وەرزش پێشوازیان لێ بکەین، کە چوونە ناو ھۆلی وەرزشی ئەو قوتابخانەییە لەھۆلێکی نیو دەولەتی دەچوو، ھۆلێکی گەورەیی داخراو بوو، بێجگە لە گۆرەپانی مەشق و راھێنان، یاریگەیی تۆپی پێی بچووکراو و بالەو باسکەو تینسی سەر زووشی تێدا بوو، جیا لەوێ بۆ سەرچەم یارییە تاکەکانی دیکەیی وەرزشیش بەکاردەھات و لەھەمان کاتدا شانۆییەکیشی تێدا بوو، کە نەک ھەر لەگۆرەستاندا بەلکو لەھەموو ئێراکدا بڕواناکەم گەورە یانەکانیش خاوەن ھۆلێکی داخراوی لەم جۆرەبن، قوتابیانی لەگەڵ مامۆستایەکانیاندا بەوپەری بایەخەو خەریکی مەشق و یاریکردن بوون، کە مامۆستاکە لەشیووە ھەیتەتی وەرزشوانیکی پێشەگەر دەچوو، بەجل و بەرگی وەرزشییەو زۆر بەدڵسۆزی و ھەماسەتەو خەریکی فیکردن و مەشق پێداننی قوتابیانی بوو، قوتابیانی کور و کچیش بەتیکرا یەک جل و بەرگی وەرزشییان لەبەردابوو، کە لەھەر

له‌خوای ده‌وئت به‌هر شیوه‌یه‌ک بیت
 له‌ده‌ستیان پزگاری بیت، جگه
 له‌نه‌بوونی هیچ پیداریستی و
 که‌رسته‌یه‌کی هونه‌ری و وهرزشی گهر
 سالانه به‌شیکی که‌می که‌ل و په‌لی
 وهرزشی به‌شیوه‌یه‌کی په‌مزی و
 هه‌ره‌مه‌کی به‌سه‌ر چند قوتابخانه‌یه‌کدا
 دابه‌شکرین، که‌ زۆر جار له‌به‌ر
 گهنده‌لی و نه‌بوونی چاودیری نه‌وک‌ل
 و په‌لانه‌ش ئیستۆک و ئیکسپایه‌رن و
 نه‌دانیان له‌دانیان باشتره، یان په‌نگه
 سالانه پيشانگه‌یه‌کی هونه‌ری بۆ چند
 قوتابخانه‌یه‌ک بکرتته‌وه، که‌ پئویسته
 مامۆستاو قوتابی له‌سه‌ر ئه‌رک و
 پاره‌ی خویان به‌شداری تیدا بکه‌ن،
 زۆربه‌ی قوتابخانه‌کان به‌تاییه‌تیش له
 گوندو کۆمه‌لگه‌کانی دهره‌وه‌ی شارو
 له‌ناوچه‌ دووره‌ ده‌سته‌کاندا له‌گۆره‌پان
 و یاریگه‌کانی یارییه‌ وهرزشییه‌کان
 بپه‌شن، ته‌نانه‌ت بی‌ مامۆستا
 وهرزشیشن، به‌لکو له‌زۆبه‌ی قوتابخانه
 گه‌وره‌و ناسراوه‌کانی شاره‌کانیشدا
 مامۆستاو وهرزشی رۆلی خوی
 نابینیت و زۆریان بوونه‌ته‌ مامۆستا
 بن دیوار، له‌گه‌ل ریزم بۆ ناو و پیشه‌ی
 مامۆستا، که‌ زۆر له‌و مامۆستایانه

شیوه‌کاری، زۆرجاریش قوتابیان له‌وانه‌ی
 هونه‌ردا ده‌برینه‌ ناوچه‌یه‌کی تاییه‌ت
 له‌ناو باخچه‌ی قوتابخانه‌ تاکو له‌ئاو
 هه‌وايه‌کی سروشتی خۆش و دل‌پیندا
 سه‌رقالی وینه‌کیشان و مۆسیقا ژه‌نین
 بن، له‌حه‌وانه‌وه‌شدا ئه‌وپه‌ری بایه‌خ پیدان
 و حه‌ماسه‌ت به‌مامۆستاو هونه‌ره‌وه
 دیاره، که‌ بی‌ گومان له‌مه‌شياندا وه‌ک
 وهرزش هه‌ردوو بواری تیۆری و
 پراکتیکی هه‌یه‌و ده‌یان کتیبی مه‌نه‌جی
 جۆراو‌جۆری هه‌یه، که‌چی لای خۆمان
 مروتۆ به‌زه‌بی به‌م دوو وانه‌یه‌دا دیتته‌وه که
 هه‌ر له‌ بنه‌ره‌تدا بی‌ بایه‌خکردن و
 به‌په‌راویزکردنی دوو وانه‌که‌ له‌لایه‌ن
 لایه‌نی پئوه‌ندیداره‌وه‌ وای کردوو خودی
 مامۆستاو قوتابیش به‌چاویکی نزم و
 که‌م بایه‌خه‌وه‌ لئی بروانیت هه‌رچه‌نده
 قوتابی زۆر هه‌زیشی لیبه، به‌لام خودی
 ئه‌و هه‌زه‌ش له‌سه‌ر بنه‌مايه‌کی زانستی
 نییه، قوتابی ته‌نیا ده‌یه‌وئت له‌ریگه‌ی
 ئه‌م دوو وانه‌یه‌وه‌ به‌شیک له‌م کاته‌که‌ی
 به‌فیرۆ بچیت و هه‌ندیک له‌بیژاری
 وانه‌کانی دیکه‌ی بجه‌سیتته‌وه‌ که‌ به‌هۆی
 بی‌ پرۆگرامی له‌لایه‌ک و مامه‌له‌ی
 نازانستی ئیداره‌و مامۆستا له‌گه‌ل
 وانه‌کاندا قوتابی بووته‌ دوژمنیان و

ده سوورپیتته وه سه رپه رششتیاریکی هونه ری سه رانیان ناکات ته نانه ت ئیستا هه ندیک به رپه به ری قوتابخانه جورته تی ئه وه ده کهن وانیه هونه هر له خشته ی دابه شکردنی وانه کانی هه فته دا دانه نی، گوایه له دلئسوزی خۆی ئه و وانیه ی بۆ وانیه کی دیکه ی گرنگتری وه ک زمانی ئینگلیزی یان عه ره بی یان زینه ده وه رزانی، ته رخان کردوه، خۆ ئه گه ر به نووسین ناوی هونه ر له سه ر خشه ی وانه کان ببینریت، ئه وه ته نیا بۆ مه به ستیکی چه واشه کارانه یه و لراستیدا ماموستای وانه کانی دیکه ئه و وانیه وه رده گرن و وانیه ی خۆیانی تیدا ده لئنه وه، هه ر بۆیه ش له هه موو قوتابخانه کانی سه رانه ری ئه م کوردستانه دا بگه رپین و سه یری خشته ی هه فتانه ی دابه شکردنی وانه کانیان بکه ی، له هه ر هه موویاندا دوا وانه کان به هه ردوو وانیه ی وه رزش و هونه ر پراونه ته وه، ئه ویش بۆ دوو مه به سته یان به هۆیان هه وه قوتابییه کان زوو ده نیرینه وه یان ئه گه ر ماموستایه کی وانیه کی دیکه له وانه کانی دواکوتبیت و هه وه سی ئه وه ی هه بیت

له گه ل به رپه به رانی قوتابخانه، به لکوو هه ن دیکیان به ناگه داری سه رپه رششتیاریانه وه هه فتانه یه ک یان دوو رۆژ ده وام ده کهن و ئه و رۆژه ش به قات و بۆینباغه وه دینه قوتابخانه و زووتر له ماموستایانی دیکه ده گه رینه وه، مه گه ر له رۆژی مووچه وه رگرتندا ده وامی خۆیان به ته وای بکه ن، خۆ وانیه ی هونه ریش هه ر مه پرسن چونکه وانیه ی وه رزشی به م ویرانییه وه سه د ئه وه نده له هونه ره که باشتره، هه ره یچ نه بۆ قوتابیانی که هه زیکیان بۆ وه رزش هه یه و ئه گه ر بیت و ماموستای وه رزشیش بن ئیداره ی قوتابخانه ته نیا تۆپیکیان بداته ده ست، ده توانن ماوه ی نیو کاتزمیریک ته نیا قوتابییه کوره کان، که کچه کان له وه ش ببه شن، بۆخۆیان به دوا ی تۆپ بکه ون و به شیک له حه زه وه رزشییه که یان به جی به یئن، به لام وانیه ی هونه ر بۆ هۆل و بۆ که ل و په ل و پیدایه ستی و بۆ ژوو رو بۆ ماموستاشه، زۆرینه ی زۆری قوتابخانه کامان هه ر به ناویش ماموستای هونه ریان نییه و خه ریکه قوتابیان وانیه که به ناوی وانیه ی هونه ره وه به یه کجاری له بیر ده کهن، له زۆر قوتابخانه دا تا کو سالی خویندن

لە قوتابخانەکانیاندا. لەم ولاتە چەندین کەنالی تەلەفزیۆنی فيرکاری ھەيە، کە بەلای کەمەو پینچ کەنالی لەم جۆرە ھەن، ھەر یەکیکیان لەلای خۆیەو قوتابخانە یە کە بۆ قوتابی تەنانت ئەو کەنالاڤ رۆلی باخچە ی ساوايانيش دەبینن بۆ ئەو منداڵانە ی ھیشتا لە خوار تەمەنی قۆناغی سەرەتاییدان، کە منداڵان فيرە کارزانی دەکەن و لە باخچە ی ساوايانەو بۆ قۆناغی سەرەتایی رایان دەھینن ئینجا بەرەو قۆناغی ناوھندی بەردەوام ئامۆژگاری و فيرکاری قوتابی دەکەن. ھەر بۆمۆنە کەنالی تەلەفزیۆنی فيرکاری E.B.S یە کێک لەپیشکەوتوترین و ناسراوترین کەنالا فيرکارییەکانی کۆریای باشوورە کە لەسەرانسەری ئەو ولاتەدا ئەم کەنالا بەو ناسراو رۆلیکی باش و بەرچاوی لەپەرەپیدان و پیشخستنی بواری پەرۋەردەو فيرکردندا ھەيە، کە بەردەوام بەرنامە ی فيرکاری پیشکەش دەکات و دەیان فیلمی کارتۆنی فيرکاری بەرھەمھێناو. نەك ھەر ئەمە بەلکو لەم ولاتەدا رۆژنامە ی فيرکاری دەردەکریت، چەندین مالپەری

ھەندیك جار ئەو وانانە وەربگریت و بە ئیمزای ماددە ی خۆی تیدا بلیتەو تاکو قەرەبووی دواکەوتنە کە ی بکاتەو.

تەلەفزیۆن و راگەیاندن

بۆ گومان بەشیکی بەرپرسیاریەتی پەرۋەردەو فيرکردنی راست و دروستی قوتابیان لەئەستۆی دەزگەکانی راگەیانندا یە، پینشتەر راگەیانندی حکومەت ئینجا راگەیانندی ئەھلیش بە ھەمان ئاست، چونکە ئەوانیش بەشیکی کۆمەلن و ئامانجی سەرەکی راگەیاندن بەلای کەمەو بەپیتی بانگەوازی خۆی، خزمەتکردنی بە کۆمەلە، کە لەپراستیدا لە کۆریای باشوور راگەیاندن لەم روانگە یەو بەم لۆژیک و بەرپرسیاریەتیەو مامەلە لەگەل پڕۆسە ی پەرۋەردەو خوییندی ولاتە کە ی دەکات بە ھەردوو کەرتی حکومەتی و تاییەتەو، کە بە گەواھی پسپۆران و لایەنە پیوەندیدارەکانی پەرۋەردەو راگەیانندی کۆریا رۆلیکی زۆر کاریگەر و گرنگی ھاوبەشی و یارمەتیدەری لە کەلێاندا ھەيە لەپیشخستنی ئاستی پەرۋەردەو خویندن

کورتکراوډیه کیان ده خاتسوه بهرچاری قوتابی. له لایه کی دیکه وه کهرتی تاییه تی کوریش هاوبه شیکی گه وری حکومته ته و به وپه ری بهرپرسیاریه تی نیشتمانییه وه رۆلی خۆی له بهر وه پیش بردنی بواری پهروورده و خویندن ده دات. ته گه رچی رهنگه له و کاره دا له پرووی داراییشه وه سوو دمه ند بیت. له م ولاته دا چهن دین کۆمپانیای ته هلی له م بواره دا کارده کن. ههروه ک کۆمپانیای ای ئیلیکترۆنی به ناوانگی (L.G) که له سه ر ئاستیکی زۆر بهر فراوان زۆر له بینا و باله خانه ی قوتابخانه کان له سه رانه ری کۆریای باشوور دروست ده کات، کۆمپانیای کهرتی تاییه ت به شداری له دانانی میتوودو کتیبه مه نه ه جیه کانیس ده کن، لیکنۆلینه وه زانستییه کان له باره ی پرۆسه ی خویندنه وه ته نجام ده دن، چهن دین کۆمپانیای تاییه ت له م ولاته دا سالانه ملیونان دۆلار بۆ چاپکردنی کتیب و دایینکردنی که لوپه لی قوتابیان و پیدایستییه کانی خویندن ده به خشن. ته ری لای خۆمان و له م کوردستانه جوانه دا که هه ر هه مو مان ته نیا

ئیلیکترۆنی به شیکی له کاره کانیان بوته م مه به سته ته رخانکردوه، که سه رباری ته و ته رکه ی ته له فیزیونه کانیان ده بیسن، بایه خیکی زۆریش به هه وال و چالاکی قوتابخانه جیا جیا کانی شارو شارو چکه و گونده کانی ته و ولاته ده دن. هه ر بۆ نمونه رۆژنامه ی "CHOSON" رۆژنامه یه کی فیترکاری رۆژانه یه، که چالاکییه کی زۆری له م بواره دا هه یه. ته م رۆژنامه یه و پرای بلاو کردنه وه ی چالاکی و هه والی قوتابخانه کان له زۆر بواری دیکه شدا رۆلی خۆی ده بینیت، به رده وام ته نجامی تویتزینه وه و لیکنۆلینه وه نویتیه کانی بواری پهروورده و خویندن له هه موو جیهاندا بلاوده کاته وه. به دیمانه و چاویکه وتن رای پسپوور شاره زایانی بواری پهروورده له مه ر پر سه گرنگه کانی ته و بواره ده خاتسوه روو. راپوورت و ریپورتاژی تاییه ت به پهروورده و فیترکردن بلاو ده کاته وه. ته زمونی خویندنی گه لان به قوتابیان نیشان ده دات. کتیب و ته تله س و نامیلکه ی تاییه ت به خویندن ده خاتسوه روو، ته نانه ت ته و فیلمه کارتونییه فیترکارییه ی که ته له فیزیونه پهروورده یه کان نیشانی ده دن به نووسین و ویتنه وه به شیکیکیان، یان

سەرە دەرزیه ک سوودیکی پەرۆدەبیان نییه، ئەی رۆژنامە و گۆقارەکان چییان لەم بارەیه وە کردووە کە هەر بەئەرکی سەرشانێ خۆشیان نازانن، چ جایی ئەوێ رۆژنامەێ تایبەت یان رۆژانە بەم بوارە دەریچن. مەگەر چەند رۆژنامەیهک کە هەفتانە لایەریه کیان بۆ ئەو بوارە تەرخان کردووە و تیییدا چەند راو سەرنجێک دەخەنە روو. کۆمپانیای ئەهلیش لە کوردستاندا هاوکاری بواړی پەرۆدە و خۆیندن بکات!! ئەمە قسەیه کە لە کوردستان بەقەد جینۆساید ناشیرین و شەرمەزارانیه. ئاخەر کام خۆپیداوی ئەم ولاتە، کام بەرپرسی گەندەلکاری گەرۆچەوری گیرفان پڕ، کام کۆمپانیای مۆنۆپۆلکاری، تەنیا ئامیریکێ ساردکەرەو یان گەرمکەرەو یان بۆ قوتابخانەیه کێ کوردستان کړیو. بەو قوتابخانەشەو کە منداڵەکانیان تیییدا دەخوینن، تاکو بگاتە ئەو ئاستهێ کە بالەخانەێ قوتابخانەیهک لەسەر ئەرک و پارەێ خۆی دروست بکات. ئەمەش تەنیا گیرانەو هێ خەونی کە هەرگیز بەدی نایەت.

بەقسە بانگەواز بۆ دلۆسۆزێ و خۆشەویستی نیشتییمان دەکەین. کام لەمانە هەن؟ کام تەلەفزیۆنی حکوومیش بواړی پەرۆدەێ لەبیره؟ کامیان بیژی دیت نەک هەر ریکلامیک بۆ پەرۆدە و خۆیندن بکات. بەلکو تەنیا بە رستەیه کێ جوانیش گرنگی خۆیندن بەبیری دایک و باوکی قوتابیان بییتەو. کام لە رادیۆ کام لە تەلەفزیۆنە کامان بەرنامەیه کێ رۆژانەێ ریک و پیکێ لەسەر خۆیندن و پەرۆدە ههیه، کە راو سەرنجی پەسپۆرو شارەزایانی بواړی پەرۆدە لەسەر پرسەکانی قوتابی و خۆیندن بختە روو؟! کامیان بەقەد تۆزقالبیک ئەو سەدان کیشە و گرتەهێ لە قوتابخانەکاندا هەن بە جورئەتەو هەر پیکهێ راپۆرتیکێ وینەیهو هەستووتە بەردەم رای گشتی و لایەنە پەيوەندیارەکان، کە زۆر بەداخەو تەنیا لەیه ک دوو کەنالی تەلەفزیۆنی بەرنامەیه کیان بەناوی پەرۆدە ههیه ئەوانیش نەک رۆژانەو هەفتانەن بەلکو لەماو هێ چەند رۆژ جارێک ئەگەر پیتشکەش بکریت ئەویش زۆر بەسەقەتی. کە بەئاشکرا بی بایهخی و کەمتەرخەمیان پیوهدیارەو بەقەد

چهند لایه‌نیکی دیکه

سهره‌رای ټو هه‌موو پېشکه‌وتنه‌ی که پرۆسه‌ی پهروه‌ده و خویندن له ولاتی کۆریای باشوور به‌خۆده‌ی بینووه‌و ټم هه‌موو لایه‌نه باش و ئیجاییانه‌ی که ټامازه‌مان پیکردن، پیم وایه ټم پرۆسه‌یه هینده بی کهم و کوری نییه، که له‌راستیدا چهند خالیکی تیدا بوونه‌ته جیتی سهرنج که به‌لایه‌نی خراب و سلجی ټو پرۆسه‌یه‌ی ده‌زانم، به‌مانایه‌کی دیکه چاره‌سهرکردنی ټم لایه‌نانه پرۆسه‌ی پهروه‌ده و خویندن ټم ولاته پېشکه‌وتوه جوانتر ده‌کات.

- له‌میودی خویندن ټیچ قۆناغیکدا وانه‌ی ټاین "هیچ ټاینیک" ناخوینریت، ره‌نگه هه‌روه‌کو ټامازه‌مان پیکرد ټمه بو ټو راستیه بگه‌رپته‌وه که نیوه‌ی گه‌لی کۆریا هه‌ر له‌بنه‌ره‌تدا بی ټاینن، هه‌رچه‌نده له‌جیاتی ټوه وانه‌ی ټه‌ده‌ب و ټه‌خلاق له‌ژیر چهند ناویکی دیکه‌دا ده‌خوینریت، به‌لام پیم وایه له‌گه‌ل ټه‌وه‌شدا ده‌بوايه به‌لای که‌مه‌وه وانه‌ی ټاین بو ټو قوتاییانه هه‌بوايه که په‌یره‌ی ټاینیکن که له‌م ولاته‌دا رپژه‌یه‌کی زۆر مه‌سیحی هه‌یه و هه‌ندیکیان بوزین و ته‌نانه‌ت موسلمانیش هه‌ن، ټه‌گه‌رچی زۆر به‌ده‌گمه‌ن.

- له‌پرووی زانیاری رۆشنیبری گشتیه‌وه ټه‌و بایه‌خه به‌خویندن ناده‌ن واته‌ خویندنیان ته‌نیا له‌بواړی پسپۆریتی قوتاییه‌که‌دا بایه‌خ به‌زانسته‌که ده‌دات، له‌گه‌ل میژوو و زمان و که‌لتوری خوینان بیتن بایه‌خ‌دان به‌رووداوه‌کانی جیهان و میژوو و جوگرافیا و زانیارییه‌کانی دیکه، به‌مانایه‌کی روونتر قوتایی کۆری له‌پرووی زانیاری گشتیه‌وه زۆر لاوازه ره‌نگه قوتاییه‌کی زانکۆیان له‌به‌شی فیزیان کیمیا نه‌زانیت نه‌خشه‌ی ولاتی خۆی له‌سه‌ر نه‌خشه‌ی جیهان بدۆزپته‌وه، یان له‌وانه‌یه قوتاییه‌کی به‌شی کۆمپیووتهر نه‌زانیت ولاته دراوسیه‌کانی کۆریای باشوور کامانه‌ن. له‌هه‌موو ټه‌و قوتاییانه‌ی سه‌رمان لی‌دان که ده‌مانگوت له‌ کوردستان و له‌ ئیراقه‌وه هاتووین کهس ټم ولاتانه‌ی نه‌ده‌ناسی، ته‌نیا قوتاییه‌کی یه‌کێک له‌ناوه‌ندیه‌کانی سیئۆل که گوئی له‌ ناوی ئیراق بوو ناوی به‌غدا‌ی درکاند، که دیاربوو ټه‌و قوتاییه‌ ټه‌و ناوه‌ی بیستبوو.

- ماوه‌ی خویندن ټۆژانه‌یان دریژ و زۆره، له‌ کاتژمییر 8,5 به‌یانی تا‌کو 5 ئیواره‌یه، واته‌ نزیکه‌ی 9 کاتژمییری ټۆژانه قوتایی له‌قوتاییانه ده‌مینیتیه‌وه

هینانی مۆبایل بۆ ناو ژووری خویندن له لایه‌ن قوتابیییه‌وه دهرنه‌کردووه، که هه‌ندیك له مامۆستایانی ئهم قوتابخانه ناچارن له کاتی ده‌ستپێکردنی وانهدا مۆبایلی قوتابیییه‌کان کۆبکهنه‌وه و به‌ته‌واوبوونی وانه‌که به‌سه‌ریاندا دابه‌ش بکهنه‌وه.

ئهمه‌ش بۆ قوتابی هیلاکسی و ماندوووویون و بیزاری به‌دواوه‌یه‌هه‌ر بۆیه‌ش لهم ولاته‌دا خویندن له‌هه‌ردوو قۆناعی سه‌ره‌تایی وناوه‌ندی به‌زۆره، چونکه بێ ئهو یاسایه‌ پێژه‌یه‌کی زۆری قوتابی نایانه‌وێت بچوینن و له‌قوتابخانه‌ راده‌کهن .

- ئهو پێشکه‌وتنه‌ ته‌کنه‌لۆژیایه‌ی که‌ئهو ولاته‌ پێی گه‌یشتووه که ئیستا به‌یه‌کیک له‌پێشکه‌وتوترین ولاته‌هه‌ ئه‌لیکترۆنییه‌کانی جیهان داده‌نریست، به‌تاییه‌تیش له‌ته‌کنه‌لۆژیای گه‌یاندن به‌شپۆه‌یه‌که‌ له‌شپۆه‌کان کیشه‌ی بۆ قوتابخانه‌کانی کۆریای باشوور ناوه‌ته‌وه که به‌م دوایه‌ زۆربه‌کاره‌ینانی ئامیڤی مۆبایل و ئینته‌رنیټ که‌هه‌موو مۆبایلیکی ئهم ولاته‌ خزمه‌تگوزاری ئینته‌رنیټی هه‌یه، له‌ناو پۆله‌کانی خویندندا له‌لایه‌ن قوتابیان‌ه‌وه مامۆستایانی بیزارکردووه، به‌پێی ئامارو لیکنۆلینه‌وه‌کان زۆر به‌کاره‌ینانی ئهم ئامیڤه‌ هزر و پرووی قوتابیان‌ی له‌سه‌ر مامۆستا وه‌رگێراوه‌ و به‌وه‌ هۆیه‌وه قوتابیییه‌کی زۆر له‌کاتی وانه‌وتنه‌وه‌دا گوی له‌ مامۆستا ناگرن، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش تاوه‌کو ئیستا لایه‌نه‌ پێوه‌ندی‌داره‌کانی ئهم ولاته‌ هه‌یچ بریاریکی فهرمییان بۆ قه‌ده‌غه‌کردنی

تییینی:

ئهم بابته‌ له‌ رۆژنامه‌ی "خه‌بات" دا به‌ هه‌شت نه‌لغه‌ بلاوکراوه‌ته‌وه، به‌لام به‌رپێز وه‌زیری په‌روه‌ده‌ی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان ئه‌وه‌ی به‌باشتر زانی به‌سه‌ر یه‌که‌وه‌ له‌ گۆڤاری "په‌روه‌ده‌ و فێرکردن" دا بلاوبیته‌وه، گۆڤاره‌که‌یش له‌ پرووی رینووس و رێژمانه‌وه‌ پێیدا چوه‌ته‌وه.

بهری جهنگی

تاقیکردنه وهی به کالوریا له کوردستان

هۆمهر قهره داغی*

سیسته می دیموکراتی خویندنه وه
سیسته میکی تۆقینه رو پر مه ترسییه،
بۆمونه له ته زمونی به کالوریا پۆلی
شه شه می ناماده بیدا، له ماوهی دوو
ههفته دا هه موو ژیان و دوارۆژی
خویندکار و قوتابی دیاری ده کریت.

هه موو سالیك نه زمونه که ده بیته
ئه زمونیکی یه کلاکه ره وهی ژیا نی
ژماره یه کی زۆر له گه نجی کوردستان.
هه موو سالیك ژیا نی ژماره یه کی زۆر
خیزانی کوردستان ده بیته دلّه خورپیی و
نا ئارامی. هه موو گه نجیکی کوردستان
بۆته وهی بتوانیت خاوه نی بروانامه ی
ناماده یی یان به رزتر بیت، ده بیته به و

سیسته می فیرکاری دیموکراتی
ناواهن دی، هانی خویندکار ده دات که
هه موو توانا کانی خۆی بۆ گه شه کردن و
ناماده بوون بۆ بوون به مرۆقینکی
سه ره به ست، دیموکرات، خاوه ن ویژدان و
به رپرس به ران بهر به کۆمه ل
به کار به ییتیت. سالانی خویندن ده بیته
گه شتیکی 12 ساله ی پر نه زمون و
خۆشی. ریزگرتن له سه ره به ستی تاکه که س
ده بیته هیلیکی سوور و هه یچ
ده سه لاتیکی ناوه ن دی ناتوانییت
بیهه زینیت.

سیسته می نه زمونی تاقیکردنه وهی
به کالوریا له کوردستان به پیچه وانه ی

ژبانه ناآرامه دا بپرات، ههروه ک چوڼ سهر باز بو بهره کانی جهنگ ده نیتریت. نیگه رانی و دلته پراوکی و ترسی گه نجان له و ماوه یه دا، کاریگه ریبه کی قوول ده کاته سهر دهر و نیان و نه نجامه کانی له ژبانی گه وره سالی دا دهر ده که ویت. کاتیک هه موو لاپیک و گه نیکی کومه لگه ی کوردستان بو بهره ی جهنگی نه زمونی به کالوزیا ده نیتریت، نه و کاته زانست و به ها بنه مایه کان هه موو مانا به رزه کانی خویمان له دست دده ن.

به رانه بر سیسته می جهنگی نه زمونی به کالوزیا، سیسته می خویندنی ناشتیه خوازو دیموکراتی هه یه، که بو نمونه له ولاتیکی وه کو سویدا په پره و ده کریت.

له م سیسته مه دا، بوښه وهی، نه نجامه کانی خویندنی پله ی ناماده بی راست و رهوان بیت، نه وه سرجه می هه موو خویندن و نه زمون و تاقیکردنه وه کانی هرسنی ساله ی ناماده بی دهنه بنه مای نمره دانان. واته هه موو تاقیکردنه وه و نه زمون و کاری خویندکار له پوولی چوارو پینج و شه شی ناماده بییدا ده بیته ریژه ی

کوټایی، به و ریژه یه ش دوا ی خویندنی زانکوو په یمانگه کان ده کات.

له قوناغی ناماده بییدا له سویدا، هه موو قوتابییه که ده بیت 2500 خال "یه که" بخوینیت. نه و خالانه به سهر هرسنی ساله که دا دابه ش ده کرین. وانه ی وا هه یه 50 خاله، وانه ی تر هه یه 100 خال یان پتره. له و سی ساله دا قوتابی نریکه ی 25 وانه ده خوینیت. نه نجامی کوټایی ههر 25 وانه که ده بیته نه نجامی ریژه ی کوټایی. واته نه نجامی هه موو نه و وانه ی له پوولی چوارو پینج و شه شدا

له‌بړی یارمه‌تی پتر سزای دهرنه‌چوونی بو دهر بکات.

❖ تاقیکردنه‌وی به کالوریا له‌پولی شه‌شی سهره‌تایی، له‌پولی سیی ناوه‌ندی و له‌پولی شه‌شی ناماده‌بی نه‌مینیت.

❖ له‌پله‌ی ناوه‌ندیدا کوی سهرله‌به‌ری نره‌کانی کوتایی پولی سی جیی به کالوریای پولی سی بگرنه‌وه و بینه بنه‌مای وهرگرتن له‌خویندنی ناماده‌بییدا.

❖ له‌پله‌ی ناماده‌بییدا کوی سهرله‌به‌ری نره‌کانی کوتایی پولی له‌کانی چوارو پینج و شه‌ش جیی به کالوریای پولی شه‌ش بگرنه‌وه و بینه بنه‌مای وهرگرتن له‌خویندنی په‌یمانگه‌و زانکودا.

نهم خالانه‌ی لی‌رده‌ا کراونه‌ته پی‌شنیاز خه‌توخالی سهره‌کیین له‌سیسته‌می دیموکراتییانه‌ی فیترکاری ولات‌تانی سکاندینا‌ثیادا. به‌رهمه‌مه‌که‌شی زورگه‌شه، بومونونه ریژده‌ی دهرچوون له‌پله‌ی ناماده‌بی سوید ده‌گاته سهروی 90% پی‌چه‌وانه‌ی نهم سیسته‌مه‌ش ری‌ک نه‌ویه که ته‌مړو له‌کوردستان په‌یره‌و

ده‌خوینریت، نه‌نجامه‌ کوتاییه‌که پی‌کدینن. به‌و شیویه‌هه‌ول و تی‌کوشانی سی سال ده‌بیته‌ بنه‌مایه‌کی فراوان و قوتایی ده‌توانیت له‌سهرخو و دور له‌دله‌ راوکی و نائارامی له‌سهر خویندنی خوی به‌رده‌وام بیت.

نهم سیسته‌مه‌ زور راست و رده‌وانتره له‌سیسته‌می جه‌نگی نه‌زموونی به کالوریا که به دو هه‌فته تا مانگیک هه‌موو شت کوتایی دیت. سه‌دان قوتایی و خویندکار ههر به‌هه‌و شله‌ژان و نائارامی و ترسی تاقیکردنه‌وه‌وه نه‌نجامی خراب دینن، له‌کاتی‌کدا که له‌وانه‌یه له‌پولی چوارو پینج‌جی ناماده‌بییدا نه‌نجامی زور باشیان هه‌بویت.

پی‌شنیاری تیمه نه‌ویه که:

❖ له‌پله‌ی سهره‌تاییدا تاقیکردنه‌وه، نره‌دانان و دیارده‌ی دزیوی دهرنه‌چوون، لابریت. منداال ده‌خوینیت و به‌رپرسیاریه‌تی سیسته‌می فیترکاری له‌م پله‌یه‌دا نه‌ویه که منداال بو پله‌ی داهاتوو ناماده‌ بکات. نه‌ک لی‌بی بی به دادگه‌و گهر منداال سهرکه‌وتوو نه‌بوو،

لەھەندیك وانەى، وەك ماتماتىك، سویدی و ئینگلیزی ھەيە.

لەقوناغى سەھەرەتايیدا تاقیکردنەوہى میلیلى لەپۆلەکانى پینچ و نۆ لەزمانى سویدی، ماتماتىك و زمانى ئینگلیزییدا.

مەبەست لەنوسىنى تاقیکردنەوہى میلیلى لەپۆلى پینجەمى سەرەتايیدا، زوو دەرککردنە بە ناستى تىگەيشتن و زانىنى مندالان، چونکە تا زووتر قوتابخانە دەرک بەو کۆسپ و تەگەرەنە بکات کە لەبەردەم گەشەکردنى مندالاندا، چارەسەرکردنى ئاسانترە، ھەرەھا ئەم ئەنجامەش وەك پيۆرەیک بۆ بەراورد لەنیوانى قوتابخانەکانى ھەموو ولاتدا بەکار دەھینریت.

لەپۆلى نۆشدا، ھەر وەك لەسەرەوہ ئامازەم بۆ کردووە، تاقیکردنەوہى میلیلى لەزمانى سویدی و ماتماتىك و زمانى ئینگلیزییدا ھەيە. ئەنجامى ئسەم تاقیکردنەوانە ھەر وەك یەك ئسەنجامى تاقیکردنەوہ بەکار دەھینریت، واتە بریاردان لەسەر نمرەى کۆتایى تەنیا ئەنجامى ئەم تاقیکردنەوہیە بریار نادات.

دەکریت. سیستەمیكى بى فەرھەنگى دژ بە ھەموو بەھايەكى مرۆف دۆستانە. ئەنجامەكەشى ئەمەيە: رېژەى دەرچووانى دەورى يەكى قوناغى نامادەيى بەشى زانستى سالى خويىندى 2004-2005 لە سلیمانى 11% و لەھەولیر 12% و لەدھۆك 9% بوو، ئەمە تاوانە دژ بە منداڵ و لاوان و گەنجانى کوردستان.

لەبرى تاقیکردنەوہى بەکانۆريا

ھەنگاونان بەرەو سیستەمیكى دیموکراتى و مەدەنى کە بناغەكەى لەسەر رېژگرتن لەمافەکانى مرۆف دامسەزايیت، لەقوتابخانەوہ دەستپیدەكات.

سیستەمى فېرکارى لەکۆمەلگای سویدا، وەك ھەر کۆمەلگەيەكى تری ئەوروپای رۆژئاوا ھەمیئسە ھەلدەسەنگینریت و ئەنجامى سالانە، لەپیناوى باشتکردن و گەشەپیدانى، لەگەل ولاتانى دیکەدا بەراورد دەکریت. ھەرەھا لەپیناوى ھەلسەنگاندنى ناستى زانیارى قوتابیان و قوتابخانەکانى نیو ولاتدا تاقیکردنەوہى میلیلى

نمرانه یه که له ئه نجامی شه که تی و ماندوو یونی یه که سالی خویندنیاندا به دهستیان هیئاوه.

رۆلی تاقیکردنه وهی میلی له مانه دا هه ره هه مان رۆلی ئه و تاقیکردنه وانهی هه یه که قوتاییان له سه له که دا دهینوسن. ئه م ئه نجامه هه ره وه که یه که ئه نجامی تاقیکردنه وه کهانی دیکه سه ره ده کریت، کاتیک که قوتایی نمره ی کۆتایی له لایه ن مامۆستای وانه که وه بۆ داده نریت. تاقیکردنه وهی میلی، بۆمونه له وانه ی مامتاتیکدا، هه ره له سه ره تای سالدا هه موو قوتابخانه یه که زانیاری ده ره ی رۆژی نووسینی تاقیکردنه وه که له لایه ن ده زگای خویندنی ده ولته تی سوید، پیده گات.

پاشان به چه ند رۆژیک پیش نووسینی تاقیکردنه وه که، پرسه یاره کان ده که یه نریته قوتابخانه کان. هه ره قوتاییه که له قوتابخانه که ی خویدا، له سه ره رۆژه ی که دیاریکراوه، تاقیکردنه وه که ده نووسیت. هه ره مامۆستایه ش وه لایه تاقیکردنه وه ی قوتاییانی خۆی راسته کاته وه. نمره له سه ره ئه م

له م تاقیکردنه وانه دا هه ره وه که تاقیکردنه وه کهانی دیکه، بایه خیکی زۆر به تیگه یشتن ده دریت. پرسه یار نییه له بهر بکریت "ده رخ"، به لکو قوتایی ده بیجت تیگه یشتنی بۆ گرفت و پرسه یار هه بیته، به پیچی ئاستی تیگه یشتن وه لایه می خۆی بداته وه. بۆمونه تاقیکردنه وهی میلی له زمانی سویدا، له کۆمه لیک به ش پیکهاتوه، به شی تیگه یشتن "قوتایی خۆی ته کستیک ده خوینته وه و پاشان وه لایه پرسه یار له بهر رۆشنایی ئه و وانه یه ده داته وه"، گوێگرتن "قوتایی گوێ له ته کستیک ده گریت و پاشان وه لایه پرسه یار ده داته وه"، جگه له به شی دارشتن و ریزمان.

ناشکرایه که وه گرته قوتاییان له پرۆگرامه "به شه" جیاوازه کهانی ئاماده ییدا به پیی نمره ی پۆلی نۆیانه، واته سیی ناوه ندی. نمره ی کۆتایی سالیان "واته ئه و نمرانه ی که قوتاییان داوی پرۆگرامه کهانی ئاماده یی پیده که ن"، په یوه ندی به ئه نجامی تاقیکردنه وه کهانی هه موو سالی خویندنی نۆیانه وه هه یه. واته ئه و نمرانه ی قوتاییان داوی پرۆگرامیکی ئاماده یی پیده که ن، ئه و

ده مریڼیټ. سیسته می به کالوریا له پوولی شه شی سه ره تاییدا، کاتیټک ته مه نی مندالان له دوازده سال تیپه پر

تاقیکردنه وه یه و نمره ی کۆتاییش هر ته و مامۆستایه ی که وانه که ده لیتسه وه دایده نیټ.

پر سیاره کانی تاقیکردنه وه میلییه کان له لایهن گروپیک له مامۆستایانی پسیپورو شاره زا له و وانانه له زانکۆکانه وه، به سه ره رشتی ده زگای خویندنی ده ولت، ده نووسریټ.

له قوئاغی ناماده بییشدا قوتاییان، له کۆتایی خویندنی کۆرسه کانیا ندا تاقیکردنه وه ی میلی له وانه کانی ماتاتیټک و سویدی و ټینگلیزییدا ده نووسن.

نمره ی تاقیکردنه وه ی میلی بریاری نمره ی کۆتایی سالی قوتاییه کان نادات، به لکو ته نجامی ته م تاقیکردنه وه یه ههروه ک هر یه کیک له تاقیکردنه وه کانی دیکه که قوتاییه کان له سالی خویندنیاندا نووسیوانه سهیر ده کریټ. جگه له مهش ته م ته نجامه وه ک پیوه ریکی به راورد له نیوان قوتابخانه کانی ولاتدا به کارده هیتریت.

ته و سیسته مه ی که ته نیا تاقیکردنه وه پیوه ری توانا و ژیری مندالان و قوتاییان نیشان ده دات، به هره و ئاره زوی داهینه رانه لای مندالان و هه رزه کاران

**ته م سیسته مه زور راست و
ره وانتره له سیسته می
جه نگی نه زموونی
به کالوریا که به دوو
ههفته تا مانگیک هه موو
شت کۆتایی دیت. سه دان
قوتابی و خویندکار هر
به هو ی شله ژان و نائارامی و
ترسی تاقیکردنه وه وه
ته نجامی خراپ دینن**

تاقیکردنەوه کانی بە کالۆریایە. بریاری دوارۆژی ههزاران قوتسابی و خۆتندکاری شەشی نامادەیی بەستراوه بەتوانای تەنیا دوو هەفتەیانەوه. سیستەمی بە کالۆریا مۆتەکەیه کە، بەهیچ شیۆهیهک ناهیلێت مندالان و نەوجەوانانی کورد بەرەو بەتوانای داھینەرانیان بدەن.

لەسیستەمی فیکردنی دیموکراتیدا بەهیچ شیۆهیهک جیاوازی لەنیوان ناستی قوتابیاند، لەرینگەیی دەرچوون بە پلەییە کەم یان دووهم یان سییەم لەپلەکاندا، دروست ناکرێت. لە کوردستان پاش تاقیکردنەوهی سەری سالی ئەو قوتابیانی کە ئەنجامی بەرزیا بە دەست هیناوه بە یە کەم و دووهم و سییەم دادەنرێت. ئەم دیاردەییە کاریکی دەررونی خراب دەکاتە سەر قوتابیانی پۆلە کە وایان لێدەکات کە هەستی باوەر بەخۆبوونیان کەم بێتەوه و وەک مەروڤ نرخیکی کەمتریان بۆ دابنرێت. لابرەنی سیستەمی دەرچوون بە یە کەم و دووهم لەپۆلەکاندا یە کسانێ تەبایی لەنیوانی نرخی مەروڤەکاندا دروست

ناکات، خەونیکی ترسناکە و دنیای بێگەردو ساکاری مندالیان لێ دەکاتە مۆتەکەیهک و رینگەیان پێ نادات هەنگاو بنین.

ئەنجامە نزمە کانی خۆتندن لە کوردستان کاریگەرییەکی دەررونی هیندە خراب دەکاتە سەر ئەم مندالانە کە زۆر ئاساییە، زۆر بەیان قوتابخانەکان بە جیبیلن و مندالە کورەکان بۆ نیو بازاری کارو مندالە کچەکانیش بەرەو چواردیواری مال، راپێچ بکات.

بەهەموو شیۆهیهک هەلەیه کە تەنیا ئەنجامی تاقیکردنەوه کانی بە کالۆریا لەپۆلی سییە ناوەندیدا، بریاری رێپەرۆی ژیانی هەرزە کاریکی پازدە سالی بدات. دەبێت بریار بەدەین کام کۆمەلگە بۆ نەوهی داھاتوو بە جیبیلن، هەر کۆمەلگەیهک رێز لەتوانای داھینەرانی مندالان و هەرزە کارانی هان نەدات بە کاری بەرەوام توانا کانیان گەشە پێبدەن، ئەو کۆمەلگەیه لەرێپەرۆی پێشکەوتن دوا دەکەوێت.

ئەمەرو تەنیا پێوه ریک بۆ خۆتندنی بەرەوام لەزانکۆ و پەیمانگەکاندا لە کوردستان، تەنیا ئەنجامی

دهکات و ریژ له‌گه‌وره‌یی مافی تاکه
کهس ده‌گریت.

کوتایی

ئهم ریفورمانه ته‌گهر له‌کۆمه‌لگه‌ی
کوردستاندا له‌بۆاری خویندن و
پهروه‌رده‌دا بکرین، به‌رنامه‌ی فیترکاری
به‌ره‌و به‌رنامه‌یه‌کی مه‌ده‌نی و دیموکراتی
ده‌بات و ئه‌وه‌ی ئیمپۆری کوردستانیش
له‌و ته‌نگ‌ژه‌ گه‌وره‌یه‌ دینیتته‌ ده‌ره‌وه‌.

ریفورمه‌کان بودجه‌یه‌کی گه‌وره‌و کارو
کاتیکی زۆری ده‌ویست، هه‌روه‌ها
میکانیزمیکی راست و زانستی پیویسته
بو‌گه‌یاندن‌ی به‌که‌ناری ئارامی
جیبه‌جیکردن. به‌لام هه‌مووی هیشتا
که‌مه‌ له‌چاو ده‌ست‌که‌وته‌کاندا ته‌گهر
مه‌به‌ست بی‌ت که‌ تاکی کورد سه‌ره‌به‌ست
و کوردستانیش ئازادو ئاوه‌دان و
پیشکه‌وتوو بی‌ت.

* پسیپۆری په‌روه‌رده‌یی - سوید

یه که مین مانگی پۆلی یه که م - وانه ی کوردی

غەریب عەلی عەزیز*

له بهر ئه وه که چاویان به
مامۆستایان ده که ویت و ئه و
قه لاهه بالغیه ده بینن سل له
قوتابخانه ده کهن، به تایبته که مال
و قوتابخانه له یه که جیاوازن، هه رکه
کهس و کاریان به جیاویان ده هیلن،
دهست به گریان ده کهن و ئه رکی
گه وره ده که ویتته سه رشانی
مامۆستایانی پۆلی یه که م و ئه و
مامۆستایانه ی کا تازه دامه زراون و

هه ر له سه ره تای ساله وه
قوتابخانه کان وه کو پوره ی هه نگ
ئاوه دان ده بنه وه و قوتابییه کی
زۆری ناسک و نه رمۆکه روو
له قوتابخانه ده کهن، به تایبته تی
ئه وانه ی که بو پۆلی یه که م
ناونوس کراون، به شیکی زۆری
ئهم مندا لانه ش باخچه ی
ساوايانیان نه دیوه، یان براو
خوشکیان له قوتابخانه نین، جا

پۆلی یه که میان بهرده که ویت،
تووشی زۆر تهنگ و چه له مه دین،
له بهرته وهی به ته وای شاره زایی
کۆمه لایه تییان له و بواره دا نییه.

ئهم دیارده یه ههر هه بووه و ههر
هه یه، جا له بهرته وه چه ند
تیینییه که بۆ ئهم مامۆستایانه
دهستنیشان ده کهم که تازه
دامه زراون بۆ ئه وهی کاره کانیان
ئاسان بییت.

یه که مین هه فته: ده بییت له م
هه فته یه دا مامۆستا هه و ل بدات
ئاشنایی له گه ل قوتایاندا په ییدا
بکات، ئه ویش به پرسینی ناوی
خۆیان و که سوکاریان، ته نانه ت
خواردنی رۆژانه شیان، ئه مجا ده ست
ده کات به گۆرانی یان سر وودی
خۆش وه "سیۆه میۆه کی جوانه،
پشه پشه ی رهنگینم، به یانیان سه ر
له زوو... هتد".

داوایش له قوتایان بکات ئه و
سر وودو گۆرانیان ه ی له گه ل
بلینه وه، پاشان داوا ده کات کی
ده توانیت گۆرانییه کی بۆ بلێ،
قوتابی زیته ل له پۆلدا هه یه
یه که سه ر یه کیک ده ستی بهرز

ده بییت مامۆستا له یه که مین
مانگدا په له نه کات،
ههروهها ماوهی وانه کان
بکاته نیو سه عات

ده کاتوه، ده بیټ ماموستا دهستی بگریټ و ثافه رینی لی بکات و له گهل هم کارانهدا قوتابیان فیری ههستان و دانیشتن و ریزبوون و رهوشتی جوان دهکات که چوون دینه ژوروهوه و شه ره شفق ناکهن و ریز له براده ره کانیا ن ده گرن و به پاک و ته میزی دینه قوتابخانه. مه به ست لی رهدا ته نیا ناشناکردنی قوتابییه به قوتابخانه.

دوهه مین ههفته: پاش دو باره کردنه وهی ههنگاوی یه کم ماموستا چهند شتی که له سه ره ته خته ره شه که وه کو چهند هیلیکی راست و پیچاویچ یان بازنه و هه تا سی رۆژ قوتابی ر له سه ره گرتنی ته باشیر به شیوه یه کی جوان اده هیلیټ و سی رۆژه که ی دیکه له سه ره دهفته ره هه ره به و وینانه فیری چو نیه تی قه ل هم گرتیان دهکات و نه گهر قه ل هم جاف به کاربندن باشتره، چونکه مندالی بچووک دهستی کم هیزه قه ل همی دار بو نووسین هیزی پتری دهوټ ، مه به ست له م ههنگاوانه ش ته نیا به کارهینانی ته باشیرو قه ل همه.

سییه مین ههفته: ماموستا پلان بو وانه گوتنه وه و دابه شکردنی وانه کان داده ریژیټ، ته مجا سی رۆژی یه کم فیری پیتی (ا) واته دنگی (نا) یان دهکات و دنگی پیته که به هوئی نه و وشانه ی که به م پیته کوتابیان هاتوه ده ره خات وه کو وشه ی (دارا، زارا، رژا، برژا، سووتا)، ته مجا هه ول ده دات که له سه ره ته خته ره شه که قوتابیان بینووسن و پاشان ماموستا خوئی هه ریه که وه و دیپیکیان له دهفته ره کانیا ن به ریکی بو دهنووسیت و داوا دهکات وه کو نه و بینووسنه وه. سی رۆژه که ی دیکه فیری نووسینی پیتی - د - یان دهکات به ناوهینانی نه و وشانه ی که سه ره تا که یان به پیتی - د - ده ست پی دهکات وه ک : دار - ده ریټ - دیم - ده رۆم، هم وشانه بو نووسین نین ته نیا بو دهرخستنی دنگی پیته که یه به زار. رۆژی سییه م پیتی - د - له گهل - ا - به یه که وه دهنووسیت و به یه که برگه ده یخوینیته وه پاشان له سه ره دهفته ره کانیا ن یه که یه که بو یان

دەنووست بۆتەو دەى ئەوانىش
لاساىى بكنەو، بەم شىيوه
سىيە مەن هەفتە كۆتايى دىت.

چوارە مەن هەفتە: يەكە مەن رۆژ
فيىرى نووسەن و خوئندەو دەى پىيتى
— ر— يان دەكات، ئەوئىش
بەپىشاندانى مۆزىك يان پارچە
دارىكى خوار، ئەمجا بەزار ناوى
چەند وشەيەك دەهينىت كە بە
پىيتى - ر- كۆتايان دىت، وەك:
دار، زار، مار... تاد، ئەمجا لەسەر
تەختە بەتەباشىر بە قوتايانى
دەنووست. دوو مەن رۆژ دەبختە
سەر دەفتەرو چەند پىيتىكى (ر)يان
بەرىكى بۆ دەنووست، تائەوانىش
لاساىى بكنەو، ناشىيت
ماموستا لەو كاتەدا مندا
لەهەستان و دانىشتن و گۆرانى بى
بەش بكات تا بىزار نەبن.

سىيە مەن رۆژى هەفتەكە وئىنەى
دارىك لەسەر تەختەرەش دەكات و
دەئىت ئەمە دارە پاشان بركەى -
دا - دەنووستىت و پرسىيار
لەقوتايان دەكات ئەو وشە چى
ماوە تا بىتە (دار)، ئەگەر
قوتايى نەيزانى ئەو كات خۆى

چوارە مەن هەفتە: يەكە مەن رۆژ
فيىرى نووسەن و خوئندەو دەى پىيتى
- ر- يان دەكات، ئەوئىش
بەپىشاندانى مۆزىك يان پارچە
دارىكى خوار

و ټه و (ده) خوله که یه که له وانه کان ده مینیت قوتابییه کان بو ټاو خوار دنه وه و سه رټاو ریز بکات. به م جوړه یه که مین مانگ ته و او ده بیټ، دواتر ده بیټ هر هه فته ی (2) وانه بلټه وه و، پاش نیوه ی سال بیکات به سی وانه، به م جوړه له گه ل کټایي سالدا ټه ویش په رتو وکه ته و او ده کات. زور ماموستای باش هه ن ته نانه ت نوقل و چوکلیت له گه ل خو یان ده به نه پل و به سه ر قوتابییه زیته له کاندا دابه شی ده که ن تا ټه وانی دیکه هان بدن.

پیتی - ر ده نو سیټ، پاشان دوو جار (دار دار) ده نو سیټ و به قوتابیان ده بخوینیته وه، دوا به دوا ی ټه وه ش له ناو ده فته ر بو یان ده نو سیټ.

چواره مین رټوی فیږی وشه ی (دارا) یان ده کات و وینه ی قوتابییه کیان بو ده کی شیت، دوا یی یه که مین وانه ی په رتو وکه که به ته و او ی ده نو سیټ و ټه و رټو ه به خویندنه وه و نوو سینی کاته که به سه ر ده بات. نابیت ماموستا په له بکات تا به ته و او ی قوتابییه کان فیږ ده بن.

پینجه مین رټو ماموستا پاش نوو سینی وانه که له سه ر ته خته ره شه که و خویندنه وه ی چه ند جار ټک، دیت یه که یه که وانه که یان بو سه ی رټو وانه له سه ر ده فته ر بو ده نوو سیټه وه و شه شه مین رټو په رتو وکیان به سه ردا دابه ش ده کات بو ټه وه ی له ناو په رتو وکی ش فیږی بن.

ده بیټ ماموستا له یه که مین مانگدا په له نه کات، هه روه ها ماوه ی وانه کان بکاته نیو سه عات

له پيناوی پرؤسهی پهروهده و فيرکردندا... قسه يهك!

شوكر سليمان*

گۆرانكاربيانهی هاتوونه ته كايه وه نهياتوانيوه به پيی پيويست له گهل كاروانی گۆرانكاربييه كاندا گوزهر بكن و بگۆرپن و پي به پي ههنگاو له گهل ئه و گۆران و به ره و پيشه وه چونه دا بهاويژن، ئه مهش بيگومان خه وشيك دروست دهكات كاتيک تو ده ته ويته له گهل زه مهن و كايه كي جياوازا دا هه لسوكه وت بكه يت، به لام ئه و كايه يه خوی له زه مهن و ئاستيكي جياوازتدا

ده مه ويت له م بابه ته دا كۆمه ليك باس بورووژينم كه له سه ره تا وه باسی مامۆستا ده كه ين، مامۆستا وه كو تويژيكي كاريگه ره له نيو پرؤسهی پهروه ده و فيرکردندا هه م رۆليكي كاريگه ره وازی دهكات، هه ميش ئه گه ره ئه و تويژه تووشی ئاستهنگ ههات، بيگومان پرؤسه كهش له گهل خويدا تووشی گرفت دهكات، مامۆستايان له م سه ره ده مهی ئيستاماندا به پيی ئه و

ده گه پريته وه كه ئيمه به ماموستا و قوتابی تييدا ده ژين، چاره سهری ته و دياردهيهش ههر ته نيا به وه ناکريت خولی جوراوجور بؤ ماموستايان بکريته وه ، به داخه وه ههنديك جار كه له دياردهيهك ده روانی ته وه نده ره گاژوی نیو ناخی زه مه نيکی به سهرچووه رهنگه بيرسين بؤچی؟ کاتيک ماموستا يهك ناتوانيت له گهل زه مه نيکی گؤراودا هه لسوکه وت بکات و خوی بگونجينييت، که چی له بهرانبه رييدا ته وهی که هه لسوکه وتی له گهلدا ده کات ليره مه به ستمان قوتابيهه، خوی زور به ناسانی گونجاندووه و له گهل ته و بويه ره ی لای ته و شتيك نييه له گوران، به لکو ته و زور به ناسانی خوی له گهل ته و گوراندها گونجاندووه، ته و دوو نه وهی جيا به بئ ته وهی ته ماسيکيان له نيواندا هه بييت، ده که ونه نيويهك خانهی گفگوگزه، له و کاته دا نه ماموستا ده توانييت ته وهی مه به ستييه تي بيگه يه نيته قوتابيهه که و، نه قوتابيهه که ش ده توانييت له گهل که سيکدا بگوزره پيت که ته عبير له

ده بينيته وه، له و کاته دا ته و دوو کارليکه به ههر شيويهك بييت ناتوانن بخرينه نيويهك ته وهری گفگوگؤ کيبرکيوه، بويه کاتيک ماموستا يه کی به ناو سالدا که وتووی هه شتاکان ده يه وييت له ريگه ی وانه که يه وه خوی هاو جووتی ناستی قوتابيهه کی ناماده یی يان به لای که مه وه ناوه ندی بکات، جوریک له نايه کانگيري له نيوان ناست و ثاره زووی قوتابی له لايهك و ماموستا له لايه کی ديکه وه درده که وييت، که ته وهی قوتابيهه که گه ره کيه تي رهنگه له که شکؤلی ماموستا که دا نه بييت، ته مهش جوریک له گرژي و ناته بایي له نيوان هزرو بيري قوتابيهه که له لايهك و ماموستا له لايه کی ديکه وه دروست ده کات، بويه ته وهی قوتابيهه که گه ره کيه تي له ماموستا که ده ست ناکه وييت و، ته وهی ماموستا که ش ده بيه خشيته قوتابيهه که ته وه نييه که قوتابيهه که بؤی ده گه پريت، ته مهش بؤ ته و زه مه نه گؤراوه

پیش بهرهمهینانی ماموستا، باوکی وهك دهسه لاتدارو خاوند دهسه لاتیکي رهها بهرهمهیناوه و کردوویته تی بهو کهسه قامچی به دهسته ی که کهس ناتوانیت قسه له قسه ی بدات، هرهم باوکه خوینه که ی رژاوه ته ناو ده ماره کانی ماموستا، له وپوه ماموستا بووه ته و باوکه داربه دهسته ی نیو قوتابخانه کان، به لام به شیوه ی کی جیاوازو رهفتارو ثاکاری جیاوازه وه، با پرسین نه گهر ماموستا خوئی بهرهم و دروستبووی و واقیعه بییت، نایته وه بهرهمهینه ری هه مان نه وه؟ که نیمه مبهستمان و نه وه توندوتیژه دیکتاتوریه که بیروپای جیاوازو رهنگاورهنگ قهبول ناکات، بیگومان پرۆسه کهش بهرهم می نه قل و هزری و ماموستایانه ی که دواچار له نیو و نه کوژه له دا بهرهم هاتوه، بویه سسته مه که دواکه وتوو نییه، به لکو پراوه کردنی سسته مه که له سهر دهستی و نه عه قل و هزره دواکه وتوانه حالی په ریشان بووه، که هه میان خالیکی جددی و

ثاست و ویستی و نه ناکات، بویه قوتابییه که لای ماموستا که ده بیته و نه کهسه ی که نه هیچ ده زانیت و نه قوتابییه کهش بایه خ به و زانیاریانه ده دات که ماموستایه که ده یانبه خشیته قوتابییه که، رهنگه دواچار هم هاوکی شه یه سه ره نجامه که ی به وه بگات که ههم ثاستی زانستی و رۆشنبری قوتابیان به و شیوه ی نه بیته که شایه نی باس بیته، هه میش ماموستا کاتی که له خوین و له تایبه تمه ندییه که یان پروانن، زور له دواوه ی و نه زانسته وه خوین ببینه وه که زه منه ی گوپراو له گه ل خویدا هیناویه ته کایه وه. له لایه کی دیکه وه بوونی ماموستا وه که سایه تیبه کی دیارو ره ها چ له نیو قوتابخانه و چ له دهره وه ی قوتابخانه، له و کلتوروره وه سه رچاوه ی گرتووه که دواچار بهرهمهینه رو دروستکاری هه مو و نه نه قل و هزره باوه یه که له کوژه له دا هه یه، واته و نه سسته مه ی ماموستای به رهفتارو گفتارو ثاکاره وه بهرهمهیناوه،

بهره رده تيبه، پيوسته هه لوه سته ی
له سه ر بکريست و ريگه چاره ی
گونجاوی بۆ بدوزر يتته وه و،
توژينه وه و ليکولينه وه ی
زانستيانه ی له سه ر بکريت.

له لايه کی دیکه وه بويه ماموستا
ناتوانيت به پي پيوست له گه ل
قوتاييه ک هه لسوکه وت بکات، که
نه وه به که هه موو هيو او تاوات و
ثامانجه کانی زۆر جياوازه له و
تاوات و ثامانجه ی که ماموستا
له ته مه نی ئه ودا هه يبووه،
ئه مه ش ئه و هاوکيشه يه مان به پير
ده خاته وه که ماموستا له م
حاله تانه دا ده ييت چۆن
هه لسوکه وت بکات؟ دياره ئه و
نموانه ی له به زيندا نه زانين و
خوسوتاندنی قوتاييان له م چه ند
ساله ی رابردوودا له قوتابخانه کانی
تيمه دا پروويداوه و زۆری له سه ر
نوسراوه و باسکراوه، په ننگه
به شتيکی زۆری ئه و پروداو و
کاره ساتانه بۆ ئه و مورپه و
چاوسوور کردنه وه و پروشکاندنه ی
قوتاييان بگه رپيته وه که
ماموستايان ده ره ق به قوتاييان

له لايه کی دیکه وه بوونی ماموستا
وه ک که سایه تيبه کی ديارو ره ها
چ له نيو قوتابخانه و چ له ده ره وه ی
قوتابخانه، له و کلتور وه
سه رچاوه ی گرتووه که دواچار
به ره مه ينه رو دروستکاری هه موو
ئه و نه قل و هزره باوه به که
له کومه لدا هه به

دارى لى بسینیتته وه نهك ههر نازانیت وانه بلیتته وه، بهلكو ههر ناتوانیت و نازانیت چۆن پۆله كه كۆتپۆل بكات، ته مه كیشه ی سهره كى ئیمه یه، له لایه كى دیکه وه پراسته مامۆستا دارى لى سینراوته وه، بهلام ته مجاره چاو سوور دهكاته وه وه مورپه دهكات، ته مهش ناهه قى مامۆستا نییه، چونكه ته وه له سهر پرۆسه یه كه راهاتوه له گه ل داردا، وهك ته وه ی ههنديك جار گهر قوتابى، مامۆستا به بى دار ببینیت پى سهیره، له لایه كى دیکه وه ته وه مان بیر نه چیت كه ههر ته وه مامۆستایه له ماله وه باوكه، ته وه توندوتیژییه ی له ماله وه ده نیوتیت، دووباره له قوتابخانه دا پهیره ی دهكاته وه، بۆ قوتابییه كهش ههروایه، رۆژ تا ئیواره له كۆلان و له ماله وهش باوك، برا، دایك تى هه لده دن و لى ده دن و چاوى لى سوور دهكاته وه وه له قوتابخانهش ههر له گه ل وانه ی یه كه مدا به (دار) ناشناى دهكهن و دواتر فیتره (وس به) ی دهكهن، ته م قوتابییه كاتيك دیتته قوتابخانه چۆن

نواندوویانه له برى لى سهندنه وه ی ته وه داره ی نواندى دهسه لاتى كى ره هه ی باوكئاساكانه وه یه، له لایه كى دیکه وه بۆ ته وه تینه گه یشتن و ته وه جیاوازییه ی نیوان مامۆستا و قوتابیان ده گه رپیتته وه كه كیشه كانى لى كه ته وه ته وه، بهلام ته مه واتای ته وه نییه له هه موو حالته كاندا ههر ته نیا مامۆستا له پرودانى ته وه حالاتانه به رپرس بوویت له وه كیشه و رهفتارانیه قوتابیان تى كه وتون، من ده پرسم: كاتيك لیدان قه دهغه ده كرت؟ "كه من هه رگیز له گه ل لیدان و چاوسوور كرده دا نیم"، بهلام چ كه شىك و بارودۆخىك سازكراوه بۆ ته وه ی ته وه پرۆسه یه له كۆنى كۆنه وه به دار به رپوه چوه، ته مپۆ كون فه یه كونىك به بى دار به رپوه بچیت و مامۆستا و قوتابى له شه رپى كى زۆر دوورو دریتته وه به چنه دنیا یه كى دیکه وه به شه وو رۆژىك ناشت بكرینه وه، كه زۆر به مان ته وه ده زانین و شاره زای ته وه یین كه مامۆستا هه یه، ته گهر

له قوتابخانه دا به و نامرازو نامیرانه
 ناشنا بگریت، شه وه به پیچه وانه وه
 لیی قه ده غه ده گریت، شه مش پتر
 قوتابخانه لای قوتابی ده کاته زیندان
 و لیی دور ده که ویتته وه.

هر شه زیندان بونه ی قوتابخانه
 له لایه کی دیکه شه وه درده که ویت
 کاتییک قوتابییه که ده یه ویت بیر
 له چاره نووس و دواروژی خوئی
 بکاته وه، به لام له سه لماندنی
 هاوکی شه که یدا ناتوانیت ده ستگری
 شه و دره نجامه بیت که شه
 گهره کیه تی، بویه بیر له ریگه یه کی
 دیکه ده کاته وه که بیگه یه نیتته بانه،
 شه مش له و بازاره ی نازاده وه
 سه رچاوه ده گریت که نیستا ولاتی
 نیمه شی ته نیوه ته وه، چونکه کاتییک
 قوتابی بیر له دواروژ و چاره نووسی
 خوئی ده کاته وه، ناتوانیت قه ناعه ت
 به خوئی به نییت له دوو توئی شه
 خویندنه یدا هه موو هیواو
 ناواته کانی دیتته دی، شه مش
 لیروه سه رچاوه ده گریت که قوتابی
 ماموستا که ی خوئی ده بی نییت
 تیده گات نمونه ی بالا لای شه
 ماموستا نییه، به لکو شتیکی

هه ل سوکه وت ده کات، بویه
 کی شه که زور له وه نالوژتره که
 نیمه تی گیش تووین.

له لایه کی دیکه وه شه پهرتی و
 نالوژییه ی خودی قوتابیش به هوئی
 شه هه موو نامرازه ی شه مروژیانی
 روژانه ی تاکه کانی کومه لی
 ته نیوه ته وه، پتر به و ناقاره یدا
 بردوه که شه نه توانیت به پیی
 پیویست هه م چیژ له م نامرازانه
 وه ربگریت و، هه میش له رووی
 هزره بیره وه له وه گیش تبتیت که
 چوئیه تی به کاره ی نانی شه
 نامرازانه کاریگه رییه کی بی
 وینه ی له سه ر ره فتارو گفتاری شه
 هه یه، بویه کاتییک قوتابی دیتته
 قوتابخانه نه ده توانیت له گه ل شه
 نامرازانه دا هه ل سوکه وت بکات و
 نه میتودی قوتابخانه کانیش به و
 ناقاره یدا ده بن که شه
 مه به سستییه تی له چوئیه تی
 به کاره ی نانی و گیشتن به و له زه ته ی
 له و نامرازانه وه ده ست ده که ویت،
 دیاره شه م دیاره ده یه ش به زه قی
 له نیو قوتابیاندا باسی لیوه
 ده گریت و قوتابی له جیاتی شه وه ی

قوتابيش وک لايه نيکی گرنگی
 پرۆسه که به شيکی دانه پراوه لهو
 کيشه و گرفتانه ی روبره پرووی
 پرۆسه ی پهروورده و فيرکردن
 بوونه ته وه، دياره قسه کردن له وه ی
 که بوچی قوتابی ئامانجی له خویندن
 نه ماوه، لايه نيکی زۆر گرنکه که
 پيوسته هه لوه سته ی له سه ر بکريت
 و به وردی له پرووی کۆمه لايه تی و
 دهروونی و ئابووریه وه له و ديارديه
 پروانريت.

لايه نيکی دیکه ی کيشه و
 گرفته کانی پرۆسه ی پهروورده و
 فيرکردن له کوردستاندا ميتۆدی
 قوتابخانه کانه، که زۆر به داخه وه
 زۆر جار لای ئيمه باسی گۆرینی
 بهرنامه ی خویندن ده کريت و
 ههنگای به رايش له م باره دا
 دهستی پیکردوه، به لام به داخه وه
 ئه و گۆرانه له ميتۆد یان زۆر
 شيويه کی لاسایی و سه ره تایی
 بووه، ئه مه ش وای کردوه هه م
 گۆرینه که لايه نی زانستیه تی خو ی
 له ده ست بدات و هه ميش گۆرینه که
 به شيويه کی ريشه یی نه بیئت،
 هه ندیک نمونه له م باره دا
 ده هیئینه وه بابه تی کۆمه لايه تی

دیکه یه که ئه ویش ناتوانیت له و
 بویه ره ی ئه وی تیدا ده ژیت
 بیهینیت ته دی، یان ئه و هیوا و
 ئاره زووانه ی ئه و خه ونی پپوه
 ده بینیت له ژینگه ی قوتابخانه
 دهستی بکه ویت، بۆیه ئه گه ر
 له مال ه وه ش به زۆری بینیرنه
 قوتابخانه ئه وه ده ره نجامه که ی به و
 شیویه ده بیئت که ئه مسال له پۆلی
 شه شی ئاماده یی و سی ناوه ندی
 بینیمان. قوتابيش وک به شيکی
 په یوه نديدار به پرۆسه که وه ه یچ
 ئامانجیکی له و خویندنه نه ماوه
 که رۆژانه کاتی خو ی بو خه رج
 ده کات و دواتر له گه ل ده رچوونی
 ده ره نجامه کانی خویندن ئه و مایه
 پووچ لی هاتووه ته ده ره وه،
 کاتیک ئه و ده ره نجامانه ش
 ده ره ده که ویت هه مو لايه ک
 به حکومته ت و لايه نه
 په یوه نداره کانه وه ده شه ل ژین و
 نازانن ئه م کيشه یه پپوه ندی
 به چیه وه هیه، بۆیه نه مانی
 (ئامانج) له خویندن لای قوتابی
 ئه ميش گرفتیکه ی دیکه ی
 پرۆسه که یه چونکه بلین و نه لین

لە میتۆدەکانی دیکە کە هەندیکیان بە کوردییەکی ئەوەندە سەقەت نووسراون نەک قوتابی تا خودی مامۆستاش لێی تیناگات، دیارە گۆرینی بەرنامەیی خۆیندنی قوتابخانە هەرئەوەندە ئاسان نییە کە ئێمە شەلم کویرم دەستمان داوەتی، بەلکو پێویست بە لیکۆلینەوه و توێژینەوهی وردو زانستییانە دەکات، دواجار دانانی ئەم میتۆدە دەبێت لەسەر دەستی ئەم شارەزایانە بێت کە شارەزاییان لەم بوارەدا هەیە، نەک شارەزاییان ئێمە کە تەنیا بە مەنسەب شارەزان، ئەگەرنا وەکی دی سەربیان لەهیچ دەرناییت.

بیرکردنەوه لەگۆران و بەراستە رێدابدردنی ئەو پرۆسەییە لەکۆمەڵی ئێمەدا کاری جیدی و زانستی گەرەکە، واتە لەلایەکەوه کە قسە لە میتۆدی قوتابخانەکان دەکریت دەبێت کەسانی پسیپۆرو شارەزای ئەم بوارەیی بۆ تەرخان بکریت و کارەکان بدیترتە ئەو کەسانەیی کە نەک هەر لە ناوخۆی کوردستاندا شارەزان، بەلکو پرس و را بە کەسانی دەرەوهش بکریت، جا ئەو کەسانە کورد بن یان بیانی،

لەپۆلی پینچ و شەشەمی قۆناغی بنەرەتی و گواپە هەرسەیی بابەتەکانی کۆمەڵایەتی کراونەتە یەک پەرتوو و بۆ قوتابی ئاسان کراوه، بەلام سەیر دەکەین هەر بابەتەکانی ئەو سەخت میتۆدە، مێژوو، جوگرافیا، پەرۆدەیی نیشتمانی جارنە بەهەمان تیراز و بەهەمان بابەت لەیەک پەرتوو کدا کۆکراونەتەوه و ناویان ناوه پەرۆدەیی کۆمەڵایەتی، کە ئەمەیان لەلای مامۆستایانیش ئالۆژیەکی دروست کردوه، بۆیە مامۆستاش بەبێ ئەوهی هەست بکات پەرتوو کە گۆراوه، هەرۆه کو جارن و انەکانی هەفتەیی دابەش کردوه تە سەر بابەتەکانی جارن و بەقوتابیەکانی دەلیت پەرتوو کە بەکەنە سەخت و انەییەک لە جوگرافیا دەخوینن و انەییەک لە مێژوو و انەییەکی لە پەرۆدەیی نیشتمانی، شتە کەش لێرەوه سەیرتر دەکەوتتەوه کاتیەک لە تاقیکردنەوهی کۆتایی سالی و تا لە تاقیکردنەوهی وەزاریش پرسیارەکان هەر بەو شیوهیە دادەنریت وەک بلیت میتۆدە کە نەگۆرابیت. ئەمە سەرەرای گۆران

قوتابخانه کانی ټیمه نه باخچه‌ی جوان و نه هۆلی خویندنه‌وه و کتیبخانه‌وه نه لایه‌نه‌کانی دیکه‌ی بوازی کات به‌سه‌بردنی تیدا په‌یره و ناکریت، ټمه‌سه‌ره‌پرای لیټک هه‌لاویرکردنی کچان و کورپان له‌یه‌کدی، که ټمه‌یان پتر دوو دنیای زۆر نادیاری دروست‌کردووه هه‌م لای کچان و هه‌میش لای کورپان، که ټمه‌ش وای کردووه کورپان بچنه‌سه‌ر ریگه‌ی قوتابخانه‌کانی کچان و، کچانیش بۆ ناشنابوون به‌دنیای کورپان، به‌ناچار بییه‌وه سه‌ردانی ټه‌وه سه‌ننه‌رانه بکه‌ن که به‌ناوی لاوان و به‌رزکردنه‌وه‌ی ټاستی رۆشنیری دامه‌زاون، که ټه‌وه شوینانه ټیستا زۆر به‌زه‌قی بوونه‌ته‌پرکردنه‌وه‌ی ټه‌وه بۆشاییه‌ی ټاره‌زووی کچان و کورپان.

ټیپینی: ټه‌م بابه‌ته‌پیش به‌ستنی کۆنگره‌ی په‌روه‌رده‌یی نووسراوه (ستافی کۆټار).

* مامۆستا له‌قوتابخانه‌ی ټاماده‌یی ټازادی

کورپان

بۆټه‌وه‌ی هه‌م میتۆده‌که له‌گه‌ڵ گیانی سه‌رده‌می ټیستادا بگونجیت و، هه‌میش له‌رووی زانستییه‌وه بتوانین له‌گه‌ڵ هه‌نگاوه‌کانی به‌ره‌و پێش‌ه‌وه‌چووی زانست و زانیاری له‌جیهاندا گوزهر بکه‌ین، هه‌روه‌ها ټه‌و پرۆگرامانه به‌شیویه‌ک بیت که ته‌ه‌عبیر له‌هه‌ست و ټاره‌زووه‌کانی قوتابی بکات و چه‌زی ټه‌وه‌ی لا دروست بکات که بیکاته به‌شیټک له‌ټاداب و ټه‌خلاق‌ی خو‌ی و دواچار ټه‌م ټه‌خلاق‌یاته به‌شیویه‌کی نه‌رینی به‌سه‌ر گۆران و به‌ره‌وپێش‌ه‌وه‌چوونی کۆمه‌لگه‌که‌مان له‌هه‌موو بواره‌کانی ژیاړیدا ره‌نگ بداته‌وه. لایه‌نیکی دیکه‌ی گرفته‌کانی پرۆسه‌که چۆنیه‌تی دروست‌کردن و په‌یره‌وکردنی ټه‌وه شیوازه‌یه له‌ببناکردنی قوتابخانه‌کامان، که زۆر به‌داخه‌وه سه‌ره‌پرای که‌می بینای قوتابخانه‌وه زۆر قوتابییان له‌یه‌ک پۆل‌دان که‌چی شیوه‌ی دروست‌کردنی بینای قوتابخانه‌کانیش که ټه‌وانه‌ی به‌م دواپه‌ش دروست ده‌کریت هه‌ر ټه‌وه شیوازه‌ کۆنه‌یه‌که هه‌یه،

گرنگی چالاکترکردنی ته له فزیونی

پهروه‌ده‌یی

شهوکت هادی قادر*

چینه و له‌تاوازیك ده‌خوینیت و که‌وتونه‌ته ناویله‌که‌ی نه‌خوینده‌واری و ناجیگیری زانستی و بایه‌خ‌نه‌دان به‌ده‌وام و که‌می نامرازه‌کان و هوکاره‌کانی فیترکردن. جگه له‌مانه که‌می ژماره‌ی ماموستایانی پسیپورو سه‌رپه‌رشتیاری شاره‌زاو به‌دواداچوونی رۆژانه سه‌رباری هه‌موو ته‌وانه‌ش خه‌لکی کوردستان تووشی چه‌ندین شه‌رو نه‌هامه‌تی و ئابلوقه‌و داشکانی ده‌روونی و ترس و دل‌ه‌راوکۆ بوونه.

ره‌نگه هه‌موو لایه‌ک له‌سه‌ر ته‌وه کۆک بن، که ناستی زانستی و هونه‌ری و رۆشنیبری له‌لای منداڵان و قوتابیان و خویندکاران به‌شیوه‌یه‌کی به‌رچاو دابه‌زیوه، ته‌مه‌ش له‌خۆرانه‌گوتراوه مانای ته‌وه‌ش نییه که چه‌ند هوکاریکی نییه، به‌لکو پسیپورانی بواری په‌روه‌ده‌یی و راگه‌یاندنه‌کان و دایک و باوکی خویندکاران، هه‌ستیان به‌و دابه‌زینه کردوه. ته‌وه‌ی دوینی له‌نیوان خه‌لکدا هه‌بوو، ته‌وه ئیستا ته‌وه په‌یوه‌ندیان به‌رته‌وازه بوونه، هه‌ر

و به‌سه‌ر ته‌و ته‌گه‌رانه‌دا زالّ بېین که که توشی کۆمه‌له‌که‌مان بوونه به‌تایبته قوتاییان و خویندکاران. که له‌ته‌نجامی هه‌ژاری و ده‌ست کورتی و گوئی نه‌دان به‌خیزان، رووبه‌روویان بووه‌ته‌وه، چونکه گرفته‌کان ته‌وه‌نده زۆرن له‌ته‌ژمارو ئامار کردن نایهن. سه‌رباری ژیانیتیکی پر له‌کویره‌وه‌ری ته‌م چه‌ند ساله‌ی رابردوو ته‌وه دهرده‌خات که په‌خشی راسته‌وه‌خۆو ناراسته‌وه‌خۆ کاریگه‌ری خۆی هه‌یه، به‌تایبته ته‌و ساتانه‌ی که بوّ پیشکه‌شکردنی ته‌و پرۆگرام و به‌رنامه هه‌مه‌ره‌نگانه ته‌رخان کراوه که ئاراسته‌ی چینه‌کانی کۆمه‌له‌ده‌کریت، به‌تایبته‌ی قوتاییان و خویندکاران، ته‌مه‌ش ته‌نانه‌ت وای کردوو له‌کات و وه‌رزی خویندنی و تاقیکردنه‌وه‌کاندا سه‌رنجی ته‌و توپه‌ژه‌گرنگه‌ به‌لای خۆیاندا رابکێشن. هه‌روه‌ها په‌یوه‌ندییه‌کی توندوتۆژ و پته‌و له‌نیوان ته‌له‌فزیونی په‌روه‌رده‌یی و بینه‌ره‌کانیدا دروست ده‌بیت بوّ ته‌م مه‌به‌سته‌ش ده‌توانین په‌چاوی ته‌و هه‌نگاوانه‌ بکه‌ین: سه‌ره‌تا ته‌و وانانه‌ی که تاییه‌تن به‌ به‌رنامه‌ی خویندن له‌هه‌موو قۆناغه‌کاندا و "باخچه‌ی ساوایان،

سه‌ره‌پای نه‌بوونی ئامرازی پیشکه‌وتووی زانستی که‌وا ده‌که‌ن پرۆسه‌ی خویندنی دروست و په‌ره‌پیدانی به‌رنامه‌کانی خویندن و کتیب و به‌ره‌و دواوه‌ بگه‌رپه‌ته‌وه. هه‌روه‌ها ناتوانن پالپشتی راگه‌یاندنی په‌روه‌ده‌یی بکه‌ن به‌ییستراو و به‌یینراوه‌وه. هه‌موومان ده‌زانین وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ پیشپه‌وی پرۆسه‌ی خویندن ده‌کات و ته‌وه‌ی بوّی کرابیت دریغی نه‌کردوو، له‌پرووی ماددی و دامه‌زاندنی چه‌ندین به‌ش و خویندنگه‌ی نمونه‌یی له‌هه‌ر قۆناغیک له‌قۆناغه‌کانی خویندن، ته‌مه‌ش ته‌وه دهرده‌خات که بوّ گه‌ل و نیشتمان‌که‌یان خه‌مخۆزو دل‌سۆزن، بېگومان ته‌م هه‌نگاوانه‌ش بۆ که‌م و کوری ناییت و هه‌روا به‌ئاسانی ناتوانیت په‌گ و ریشه‌ی تاریکی له‌میشکی منداڵ و گه‌وره‌کاندا به‌یه‌کجاری بنپ بکات.

ته‌له‌فزیونی په‌روه‌رده‌یی سیسته‌م و کاریگه‌رییه‌کی تاییه‌تی هه‌یه ده‌شیت گه‌لێک کیشه‌ی په‌روه‌رده‌یی چاره‌سه‌ر بکات و به‌لای خۆیدا رابکێشیت وه‌له‌بێژپه‌ریت له‌ناو چینه‌ جیاوازه‌کانی خه‌لک و بواریکیش په‌یدا بکات له‌ده‌ست نه‌خوینده‌واری په‌رگاریان بکات

گشتییهکاندا ههن، ئەمەش وا دەکات پابەند بێت بەو وانانەیی که تاییهتن به خویندن، جگه له مانه ده بێت ئاسان و به پێز بێت و هاوتا بێت له گهڵ ههست و سۆزو جۆری بێکردنهوهی ئەو کهسانهیی بهرانهر ته له فیزیۆنه که دانیشتوون. له لایه ن دیکه شه وه ده بێت خویندنه وه یه کی سه ره تایی هه بێت بۆ ئەو بهرنامه و پرۆگرامه که بۆ نه خویندنه واره کان ته رخا ن ده کړین، ئەویش له پرێگه ی ئەو کتیبه تاییه تیانه ی که بۆ له ناو بردنی نه خویندنه واری دانراوه سه رباری بهرنامه ی هونه ری ئەویش له پرێگه ی تۆمارکردنی چه ندین ئەلقه ی کورت کورت و سه رنجرا کیش به نواندنی ته له فزیۆن و کاریکاتیرو سه روودی نیشتمانی و به کاره یێنانی نامرازه کانی روونکردنه وه له لایه ن کارمه نده هونه ربیه کانه وه که له به رپۆه به رایه تی چالاکی قوتابخانه کاندایه ن، له ده رئه نجامدا ده توانین پلانی راسته قینه و گونجاو بنه خشی ن له و کاتانه ی که کۆبوونه وه و کۆنگره و کۆنفرانس و به دوادا چوونی مه یدان ی به رپۆه ده چی ت، ههروه ها وینه گرو

بنه ره تی و ئاماده ییه کان" به و مامۆستایانه بدرین که له وانه کانیاندا شاره زاو پسپۆرن، که ئەوانیش له لایه ن سه ره رشتیاره به رپۆه کانه وه رپنمای ی بکړین و لیژنه یه کی به دوادا چوونیش چاودرێریان بکات که له وه زاره ت و ته له فزیۆنی په رووده یی پێک هاتی ت، بۆئه وه ی وان هکان دابه ش بکړین و خشته ی گونجاویان بۆ دابین بکړیت، کات و رۆژی گونجاویان بۆ دابنریت و به چر ی ئاراسته بکړیت پێش ئەوه ی "به ماوه یه کی کورت" تاقیکردنه وه کان ده ست پێبکات. ههروه ها نیمچه هه لباژاردن پێک هه بێت له نێوان ئەو مامۆستایانه دا که رووگه ش و قسه خو شن. ئامرازه کانی فیترکردن و تاقیگه کان به تاییه تی تاقیگه ی "کیمیا، فیزی ا و با یۆلۆژی" پێشانی خویندکاران بدریت جگه له مانه کاتی پشوودان و کاتی به سه ر بردن بر گه یه ک بێت و به باشی هه لباژریت، به مه رجیک به زه ینی مندالان په یوه ست بێت و ئاسۆیه کی گه ش و رۆشن به گه و ره کان به خشی ت و له گشتگیری ئەو بابه ت و بر گانه دوور که ویتنه وه که له بهرنامه هه مه ره نگه کانی ته له فزیۆنه

بؤ ولاته‌که دایده‌پیت. چونکه په‌یادا‌کردنی هؤکاره‌کان و ده‌سنی‌شان‌کردنی پالپشتیکه بؤ به‌رده‌وامی کاروانی په‌روه‌ده‌یی.

لیزه‌دا ره‌نگه‌چند پرسیاریک سهر هه‌لبدن، کاتیک ده‌یسین که‌ی ناماده ده‌کریت؟ که‌ی په‌خش ده‌کریت؟ ته‌نجامه‌که‌ی چی ده‌بیت؟ ده‌بیت ته‌وش بزانیته‌که‌چندین که‌نالی لؤکالی و ناسمانی هه‌بیت که‌ وانه‌کانی فیترکردنیان پئ بدریت چه‌ندین دانه‌ی لی کؤپی بکه‌ن و به‌سهر پاریزگه‌کاندا دابه‌شی بکه‌ن، چونکه ههر پاریزگه‌یه‌ک و که‌نالیکی لؤکالی خوی هه‌یه‌و به‌شپوه‌و کاتی جیاجیا ده‌توانریت په‌خش بکریت، سهره‌نجام ده‌توانریت له‌همو بواره‌کاندا پیشبرکی له‌نیوان خویندکاراندا دروست بکریت به‌مش ناستی خویندن و زانست و زانیاری خویندکاران به‌رز ده‌بیتته‌وه، که لیزه‌دا رؤللی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده وه‌ک باوکیکی دل‌سوزو گه‌وره‌ده‌ده‌که‌ویت به‌و ته‌رکه مه‌زنه‌ی که‌ خستویه‌تیبه‌ ته‌ستوی خوی ته‌مش له‌ناوه‌رؤکی ناراسته‌کانی وه‌زاره‌ته، ئینجا له‌په‌روه‌رده‌کردنه‌کاندا نامانجه‌کان ده‌رده‌که‌ون، سه‌رباری

ده‌ره‌ینه‌ری به‌رنامه‌کان و کارمه‌ندی روناکی و به‌پرسی ستودیؤ و مونتیر رؤللیکی سهره‌کی له‌به‌ده‌ست هیئانی چه‌ندین مادده‌ی خویندن ده‌بینن که بؤ وه‌رزیکی خویندن تۆماری بکه‌ن، ته‌و تیئینیانی هه‌ینده‌گران نین، له‌به‌رته‌وه‌ی له‌و سهرده‌مه‌ی ئیستادا توخمه‌کانی نویکردنه‌وه زور قورس نین، چونکه چه‌ندین که‌سی کارامه‌مان هه‌یه له‌بوازی په‌روه‌رده‌و فیترکردندا کار ده‌که‌ن، سهره‌رای زۆربوونی چه‌ندین جۆره‌کامیرای پیشکه‌وتوو که ده‌کارت به‌ماوه‌یه‌کی کورت وینه‌ی سه‌دان وانه‌و به‌رنامه‌بگریته، به‌پئ ته‌وه‌ی پیوستی به‌ستودیؤی تاییه‌ت هه‌بیت و ده‌توانریت به‌زیندوویی له‌ناو پؤلی خویندنکه‌کاندا به‌ناسانی بگوازیته‌وه، ههر بؤ ته‌م مه‌به‌سته‌ره‌نگه‌ خویندنکه‌ی و هه‌بیت چه‌ندین وینه‌گری به‌توانای تیدا بیت، باوه‌ر ناکه‌م هیچ ولاتیک هه‌ز نه‌کات ته‌م جۆره‌فیترکردنه‌فه‌رامۆش بکات و رازی نه‌بیت به‌تاییه‌تی ته‌و ولاته‌ی که‌ گه‌شه‌سندن و بووژاندنه‌وه‌ی دانیشته‌وان و ژیرخانی په‌روه‌ده‌یی نه‌خاته‌پشت هه‌موو ته‌و پلانانه‌ی که‌

تهوهش دهتوانریت تهو ئهركه قورسهی كه كهوتوهته سهرشانی قوتایبان و خویندكاران سووك بكریت، بهتایبته تهوانههی كه دهیانهویت ماموستای وانهی تاییهت بهپارهیه کی زور بگرن، ههر لهو سونگهیهوه چه ندين ماموستای پسيور له بواره كانی خویندا دهرده كههون كه له شاشههی ته له فزیونی كهوه دهر بهینرین، بگره چه ندين دهرهینهرو وینه گرو ديكور كیش و رووناك كه رهوه و بهر پوه بهرو پیشه وهر مونتیر سال به سال زیاد دهبن و بهرنامهی پیشكهوتوو تر به ته نجام دهگه یه نن، ته مانهش پیویستیان به بودجهیه کی زور ههیه كه سالانه بوی دیاری بكریت، تاوه كو پرژهی ته له فزیونی پهروهردهیی سهربكهویت، ته گهر تهو بودجهیه و سووده كانی بخریتته تای تهرازووهوه دهبینین تای تهرازووه كه ههر به لای سووده كاندا ده شكیتتهوه.

*ته له فزیونی پهروهردهیی - سلیمانی

شانديکي پهروهدهی تاييه ت له وهزارهتی پهروهدهی حکومهتی ههريمی کوردستان دهزگهی سيزوبيل له لوبنان به سهرده کاته وه

ئا: پهروهده و فیترکردن

کردنی خاوهن پيداويستيه تاييه تيه کان
تهرخان کراوه به هه موو جوړه کانيه وه،
له سالی (1976) دا له لایه ن دوو
ئافره تی خوځه خشه وه دامه زراوه که
"ئيفوون شامي _ فاديه صافي" ن ،
ئيستا دووه میان به پيوه بهری گشتی
دهزگه که یه. ههردو وکیان به خوځه خشی
بو ماوهی (30) سال بو خزمه ت
کردنی خاوهن پيداويستيه تاييه تيه کان،
ئیشیان کردوه، یه که م جار به (8)
مندال ده ستیان پی کردوه تا
که یشتووه ته (470) مندال له هه موو

به مه بهستی په ره پیدان به پهروهدهی
تاييه ت شانديکي وهزاره تی پهروهده
"پهروهدهی تاييه ت" سهری له ولاتی
لبنانیاندا بو ئه وهی به شداری له
خولیکي رشاهینان له سه نتهری
سيزوبيل "sesobel" بکات
"مؤسسة الخدمة الاجتماعية لسلامة
الطفولة في بيروت"، ته مه یش یه که م
جاره له کوردستان ستافی پهروهدهی
تاييه ت سه ر له دهره وهی ولات دده ن.
سه نتهری سيزوبيل SESOBEL
ته و سه نته ره بو له خو گرتن و خزمه ت

- به شی مامۆستایان:

ژماره‌یان (70) مامۆستایه

هه موو ده‌رجوری کولیژ و په‌یمانگه‌ن. خولی تاییه‌تییان له په‌روه‌ده‌ی تاییه‌ت بینییوه و ئه‌هرکیان فیترکردن و په‌روه‌ده‌کردنی مندالانه به‌ریگه‌ی جیا جیا هه‌ریه‌که‌و به‌ پیی گرتی خۆی هه‌روه‌ها بردنی مندالان بۆ توالی‌ت و خۆشوشتن و نان خواردن و، چاودیری کۆمه‌لایه‌تی و توئیژهری کۆمه‌لایه‌تی له‌گه‌ل مامۆستایان و ستافی سه‌نته‌ره‌که‌ وه‌ک "گرووپیکی کارکردن" کار له‌سه‌ر لی‌کۆلینه‌وه‌و دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ری بۆ گرتنه‌کان ده‌که‌ن له‌گه‌ل ئه‌نجامدانی کۆبوونه‌وه‌ له‌گه‌ل دایکان و باوکان، (500) خۆبه‌خش و (45) پزیشکی خۆبه‌خش له‌گه‌ل ئه‌م سه‌نته‌ره کارده‌که‌ن. که مانگانه بۆ پشکنینی مندالان چه‌ندین جار سه‌ردانی سه‌نته‌ره‌که‌ ده‌که‌ن و هه‌ریه‌که‌و له‌ نه‌هۆمی سه‌روه‌ی بینایه‌که‌ کلینیکی تاییه‌تی خۆی هه‌یه.

ئه‌م سه‌نته‌ره‌ش 62% یارمه‌تی له‌ ولاتانی ده‌روه‌ه و کلیسه‌وه‌ و ده‌ده‌گری‌ت و 6% یشی له‌ لایه‌ن حکومه‌ته‌وه‌. هه‌روه‌ها به‌ره‌مه‌ی کارگه‌ی "شکولاته"

جۆره‌ گرتنه‌کان، که ته‌مه‌نیان له‌ نیوان "1 ساڵ بۆ 24 ساڵ" ه. له‌ سالی 1989 یه‌که‌م ده‌زگه‌ بوونه‌ که‌ کاریان له‌ بواری ئۆتیزی می‌ندال و اتا "ده‌ردی دابراوی یاخود ته‌نیایی" کردوه‌.

50% گرتی داوون سیندرۆم

40% گرتی جه‌سته‌یی

10% گرتی (خوود ته‌نیایی)

Autism

ئه‌م سه‌نته‌ره‌ له‌ بینایه‌یه‌کی گه‌وره‌ی سه‌ره‌کی پیکهاتوه‌ که (5) نه‌هۆمه‌ بۆ سه‌روه‌ه (3) نه‌هۆمیش بۆ خواره‌وه‌و چه‌ند بینایه‌یه‌کی پاشکۆی هه‌یه‌، ئه‌وانیش له‌ چه‌ند نه‌ومی‌ک پیکهاتوون.

به‌شه‌کانی سه‌نته‌ره‌که‌:

- به‌شی کارکی‌پی: که له (160) کارمه‌ند پیکهاتوه‌ له‌ هه‌موو جۆره‌ پسپۆری‌ک و هه‌ریه‌که‌و رۆلی خۆی له‌ خزمه‌ت کردن هه‌یه.

- به‌شی خزمه‌ت گوزاری:

ژماره‌یان (65) کارمه‌نده‌و کاریان خاوتینکردنه‌وه‌ی که‌ل و په‌لی ناو بینایه‌که‌و چی‌شخانه‌و شوپینی خۆشوشتنه‌.

و کاره دستیییه کان که له پيشانگه ی تایبته و شوپنی فرۆشتنی تایبته ده فرۆشریت و سه رمایه که ی بۆ "سيزۆپیل" ده گه پیتته وه.

به شی کاری دهستی :

ئه وه به شه له هۆلیکی گه و ره پیکهاتوه که زۆر کاری دهستی لی ئه نجام ده دریت وه ک دروومان و دروست کردنی گول و خاولی و جانتای دهست و سه به ته و جلی منداڵ و زۆر شتی دیکه. ژماره یه که کارمه ند و مامۆستای هونه ری سه ره ره شتی ده که ن. منداڵانی خاوه ن پیداو یستی تایبته له هه موو ته مه نیک هه ره که وه به پیتی توانای خۆیان فی ری ئه و کارانه ده بن.

به شی شکولاته:
ئه ویش کارگه یکی گه و ره یه له ناو سه نته ره که زۆر کارمه ندو خزمه تگوزار کاری تیدا ده که ن، چه ندین جو ره "نه سه ته له و شیرینه مه نی جو را و جو ر" ی نایایی تیدا دروست ده کړیت و منداڵان له هه موو ته مه نیک کاری تیدا ده که ن و به پیتی توانایان به شداری له دروست کردن و به ستنی پاکه تی شیرینییه کان ده که ن یان ریزکردنی نه سه ته له له ناو قوتووه کان و دانانی له زگه و ژماره له سه ره شیرینییه کان و به ره مه که کانیشیان ده چیتته بازاره وه و ده فرۆشریت .

به شی "سیرامیک و فه خار":

ئه ویش وه رشه یه که خاوه ن پیداو یستییه تایبته که ن تیدا فی ری وینه کیشان و به کاره ینانی هه موو جو ره ره نگ و بۆ دروست کردنی (فه خار) و سیرامیک ده بن و به شیکی به ره مه که نیان له و ی داده نریت و به شیکی دیکه ی به منداڵان ده دریت بۆ ئه و ی بزائن ئه وه کاری ئه وانوه و توانایان هه یه .

به شی گشتوکال و ناژه ن:

ئه ویش مه شه ته لیکی گه و ره یه چه ندین جو ره گول و رو وه کی سی به رو داری جوانکاری تیدا یه ، خاوه ن پیداو یستییه تایبته که ن له گه ل مامۆستا کاری چاندنی رو وه ک و گۆرینی نه مامی گه و ره له شوپنی بچووک بۆ گه و ره ی ئاودان ئه نجام ده ده ن و خۆله که ی ده گۆرن .

. له م سه‌نته‌ره‌دا فیترکردن و خویندن
 هه‌موو جوړه گرفته‌کان ده‌گریته‌وه
 هه‌ریه‌که‌و به‌رنامه‌ی خو‌ی بو دانراوه‌و
 ما‌مؤستایی تایبه‌تیا‌ن هه‌یه .
 به‌رنامه‌ی خویندن به‌پیی ئەم جوړه
 گرفتانه بوو :

به‌شی ئۆتیزم - Autism یان
 "خودته‌نیا‌یی" که خو‌ی له چه‌ند
 حاله‌تیکدا دیاری ده‌کات:

1- ئۆتیزمه‌ن کلاسیکی: ئەم جوړه
 "ئۆتیزمه" گه‌یاندن باشه‌و زیاتر
 توانای فیتربوونیا‌ن هه‌یه .

2- ئەسپرگره‌- سیندرۆم له هه‌موو
 حاله‌ته‌کانی دیکه باشتره‌و له‌وانه‌یه
 پله‌ی ژیریان به‌رزیت به‌لام ئەویش
 "پێوه‌ندی به‌رده‌وامبون" ی نییه .

ئەم حاله‌ته تیکچوونیک‌کی چۆنیه‌تییه
 له په‌یدا‌کردن و ئالوگۆرکردنی
 پێوه‌ندییه کۆمه‌لایه‌تییه‌کان، نو‌قستانی
 جموجوول و نو‌قستانییه له پێوه‌ندی
 به‌رده‌وامبوونی گۆنه‌کردن و تووشبوو به
 ده‌ستی ئەوه‌وه ده‌نالینیت که ناتوانیت
 قسه بکات و له قسه‌کردندا ده‌می
 تیکه‌ل و پیکه‌ل ده‌بیست و ی‌پرای
 گه‌شه‌کردنی نیوچه سروشتی له به‌ده‌ست
 هیئانی به‌ره‌نجامیک‌کی زمانه‌وانیدا.

به‌شی شانۆ:

ئەویش به‌شیکی گرنه‌گه که خاوه‌ن
 پیداو‌یستییه تایبه‌ته‌کان تواناو
 به‌هه‌رکانیا‌ن له ناودا ده‌نوینن له
 گۆرانی و سه‌ما و شانۆو زۆر شتی
 دیکه هه‌روه‌ها له بۆنه‌کاندا "ئا‌هه‌نگی
 تیدا ده‌گپن" .

به‌شی چاره‌سه‌ری پزیشکی و
 چاره‌سه‌ری سروشتی:

ئەویش له چه‌ند تیمارگه‌یه‌کی
 پزیشکی پیکهاتوه که له مانگیکدا
 چه‌ند جارێک پزیشکی پسپۆر له بواری
 جو‌راو جو‌ر دین بو‌و پشکینیی
 مندا‌له‌کان وه‌ک پزیشکی ده‌روونی و
 ئی‌سک و چاوو ماسوولکه‌و چه‌ند
 "چاره‌سه‌رکاری سروشتی" که له بواری
 چاره‌سه‌ری سروشتی و راهینان
 مندا‌لندا پسپۆرن له‌و به‌شه‌دا کار
 ده‌که‌ن .

به‌شی چیشته‌خانه:

بو‌و دروست کردنی خواردنی به‌یانی و
 ئی‌واره بو‌و خاوه‌ن پیداو‌یستییه
 تایبه‌ته‌کان به‌ شی‌پوه‌یه‌کی
 ته‌ندورستییا‌نه و به‌پیی به‌رنامه . ئەو
 به‌شانه هه‌مووی ته‌واو‌که‌ری یه‌ک دیکه‌ن

3- شه به نگی ئوتیزم - به واتای هه ندیك "نامازه" هه یه كه "خودته نیاییه" به لام زۆر قورس نییه "پیه ندی به رده وامبوون" ی باشه . ئوتیزم جۆره تیكچوونیچكه له ئهركی كۆته ندامی ده ماری سنترال واته میشك "موخ"، به وه ده ناسریت كه گه شه كردنی هه سترکردن و زمانه وانی راده وه ستیت و له تاكامیشدا مندالی تووشبوو توانای پیه ندیكردنی به رده وامبوون و قسه له گه ل كردن و تیكه له بوونی كۆمه لایه تی نامینیت، له گه ل ئه وهیشدا تووشبوو هه ز به گۆشه گیری و له ده ورو به ر دووركه وتنه وه ده كات و زۆر جار جوجوولیک دووباره ده كاته وه یان تووشی توورهبوونیک ده بیئت وه كاردانه وه به رانه به هر گۆرانیک له رۆتیندا، رهنگه ئه م ئوتیزمه هه ر له سه ره تاوه دروست بیئت كاتیك مندال ناوه له مه یه له سکی دایكیدا و رۆخساره كانیشی له یه كه مین 30 مانگه ی ژیا نی مندالدا ده رده كه ویئت، زۆرتر تووشی مندالی نیرینه ده بیئت له میینه به رپژهدی 4- 1.

جیاوازی نیوان ئوتیزم و ئه سپرگه ر ئه وه یه ئوتیزم له یه كه مین سی سالی ته مه نی مندالدا ده رده كه ویئت كه چی ئه سپرگه ر نادۆزرتیه وه دوا ی شه شه مین سال یان سه ره وه تری ته مه نی مندال نه بیئت. ئوتیزم به وه ده ناسریت كه مندال له زماندا نو قستانیه کی ئاشكرای هه یه و ناتوانیت به ره نجامی زمانه وانی ده سته به ر بكات، كه چی ئه سپرگه ر به ره نجامیكی باشی زمانه وانی ده سته به ر ده كات ئه گه رچی له روى قسه كردن و ده رپرینه وه كۆله واری پیه دیاره. مندالی ئوتیزم گۆشه گیره به لام مندالی ئه سپرگه ر هه ست به ده ورو به ری خۆی ده كات و ده یاناسیته وه كه چی ناتوانیت پیه ندییان له گه لدا دامه زینیت.

ئه سپرگه ر بایه خ به هه ندیك با به تی تاییه ت ده دات ناتوانریت باس بكرین.

1- ریت سیندرۆم "Rett" حاله تیكی قورسه، میشكى تیكچوونی تی ده كه ویت و ته نیا كچ تووشی ده بیئت .

2- ئه م حاله ته ش زۆر قورسه دوا ی دوو سالی مندال تووشی ده بیئت و ده ستنیشان ده كریت، هه موو گه شه یه کی مندال ده وه ستیت .

3- لە كاتى لە داىكبوونى مىندالدا سەرى يان مېشكى مىندال تووشى ھەندىك تازار دەيىت .
ئەم ھۆيەنە "ئۆتيزم" لاي مىندال دروست دەكەن ، ھەرۋەھا 75% ئى مىنداللى ئۆتيزم دواكەوتنى ئىزى لە گەلدايە لە گەل "فى" .

بەرنامەى ئىفلىجى مېشك :

لە تەمەنى (1) سالى ھەتا تەمەنى (40) سالى دەگىتتەۋە ، تەمەنى 1 تا 23 سالى لە سەنتەرى Sesobel فىر دەگىرئى بەلام تەمەنى دواى 23 سال بۆ سەنتەرى "انت اخی" دەنىردىن كە ئەۋىش ھەر تەۋاكەرى Sesobel زۆر لە خاۋەن پىداۋىستە تايبەتتە كانى تىدا دەژىن و بەشى ناو خۆى ھەيە بە تايبەتى ئەۋانەى كە داىك و باوكيان پىر يان كەسىان نىيە . لەم بەشەدا بەرنامە و مامۇستاي تايبەت ھەيە بەپىي ھۆيە كانى فىزىكردنى تايبەت بۆ ھەر قۇناغىك و تەمەنىك خويىدن ئەنجام دەدرىت .

بەرنامەى داۋن سىندىرۆم يان "مەنگۈلى" :

ھەرۋەھا گىرتى تەندروستىشى لە گەل دەيىت ۋەك تەركىز نەكردن و زۆر جوۋلانەۋەو لەرزىنى كارەبايىنەى مېشك بە رادەى (35%) و نوقتىنى لە شانە كانى مەناعە و نەخۇشى دەروونى و تىكچوونى كۆتەندامى ھەرس و گىل و گەۋجى .

ئەم پىنج (5) حالەتە ھەر يەكەو ھەندىك تايبەتەندى خۆى ھەيە چارەسەركردن و پەرۋەردەو فىزىكردىن بە شېۋەى جىاجىايە ، بەلام ھەمويان سى نىشانەى لەيەك چوويان ھەيە .

أ - گىرتى كۆمەلايەتى

ب - گىرتى پىۋەندى و گەياندن بەچاۋ و بەدەست و بە نىشانەى دەست ، قسەنەكردن 10% مى مىنداللى ئۆتيزم دەگىتتەۋە .

ج - ھەلسوكەوت و جوجوۋلى دووبارە بەپىي ئامارى جىھانى دەركەوتوۋە كە لە ھەزار مىندال "4 جۆرە" مىندال ھەرۋەھا رېژەى تووش بوونى بەم

گىرتە ھەرچەندە زۆر ورد نىيە ئەمانەن :

1- تووشبوونى داىك بە ھەندىك "ھەكردن" لە كاتى سك پىدا .

2- خواردەۋەى "مەى" لە لايەن ھەندىك زنى سىپەرەۋە .

ته ویش له تمه نی (1) سال تا (30) سالییه، که بهرنامه و پرژگرامی تاییه تی خوی هه یه.

یه که مین به شی خوله که: به شیوه ی پراکتیک بو له کاتژمیتر 8/30 به یانی تا کو 12/30 ی نیوه پو، شانده که دابه ش به سه ر به شه کان و پوله کاندا ده کران بو ته وه ی له گه ل ماموستایان و خاوه ن پیداو یستییه تاییه ته کان به مهیدانی شیوازی فیرکردنه کانی بینین دوا یی به پیی خشته ی هه فته یی شوینی به شدار بووان ده گورا.

دوه مین به ش: دوا یی نیوه پو بوو له کاتژمیتر 1/30 بو کاتژمیتر (5) ی شیواره به رده وام ده بوو، له هۆلیکی تاییه ت ته نجام ده درا به دانا شوو کارکردن به گروپ و دابه شکردنی "مه لزه مه". دوا ی به پرسیار کردن و تاتوکردن زانیاری و هه لسه نگاندن.

ئوتیزم به وه دهناسریت

که مندال له زماندا

نوقستانیییه کی

ئاشکرای هه یه و

ناتوانیت به ره نجامی

زمانه وانی دهسته بهر

بکات

په یینه ره کان:

1- فادیه صافی

به ریوه به ری گشتی سیزوبیل

2- رولا نه جم

به رپرسی په یینان و پرژه کان

3- ماگی مرور

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان و وه‌زارتی په‌روه‌ده‌وه به‌و گۆرپانگاری له‌سیسته‌می په‌روه‌ده به‌ره‌و سیسته‌میکی سه‌رده‌مانه‌و زانستانه‌و ئه‌و بایه‌خدانه به په‌روه‌ده‌ی تایبته ده‌دریته و په‌یره‌کردنی سسته‌می تیکه‌ل‌کردن و پيشک‌ه‌ش کردنی گۆرانییه‌ک له‌لایهن "سوران محمه‌د ئه‌مین فه‌ره‌ج" مامۆستاو لیپرسراوی په‌روه‌ده‌ی تایبته له هه‌ له‌بجه له‌سه‌ر "که‌م توانا" که جینگه‌ی سه‌رنج‌راکیشان بوو.

له‌کوژتایی خوله‌که‌دا فۆرمی هه‌له‌سه‌نگاندن و بره‌وانامه له‌لایهن به‌رش‌په‌یه‌به‌ری گشتی به‌سه‌ر به‌شداربوواندا دابه‌شکرا. دوايي به‌ریه‌به‌ری گشتی سیزۆبیل "فادیه صافی" وته‌یه‌کی پيشک‌ه‌ش کرد تیییدا ناماژهی به‌وه کرد که ئه‌وانیش به‌نیازن له‌سالی ناینده سسته‌می "به‌رفه‌وان" واتا تیکه‌ل‌کردن له‌گه‌ل مندالی ناسایی له قوتابخانه‌کانیان په‌یره و بکه‌ن. ته‌نیا حاله‌ته زۆر قورسه‌کان لای خۆیان به‌یله‌وه، چونکه قوتابخانه‌ی تایبته هه‌ندیک لایه‌نی خراپی هه‌یه‌و هه‌ر مندالیک له مندالییه‌وه پتر فیر ده‌بیت

لیپرسراوی به‌شی (ئۆتیزم)

4- د. سامی ریشه

پزیشکی ده‌روونناسی مندال

5- ئه‌دیبه‌هیرش

لیپرسراوی به‌شی (گۆکردن -

النطق)

6- لیال الحاج

چاره‌سه‌ری ده‌روونی هه‌له‌سوکه‌وت

7- غاده‌المعلم

مامۆستای گرفتیی ژیری

8- لارا جبور

مامۆستای ئۆتیزم

9- الین عقیفی

مامۆستای گرفتیی جه‌سته‌یی

10- میا بگیش

مامۆستای ئۆتیزم

له دووه‌مین هه‌فته‌ی خوله‌که‌دا رۆژتیک بۆ سه‌ردانی سه‌نته‌ری "انت‌اخی" ته‌رخان کرا که ئه‌وه‌یش ته‌واوکه‌ری "سیزۆبیل" هه‌خواهن پیدایسته تایبه‌ته‌کانی ته‌مه‌نی گه‌وره له خۆ ده‌گریته و پيشوازی له شانده‌که کراو دوا‌ی وتاریک له‌لایهن "شلیر محیدین" به‌ریه‌به‌ری په‌روه‌ده‌ی تایبته و روونکرنه‌وه‌یه‌ک له‌سه‌ر پيشک‌ه‌وتن و په‌ره‌پیدانی پرۆسه‌ی په‌روه‌ده له‌لایهن

و تیکهڵ به کۆمهڵ ده بیست، ههروهها دهستخۆشی له وهزارهتی پەرۆردە و حکومهتی ههڕیمی کوردستان کرد بۆ ئەو پێشکەوتنه ی له سسته می "بهرفهوان" به دهستی هیناوه.

ئهم سهنته ره پێی دهوتریت "قوتابخانه بۆ ژيانیکى باشتەر" که له راستیدا به ره و ژيانیکى باشتەر رۆیشتبون و به هۆی پرۆگرامی تایبەت و مامۆستای تایبەت هه گه یشتوونه ته ئەوه ی که بتوانن باوهریان به خۆیان هه بیست و له ژياندا بهردهوام بن، ئەویش له وه موو بهرهمه جوانانه کاری دهستیدا ده ده کهوت که بهرهمه میان هیناوه، بوونه ته هۆی پهیدا کردنی سه رمایه بۆ خۆیان و سهنته ره که و ولاته که یان. هونه رو موسیقا و فێربوونی خویندن و به کارهینانی کۆمپیووتر له ژیاناندا رهنگی داوه ته وه و ئەو زهرده خه نه و خۆشیی ه ی که له سه ر لیویانه و امان لی دهکات پتر له سه ر خزمەت کردنیان سوورین.

- شانده که له مانه پیکهاتبوو :
- 1- شلیر محییدین سالح بهرپه ره بهری پەرۆردە ی تایبەت
 - 2- عه بدولباست عه بدو له جید سه ره ره شتیاری پەرۆردە ی تایبەت
 - 3- میدیا عومه ره سه نه ن سه ره ره شتیاری پەرۆردە ی تایبەت
 - 4- ئەحمەد سوؤفی سه کهیم سه ره ره شتیاری پەرۆردە ی تایبەت
 - 5- عیسام عیسمهت یوونس سه ره ره شتیاری پەرۆردە ی تایبەت
 - 6- سوؤران محمەد فه ره ج بهرپرسی سهنته ره ی پەرۆردە ی تایبەت
 - 7- ئاشنا عومه ره سه نه عید مامۆستای پەرۆردە ی تایبەت ئۆتیزم.

شیوازه کانی فیړکردنی په ککه و ته کان

ئا: پهروهده و فیړکردن

- 4- په ککه و ته یی هه لچوونی
- 5- په ککه و ته یی بینین
- 6- دژواری فیړبوون
- 7- که موکورتنی گورکردن و
زمانه وانی
- 8- بلیمه تی نه قلی.

پهروهده ی تاییه ت بریتیه نه :
کومه لیک شیوازی فیړکردنی تاکه
که سی ریکوییک که بارود و خیک
تاییه تی فیړکردن و بابه تی و نامیری
تاییه ت یان گونجینراو له خو ده گریت
له گه ل شیوازی پهروهده یی تاییه ت و

که سانی پیداویستییه تاییه ته کان نه و
که سانه ن به شیوه یه کی بهرده و ام یان
دووباره کراو جیاوازییه کی بهرچاویان
له گه ل که سانی ناساییدا هه یه، نه مه ییش
توانای سهرکه و تنیان له نه نجامدانی هه ر
چالاکیه کی بنه رته تی کومه لایه تی و
پهروهده یی و خودی خو یاندا سنووردار
ده کات.

چوره کانی پهروهده ی تاییه ت :

- 1- په ککه و ته یی نه قلی
- 2- په ککه و ته یی بیست
- 3- په ککه و ته یی جهسته یی

6. مامۆستا ئاره‌زوی فیربون لای قوتابیان وروژتییت، شه‌ویش به هاندان و پالپشتی کردن و پته‌وکردنی پۆزه‌تیفانه.

7. مامۆستا ئاگه‌یی قوتابیان ده‌سته‌به‌ر بکات له چوارچیوه‌ی به‌کاره‌ینانی وروژتیته‌ره گۆکراوو هه‌ست پی‌کراوو ئاماره هانده‌ره‌کانه‌وه.

هه‌نگاوه‌کانی فیترکردنی باش:

1. مامۆستا له‌ خه‌سله‌ته‌کانی تاك لای قوتابی بگات.

2. هاریکاری مامۆستا له‌گه‌ڵ دایک و باوکی قوتابی و گوی گرتن بۆ بیرو را‌کانیان سه‌باره‌ت به‌وه‌ی پیویسته قوتابی فیتری بیته‌.

3. مامۆستا ئاستی ته‌دای ئیسته‌ی قوتابی ده‌ستنیشان بکات.

4. مامۆستا شه‌و پسپۆریانه ده‌ستنیشان بکات که قوتابی پیویستی پی هه‌یه‌ فیریان بیته‌ له‌به‌ر تی‌شکی ئاکامه‌کانی هه‌له‌سه‌نگاندندا.

5. مامۆستا شه‌و ئامانجان هه‌سته‌نیشان بکات که ئاره‌زوو

هه‌نگای چاره‌سه‌رکردن، مه‌به‌ستی شه‌ویه یارمه‌تی مندالانی پیداویستییه تایبه‌ته‌کان بدات شه‌وه‌ی پییان ده‌کریت و توانایان هه‌یه‌ له‌ وه‌ده‌سته‌ته‌ینانی سه‌رکه‌وتنی شه‌کادیمیانه‌و به‌شداریکردن له‌ چالاکیه‌کانی کۆمه‌له‌دا به‌دی به‌ینن.

پره‌نسیپه‌ گشتییه‌کانی فیترکردنی قوتابیانی پیداویستییه تایبه‌ته‌کان:

1. به‌کاره‌ینانی فیترکردنی ریکویته‌ک و ئاراسته‌کراو له‌ لایهن مامۆستاه‌.

2. بایه‌خدانی مامۆستا به‌ مه‌شق پی‌کردنی شه‌کادیمیانه‌، شه‌ویش به‌ ئاراسته‌کردنی قوتابیان که کار بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ گرنگه‌کان بکه‌ن.

3. مامۆستا هه‌لی ته‌واوی سه‌رکه‌وتن به‌ قوتابییه‌کان به‌خشیت، شه‌ویش له‌ چوارچیوه‌ی فیترکردنی به‌رده‌وام و ده‌ستنیشانکردنی ئامانجه‌ گونجاوه‌کان و داینبکردنی وروژتیته‌ره پیویسته‌کان و شیکردنه‌وه‌ی پسپۆرییه‌کان.

4. مامۆستا فیدباکی ده‌ست به‌جی به‌ قوتابیان بدات.

5. مامۆستا بارودۆخی پۆزه‌تیفانه‌و خۆش و به‌ره‌مدار بۆ فیترکردن ده‌سته‌به‌ر بکات.

11. مامۆستا گۆزبانکاری له خیرایی جیبه‌جی‌کردنی مه‌شق پی‌کردنه‌که‌دا بکات به پی‌ئاستی ئە‌دای قوتابی و پی‌شکه‌وتنی یان هه‌لی ته‌واو به قوتابی به‌خشی‌ت بۆ ئە‌وه‌ی فی‌ری پسپۆری بی‌ت و بی‌گشتی‌ت.

12. مامۆستا ئاستی به‌ره‌وه‌پیشه‌وه‌چوونی قوتابی به‌ره‌و ئامانجه‌کان بی‌یوت به‌مه‌به‌ستی ده‌ستنی‌شان‌کردنی کاریگه‌ری مه‌شق پی‌کردنی هه‌نوکه‌و تۆمارکردنی باشبوونی ئە‌دای قوتابی.

13. مامۆستا کاریگه‌ری مه‌شق هه‌لسه‌نگی‌ت له‌به‌ر رۆش‌نایی په‌ره‌سه‌ندنی ئە‌دای قوتابیدا.

هه‌لبژاردنی شیوازی مه‌شق کردن

مامۆستایان به‌پی‌ئاستی گۆراو شیوازه‌کانی فی‌کردنی قوتاییانی بی‌داو‌یستی‌یه‌ تابه‌ته‌کان هه‌ل‌ده‌بژیرن:

1. جو‌ری نو‌قستانی.

2. زۆری نو‌قستانی.

3. ته‌مه‌ن.

ده‌کریت له‌و مه‌شق پی‌کردنه‌ بینه‌ دی.

6. مامۆستا ئامانجه‌کانی مه‌شق پی‌کردن بۆ ئامانجی لاوه‌کی بچووکتر دابه‌ش بکات، که بۆ فی‌کردن و پی‌وانه‌و به‌کاره‌ینانی شیکاری ئە‌رک بشین.

7. مامۆستا شیوازی گونجاو هه‌لبژیری‌ت بۆ ئە‌وه‌ی ئامانجه‌کانی مه‌شق پی‌کردن بینه‌ دی.

8. مامۆستا که‌ره‌سته‌کانی فی‌کردن و ئە‌رک و ری و شوین و خشته‌ی چالاک‌ی گونجاو و شیوازی مه‌شق پی‌کردن هه‌لبژیری‌ت که‌ پیشتر ده‌ستنی‌شان کراون.

9. مامۆستا ده‌ستکاری پپو‌یستی ئە‌و ئامرازانه‌ بکات که‌ که‌سانی ئاسایی به‌کاریان ده‌هینن یان ئامرازی نو‌یی ته‌کنه‌لۆژی یان ناته‌کنه‌لۆژی دروست بکات بۆ یارمه‌تیدانی که‌سی په‌که‌وته‌تا به‌ شیوه‌یه‌کی کاریگه‌رانه‌ به‌کاری به‌ییت و ئە‌و ئامانجانه‌ به‌دی بین که‌ له‌رووی فی‌کردن و مه‌شق پی‌کردنه‌وه‌ بۆی دانراوه‌.

10. مامۆستا ئە‌و پرۆگرامه‌ی مه‌شق پی‌کردنه‌ هه‌لبژیری‌ت که‌ بۆ قوتابی دانراوه‌.

شیوازه‌کانی فێرکردنی قوتابیان پیداویستییه تایبه‌ته‌کان:

وێرای ئەوهی که شیوازه‌کانی فێرکردن له‌ بوا‌ری پەرۆردە‌ی تایبه‌تدا جۆ‌را‌وجۆ‌ره به‌لام به‌ گشتی پشت به‌وه ده‌به‌ستن که پێی ده‌گوت‌ریت :

ئاس‌تی ده‌ست‌نیشان‌کرد‌نی چاره‌سه‌ریانه :

که بریتیه له‌ ده‌ست‌نیشان‌کرد‌نی گرفته‌که‌و دانانی پلانی‌ک بۆ چاره‌سه‌ر‌کرد‌نی که ئە‌مانه له‌خۆ ده‌گریت :

"هه‌لسه‌نگاندنی قوتابی، پلاندانان بۆ وانه‌گوتنه‌وه‌و فێر‌کردن، جیه‌جیه‌کردنی پلانی فێر‌کردن، هه‌لسه‌نگاندنی کاریگه‌ری فێر‌کردنه‌که".

ده‌شیت شیوازه‌کانی فێر‌کردن که پشت به‌ ئاس‌تی ده‌ست‌نیشان‌کرد‌نی چاره‌سه‌ریانه ده‌به‌ستن بک‌رین به‌ دوو نمونه‌ی سه‌ره‌کییه‌وه :

أ. نمونه‌ی مه‌شق پێ‌کردنی پرۆسه‌کان: ئە‌م شیوازه له‌سه‌ر گریمانه‌یه‌ک دامه‌زراوه ئە‌وه روون ده‌کاته‌وه که گرفته ئە‌کادیمی و په‌فتارییه‌کان له‌ ئاکامی تێ‌کچوونی ناوه‌وه لای منداڵ روو ده‌ده‌ن، بۆیه پێ‌ویسته مامۆستا به‌رنامه‌ی

دروستی پەرۆردە‌ی یان قەرەبوو‌که‌روه‌و دا‌بر‌پ‌ژ‌یت که بتوانیت ئە‌و تێ‌کچوونانه چاره‌سه‌ر بکات، که بریتین له :

"تێ‌کچوونی ده‌رک پێ‌کردنی بزاون، تێ‌کچوونی بینینی ده‌رک پێ‌کردن، تێ‌کچوونی ده‌روونی زمانه‌وانی، تێ‌کچوونی بیستنی ده‌رک پێ‌کردن".

ب. نمونه‌ی مه‌شق پێ‌کرد‌نی پسپۆرییه‌کان:

مه‌به‌ست له‌م شیوازه فێر‌کرد‌نی راسته‌وخۆی چه‌ند پسپۆرییه‌کی پێ‌ویسه بۆ ئە‌دا‌کرد‌نی ئە‌و ئە‌رکه‌ی پێی دراوه که خۆی له‌مانه‌دا ده‌بینیته‌وه :

1. ده‌ست‌نیشان‌کرد‌نی ئامانجه‌کان "ئامانجی په‌فتاریانه: پێ‌ویسته سێ ره‌گه‌زی سه‌ره‌کی تیدا بیت که بریتین له: په‌فتار، پێ‌وه‌ر، بارودۆخ".

2. دابه‌ش‌کرد‌نی ئە‌رکی فێر‌کرد‌نه‌که به‌سه‌ر چه‌ند یه‌که‌یه‌کی یان په‌گه‌زیکی بچووک بچوو‌کدا.

3. ده‌ست‌نیشان‌کرد‌نی پسپۆرییه‌کان که ده‌شیت منداڵ ئە‌دا‌یان بکات و ئە‌وانه‌ی ناتوانیت ئە‌دا‌یان بکات.

کو مپیووتره یان به هوی هاوه لانه وه
نه نجام بدریت.

شیوازه کانی فییرکردنی پسیورییه جوراوجوره کان:

أ. شیوازی فییرکردنی پسیورییه
زمانه وانیه کان:

که نه مانه له خو ده گریت:

1. ههلی گونجاو بو مندال
دهسته بهر بکه بو شه وهی تیکه ل
به که سانی دیکه بییت.

2. مه شقی زمانه وانی سروشتی و
واقیعی بو مندال دهسه ته بهر بکه
له گه ل به کاره یانی زمان به
شیوه یه کی نه رکیانه و ثامانچار.

3. له بهر رۆشنایی تاکامه کانی
هه لسه نگانندا پیویستی مندال بو
چاره سهری زمانه وانی دهستنیشان
بکه.

4. مندال فییری واتا
جوراوجوره کانی نه و وشه یه بکه که
پیی ده لیته وه و مندال هان بده نه و
وشه یه ی فییری بووه بو چند مه بهست
به کار بهینیت.

4. دهست پییرکردنی فییرکردن له
پسیورییه لاهه کییه کانه وه که مندال
نه یه توانیوه له چوارچیوهی پسیورییه
ریزه ندی کراوه کانی پسیوری فییربونداندا
باش فییریان بییت. نه م شیوازه ری به
مندال ده دات ره گه زه کانی نه رکه که باش
بزانییت و دواتر ره گه زه کانی لیك بدات
نه مه ییش یارمه تی فییربون و زانیی
ته وای نه رکی فییربونه که ده دات به پیی
ریزه ندییه کی ری کوپیک.

فییرکردنی تاکه که سی:

فییرکردنی تاکه که سی له بنه رته دتا
دیاریکردنی نامانجه دوور مه وداکان و
ثامانجه کورت مه وداکانی ناستی قوتابی
له خو ده گریت، پاشان هه لبرژاردنی
شیوازه کان و جیب هه جییرکردنی
دانیشتنه کانی فییرکردن به شیوه یه که به
دهنگی پیداویستییه کانی فییرکردنی
تاییه تی تاکه که سییه وه بجیت، ههروه ها
فییرکردنی تاکه که سی ره چاوی جیاوازی
تاکه که سی نیوان فییرخوازه کان ده کات،
ههروه ها مه بهست له فییرکردنی تاکه
که سی نه وه نییه یه که قوتابی له یه که
کاتدا فییر بگریت، رهنگه به شیوه ی
گروپی بجووک بجووک یان به یارمه تی

1. ژینگه‌یه‌کی شیاوی فیترکردن ده‌سته‌بهر بکه که سهرنجی قوتابیان رابکیشیت.

2. ورده ورده قوتابیان فیتری پسپوری جووله‌یی بکه له‌سهر شیوه‌ی ده‌ستکه‌وتی بچوک چوک له‌ته‌دا کردن و هه‌لی دووباره کردنه‌وه‌بان بره‌خسینه.

3. فیترکردن به‌ره‌و چه‌ند مه‌به‌ستیکی دیاریکراو ئاراسته بکه.

4. فیترکردنی گوکردن به وشه‌و به بینین و به جه‌سته له فیترکردنی پسپورییه جووله‌یییه‌کاندا به‌کار بهینه.

5. پته‌وکردنی پوزه‌تیقانه له فیترکردنی پسپورییه جووله‌یییه‌کاندا به‌کار بهینه.

6. کاریکی وا بکه منداله‌که به شیوه‌یه‌کی کاریگه‌رانه به‌شدار له فیترسونی پسپورییه جووله‌یییه‌کاندا بکات.

7. یه‌کسه‌ر فی‌دباکی راست کردنه‌وه به منداله‌کان به‌خشه.

8. ئاگه‌داری ماوه‌ی ئاماده‌یی گه‌شه‌سەندنی مندال به‌و ورده ورده

5. مندال له‌که‌ش و هه‌وايه‌کی خو‌ش و پشوبه‌خشا فیتره پسپوری زمانه‌وانی بکه.

شیوازه‌کانی فیترکردنی پسپورییه کوومه‌لایه‌تییه‌کان:

که ئه‌مانه له‌خو ده‌گریت:

1. نمونه‌ی گونجاو پیشکه‌ش به مندال بکه‌و سزای له‌گه‌ل به‌کار مه‌هینه.

2. مندالان به‌وه ئاشنا بکه که له کاتی هه‌لو‌یستی نویدا لییان پیشبینی ده‌گریت.

3. چالاکی گونجاو له‌گه‌ل ته‌مه‌ن و توانای مندالاندا به‌کار بهینه.

4. چه‌ندین جوژه چالاکی هه‌مه‌رهنگ بو مندالان ده‌سه‌ته‌بهر بکه.

5. ئاگه‌ت له‌و منداله‌ بیت که ره‌فتاری باش ده‌کات و راسته‌وخو‌و یه‌کسه‌ر بایه‌خی بده‌یه.

6. هه‌نگاوی خو‌پاریزی به‌کار بهینه‌و چاوه‌پیی ئه‌وه مه‌که گرفت روو بدات.

شیوازه‌کانی فیترکردنی پسپوری جووله‌یی:

که ئه‌مانه له‌خو ده‌گریت:

پهسه نده له پروی فیروبونسه وه پته وکردنی پچر پچری له گهل به کار بهینه .

7. ئەدای قوتابی هه لسه نگینه تا ئاستی تهو بیسکه وتنه ی ئەدای دهرکه ویت کاتیک له سه ر پسیورییه ههستییه کان مه شقی کردوه .

شیوازهکانی فیترکردنی پسیورییه ئازادهکان :

1. ئاراسته ی جهستییه و رینوینی به قسه له سه ره تای مه شق پیترکردنی مندا ل له سه ر پسیورییه که به کار بهینه وه دوی ته وه ورده ورت له یارمه تیدانی بکیشه وه بو ته وه ی بتوانیت به خوی پسیورییه که ته نجام بدات .

2. مندا ل فیتری پسیوری ئازادیانه ی ساکار بکه به ره له وه ی پسیوری ئالوزو په ره سه ندووتری فیتر بکهیت بو نمونه مندا ل فیتر بکه شت بجویت و به کووپ ئاو بخواته وه بو ناخواردن که وچک به کار بهینیت به ره له وه ی فیتری بکهیت چنگال و چه قو به کار بهینیت .

له پسیورییه که وه بجوره سه ر پسیورییه کی دیکه .

شیوازهکانی فیترکردنی پسیورییه ههستییهکان

که ته مانه له خو ده گریت :

1. به پسیوری ساکار ده ست پی بکه پاشان ورده ورده بجوره سه ر پسیورییه زور ئالوزه کان .

2. مندا له کان هان بده له چه ند هه لو یستیکی جیا جیاو به هوی به کارهینانی ئامرازی جوراوجوره وه هه مان پسیوری ته دا بکه ن .

3. چالاکییهکانی مه شق پی کردن ده ستکاری بکه یان بگونجینه بو ته وه ی بو کهسانی پیداویستییه تایبه ته کان بشین .

4. ته گهر پیویستی کرد فیترکردنی راسته وخو به کار بهینه .

5. هه لیکی گونجاو بو قوتابی بره خسینه بو ته وه ی پسیورییه که به کار بهینیت .

6. پته وکردنی به رده وام به کار بهینه ته و کاته ی ده ست به فیترکردنی مندا ل ده کهیت تا فیتری پسیوری خواستراوی بکهیت و دوی ته وه ی ده گاته ئاستیکی

پیکهاته کانی یان ههنگاوه کانی به شیوهیه کی ریک و پیک و یهک به دوی یه کدا.

سه رتا دیاری دهکات "یه که مین ئه رکی لاوه کی" پاشان ئه رکه لاوه کییه کانی دیکه دهستنیشان دهکات تا رهفتاری چه سپاو به دی دیت.

ماموستا به م شیوازه ئه رکی فیترکردن له به رده م فیتربودا ئاسانتر دهکات به شیوهیه که فیتربوو له ههنگاویکه وه ناچیتته ههنگاویکی دیکه تا سه رکه وتوانه ههنگاوی پیشووتر فیتر نه بیت، ئه م شیوازه پشت به مانه ده به ستیت:

1. دهستنیشان کردنی ئامانج له فیترکردنه که

2. دهستنیشان کردنی رهفتاری به رای فیتربوو

3. دهستنیشان کردنی ههنگاوه کان "ئه رکه کان" فیترکردن که ده که ونه نیوان رهفتاری به رای و به دیهیتانی ئامانجی فیترکردنه که.

دووه م: شیوازی پیکهیتانی رهفتار: ئه م شیوازه گرنگ و کاریگه ره بو

3. ورده ورده منداڵ له پسپورییه که وه فیتری پسپورییه کی دیکه بکه، له ئاسانه وه بو گرانتر، بو نمونه منداڵ فیتر بکه هه موو جله کانی دابکه نیت، بهر له وهی فیتری بکهیت له بهریان بکات.

4. شیوازی شییکردنه وهی پسپوری له گه ل منداڵدا به کار بهینه له و کاتهی هه ر پسپورییه کی ئازادانهی فیتر ده کهیت.

5. تا راده یه که جلی ده لپ بو منداڵه که به کار بهینه بو ئه وهی بتوانیت به ئاسانی جله کهی بگوریت و له بهری بکاته وه.

6. منداڵ فیتری ئه وه بکه کۆنترۆلی میزلدانی خوێ بکاتن بهر له وهی فیتری بکهیت کۆنترۆلی ریحۆله کانی بکات.

یه که م شیوازه کانی فیترکردنی کائامه کان:

ئه مانه له خو ده گریت:

یه که م: شیوازی شییکردنه وهی ئه رکه کان: ئه م شیوازه به وه ناسراوه که ئه و شیوازه یه ماموستا به م شیوهیه کاری له سه ر دهکات: شییکردنه وهی ئه رکی فیترکردن بو ژماره یه که له

ټه‌وهی مندالآن فیتری ټه‌رکی نویی
فیترکردن بکرین و شیوهی نویی په‌فتار
پیک بهینن.

سییه‌م: شیوازی هاندان: به یه‌کینک
له شیوازه گونجاوه‌کانی فیترکردن
ده‌ژمی‌ریټ له‌گه‌ل مندالانی
کالقامداو بریتییه له پیشکه‌شکردنی
وروژټنه‌ریکی جیاکه‌روه هانی
فیترخواز ده‌دات به پیتری
فیروونه‌که‌وه به‌چیت به تاییه‌تی
ټه‌گه‌ر شیوازی هاندانه‌که به
پته‌وکه‌ری گونجاوه‌وه په‌یوه‌ست بیت،
سی جوزه هاندانیش هه‌ن که
ټه‌مانه‌ن:

ټه‌مه‌یش به‌وه ده‌ناسریت که ټه‌وه
هه‌نگاوه‌یه کار بو شیکردنه‌وهی په‌فتار
بو‌سه‌ر ژماره‌یه‌که ټه‌رکی لاه‌کی و
پته‌وکردن‌یان تا په‌فتاری کوټایی به‌دی
دیت و بریتی ده‌بیت له پته‌وکردنی
هه‌نگاوه لاه‌کییه‌کان که ورده ورده له
په‌فتاری کوټایی نزیک ده‌بیته‌وه.
ټه‌وه‌یش پشت به‌مان ده‌به‌ستیت:

هاندان به قسه، هاندان به ټامازه،
هاندان به جه‌سته.

1. ده‌ستنی‌شانکردنی په‌فتاری
کوټایی.

چوارهم: شیوازی که‌مکردنه‌وهی
یارمه‌تیدانی پله به پله: ټه‌وه
شیوازه‌یه که بریتییه له
که‌مکردنه‌وهی یارمه‌تی به قسه یان
به ټامازه یان جه‌سته بو مندال بو
ټه‌وهی فیترخواز له ټه‌نجامدانی
پسپوری فیرووندا پشت به خوئی
به‌ستیت و شتیکی گونجاویشه
شیوازی که‌مکردنه‌وی یارمه‌تیدانی
پله به پله پاش فیروونی پسپورییه‌که
یان پاش به‌دیهنانی په‌فتاری کوټایی
به‌کار بهینریت تا فیترخواز پشت به

2. ده‌ستنی‌شانکردنی په‌فتاری به‌رایي
فیترخواز.

3. ده‌ستنی‌شانکردنی پته‌وکه‌ری
گونجاو.

4. پته‌وکردنی په‌فتاری به‌رایي تا به
شیوه‌یه‌کی دووباره بوونه‌وه روو بدات.

5. پته‌وکردنی ټه‌وه په‌فتاره‌ی که ورده
ورده له په‌فتاری کوټایی نزیک ده‌بیته‌وه.

6. پته‌وکردنی په‌فتاری کوټایی وه
رووی داوه.

7. پته‌وکردنی په‌فتاری کوټایی به
پی خشته‌ی گوټراوی پته‌وکردن.

پیښی ده گوتریټ زنجیره دی رښتاری
پیښه وه گریډراو له چه ند
نه لڅه یه کدا.

3. پته وکردنی رښتاری کۆتایی یان
به پیره وه چوونی کۆتایی.

4. گواستننه وه له به پیره وه چوونیک
بو یه کیڅکی دیکه دواى نه وه
سه رکه و تنی تیدا به ده ست ده هیټ.

شه شه م: شیوازی نمونه یی: به وه
ده ناسریټ که فیټر بوونی به
پیره وه چوونی نۆی له خو ده گریټ له
ریڅگه ی سه رنجدانی نمونه یان
لا سایب کردنه وه وه ن رنڅه فیټر بوونه که
به شیوه یه که روو بدات بی نه وه ی هیچ
به پیره وه چوونیکى ده ست به جی
فیټر بوونی پیوه ده رکه ویت به لکو
رنڅه دواتر روو بدات، نمونه ییش
چند جوړیکه:

1. نمونه یی زیندوو

2. نمونه یی وینه گراو

3. نمونه یی بی مه به ست

4. نمونه یی به مه به ست

5. نمونه یی به تاك

6. نمونه یی به کۆمه ل.

ماموستا نه به ستیټ، شتیڅکی گونجاویشه
ماموستا به شیوازی که مکردنه وه ی
یارمه تیدان به قسه پاشان ناماژه پاشان
جه سته یی ده ست پی بکات.

پینجه م: شیوازی ریزبه ندی رښتاری: نه م
شیوازه ته واکه رى شیوازی پیڅه اتنی
رښتاری به لام جیاوازیه کی له گه ل
پیڅه اتنی رښتاری ده هیه، چونکه
پیڅه اتنی رښتاری مامه له له گه ل یه
رښتاری ده کات که ده شیټ بو چه ند
نه رکیڅکی لاهه کی شی بکریټه وه که چی
شیوازی ریزبه ندی رښتاری مامه له له گه ل
ژماره یه که نه لڅه ی رښتاری پیڅه وه
به ستر او ده کات تا پیڅه وه بنه یه که
رښتاری گشتی.

به وه ییش ناسراوه که نه و شیوازیه کار
بو پیڅه وه گریډانی ژماره یه که شیوه
رښتاری یه که به دواى یه کدا ده کات
پیڅه وه پاشان پته وکردنی رښتاری
کۆتایی. که چه ند هه نڅاویک له خو
ده گریټ:

1. ده ستیټ شانکردنی نامانجی
کۆتایی.

2. شیکردنه وه ی نامانجی کۆتایی بو
ژماره یه که شیوه رښتاری یه که به دواى
یه که و پیڅه وه گریډراو له زنجیره یه کدا

بنیاتنانی شیوهی نویی پهفتارو پتهوکردنیدا.

شیوازی نمونهیی چهند ههنگاوئیک له خو دهگریت:

جورهکانی پتهوکاری نه ریپانه:

1. پتهوکاره بهراییهکان: که به پیداویستییه بهراییهکانی مرۆقهوه پهیوهستن وهک خواردن و خواردنهوه... تاد.

2. پتهوکاره کۆمه لایه تییهکان: که له کاتی هه لویسته کۆمه لایه تییهکاندا فیریان ده بین و ئەمانه له خو دهگرن:

أ. پتهوکاری به قسه: وهک باشت کرد، دهستت خو ش بیست، سوپاست ده کم.

ب. پتهوکاری نا گۆکراو: وهک زه رده خه نه بو مندال، چاو له چاو خستن، سهر جولاندنه وه بو دهر پیرینی په سه ند کردن و په زامه ندی.

ج. پتهوکاری هیمایی: وهک پارو نیشانو نمه یان فیش یان تهستیته تاد.

دوهم: شیوازی فیترکردنی هه لچووه تییکچووهکان:

شیوازی جوړاو جوړ بو فیترکردنی تهو مندالانه به کار دیت که گیرودهی تییکچوونی پهفتارن له وانه:

"پهفتاری نمونهیی، شوینی نمونهیی، دیاریکردنی ره گه زی نمونهیییه که، پاداشتی نمونهیییه که، ئاره زوو و توانای لاساییکردنه وهی نمونهیییه که له لایهن مامۆستاوه."

حهو ته م: شیوازی پتهوکردن: به شیوازیکی کاریگه ر داد نه دیت بو گۆرینی پهفتاری منداله په کهه وته کان و له پرۆسهی فیتربوونی شیوهی نویی پهفتاری مرۆبیانه.

پتهوکردنی نه ریپانه:

هه موو رووداوه دلخۆشکه رهکان ده نوییت که به دوی روودانی تهو به پیره وه چوونه ئاره زوومه ندانه دا دین که کار بو دووباره سه ره ه لدانه وه و پتهو ترکردنیان ده کات و تهو رووداوانه ییش پتهوکاره به راییهکان و به قسه و کۆمه لایه تییهکان و هیماییهکان له خو دهگریت و پتهوکردنی نه ریپانه مه بهستی سه ره ه لدانی شیوهکانی نا ئاره زوومه ندانه ییه ههروه ها مه بهستی که مردنه وهی سه ره ه لدانی شیوهی پهفتاری ئاره زوومه ندانه ییه له گه ل

5. شیوازه ژینگه‌ییسه‌کان: ئەم شیوازانه بایه‌خ به‌وه دده‌ن تاک فیر بکه‌ن چۆن تیکه‌ل به‌و ره‌گه‌زانه بیته. 6. شیوازی بایۆلۆژی: بریتییبه له داوو دهرمانی پزیشکی و به‌خواردن چاره‌سه‌رکردن.

سییه‌م: شیوازه‌کانی فیرکردنی که‌ره‌کان:

له‌مانه پیکدیت:
شیوازی بیستنی زاره‌کی
رێگه‌ی مه‌شق پیکردنی بیستنی
سه‌رتاسه‌ری.

رێگه‌ی یه‌که‌ی بره‌گی فره‌هه‌ست
رێگه‌ی یه‌که‌ی فۆنیمی
رێگه‌ی مه‌شقی بیستن و زاره‌کی
رێگه‌ی لیۆ خویندنه‌وه
رێگه‌ی قسه‌ خویندنه‌وه
رێگه‌کانی بینین و زاره‌کی
زمانی ئاماژه
رێگه‌ی رۆشسته‌ر
به‌رده‌وام بوون، گشتی.

شیوازه‌کانی فیرکردنی نابیناگان:

بریتییبه له: په‌ره‌پیدانی توانای
بینینی یه‌که به‌دوای یه‌کدا له
چوارچۆیه‌ی په‌ره‌پیدانی ده‌رك كردن و

1. شیوازی ره‌فتاری: که بریتییبه له رێگه‌ی راستکردنه‌وه‌ی ره‌فتارو، پشت به‌په‌رنسییه‌کانی مه‌رجداره ئیجرائییبه‌کان و مه‌رجداره کلاسیکییه‌کان ده‌به‌ستیت.

2. شیوازی ده‌روونی دینامی:
ئه‌مه‌یش پشت به‌شیکردنه‌وه‌ی ده‌روونی لای فرۆید ده‌به‌ستیت و بایه‌خ به‌ململانیی ده‌روونی ناوه‌وه‌ دده‌ات نه‌که‌ گۆرینی به‌په‌روه‌چوونی دیاریان فیرکردنی پسپۆری ئه‌کادیمیانه.

3. شیوازی مرۆییانه: په‌رنسییه‌کانی سایکۆلۆژیای مرۆیی به‌کار ده‌هینیت له‌گه‌ڵ سوود وه‌رگرتن له‌سه‌سته‌می فیرکردنی والۆی بایه‌خ‌ده‌ر به‌تاکه‌ که‌س، ئەم شیوازه‌ی به‌قوتاییان دده‌ات خودئاراسته‌ به‌کاربینن.

4. شیوازی ده‌روونی په‌روه‌رده‌یی:
پشت به‌تیکه‌ل کردنی هه‌ردوو شیوازه‌ ده‌به‌سه‌ستیت شیوازی ده‌روونی و په‌روه‌رده‌یی.

ئهم شیوازه‌ پتر بایه‌خ به‌گفتوگۆی چاره‌سه‌رکردن ده‌به‌ستیت به‌ئامانجی یارمه‌تیدانی تاکه‌ که‌سان بۆ ئه‌وه‌ی به‌شیوه‌یه‌کی لۆژیکیانه‌ له‌به‌په‌روه‌چوونه‌کانیان بگه‌ن و دواتر پلان بۆ گۆرینیان دانین.

ته‌ندروسستی، خزمه‌تگوزاری
سایکولوژی و ده‌ستخوشی"
به‌نامه‌کان ته‌مانه له‌خو ده‌گرن:

- گونجاندنی ناراسته‌ی فیترکردن که
بریتیبه له‌دابه‌شکردنی ئامانجه‌که بو
چهنده‌ه‌نگاویکی ساکار و‌ه‌ک
هه‌موارکردنی رینوینیبه‌کان یان
پته‌وکاره‌کان و گۆرینی کاتی
فیترکردنی پسپۆری و گۆرینی پیوه.

- گونجاندنی ئه‌و شیوازه‌ی قوتابی
بو ته‌داکردنی پسپۆرییه‌که به‌کاری
ده‌هینیت.

- گونجاندنی ئه‌و که‌ره‌سته‌و
هۆکارانه‌ی قوتابی بو ته‌داکردنی
پسپۆرییه‌که به‌کاریان ده‌هینیت.

- گونجاندنی ئامیره‌کان ته‌ویش به
بکارهینانی ئامیری تایبته‌ی یان
ده‌ستکاریکراو.

- گۆرینی ره‌فتار بو وه‌ده‌سته‌هینانی
ئامانجه‌ په‌روه‌رده‌یی و
چاره‌سه‌رییه‌کان.

- شیکردنه‌وه‌ی ئه‌رکه‌که که زۆر
پیویسته کاتیک شیوازی فیترکردنی
راسته‌وخو به‌کار ده‌هینیت.

سه‌رچاوه:

سایتی (www.almuallem.net)

جیاکردنه‌وه‌ی شته‌کان و به‌کارهینانی
ئه‌و پرۆگرامانه‌ی له‌چه‌ند ره‌گه‌زیک
پیکدین.

- به‌کارهینانی به‌نامه‌ی تاک که‌سی
و مه‌شق کردن له‌ژینگه‌ی سروشتی بو
په‌ره‌پیدان پسپۆری بزوتن و هات و چۆ
کردن.

- راهینانی منداڵ به‌شیوه‌یه‌کی ریک
و پینک پرواته‌ رپوه.

- راهینانی منداڵ به‌به‌کارهینانی دار
پروات.

- راهینانی منداڵ له‌سه‌ر پسپۆری
ژیانی رۆژانه.

- راهینانی منداڵ له‌سه‌ر
پسپۆرییه‌کانی به‌رده‌وامبوون به‌هۆی
به‌کارهینانی سسته‌می بریل،
تایپرایته‌ر، کتیبی گۆکار، ریکۆرده‌رو
کاسیت... تاد.

پینجه‌م: شیوازه‌کان فیترکردنی
په‌که‌وته‌ی له‌جپوه:

ته‌مانه له‌خو ده‌گریت:

به‌نامه‌ی په‌روه‌رده‌یی تاک که‌سی بو
خزمه‌تگوزاری په‌روه‌رده‌ی تایبته‌ت و
خزمه‌تگوزاری پالپشتیکاری تاک
"چاره‌سه‌ری گۆکردن، چاره‌سه‌رکردنی
وه‌زیفی و سروشتی، خزمه‌تگوزاری

رابه‌ری هاریکار بو ماموستایین زمانه ئینگلیزی

ئا: رهشید ته‌یب

یه‌کا 1 وانا 1

تیبینی : ل ههر وانه‌کی چالاکییت
دناف په‌رتووکا قوتابی ده‌سپیکه
تینه‌کرن , ل دویف چالاکییت د نواف
کتیبا چالاکیاندا.

starter (پیداجوون)

* بیژه زاروکا hello وه‌کی تو
تیبه ژورا پولی.
* ئیشاره‌ت که خو وه‌کی تو نافی
خو دیژی.

* بیژه هنده‌ک زاروکان hello و
سلافی ل هنده‌کی دی بکه.
* ئیشاره‌تی بکه دومیی و بیژه
foxy. واته ئه‌فه foxy. یه.

ئارمانج : ناسین و گوتنا hello.
راهینان ل سهر کونترولا پینقیس :
راهینانا نقیسین ل چه‌پ بو راست.

ئاخفتنا نوی hello: new
language

ته پیوستی هه‌یه ب :

1- ده‌ست پیکه‌ری دمیا فوکس
(رویفی). وینی چار گوشه ژماره 1/
ببینه.

2- په‌رتووکا قوتابی لاپه‌ره 4.

3- CD لیدان ژماره 1/ -2.

4- په‌رتووکا چالاکیا لاپه‌ره 2.

* بۆ زاروکا رۆنکه شه ب کوردی کو
هممی جاری ل دویف قی سیسته می
بهری خو دهنی ویتا.
* CD بکار بینه ژماره / 1 لیده
. زاروک گوھی ددهنی .

* ئیشارهت بده وینیی دروست
دهمی هوین گوھی خو ددهنی , دی
ته گوهل دهنگه کی ئاشکرا دیت ,
ئهفه شه وه ئو خو ئاماده که کو
ئیشارهت بدهیه وینهی دی.
* ب کوردی بیژه زاروکا کو تپلا
خو دانه بنی وینیی دروست دهمی گوھ
دانئ .

نیکستا CD

وینیی 1

نازه : Hello

وینیی 2

نازه : Hello

وینیی 3

فوکس Hello Naza

وینیی 4

نازه : Hello Foxy

* CD لیده شه جاره کادی گوھ بدئ

و چه پلهی لیده

* foxy دیبژته زاروکا hello.

* زاروکا هاند بده کو بیژن hello.

* دناف پولی بزفره و دومیا foxy

دهستی ته دا.

* foxy دیبژته هندهک زاروکا

hello.

* زاروکا هاند بده کو بیژنه شه

hello.

بیینه و گوھی خو بدئ :

* ب کوردی بیژه زاروکا پهرتوکا خو

فه کهن لاپه ره / 4

* ب کوردی داخوای ل زاروکا بکه

کو ناقیت وان تشتا دناف وینادا بیژیت

وهک (کچ , رویقی).

* پهرتووکئ بلندکه و ئیشاره بده

نازه و فوکسی.

* بیژه شه نازه . شه فوکسی.

* بیژه زاروکا کو بیژن (نازه , فوکس)

و ئامازه بده وان د ناف وینادا.

* بیژه زاروکا کو تو دی چیرۆکه کی

بۆ بیژی .

* ئیشارهت بده وینیی سهری ل دهسته

چهپ ژ لاپه ری پاش وینیی سهری ژ

دهسته راست.

* ئیشارهت بده وینیی خاری دهسته

چهپ . پاش وینیی خاری دهسته راست .

* بیژه وان کول زمانئ ټینگلیزی
ټم ل دهسته چهپ دهسپیدکه‌ین و
دچین بو راست. وشه‌یه‌کئ ل سهر
سه‌بورئ بنقیسه.

* بیژه زاروکا دی ټه و فیبرن
نقیسینئ بکه‌ن ل چهپ بو راست .

* بو زاروکا دیار که چه‌وانیا
گرتنا دروست یا پینقیس (چار
چوبی 2 بینه).

* بیژه زاروکا کتټبا چالاکیټ
خو ټه‌که‌ن لاپه‌ر 2
* ب کوردی بیژه وان ټه و چ
دینن د وټنا دا.

* بیژه وان کو ب تپلی ل دویف
بچن ل تشتئ چه‌پی ل لاپه‌ری بو
همان تشت ل دهسته راست ل
لاپه‌ری

د بازنه‌ی ب تپلی ل دور چټکه‌ن.
* بینه کا ټه و ټی کاره‌ی
دروست دکه‌ن.

* بیژه وان کو خیچه‌کئ ب
پینقیسیټ خو چټکه‌ن ل تشتئ لایئ
چه‌پی بو همان تشت زلابئ راستئ.
* بیژه وان کو بازنه‌ی چټکه‌ن ب
پینقیسیټ خو ل دور تشتئ لایئ

CD هه‌لکه و ژماره / 2 لیده و بیژه
زاروکا چه‌پله‌ی لی‌ده‌ن و بیژن hello
دگه‌ل CD.

براکتیس (راهیټان):

* بیژه هنده‌ک زاروکا تاک تاک
دومیا فوکس بلندکه‌ن و بیژنه پولئ
hello.

* بیژه زاروکا بیژه فوکس hello.
* بیژه زاروکه‌کی بیټه پیشیا پولئ
(نک سه‌بورئ).

* دهست بلندکه‌ن و بهه‌ژینن و
بیژنئ hello. ناقئ وی بیژن.

* ټه‌ټئ چه‌ندی بکه دگه‌ل چه‌ند
زاروکټن دی .

* بیژه زاروکه‌کی کو مه‌ه‌بایی ب
زاروکه‌کی دی بکه‌ت و بیژت hello
و ناقیت ټیکو دوو بیژن.

* داخواز ل هنده‌ک زاروکټن دی
بکه ټئ هندی بکه‌ن.

په‌رتووکا چالاکیا وه‌ک هه‌ف د بازنه

* بیژه زاروکا ټم ل زمانئ کوردی ل
دهستئ راستئ بو چه‌پی د نقیسین .
وشه‌کا کوردی ل سهر سه‌بورئ بنقیسه.

راستی کو وه‌کی وی تشتی بیت ژ لایستی
چه‌پی.

بکار ئینانا ئاخفتنا : hello
ته پیوستی هه‌یه ب : تویه‌کا نهرم
. چهنه‌کا (وه‌ک باقولکی).

پهرتو‌کا قوتسابی لاپهر 5 .
پهرتو‌کا چالاکیا لاپهر 3 .

Starter (پیداچوون)

* بیژه hello بو پولی.

* بیژه زارو‌کا بیژنه‌فه hello.

* بیژه زارو‌کا کو بیژن hello
بده‌نک بلندی .

* بیژی کو د گوهی ئیک و دوو
دا بیژن hello .

* بیژه وان کو بیژن hello
ب ده‌فی خو و بی‌ده‌نگ .

* بیژه وان کو ب لاوژه
بیژن hello.

* بیژه زارو‌کا پهرتو‌کی‌ت خو
فه‌کن student book لاپهر 5

* ئیشاره‌ت بده وینی و بیژه وان
کو ب کوردی بیژن کا ئه و چ د وینی
دا نمونه کور , کچ .

* بیژه پولی دی ئه و لاریه‌کی
که‌ن .

* بیژه قوتابیه‌کی hello ناخی
وی بیژه .

صندوق 1 (چارچوپه) :

دومیا فوکس سهر لاپهره‌ی چیکه .
ته پیوستی ب شان تشتا هه‌یه :
دارک , په‌رک (لاپهر) پیئقیسی‌ت
رصاص یان یین دی , له‌سقه .

وینی سهری فوکس دوو جارا ل سهر
لاپهری چیکه , بکه دوو .

دهم و چاقیت فوکس ل سهر ههردوو لا
چیکه , ههر دوو لا پیئگه له‌سقه که ,
جهه‌کی بیله بو دارکی .

سهری دارکی بکه نابه‌ینا ههردوو
لاپه‌را دا

صندوق 2: پیئقیسه خو ب دروستی
بگهره ده‌ستی چه‌پی
ده‌ستی راستی

یه‌کا 1 وانا 2

نارمانج : کرنا یاریه‌کی و ب کار
ئینانا ووشا hello . راهینانا گرتنا
پیئقیسی . پراکتیس ل ئقیسینا چه‌پ بو
راست .

* بیژه ههشت یان دهه زاروکان
بیته پیشیا پولی.

* توپه‌کا نهرم یان چه‌نته‌کی
دهف زاروکه‌کی.

* بیژه زاروکه‌کی کو دی توپی
پاقتیته بهر زاروکه‌کی دی و دوو جارا
بیژیت hello hello و ناڤی یی
دوویی بیژیت.

* بیژه وی نهوی توپ فه‌گرتی
کو بیژته فه hello.

* نهف زاروکی دوویی نهوی توپ
فه‌گرتی توپی پاقتیه بهر زاروکه‌کی
دی و دوو جارا بیژیت hello
hello و ناڤی یی دی بیژیت
نهف یاری یه بهرده‌وام بیت.

* بیژه زاروکا کو دانیشن.
* بیژه گروپا دی کو قی یاری یی
بکه‌ن ل پیشیا پولی.

په‌رتوکا چالاکیا ل دویف هه‌ره

* زاروک په‌رتوکیت چالاکیا
فه‌که‌ن لاپه‌ره 3

* داخازی ل زاروکا بکه‌ب
کوردی کو بیژن چ دناف وینا هه‌نه
وهک فوکس (رویقی) کورر، کچ، سیف
, کیئک و ایس کریم (دوندرمه).

* دهستی خو بو وی زاروکی
ببه‌ژینه.

* قی چه‌ندی دگهل هنده‌ک زاروکی
دی.

* بیژه زاروکه‌کی بهیته پیشیا
پولی.

* نهف زاروکه‌کی بیژیت hello
دگهل هنده‌ک زاروکی دی و ناڤیت وان
بیژیت و دهستی بهه‌ژینیت.

* قی چه‌ندی بکه‌ب دگهل هنده‌ک
زاروکی دی.

* بیژه زاروکا کو قی یاری بکه‌ن و
نه‌ویت رونشی.

* داخاز بکه‌ب ل زاروکه‌کی کو بیژیت
hello دگهل زاروکه‌کی دی دهستی
خو بهه‌ژینیت و ناڤی وی بیژیت.

* زاروکی دوویی باش بیژیت hello
دگهل زاروکه‌کی دی، دهستی خو
ببه‌ژینیت و ناڤی وی بیژیت.

* زاروکی سییی باش بیژیت
hello دگهل زاروکه‌کی دی، دهستی
خو بهه‌ژینیت و ناڤی وی بیژیت.

* نهف یاری یه بهرده‌وام بیت ب
قی ره‌نگی.

* بیژه پولی کو نهو دی قی یاری
ب ره‌نگه‌گی دی بکه‌ن.

* ئیشارهت بکه وینى کچی و بیژه
Rose . ئهفه روزه .

* ئیشارهت بکه ئایس کریمی و
بیژه وان که روزی دقیت ئایس کریمی
بخوت .

* بیژه وان کو ب تپلی خیچه کی
بکیشن ل روزی بو ایس کریمی .

* بیژه وان کو ب پینقیسی
خیچه کی بکیشن ل روزی بو ئایس
کریمی .

* ئیشارهت بکه کوری دووی و
بیژه Max ئهفه ماکسه .

* ئیشارهت بکه وینى سیقى و
بیژه زاروکا کو ماکسی دقیت سیقى
بخوت .

* بیژه وان کو ب تپلی خیچه کی
بکیشن ل ماکس بو سیقى .

* بیژه وان کو ب پینقیسی
خیچه کی بکیشن ل ماکسی بو
سیقى .

* ئیشارهت بکه کچا دووی و
بیژه Naza ئهفه نازیه .

* ئیشارهت بکه وینى کیکی و
بیژه زاروکا کو نازی دقیت کیکی
بخوت .

* ئیشارهت بده وینى فوکس و بیژه
ئهفه فوکسی یه .

* ئیشارهت بکه وینى سیقى ل
لایى راستى یى لاپه ری .

* بیژه زاروکا کو فوکس دقیت قى
سیقى بخوت .

* بیژه زاروکا کو خیچه کی بکیشن
ب تپلی ل فوکس بو سیف .

* بیژه وانا کو پینقیسیت خو
دروست بگرن .

* بیینه کا وان دروست پینقیس
گرتینه .

* بیژه زاروکا که دروست دانیشن
بو نفیسینى .

* بیینه کا هه می دروست
روینشتینه .

* بیژه وان کو خیچه کی ب
پینقیسی بکیشن ل فوکس بو سیقى .

* ئیشارهت بکه وینى کوره که ی و
بیژه Azad .

* ئیشارهت بکه وینى کیکی و بیژه
زاروکا که نازادی دقیت کیکی بخوت .

* بیژه وان کو ب تپلی خیچه کی
بکیشن ل نازادی بو کیکی .

* بیژه وان کو ب پینقیسی
خیچه کی بکیشن ل نازادی بو کیکی .

* فوکس بیژته زاروکه کی
hello و ناقی وی زاروکی بیژه.

* زاروکی هاندبده کو بیژته فه
hello Foxy.

* قی چندی بکه دگهل هنده ک
زاروکی دی.

گوه بدی و لاوژی بیژه

* بیژه زاروکا کو په رتوکا
قوتایا فه که نه فه لاپه ر 6.

* ئیشاره ت بده وینی و بیژه وان
کو بیژن ب کوردی کا چ دبینن د
وینی دا . وه ک ریقی (فوکس) کور
, کچ .

* بیژه زاروکا ب کوردی کو بیژن
کا ئه و بچیکیت وینی دا چ دکهن ,
لاوژی دبیزن.

* ب کوردی بیژه زاروکا کا فوکس
چ دکه ت , بی ملیت خو بلند که ت و
بی دهنیت .

* بیژه زاروکا کو ئه و دی
گورانیه کی بیژن.
* بیژه وان گوهی خو بده نه
CD.

* لاوژی بو لیده ل سهر CD
لیدان ژماره 3 .
CD تیکست

* بیژه وان کو ب تپلی خیچه کی
بکیشن ل نازی بو کیکی.

* بیژه وان کو ب پینقیسی
خیچه کی بکیشن ل نازی بو کیکی.

یهکا 1 وانا 3

نارمانج : گوتنا لاوژه کی به راهینان ل
سهر hello راهینان ل سهر گرتنا
پینقیسی , راهینان بو
نقیسینا چه بو راست .

ناخفتن بکار هاتی : hello

ته پیوستی هیه ب : دومیا فوکس
, په رتوکا قوتابی لاپه ر CD6 لیدان
ژماره 3 , په رتوکا چالاکیا

لاپه ر 4

پیداچون starter

* بیژه پولی hello .
* زاروکا هاندبده کو بیژنه فه
hello .

* وینی (ومیا) فوکس بلندکه .
* فوکس بیژته وان hello .
* زاروکا هاندبده کو وه لاما فوکس
بده نه فه و بیژن hello Foxy .

* بیژه زاروکا کول دویف خالیټ
ریژا گولا ټیکې بچن ب تپلی ل سهر
په رتوکین خو.

* بیژه زاروکا کول دویف ههمی
خالین ریژین گولین دی بچن ب تپلی
ل سهر په رتوکین خو.

* ل ناف پولی بزقره دا کو بیینی
کا ټه و پیننقیس دروست دگرن و
دانیشتنا وان یادروسته.

* په رتوکا خو بلندکه.
* ټیشاره بده ریژا دوویی یا
گولا.

* ل دویف ریژا خالگری ههره ب
تپلی ل سهری بو خاری.
* بیژه قوتابیان کو ههمان تشت
بکن.

* بیژه زاروکا کول دیف ههمی
ریژین خالگری بچن بیټ ههمی گولا
ب پیننقیسیټ خو.

Trace (دویشچوون)

* ټیشارهټ بکه وینسی سهری
فوکس (سهری ریقی).

* ټیشارهټ بده بهشین چواو جور
بیټ سهری , وهک گوهر , دفن , و
بیژه هندهک زاروکا کو بیژنه پولی کا
ب کوردی چ دبیزنه شان تشتا.

Hello , hello
lets sing hello hello
Hello , hello
lets sing hello hello

* لاوژی بو لیډهغه.

* بیژه زاروکا کو لاوژی بیژنهغه ل
دویف CD.

* پولی بکه دوو بهشی.

* بیژه نیغهکا پولی کو لاوژی دگهل
CD بیژن و نیفا دی گوھی خو
بدهنی.

* بیژه نیفا دووی ټهوا گوھی خو
دداپی لاوژی دگهل CD بیژه و نیفا
دی گوھی خو بدهنی.
* بیژه ههمی پولی کو لاوژی
پینگه بیژن.

په رتوکا چالاکیان

Trace (دویشچوون)

* بیژه زاروکا په رتوکا چالاکیا
ټهکن لاپه رده 4.

* ټیشاره بده ریژا ټیکې یا گولا.

* په رتوکا خو بلندکه.

* ټیشارهټ بده گولا ټیکې.

* ب تپلا خول دیف ریژا خالگری
(ننگهگری) ههره ل سهری بو خاری.

*بیژه زاروکا کو ب تپلی ل
دویف ریژا خالکری بچن.

* بیژه زاروکا کو دهسپی بکه‌ن ل
وینی پینقیسی دویف و ل دویف ریژا
خالکری بچن ب پینقیسی.

* ل ناف پولی بزقره دا کو ببینی
ثایه زاروکا قی تشته‌ی ب دروستی
دکه‌ن.

یه‌کا 2 وانا 1

ثارمانج : ناسین و گوتنا ووشیت
نوی ب چیروکا‌کا‌کاسان. گرتنا
پینقیسی بدروستی راهینان ل سهر
نقیسینا چهپ بو راست.
زمانی نوی :

Come here , listen ,
look , it's Foxy

ته پیوستی هیه ب : وینی
student's Book , foxy
لاپه‌ر 7 CD

لیدان Activity Book
5 4

لاپه‌ر 5

Starter (پیداچوون)

- بیژه hello ناقا بیژه وه‌کی
زاروکا تینه ژورا پولی.

* ئیشاره‌ت بده پینقیسی ل پشتا
سهری فوکس د وینی دا. و ئیشاره‌ت
بکه وان ریژین خالیت هنداف گوھی وی
تاکو دفنا وی.
* کتیا خو بلند که.

* ل دویف ریژا خالکری هه‌ره ب
تپلی ل چهپی به راست.

* بیژه زاروکا کو ل دویف وی ریژا
خالکری بچن ل سهر په‌رته‌کیت خو ب
تپلی.

* بیژه‌وان (بیژه قوتابیان) کو
پینقیسیت خو بگرن.

* بیسنه کا وان پینقیسیت خو
دروست گرتینه و ثایه دروستی
روینشتینه .

* بیژه زاروکا کو ل دویف ریژا
خالکری بچن ب پینقیسیت خو ,
دهسپیکرن ل پینقیسیت دناف وینی دا.

* ل ناف پولی بزقره دا ببینی کا
زاروکا ته‌قی چندی ب دروستی دکه‌ن.

* ئیشاره بده پینقیسی دی و ریژا دی
یا خالکری ته‌و دی ل بن ته‌رزینکا
فوکس د وینی دا.

* په‌رتوکا خو بلندکه و دویف ریژا
خالکری هه‌ره ب تپلی.

- وینئى 3
نازه : listen
- وینئى 4
ژازاد : look Its Foxy
* CD جاره کا دی لیډهڅه.
- * بیڙه زاروکا ئیشارهت بدهنه
وینا د پهرتوکیت خودا ده می گوهی
خو ددهنه CD.
* قی چهندي گه لهك بکهڅه.
* گوڅه بدی و چهپلهی لیډهن.
* CD لیډه ژماره 5.
- * بیڙه زاروکا ووشا بیژن و
چهپلهی لیډهن دگهل چهپلا CD
پهرتوکا چالاکیا Activity
BOOK وهك ههف و بازنه می
چیکه.
- * بیڙه زاروکا پهرتوکیت چالاکیا
څه کهن لاپه ره 5.
* ئیشاره بکه نه تشتیت لای
چهپل لاپه ری.
- * بیڙه زاروکا کو ب کوردی بیژن
کا نهو تشا چنه.
- * ئیشارهت بکه تشتیت لای
راستی نهو یټ وهکی وان یټ چهپی.
- * بیڙه وان نهو چنه کراس لای
چهپی و کراس لای راستی.
- بیڙه وان کو بیڙنهڅه hello.
- وینئى فوکسی بکار بهینه
ومهره بایی ب تاك تاك (هندهك)
زاروکا بکه و بیڙه hello ناڅیت
وان بیڙه.
- زاروک بیڙنهڅه hello foxy.
- بیینه و گوڅه بدی :
- بیڙه زاروک پهرتوکیت خوڅه کهن
لاپه ره 7.
- بیڙه وان بهرخو بدهنه وینا و بیڙه
پولی ب کوردی نهو چ دبینن وهك کچ و
کور و فوکسی.
- بیڙه وان کا نهو کچ و کور چ دکهن
، ده ستیت خو دهه ژینن و گوڅه ددهنی.
- بیڙه وان گوهی خو بدهنی.
- CD لیډه ژماره 4 /
- پهرتوکا خو بلند که.
- ئیشاره بده وینئى دروست ل بهرتوکا
قوتابی ده می هوین گوڅه ددهنه CD
نیکستا CD.
- وینئى 1
نازه : Hello Azad
ژازاد : Hello zaza
وینئى 2
نازه : Come here Azad

* بيژه وان في تشتهی دگهل هر جورا تشتی دى بکهن.

* خيچه کي چيکهن ل تشتی چهپی بو وی تشتی وده کی ل لايی راستی.

* بازنه ی دورتشتی راستی چيکه نهوی وده کی تشتی ل چهپی.

صندوق 3:

ئاخفتن ب ئینگليزی و ئاخفتن ب کوردی دپولی دا د په رتوکا ماموستايی دا Say مانا وی شهوه ووشا ب ئینگليزی بيژه.

E.g. say hello

Tell يان ask مانا وی شهوه ب کوردی باخفه.

بيژه زاروکا خيچه کي بکيشن tell children to draw a line Ask children to come to the front to the class

بيژه زاروکا بينه پيشيا پولی (نك سبورى)

ئارمانج : کريار د لاريی دا .
راهينان ل سهر گرتنا پينقيس .

* في چهندي بکه دگهل هر شهه ش تشتی لاي چهپی.

* په رتوکا خو بلند که .
* خيچه کي ب تپلي بکيشه نابينا کراسی لايی چهپی و کراسی لايی راستی.

* بيژه زارکا نهویش ب تپلي خيچا بکيشن دناف په رتوکيت خودا.

* بيژی پينقيسيت خو بگرن.
* بينه کا وان پينقيسيت خو

بدروستی گرتينه و بدروست روينشتينه .
* بيژه زاروکا کو خيچه کي بکيشن نابينا کراسی چهپی و کراسی راستی بقلمی .

* ب تپلي بازنه کی چيکه دور کراسی لايی راستی ل لاپه ری .

* بيژه زاروکا نهویش وده کهن .
* بيژه وان ب پينقيس بازنه کي

چيکهن دور کراسی لايی راستی .
* بيژه وان خيچه کي چيکهن ل

په تتورا لايی چهپی بو پنتورا لايی راستی .

* باش بازنه کی چيکهن دور پانتورا لايی راستی ب قهله می .

* ل ناف پولی بزره تا کو بينی کا هه می دروست چيدکهن .

* بیژه come here ناڅه کی

بیژه و بیژه زاروکی بهیته نک ته .

* بیژه زاروکی کو بچته څه و روینیټ .

* ټه څی چندی بکه دگهل گه له ک زاروکا .

* ب ئیشارهت ب دهسته کی جاره کا دی و بیژه come here

* بیژه زاروکا کو ب دهسته کی

* ئیشارهت بکه ن وه کی تو دبیژی come here

* ئیشاره بکه و ینی دووی یی زاروکی دهسته کی خو دانا یه پشت گوهی خو (مانای گوه بدی ددهت (listen

* دهستی خو دانی پشتی گوهی خوب هه مان شیوه و بیژه listen

* بیژه زاروکا دهستی خو دانه

پشت گوهی خو وه کی تو دبیژی lesten

* ئیشاره بده وینی سی یی

زاروکی ئیشاره ددهت و بهری ددهت

ب هه ر دوو چاقیټ څه کری (مانا

بهری خو دکه تی)

راهینانا ل سهر نڅیسینی ل چه پ بو راست .

زمانی ب کار ئینای : come here , listen , look

ته پیویستی هه یه ب : وینی فوکسی students, Book , لاپه ر 8 CD لیدان 5-4 Activity Book لاپه ر 6 Starter پیداچوون

* قوتابی په رتوکیټ خو څه کهن students لاپه ر 7

* بیژه وان گوهر بده نه CD لیده ژماره (چپروکا یه کا 2 وانا 1)

* زاروک ئیشارهت بکه نه وینیټ دروست وه کی گوه دده نی .

* CD لیده ژماره 5 و بیژه زاروکا ووشی بیژن و چه پله ی لیده ن .

یاری :- * زاروک students Book

څه کهن لاپه ر 8

* ئیشاره بکه وینی ئیک کی یی زاروکی ئیشارهت دکهت ب دهسته کی .

* تو بخو ئیشارهت بکه ب دهستی خو و بیژه come here

* بهردهوام به ل سهر قی یاریی .
 * زاروکى دووماهیى یی ل قى
 یاریی ټو دهریى دهرچوویه .

* پهرتوکا چالاکیا Activity Book

خیج کیشان (دویشچون)

* زاروک Activity Book
 شه کهن لاپهر 6

* ئیشارهت بده خیتیت مهوج و
 بیژه زاروکا ټهفه شهش ریبان

* ئیشاره بده تشیت ناف ریبارا
 دا وهک : ماسی , بهلم , سونه ,
 سویت , زهورهق یان بهلمیت دریت ,
 مهلهفان ..

* بیژه وان کو ناقیت وان تشتا ب
 کوردی بیژن .

* پهرتووکا خو بلندکه و خیته کى
 چیکه د ناف ریباری ئیکى دا ب
 تپلی و ههر سى ماسیا بگه هینه
 ئیک .

* بیژه زاروکا کو خیته کى چیکه ن
 د ناف ریباری ئیکى دا ب تپلی و
 ههر سى ماسیا بگه هینه ئیک .

* ئیشارهت بده ههر دوو چاقیت
 شه کرى بهرى خو بده دوور و بیژه
 LOOK

* بیژه زاروکا کو ئیشاره بده ن و
 بهرى خو بده نه دوور وه کى تو دیژى
 LOOK

* قى چهنى گهلهک جارا بکه و بیژه
 زاروکا هه مان تشت بکه ن .

* بیژه زاروکا دى یاریه کى کهن دگهل
 بکار ئینانا فان تشتا .

* بیژه وان کو فوکس دى وان ووشا
 بیژیت و دى وان ووشا بیژیت و دى ټو (
 زاروک) وان ئیشاره و بزاقا کهن ب
 دروستى .

* فوکس دى بیژیت (بى ل دويف
 ئیک) (لا على التعین) بو نمونه
 Listen , come here , Look
 ,come here

* بینه کا زاروک بزاقیت دروست
 دکهن بو ههر ووشه کى . بو نمونه دهستى
 خو دانه پشت گوهى خو , ئیشاره دکهن
 ب دهسته کییان ئیشاره دکهن و بهرى
 خو دوو دکهن ب ههر دوو چاقیت شه کرى
 * ئیشاره بده زاروکیت بزاقیت
 خهلت دکهن .

* بیژه وان باش روینین

* بيژه زاروكا كو قه له ميټ خو بگرن.
* ل ناف پولی دا بزقره و بيينه كا
قوتايان قه له ميټ خو دروست گرتينه و
دروست روينشتينه .

(به رده وامي هه يه)

* بيژه زاروكا كو ب قه له مي
خيته كي د ناف ريباري ئيكي دا چي كه ن
و هه ر سي ماسيا ب گه هينه ئيک .
* بزقره د ناف پولی دا و بيينه كا
قوتايي ب دروستي خيتا دكيشن .
* په رتوكا خو بلندكه و ب تپلي
خيته كي بكي شه د ناف ريباري دوويي . و
به له ما بگه هينه ئيک .
* بيژه قوتاييا وه كي ته بكه ن د ناف
په رتوكيت خودا .
* بيژه قوتاييا كو قه له ميټ خو بگرن

* بيژه وان كو ب قه له مي خيته كي
بكه ن و ناف ريباري دوويي و هه رسي
بگه هينه ئيک .
* هه مان تشت دگه ل هه ر چوار ريبارا
بكه .
* خيتا چي كه ب تپلي كو تشتا
بگه هينه ئيک .
* بيژه قوتاييان ب تپلي تشتا
بگه هينه ئيک .

جوړين سهرپه رشتيارييا پهرووردهيي

ثا: پهروورده و فيرکردن

ژي نه وه بي خزمه تين سهرپه رشتياريي
پيشكيش دكوت، ثان ب ريكا
سهرپه رشتياريي پهرووردهيي ثان
ريقه بهري قوتابخاني ثان هر هه قاله كي
خوهدی نه زمون و شه هرزا دهينه
نه نجامدان، گه له ك ژه كوله ران پويته ي
دده نه كيارا سهرپه رشتياريي بي كو
جه ختي لسهر كه سه كي ثان پيشه يا وي
كه سي بكن، كو ب كاري
سهرپه رشتياريي رادبيت.

بوچوونين تايبه تمه ندو فه كوله رين قبي
بياقي بو ريكيين گونجاي ل گور كيارا
سهرپه رشتياريي هه مه جوړو به رفره هتر

سهرپه رشتيارييا پوولي
(نه كلينيكي).

سهرپه رشتيارييا پيشكه فتنی.
سهرپه رشتيارييا هه مه جوړ.

سهرپه رشتيارييا پهرووردهيي ب
تيگه هي خويي گشتي فه، ژكومه كا
كيارو خزمه تان پيكدهيت، كو ب
مه ره ما پيشكيش كرنا هاريكاريي بو
ماموستايان ل سهر گه شه يا پيشه يي
دهيته نه نجامدان ژبو ب ده ستفه نينا
نارمانجين فير كرنی، مه رهم ژپيشه ي
ژي نه ون يين هه قبه ندي ب پيشه يا
وانه گوتني فه هه يه، سهرپه رشتياريي

بهرحهسته بوونا وان، شه قه چهنده ژى نيړين و دهليقي ددهته سهپررشتياري كو لقي بياقي كاريكهت، شه جورو ريك ژى قه كرينه بو پيشدهبرن و گوهارتنسي لدويش كهسايه تيبيا سهپررشتياري و ژينگهيا ويا پهروهدهيي، بو وي كهسي كو سهرنجا خو بدتهتي و بينيت كو دگهل هه قه تيكيچه قاينه و مفايي ژهنده كا وهربرگريت.

سهپررشتيارييا پولي (نه كلينگي)

شه ريگه لسهر دهستي (گولد هامهر و موريس كوجان و روبرت نه ندرسن) ي هاته دانان، كول دوياهييا پينجيان و دهستيكا سالي شستيا سه دساليا بوري ل زانكوي هارقهرد وان كار دكر، شه نافه ژى بو هاته دانان ژبهركو پول جهي دروستي وانه گوتنييه، كو جهختي دكهته سهر باشتركونا كريارا وانه گوتنييه دناق پوليدا، ههروهسا پشت گريددهت ب كومرنا زانيارييت دروست ل گور ريقه چوونا كريارا وانه گوتنيي دپوليدا، بهري نهو نارمانجا سهرهكي ژكريارا سهپررشتيارييا پولي دهليشه دانا ماموستاي بوو كو زانياريين بهري ب دهستقه بينيت، ب

ليها تيه، و ههر بوچونهك ژى لدويش شهنهگهستي ن پهروهدهيي تيوري هاتيه دانان بو دهستنيشانكونا شيوازهكي، شانكو روويهكي كريارا زانستا پهروهدهيي ددهته خويكرون و جهختي لسهر دكهت، لقيره ژى گرنگزين بوچونين هه قه چهرخ دسهپررشتيارييا پهروهدهيي ددهينه بهرچاقرن، ههروهسا دياركونا شهنهگهستي وان بين تيوري و پراكتيزهكونا پهروهدهيي دگهل نه و رهنه بين كول گور هاتينه ناراستهكون:

گرنگيا هاي دار بووني لسهر جورين سهپررشتيارييا پهروهدهيي و لايه نين جياوازين وي

بهرچاقرن شان جورين سهپررشتيارييا پهروهدهيي قي چه ندي ناگه هينيت كو پيتقيه سهپررشتيار زانياري ل سهر هه بن و هه ميان بزانيت، شانكو يهك ژ وان باشتره و چاره سهرييا تاريشين فيركرينيه، وولي مهردم زي شهو كو سهپررشتياري قي بياقي زانياري لسهر شهنهگهستي هزري و پهروهدهيي هه بيت كو بوينه سهدهما

ئاوایه‌کی کو هاریکارییا وانه‌گۆتنی (کوجان 1973 ص36).

سه‌ریه‌رشتیاریا پۆلی پیدقی هه‌بوونا باوه‌رییه‌کا هه‌قپشکه دناقبه‌را سه‌ریه‌رشتیاری (ئانکو رپقه‌به‌ری) و مامۆستای ژبه‌رکو پشکداریا کاریگه‌را مامۆستای پیدقییه ب ئاوایه‌کی کو ئه‌و و سه‌ریه‌رشتیار لسه‌ر میزه‌کرنا ره‌وشته‌کی ریکبکه‌فن، و هه‌ردوو راببن ب شروقه‌کرنا نیشانیین میزه‌کرنی و ل ئه‌نجامین وی ژی فه‌کۆلن، هه‌که ئه‌و باوه‌رییا هه‌قپشک دناقبه‌را واندا نه‌بیت سه‌ریه‌رشتیاریا پۆلی نکاریت ئارمانجین خو بنه‌جه بکه‌ت، ئه‌فه‌ژی کۆمه‌که ژ وان هاتیه ئاراسته‌کرن، ژبه‌رکو ئه‌و هه‌فکارییه ل هه‌می گافان نکارین بیژین هه‌یه.

قوناغین سه‌ریه‌رشتیاریا پۆلی

بوچوونین فه‌کۆله‌ران ل گۆر قوناغین کریارا سه‌ریه‌رشتیاریا پۆلی جیاوازه، ئه‌و جیاوازییه ژی دزقپته هندئ کو هنده‌ک ژوان قوناغین وی ژیکفه‌دکه‌ت و دابه‌ش دکه‌ت و ئه‌ویین دی وان قوناغان لگه‌ل هه‌و لیکدده‌ت، ب

گشتی کریارا سه‌ریه‌رشتیاریا پۆلی ب سی قوناغان ده‌ریاز بیت:

- 1- نه‌خشه‌کیشان.
- 2- تیبینی کرن.
- 3- هه‌لسه‌نگاندن و شروقه‌کرن.
- ل گۆر ژیکفه‌کرنی ژی (کوجان) پینشیارا هه‌شت قوناغان دکه‌ت:
- 1- چی‌کرنا هه‌قبه‌ندییا دناقبه‌را مامۆستا و سه‌ریه‌رشتیاری.
- 2- نه‌خشه‌کیشان بو کریارا سه‌ریه‌رشتیاری.
- 3- نه‌خشه‌کیشان بو شیواژین تیبینیکرنا پۆلی.
- 4- رابوون ب تیبینیکرنا پۆلی.
- 5- شروقه‌کرنا زانیاریین ل گۆر کریارا وانه‌گۆتنی.
- 6- نه‌خشه‌کیشان بو شیوازا کینگه‌شی کو لدویف تیبینی کرن و شروقه‌کرنی فه‌دهیت.
- 7- کینگه‌شه‌کرن لسه‌ر ئه‌نجامین تیبینی کرنی.
- 8- نه‌خشه‌کیشان بو قان قوناغین خواری.
- ناشکرایه کو قان قوناغ دگه‌ل هه‌و یه‌ک دگرن، ژبه‌ر هندئ (گولد هامه‌ر) پینشیارا پینج قوناغان کر:

4- دانوستاندنا سه‌په‌رشتیاریی
لقیره پیداجونده‌کا ب لزل گۆر شه
تشتین ژخولا سه‌په‌رشتیارییا پۆلی و
ئاستی بنه‌جه‌رنا ئارمانجان هاتینه
بده‌ستینان، هه‌روه‌سا گینه‌گه‌شه ل
سه‌ر شه‌وا هاتیه میزه‌کرن دپۆلیدا
ده‌یته‌کرن کا چ دگه‌هینیت.

5- شرۆقه‌کرن داویی
دشرۆقه‌کرن داویی دا رکابه‌رییا شه
تشتین ددانوستاندنا سه‌په‌رشتیاریی
هاتینه ده‌یته‌کرن، هه‌روه‌سا شه‌نجامین
کو هاتینه ب ده‌ستقه‌ئینان، هه‌روه‌سا
کریارا سه‌په‌رشتیارییا پۆلی کو هاتیه
شه‌نجامدان ده‌یته‌هه‌لسه‌نگاندن و
ئاستی سه‌رکه‌فتی و کاریگه‌رییا هه‌ر
قوناغه‌کی ده‌یته‌ده‌ستنیشانکرن، و
کاری سه‌په‌رشتیاریی ژی ده‌یته‌هه‌لسه‌نگاندن، و ئاستی شه‌هه‌زاییا وی
د ریشه‌برنا قوناغین سه‌په‌رشتیارییا
پۆلی ژی دکه‌فیه‌به‌ر هه‌لسه‌نگاندن،
ب گشتی شه‌قوناغه‌پینگاقا
هه‌لسه‌نگاندن و رینماییا کریارا
سه‌په‌رشتیاریییه‌کو دناقبه‌را
ماموستاو سه‌په‌رشتیاریی ده‌یته‌هه‌لسه‌نگاندن.

1- گینه‌گه‌شا به‌ری تیبینیکرنا پۆلی
لقیره ماموستا بو کریارا
سه‌په‌رشتیارییا پۆلی ده‌یته‌هه‌لسه‌نگاندن
به‌ره‌هه‌فکرن و هه‌قبه‌ندی دگه‌ل ده‌یته‌هه‌لسه‌نگاندن
موکمکرن و هه‌روه‌سا باوه‌رییا
دناقبه‌را وی و سه‌په‌رشتیاریی ده‌یته‌هه‌لسه‌نگاندن
به‌یژ ئیخستن شه‌وژی ب ریکا خویاکرنا
ئارمانجا سه‌په‌رشتیاریی په‌روه‌ده‌یی
ژکریارا سه‌په‌رشتیاریی، و لسه‌ر
کریارا تیبینی کرنی و ئارمانج و
شیوازو په‌هه‌ندین وی ریکدکه‌فن، شه‌قوناغه
به‌ره‌هه‌فکرن و نه‌خشه‌کیشانه‌که
بو خولا سه‌په‌رشتیارییا پۆلی.

2- تیبینی کرن
لقیره سه‌په‌رشتیاریی تیبینی لسه‌ر
زانستی دکه‌ت ب شیوازه‌کی گونجیای
و زانیاریان کۆم دکه‌ت.

3- شرۆقه‌کرن زانیارییان و
پیشنیارکرن خالین لیقه‌کۆلینی
دقی قوناغی هه‌ریه‌که ژماموستاو
سه‌په‌رشتیاریی ب جودا رادبن ب
شرۆقه‌کرن شه‌و زانیاریین کول هه‌به‌ی
هاتینه خیره‌کرن، و لیتویژین لسه‌ر
ده‌یته‌کرن بو ده‌ستنیشانکرن خال و
ئاراسته‌یا گینه‌گه‌شی د دانوستاندنا
سه‌په‌رشتیاریی دا.

5- پیدقییه سه‌په‌رشتیار شه‌هره‌زایی
هه‌بیت د ریشه‌برنا قوناعین وی یین
جیا‌وازو هه‌قبه‌ندییه‌کا موکم دگهل
ماموستای چی بکه‌ت.

سه‌په‌رشتیاریا پیشکه‌فتنی

ده‌رکه‌فتنا وی بو دکتور (کارل
جلكمان)ی دزقپته‌شه. گریانه‌یا
بنچینه‌یی تیدا شه‌وه کو ماموستا
پینگه‌هشتینه، و پیدقییه کو سروشتا
قوناغا پیشکه‌فتنی کو پیپا ده‌ریاز دبن
ژلایی سه‌په‌رشتیاری شه‌به‌یته ل بهر
چاگرتن، ئه‌رکی سه‌په‌رشتیاری
په‌روه‌ده‌یی شه‌وه کو جو‌داهیین تاکي
دناقه‌را ماموستایان بزانت، هه‌روه‌سا
بیرۆکه‌یا سه‌په‌رشتیاریا شه‌وه کو دوو
فاکته‌رین بنچینه‌یی هه‌نه‌و کاریگه‌ریی
لسه‌ر کارئ سه‌په‌رشتیاری و
سه‌ره‌ده‌رییا وی دگهل ماموستای دکهن:
1- بۆچونا سه‌په‌رشتیاری بو کریارا
سه‌په‌رشتیاریی و باوه‌رییا وی بقی
چه‌ندی.

2- خه‌سله‌تین ماموستای.

بۆچونا سه‌په‌رشتیاری بو کریارا
سه‌په‌رشتیاریی و باوه‌رییا وی بقی
چه‌ندی

ره‌خنه:

سه‌په‌رشتیاریا پۆلی کاریگه‌رییا
خۆ ل هاندانا ماموستای هه‌یه‌کو
چه‌وا خۆ پیشقه‌به‌ت، هه‌روه‌سا کریارا
وانه‌گوتنی ژى به‌ره‌ق پیشبجیت، وه‌لی
ئه‌ق‌تیبین خوارئ لسه‌ر هه‌یه:

1- ئه‌ق‌جو‌ره‌ پیدقی بره‌کا زۆره‌ ژ
باوه‌ری و هه‌ق‌کارییا هه‌ق‌شک
دناقه‌را ماموستا و سه‌په‌رشتیاری،
ئه‌ق‌ه‌ژى کیه‌.

2- شه‌وه ماموستای دقیت خۆ
پیشقه‌به‌ت و ئاستئ وی باشه‌ ژئ
سوودمه‌ند دبیت، ل وی ده‌می کو
ماموستای لاوازو شه‌وئ شیا‌نا
پیشقه‌چوونئ نییه‌ پیدقی
هاریکارییه‌.

3- ل ئه‌قی جو‌رئ ره‌وشتا پروکه‌شا
ماموستای د پۆلیدا جه‌خت لسه‌ر
ده‌یته‌ کرن، و ره‌وشتین دی پشتگو‌ه
شه‌ ده‌یته‌ هافیتن، هه‌روه‌سا ره‌وشتا
ماموستای دگهل قوتابیان دژینگه‌ها
فیرکرنی ل ده‌رقه‌ی پۆلی.

4- پیدقی ده‌مه‌کی زۆرو
ماندیبوونیی هه‌ره‌هه‌شکر و
بنه‌جه‌کرن و لدویشچوونئ.

ریکه کی بنه جه دکهت، وه لی مه رهم ته وه کو سه رپه رشتیاری ته و تشتین ژ ماموستای داخواز دکهت بو دادنیت و ب هویری بو شروقه دکهت، پشتی هنگی ته رکین وی بو دده ته خویاکرن. لقی ریکی پیدقیه کو سه رپه رشتیاری پتر ژ ماموستای ژکریارا فیرکرنی بزانیته، لسه ر قی چهندی ژی پریارین سه رپه رشتیاری پتر کاریگه ری هه یه ژهندی کو ماموستا ب که یفا خو تشتا هه لپژیریت. (جلکمان 1999) درپکا هه فکاریی ژی کو مبونون دگهل ماموستای دهیته کرن بو فه کولین لسه ر تشتین گرنه، لقی کو مبونوی ژی پلانه کا کاری دهیته ته نه جامینان. ریکا نه راسته وخو ژی لسه ر قی بیروکییه کو ماموستا دکارن چه له نگی و پروگرامین پهروه دهی دامه زینن کو دچارچوفا شروقه کرنا ریکین وانه گوتنا وان هاریکاریا گه شه دانا پیشه ییا وان دکهت. لقیرو ته رکی سه رپه رشتیاری تنی ناسانکاری و هاریکارییه بو کریارا فیرکرنی.

خه سله تین ماموستای

خه سله تین ماموستای د شروقه کرنا پیروبوونین سه رپه رشتیاری دا دگرنه،

ته ف بوچوونه دهه جوړین په وشتان لسه ر سه رپه رشتیاری پیدقی دکهت، ته ف جوړه په وشته ژی سی ریکین سه رده دهی ده ستنیشان دکهت: ریکا راسته وخو، ریکا نه راسته وخو، ریکا هه فکاریی.

ریکا نه راسته وخو

1- گوهرکتن.

2- روهنکرنه فه.

3- هاندان.

4- پیشکیش کرن.

ریکا هه فکاریی

5- چاره سه رکرنا ناریشان.

6- گفتوگو (کینگه شه کرن).

7- نمایش کرن.

ریکا نه راسته وخو

8- ناراسته کرن (فه رمانپیدان).

9- پیشکیش کرنا راسپاردان.

10- پشته فانی کرن.

ل ریکا راسته وخو سه رپه رشتیاری د خه بتیت کو ته وین دنابه را ماموستا و سه رپه رشتیاری چی دبن کونترول بکهت، ته فه ژی قی چهندی ناگه هینیت کو ده سه لاتا خو ده سه پینیت ثان لدویف گیولا خو

لبرچاڅاگرترنا جوداهيپن تاکی بیت
دناقبهرا مامؤستایان، وهلی پیدقیه
هر مامؤستایهک تنی نه که فیتته ژیر
یهک کریارا سه رپه رشتیاری، و له مان
دهم پیدقیه لسه ر سه رپه رشتیاری
شیوازهکا دیارکری ژسه رپه رشتیاری ل
سه ر مامؤستای بسه پینیت، زیده باری
قی چهندي ژی هه که دتویژا شیوازا
راسته و خو بهیته دانان دی و هسا هه ست
که ت له مبهری هه قالین خو کو ته و ل
رووی ژیری و پیگه هشتنی ژوان
کیتمره.

سه رپه رشتیارییا هه مه جور

پیشده برنا نه قی جوری هه تا نه و بو
(گلاتپورن)ی دزقپته شه، ل سه ر
گریمانیه کا ناسایی هاتیه دانان ته و ژی
ژهرکو مامؤستا جیوازن دقت
سه رپه رشتیاری ژی هه مه جوریت، نه ق
جوره سی شیواژین سه رپه رشتیاری
ددانته بهر مامؤستای بو پیشده برنا
شیان و گه شه پیدانا شه هره زاین خو
یه کا گونجیای هه لبرتیریت. ره نگه هنده ک
قیک چون دناقبه را وی و
سه رپه رشتیارییا پیشکه فتیدا هه بیت،
وهلی جیوازییا سه رپه رشتیارییا
هه مه جور ته وه کو ریکی دده ته

جلکمان) دینیت کو خه سله تین
مامؤستای ب ناوایه کی ناشکراتر
دیار دکه فن و قهرپژین دوو
تایه تمه ندیان:

1- ناستی پیگیری و قیانا وی بو
پیشه ی، نه قه ژی ل پویته دانا وی ب
هه قالین خو بین مامؤستاو ته و ده می
بو کارئ خو ته رخانده ت ناشکرا
دبیت.

2- ناستی هزرکرنا وی، خوه دی
ناستی هزرکرنا نزم ب زه حمه ت دکارن
به ره نگاری وان ناریشین پهروه ده یی
بنه قه کو هه قرویشی وان دبیت،
ژبه ره هندي نکارن بریارین دروست
بدن و پیدقی ب رینماییا راسته و خو یا
سه رپه رشتیاری دبن، وهلی ته و
مامؤستایین خوه دی هزره کا پاکژا
ماناوه ندینه پیدقی جوره کا
هاریکاری دبن دکریاره کا هه قکاری،
پشکا سیی ژی کو خوه دی هزره کا
رويسا به رزن ل شیانا واندايه کو
پیشبینیا ناریشان بکن و چاره سه ری
بو دابنن.

ره خنه

چیدبیت گرنگترین خه سله تین
سه رپه رشتیارییا پیشکه فتی

کرن، شه ژي گرنګيا وئ ژدهست ددهت، وهلی شيووا گه شه دانا چروپر دگهل شه وئ هه وه دارن دهیته پراکتیک کرن.

3- سه رپه رشتیاریا پولی پشت ب جوړه کا تیپینی گریدهت، ل وی ده می کو شيووا گه شه دانا چروپر مفایئ ژتامیره تپن هه مه جوړ وهر دگریت. (گلانپورن 1997).

گلانپورن جه ختی لسه ر سی خه سله تپن گه شه دانا چروپر دکه ت

1- گرنګيا جودا کرنا دناقبه را شيووا گه شه دانا چروپر و هه لسه نگاندنئ، ژبه رکو گه شه دان پیدقی هه قبه ندیبه کا قیانی و جوړه کا شه کرن و به رسقذانی هه یه.

2- پشتی جیواو کرنا دناقبه را شه قئ شيووا ئ و هه لسه نگاندنئ، پیدقیبه ماموستا یان هه ر که سه کئ دی ژپلی شه و سه رپه رشتیاری کو دگهل پشکداری شه وی شيووا ئ بوویه بقی کاری رابیت.

3- پیدقیبه هه قبه ندییا دناقبه را هه ردوو نالییان (سه رپه رشتیاریو ماموستا)ی هه قبه ندیبه کا هه قکاری و برایانه بیت.

ماموستای شه و شيووا گونجیای و بقیت هه لبرتییت، ل ده مه کی کو سه رپه رشتیاریا پی شکه فتی شه ق مافه بو سه رپه رشتیاری شه دزقريت.

به ری شه جوړه ب دریزی بهیته به سکرن پیدقیبه ل قئری هایاری په یقا (سه رپه رشتیاری) بین کو بو هه ر که سه کیبه کاری سه رپه رشتیاری بنه جه بکه ت، وه کو رپقه به ری قوتاجانی شان هه قاله ک، شه ق په یقا سه رپه رشتیاری تنئ شه وی که سی قه ناگریت کو دپله یا سه رپه رشتیاری په روره ده یبه.

پیکه اتین سه رپه رشتیاریا هه مه جوړ

یه که م: گه شه دانا چروپر شه ق شيووا وه کو سه رپه رشتیاریا پولیبه (شه کلینیکی)، وه لی دسی روویان دگهل وئ جیواوه:

1- سه رپه رشتیاریا پولی جه ختی لسه ر ریکا وانه گو تنی دکه ت، وه لی شيووا گه شه دانا چروپر ل شه نجامین فیروبونئ میزه دکه ت.

2- سه رپه رشتیاریا پولی دگهل هه می ماموستایان دهیته پراکتیک

پينگاته يا شپوازا گه شه دانا

چروپر

شپوازا گه شه دانا چروپر ژه شت پينگافان پينگه هيت:

1- چاڤيځکه فتنا ده سپيځي، ژده سپيځا سالا خويندني بهيته نه نجامدان باشتره، ب ناوايه کي کو سه رپر شتتار دگهل ماموستاي ل ره وشا گشتي قه کوليت و سه رپر شتتار هنده ک چاره سه رپيا ناريشان پيشکيش بکته کو پيدفي پيدبيت، هه ول بدهت هه قبه نديا خو دگهل ل سه ر شه نگه سته کا پوزتيف ناراسته بکته.

2- چاڤيځکه فتنا به ري تيبينيا پولي، چاڤيځکه فتنه که کو لدويف چرون لسه ر پلانا وانه گوتنا ماموستاي دهيته کرن بو وانين دقيت تيبينين خو لسه ر بدهت، وتيدا نارمانجين تيبينیکرنا پولي دهيته دهستنيشانکرن.

3- تيبينیکرنا پولي و دهستنيشانکرن، سه رپر شتتار رادبيت ب خرځه کرنا زانيارين هه قبه ند ب ئاليين وانا دقيت

تیبينين خو لسه ر بدهت، بو دهستنيشانکرن پيدفيين ماموستاي.

4- شرځه کرنا تيبينين دهستنيشانکرن، تيدا ماموستاو سه رپر شتتار پيځقه ئان هه ر يه ک ژ وان بتني شرځه کرنا نه و زانيارين دتیبينی کرنی دا هاتينه خرځه کرن دکته، پشتي قی چه ندی نه و خالين لگور چه له نگیين گه شه پيدانې دهينه دهستنيشانکرن.

5- چاڤيځکه فتنا پيداچونا شرځه يي، تيدا پينگافين گوتنا وانې دهيته شرځه کرن و گرنگيین وان ژبو ماموستاي دهيته خوياکرن.

6- بازنه يا مه شقي، چاڤيځکه فتنه که سه رپر شتتار تيدا جوړا مه شقي و لدويځچونا شه هره زايين کو به ري هينگی هاتينه دهستنيشانکرن دچارچوفا کريارا دهستنيشانکرن ددهته بنه جهکرن، و نه و بازنه يا مه شقي ژوان پينگافان پينگه هيت:

أ- پيشکيشکرنا زانيارين بنچينه بي بو قی شه هره زاييی.

ب - شيکرنه فا شه هره زاييی و چه وانيا بنه جهکرن وئ.

ج - نيشاندانا شه هره زايی ب ناوايه کي کرياری.

چاقدیږیکرنا کریارا گه شهیا
مامؤستایانه دچارچوڅا هه فکاریهه کا
ریکخستی دناقبهرا هه فالان.

پیدقیږین پيشکيشکرنا گه شه دانا پيشه بيا هه فکاری دسره پرشتیارییا هه مه جور

گلانپورن سی پیدقیږیان به حس دکه ت:
1- رهوشا ریکخستیا قوتابجانعی کاری
ب کؤمهل و هه فکاری دناقبهرا
مامؤستایان ژکارکرنا ب تنعی
کاریگه رتره دقوتابجانعی، ههروه سا
کاریگه ری هه یه دهییز ئیخستنا
هه فبه ندییا دناقبهرا مامؤستایان، و
هه فبه ندی ژی هه یه دناقبهرا
پیشکه فتنا قوتابجانعی و گه شهیا
مامؤستایان، دهیته میزه کرن کو
گه شهیا مامؤستایان ریکه نهک
نارمانج، ژبه رکو ریکه که بو باشترکرنا
فیروبونعی دچارچوڅا باشترکرنا فیترکرنی.
2- رهوشا سهرپرشتیاری، بقی ریکعی
و ب رولی وی سهرپرشتیاری دکاریت
بازنهیا کاری خو به رفره هتر بکه ت.
3- رهوشا مامؤستای، بقی ریکعی
وه دکه ت کو مامؤستا هه ست بکه ت کو
ئهو بهرپرسه ژ گه شه دانا خو، و

د - شیاندا مامؤستای ب
هه شقه کا کریاری و ب شیوازه کی
ناراسته کری، دگهل پیشکیشکرنا
زانباری ل گور پهوشا وی.

ه - شیاندا مامؤستای ب
هه شقه کا سهرجو، دگهل پیشکیشکرنا
زانباری ل گور پهوشا وی.

7- تیبینیا جه خترکرنی، تیدا
سهرپرشتیاری جه ختی دکه ته سهر
تیبینیکرنا شه هره زاییه کا
دهستینشانکری و زانباری لگور وی
دهیته خرچه کرن.

8- چاچیکه فتنا پیداجوونه فا
شروقه بیا جه خترکرنی، تیدا نه نجمین
تیبینیکرنا جه خترکرنی دهیته
شروقه کرن و پیداجوون ل گور دهیته
کرن، دهیته تیبینیکرن ئالوزن و
دهمه کی زور فه دیکشیت، وهلی
جلانپورن داخوذا لیپورینی دکه ت کو
نه ف شیوازه دگهل ته خه کا کیم
ژمامؤستایان دهیته نه نجمان.

2- گه شه دانا پيشه بيا هه فکاری

ریککــا دووی ژینکها تــا
سهرپرشتیارییا هه مه جور گه شه دانا
پيشه بيا هه فکارییه، نه وژی

دناځبه را هه قالان و هاندانا وان لسهر
نه زمون و باشترکنا شيوآزین
دهستنيشانکری دريکين وانه گوتنی بهیز
نائیځيخت (Glatthorn
.p.59, 1970).

ته قلیدارئ پیشه یه کا ریکخستی و
گه شه داره و ب تینتیا کو پراڼیا
جارا ماموستا تیدا دژین سڅک
دکته، و دکارن دگهل هه قدو تیکههل
بن و مفايی ژیک وهریگرن.

چاځپیکه فتین پهروه رده یی

بریتیه ژکینگه شین ریکخستی ل گور
بابه تین پیشه یی و پهروه رده یی و
زانستی بو بلندکرنا ناستی زانستی
ماموستایان، پیدقییه نه فان
چاځپیکه فتن بهینه ریکخستن و بهر هه فی
بو بهیته کرن هه تاوه کو نه بنه ئاخفتین
بی مفاو نارمانج.

پیشختنا میتودی

هه رچهنده کو میتود بهروه خت هاتیه
به ره هه ژ کرن، وهلی پراکتیزه کرنا
ماموستایان بو وی ب ئاوايه کی جودا
دهیته بنه جه کرن، زیده باری قی چندی
ژی پراکتیزه کرنا میتودی ژلایسی
ماموستای کاریگه ریه کا مه زن هه یه
دیده ستقه هاتنا بهر هه مین میتودی،
ماموستا ب کومهل ئان ب ئاوايی
گروپان رادبن ب دانا پلانا پراکتیزه کرنا
میتودی و هه موارکرنا نه و تشتین ل

وینین گه شه دانا پیشه ییا هه فکاری

مه شکر ب سهر به رشتیا هه قالان
نه فه پتر وینه یین گه شه دانا پیشه ییا
هه فکاره، ب ئاوايه کی کو کومه ک
ژهه قالان تیبینیا هه قدو بکهن ل
دهمی گوتنا وان، و کینگه شی بکهن
ل سهر رووین نیکه تیث و چاره سهری
بو بهینه پینسار کرن و مه شق بهیته
کرن بو پراکتیزه کرنی. دسی شیوازی
هنده ک پینگافین گه شه دانا چرو پر
دهینه نه نجامدان، وهلی دناځبه را
هه قالانه بی پشکداریا راسته و خو
ژلایسی سهر به رشتیاری، گه له ک
ژلیقه کولینان ئامازئ بقی چندی
دکهن کو نه هه جوړه مه شقه
کاریگه ریه کا مه زن هه یه دگه شه دانا
ماموستای و هه رگرتنا وی بو
شه هره زاین نووین وانه گوتنی،
زیده باری هندي ژي هه قبه نديا

دکته کو ئەف پینگاکه بهرهمین چاقهپری کری ب دەست نائیخت هه که ئەف مهرجین خاری نه بن:-

1- بونا رهوشا پهروهدهیا گشتی کو پشتهقانییا ئەفی کریاری دکته.

2- پشکداریا بنگههی، کو مامۆستانه و پشتهقانییا گو پیتکی ئەوژی بهرپرسن.

3- پیدقییا ساناهی و دوبرکهفتنهفه ژ بههاو رۆتینین زیده.

4- دهسته بهرکرنا مهشقدانا پیدقی.

5- پیکخستن بو دهسته بهرکرنا دهمی پیدقی.

6- پاداشکرنا پشکداربووان.

3- گه شه دانا (خودی

پینگاقا سیی ژینگاقین سه ره رشتیاریا هه مه جور گه شه دانا خودیه، ئەوژی کریاره کا گه شه دانا پیشهیی و پهروه دهیه کو ماموستا بو گه شه پیدانا خو بنه جه دکته، ئەف ریکه ژلابی مامۆستایین شه هره زاو خودی ئەزمون ب باشترین ریک دهیته هژمارتن، لقیه گه شه دانا مامۆستی تنی بهرهمی وهستیانا ویه، هه تا

شیاندایه بهیته هه موارکرن و تژیکرنا کیم و کاسین میتۆدی، ههروهسا گه پیا ل دویف شیوازه کا گونجیای بو بنه جه کرن و پراکتیکرنا میتۆدی، و چاره سه رکرنا ئاریشین هه قبه ری مامۆستایان دیته فه، ههروهسا هه لسه نگاندانا میتۆدی و پشکیشکرنا پیشنیاریین پیشده برنا میتۆدی.

لیقه کۆلینین مهیدانی

لیقه کۆلینا مهیدانی لقیه قان لیقه کۆلینان بخۆفه دگریت کو ماموستا پی رادبن بو کاروبارین هه قبه ند ب پهروه دهیا کریاری، ئەف جور هه کۆلینه پشکداریی دپشتهقانیکرنا کاری ب کومه لا مامۆستایان دکته، و هاریکاریا پیشده برنا وانه گۆتنی و بلندکرنا ئاستی پهروه دهیی و زانستی و پیشه ییا مامۆستایان دکته.

لدویف بوچوونا جلاتپورن ی ل شیاندایه هه ر قوتابخانه ک رابیت ب دارژتنا وینین گه شه دانا پیشه ییا هه قکاریا گونجیای ژبو وئ، ههروهسا جلاتپورن جه ختی لسه رقی چه ندی

ته گهر گاډا ناکاډ پیدډی هه ښه نديکړنا
ريښه بهر ټان سه په رشتياري ژي بييت.

ماموستا رادبييت ب دانانا
ټارمانجين گه شه پيداني بؤ ده مي
ساله كي. ههروه سا بؤ ده ستفه ټيانا
قان ټارمانجان پلانه كي دا دريژيټي،
پشتي هينگي پلاني بنه جه دکه ت، ل
داويي رادبييت ب هه لسه نگاندن و
نقيسينا راپورته كي ل گور گه شه يا
خو. رولي سه په رشتياري ژي لقيري
پشته فانيکړنا وييه نه ک ماتي کړنا
راسته وخو.

بؤ سه رکه فتنا کريارا گه شه دانا
(خودي) پيدفييه قان خالانه بهينه
ره چاڅکرن:

1- مه شقدانا دروست بؤ
شه ره زايين سه په رشتياري خودي
وه کو:

أ - دانان و دارژتنا ټارمانجان،
هنده ک ليښه کولين دانه خوياکرن کو
پرانيا ماموستايان زه جه تبيي دبينن د
دانانا ټارمانجان.

ب - نه خسه کيشانا پلانيين
هه نوکهي و کاتي کهر بو بنه جه کړنا
ټارمانجان.

ج - شروفه کړنا تهو تشتين ژلايي
خودي ماموستاي هاتينه تومارکرن،
ژبه رکو پرانييا ماموستايان ل
تبيينيکړنا خو شروفه کړنا تهو وين ل
هه مبهري زه جه تي دبينن دره وشتيين
گوتنا واني.

د - هه لسه نگاندا پيشکه فتن و
گه شه داني.

2- پروگرام ب ساناهي بمينيه فته،
دوير خستنا وي ژنالوزي و هکو زورکړنا
ټارمانج و چاڅي که فتنيين به ره هه فکاري
و کاروباريين نقيسيني.

3- دهسته بهرکړنا ژيده رين پيدفي.

4- فه ديتنا شيوازين دهسته بهرکړنا
تهو زانياريين ژبنه جه کريښه هاتينه ب
دهسته ټينان، ژگرنگرتين کيم و کاسيپين
تهفي شيوازي نه بوونا قان شيوازانه،
ژبه رکو ماموستا ب تني کار دکه ت بيي
کو که سه ک قان زانياريان بده تي.

5- هاندانا ماموستايان لسهر تهو
کرياريين جه ختي لسهر هزرکرن و
سه رنجداني دکه ت دکاري ماموستاي،
ههروه سا دانانا توماره كي بؤ وان کاريين
کو ژلايي ماموستاي هاتينه نه نجامدان.
ههروه سا دهيتته تبيينيکرن کو
سه په رشتياري هه مه جوړ دخه بتيت کو

مغايي ژشيوآزيڼ دييڼ
سهرپه رشتياريڼ وهر بگريست و ب
ئاوايه كي بهيته بكارئينان كو بو
هژماره كا پتر ژماموستيان
بگونجيت. ههروه سا هژماره كا زور
ژكارياريڼ چهلنگي و سهرپه رشتياريڼ
بو ماموستيان دهسته بهر بگهت ژبو
هندي كو ماموستا ټه و شيوآزا ب
گونجياي دينيت كو گه شه دانا ويا
زانستي و پيشه يي ب دهسته دينيت
ههلبژيريت، ژبه ركو نهرمي ټيكه
ژخه سله تين قئ شيوآزا
سهرپه رشتياريڼ كو شيانئ دده ته وي
سهرده ريڼ دگهل هه مي رهوشين
جياوازا قوتابخانئ بگهت.

له پیناو خویندنه وهی باشت و وردتردا

وهرگپران و ناماده کردنی: ئیدریس عهبدوئلا

پیشهکی:

نییه له پرۆسهی پهرووده وه خویندندا ههر له بهرهبه یانی میژووه وه تا ئەمڕۆ و تا دنیاش ههیه، لای یه کیك پهسند بییت، جگه له وهش قوتابی به دهرنه چوون رووبه رووی چه ندین کیشه ی دهروونی و کۆمه لایه تی ده بیته وه شوینه واری ته و کیشانه به ئاسانی له سه ری لاناچن، له دواییدا بیگومان تووشی ئازار و نارەحه تی و ماندوو بوونی زۆری ده کهن.

جا ئەگەر دهرچوون ته وه نده گرنگ بییت، دیاره گرنگترین هوکاره کانی دهرچوونیش خویندنه وهیه، ئەمه ته گهر

له وه ته ی خویندن ههیه، خویندنه وه بووه ته ئەرکیکی قوتابی و له سه ریه تی رۆژانه بخوینیتسه وه، ته و مادانه ی به درێژی سالیك، یان چه ند مانگیك لای ماموستا ده بخوینیت، خۆی دووباره بیاخوینیتسه وه به باشی تییان بگات و ته زبه ریان بکات، تا له تاقیکردنه وه ی مانگانه کان و کۆتایی وهرز، یان سالیش به باشی تییاندا دهر بچیت و سه رکه وتوو بییت، چونکه به پیچه وانه وه له شوینی خۆی ده مینیتسه وه وه ههنگاوێك ناچیته پیش، ته وهش شتیك

له وپوه ټايندهيان ده فەوتیت، کولتور و رابوردوو و شارستانیە ته که شیان ده که ویتنه بهر هه ره شهی تیداچوون و سپرانه وه.

له بهر نه و گرنگیه گه وره یه ی خویندن و خوینده واری، نه وه هه وله ی لیتره دا ده یخه ی نه بهر ده ست، هه نگا ویکه بو ئاشنا کردنی قوتاییانی ئازیز به خویندنه وه ی دروست و پر سوود، به و هیوایه ی خزمه تیک پیشکەش به و تویتزه گرنگیه کۆمه ل بکات.

له گه ل هیوای سه ره که وتن و پیشکە وتن بو یه که یه که ی قوتاییانی ئازیز، پیاوانی دواروژی گه ل و ولات و ټاين.

بو ټیگه یشتنیکی باشتر:

دیاره هۆکارێکی زۆر هه نه، یارمه تیده رن بو نه وه ی ټیگه یشتنمان باشتر و به سوودتر بیت، گرنگترینی نه وه هۆکارانه له و خالانه ی خواره وه کورته ده که ی نه وه:

1- خۆت له بینه و به رده ی قوتاییانی هاوړیت ده رباز بکه، با بیرت له سه ر نه و ماده یه بیت، که ماموستا له نوپوه باسی ده کات، بو نه وه ش تا ده توانی له ریزی پیشه وه دابنیشه و به

به باشی نه نجام بدریت، قوتایی سه ره که وتوو ده کات و ته گه ر به پیچه وانه وه ش بکریت، قوتایی شکسته که ی لیروه تووش ده بیت.

بۆیه زاناییانی په روهرده و ده روون و ماموستاییانی به نه زمون هه ر له کۆنه وه هه ولیان داوه، ئاسانترین رپگه بو خویندنه وه بدۆزنه وه، تیدا قوتایی که مترین وزه خه رج بکات و باشترین ټیگه یشتن و نه زبه رکردنیشی بو زمان بیت.

نه ته وه کانی دونیا لیروه ده ست پیده که ن، هه موو هه وله کانیان ده رپیتنه نه و خانه یه ی په روهرده و راهینانی مندال و لاوه کانیان، چونکه ده زان به مه نه وه یه کی زیره ک و کارا و شاره زایان بو دروست ده بیت، پیا نه وه ټاينده گه ش و بووژاوه تر ده بیت، ده بنه خاوه نی خویان و ولاتیان و هه موو نه و کولتور و شارستانیە ته ی هه یانه، به لام نه گه ر مندال و لاوه کانیان له م رپگه یه وه پینه گه ن، نه وه له لایه ک به شداري باشیان ناییت له به ره و پيشبردنی ولات و نه ته وه که یان، له ولاشه وه ده بنه که سانیکی بیخیر و ئیسک قورس به سه ر لاشه ی ولاته وه و

5- له كەشيكي هيمندا بخوينه، خوټ دووربيخهوه له دهنگه دهنگي ناوماڼ، يان رپړه وده كاني كتيبخانه، كه خه لكيك تيايا به دم پياسه كردهوه قسه ده كهن و دهنگه دهنگيانه.

6- به دم خوښندنه ودهوه رپيگه مه ده بېرت بو خه وو خه يالانتيكي دوور پروات و تاگات له ماده كهي بهردهست نه مينيت، بو شهوهي له و بارهش رزگارت بيت، به دهنگيكي نزم بخوينهوه، ئينجا له پاش ته واوكردي خوښندنه وه كهت خوټ تاقيبكهوه، پرسياراننيك له باره ي بابه ته تازه كه له خوټ بكهو له پيشه خوټدا وه لاميان بدهوه، بو شهوهي بزانيت رادهي تيگه يشتنه كهت چه نده.

7- له كاتي خوښندنه وه دا، هوكاره كاني راگه يانندن، يان هر شتيكي تر، كه بېرت بو خوټي راده كيشيت، له خوټيان دووربخهوه، بو شهوهي بېرت ته نيا له سهر شهوه بيت، كه مه به ستته.

8- ههفتانه به هه موو شهو بابه تانه تدا بگه رپړوه، كه له وه ههفته يه خوښندووته، با به شيويه كي خيرا ش بيت، به لام شهوه ندهت بو زامن بكات،

پي پيوست تيبينيه كانت ده سته جي تو مار بكه، مه با دا دوواتر هه موويانت له بېر نه مينيت و به مه شتي گرنگت له دست بچيت.

2- دواي ته واو بووني ماموستا له رافه كردني بابه ته كه ي، به هيمني و به شيوازيكي شه ده بي جوان، پرسيا ري شهوه بكه، كه تيبنه گه يشتي.

3- رږڙ به رږڙ دواي له قوتابخانه چوونه وه، كاتي بدياري بكه، بو دووباره خوښندنه وهي شهو بابه تانه ي شهو رږڙه له قوتابخانه خوښندووتانه، بو شهوهي شته كانت له ياد تو مار بيت، دهنه له بېرچوونه وه له رږڙي يه كه مدا دست پيده كات و دوواتر ناتوانيت به ئاساني بيخه يه وه بېرت.

4- خشته يه ك بو خوښندنه وه ت ناماده بكهو به پي خشته كه بخوينهوه، واته: با بهرنامه ت هه بيت بو كاته كانت و كاتي خوښندنه وه ت ديار بيت، نه ك هر له خوټه وه دواي شهوهي هيچ شتيك نه ما ئينجا به پچرپچري له كاته كاني بو شاييت بچيت بخوښنيت شهوه، نه خيږ شهو و جوړه خوښندنه وه يه سوو ديكت پيناگه يني ت.

ب - بۆ ماوهی نیو وردکه (دهقیقه)، ژماره به ریښوس بنوسه، ههروهها جاریک له دهسته راست و جاریکی دی پاش که میکی تر له دهستی چهپ بۆ سهری قهله مه کهت پروانه.

12- هه میسه دوعا له بیر مه که، چونکه هیچ یه کیك به بی پشتیوانی خوا ناتوانیت سهرکه وتوو بیت، بۆیه دوا ی ته وهی ته رک ی خو ت له خویندنه وه و کوششکردن بۆ به دهسته پهنانی زانیاریه سه ره کییه کان جیبه جیکردن، شینجا بۆ ته وهی تر پشت به خوا به سه ته وه له هیچ شوینیکدا له بیر مه که، بۆ پیوستیه کانت له خوا بیارپوه و دوعا بکه.

له پیناو خویندنه وه یه کی دروستدا

زۆریکی قوتابیان به ده ست ته وه وه ده نالینن، که نازانن چۆن بخویننه وه به چه شیویه ک وایان لیبت، ته وهی ده بخویننه وه له بیریان تۆماریبت و ماندوو بونه که یان به فیرۆ نه روات.. ته مه ی خواره وه چه ند ئامۆژگاریه کن بۆ ته وهی قوتابی له و باره در بازی بیبت، که ته مه پوخته ی ته زمونی خوینه واران ی پیشوو و لیکنۆلینه وه ی

که زانیاریه کانی ته وه هه فته یه ت هه مووی بیرینیته وه.

9- له و (کات) هی هه ته، که مه تر خه می مه که، له وه ده سه ته پهنانی ته و زانیاریه ی پیوسته، بۆ ته وه ش بزانیبت، ئایا ته وه ی ده یکه یبت به سو ده؟ یان نا؟ ته م پرسیارانه له خو ت بکه:

- بۆچی به و کاره هه لده ست م؟
- ته گهر ته و کاره نه که م چی روو ده دات؟

- ته گهر ته و کاره بۆ کاتیکی دیکه دوا بخه م، ته وسا چی روو ده دات؟
10- له سه ر زی ره کیت ده ست خو شی له خو ت بکه و له سه ر له بیر کرد نیشت سزای خو ت به.

11- له کاتی خویندنه وه تدا، ماوه ماوه خو ت خه ریکی راهینانی می شک بکه، که بۆ ته مه گه لی ریگه هه یه، له وانه گرن گترینیان:

أ - به به رده وامی ئاو بخۆوه، چونکه زانست سه لماندوو یه تی، که ئاو رۆلی تایبه تی خو ی هه یه، له گه راندنه وه ی وزه و تین بۆ می شک، بۆیه ته گهر له ماله وه بوویت، یان له هۆلی خویندنه وه با ده به یه ک ئاو له به ر ده ست بیبت.

زانايانى پەرۋەردە دەروونە، كە تاكو ئىستا پىي گەشتون:

1- بەر لە خویندەنەو، ھەمىشە ناوى خوا بىنەو دوغاي ئەو بەكە، كە خوای گەرە بىرت جەم بكات، وانە كانت بە باشى تىبگەينىت و نەھىلىت لە پاشا لەبىرت بچنەو، چونكە ئەو پىشت بە خوا بەستىت، ئەوا بىگومان سەرگەوتوو دەبىت و لە زياندا بە دوور دەبىت.

2- شەوان زوو بچەو ھەر خەرىكى سەيرکردنى فلىمەكانى شەو مەبە، بۆ ئەو پىشت بەيانىان زوو ھەلبستىت و بتوانىت لەو كاتەدا كە دونيا ھىمنەو خۆشت لە سەرەتاي رۆژىكى نوئ داي، توانايەكى باشت ھەيە، سوودىكى باش لە خویندەنەو وەربرىت.

3- ھەمىشە دۆستايەتى برادەرى زىرەك و سەرگەوتوو بەكە، نەكە لەوانە دوور بىت و برادەرە كانت لەوانە بن، كە تەمبەلن و لە نرخى خویندن نازان، دەيانەوئ كاتەكانىان ھەر بە يارى و رابواردن بەسەر ببن.

4- بۆ خۆت كەشىكى گونجاو بۆ خویندەنەو دروست بەكە.

5- ھەولبەدە خویندەنەو پىرژانەت ھەبىت، چونكە ئەمە ئەركى دواترت زۆر ئاسان دەكات.

ئەو ھۆكارانەى نايەلن قوتابى و ھەكو بېويست وانەكانى بچوئىنىت

1- زۆر خۆخەرىك كردن بەم كىتەب و بەو كىتەب، بى ئەو پى كاتەكەت بۆ يەك لە كىتەبەكان تەرخان بەكەيت، تا لەو نەگەيت نەچىتە سەر يەككى تر.. بەمە واتلەيدىت، شتەكان بە سەرپچرى بچوئىنىتەو، لەو ھەش بىگومان زيان دەكەيت، كاتەكەت لە دەست دەچىت و ھىچىشت سوود پىناگات.

2- زۆر كەلەكە بوونى وانەكانت بەسەر يەك، كە ئەمە بەو ھۆيەو قوتابى تووشى دەبىت، كە خویندەنەو پىرژانەى نەبىت.

3- رەق ھەلگرتنت لە ھەندى وانە، جا بە ھۆى ئەو پىت كە وانەكە خۆى قورسەو ھەزى پىناكەيت، يان رقت لە مامۆستاكەيتى، يان ھەر ھۆيەكى تر.

4- بروا كەردن بەو قوتابىيە ھەرەسەپناوانەى كە خۆيان لە خویندن شەكستىان ھىناو، ئىنجا دىن دەتەرسىن كە مادەكان قورس و وشكن

بىكەيت.. بۆۋەدەھاتنى ئەو مەبەستەش دەبىت ئەمانەى خوارەو بەكەيت:

أ- بزانه هەر وانهیهك دابه شدهبیه سەر چند ناویشانی سەرەكى، ئىنجا هەر ناویشانیكى سەرەكى چند ناویشانی لاۋەكى بەخۆۋە دەگریت، ئەمانە باش ئەزبەر بىكە، ئىدى دەزانى وانهكە باس لە چى دەكات.

ب - گىرنگى بە وینەو خىشتەو كورتكراۋەكانى كىتیبەكە بە، ھەلۋەدە ھەندى راھىنانش بۆ خۆت شىكار بەكەيت.

2- خۆبىندەو ۋ ئەزبەر كىردن: ياساى زىپىنى ھەر وانهیهك بۆ ئەۋەى باشتىن نمرەى تىا بە دەست بىنیت، ئەۋەى بە دەلئىت: (ئەزبەر كە، دىسان ئەزبەر كە، دىسان ئەزبەر كە).. چونكە ھەرچەندە تىگەبىشتن لە ھەر وانهو بابەتەك گىرنگى تايبەتەى خۆى ھەبىت، بەلام لەۋلاۋە ھەندى شتى تر ھەن، ھەر دەبىت ئەزبەرىان بەكەيت، ئەگەر بىتەۋىت نمرەى تەۋاۋىان تىا بە دەست بىنیت، لىرەۋەى زۆرپكى قوتابىە زىرەكەكان كە ۋەكو پىۋىست نمرە ناھىنن و توشى بىتومىدى دىن، ھۆكەى بۆ ئەۋە

بۆيە ئەۋان دەرەچوون ۋ پەنگە تۆش دەرەچىت.

5- برادەرى خراب، كە ھەمىشە بۆ پىاسەو يارىت دەبەن ۋ كاتى ئەۋەت بۆ ناھىلنەۋە گىرنگى بە وانهكانى خۆت بەدەت ۋ بە باشى بىباخۆبىتەۋە.

6- دوو دللى ۋ نىگەرانى ۋ ئەۋ بارە دەرۋىنە خرابانەى، كە بە ھۆى جۇراۋجۇر قوتابى تىيان دەكەۋىت.

7- پىروا بەۋە نەبوون، كە خۆبىندىن پىۋىستىبەكى گىرنگى تىان ۋ ھەرۋەھا سەرەمىشەۋ دەبىت قوتابى بە باشى ئەنجامى بەدات.

8- ھەبوونى ترس لە تىبندەۋ دۋاى دەرچوون، كە بەداخەۋە لە ھەندى باردا ھەموو دەرچۋىك دانامەزىت ۋ كارى دەست ناكەۋىت.

چۇن بخۆبىنەۋە؟

بۆ ئەۋەى خۆبىندەۋەكەت جىبى سوۋد بىت ۋ پىشت بە خوا بىتگەبىنەتە تىرپكى سەر كەۋتن، دەبىت بەۋ قۇناغانەدا تىبەپەرىت:

1- خۆبىندەۋەى تەۋاۋى وانهكە: واتە دەبىت جارى بەكەم وانهكە ھەر ھەموۋى بخۆبىنەتەۋە، بۆ ئەۋەى بزانىت چى تىايەۋ تاشنايەتى لەگەلدا پەيدا

د — متمانته به خوت و به
ته زبه رکړدنه که ت هه بیست و به په له
شته کان ته زبه ریکه.

3 — له بهرخو گوتنه وه: زوربه ی
قوتایان له و پروایه دان، که
خویندنه وه ی بابه ته کان و تیگه یشتنیان
به سه بو وه ده سته پنیانی سه رکه وتن له
تاقیکردنه وه کاند، به لام که ده چنه
تاقیکردنه وه، زورجار رووبه رووی
هه ندی پرسیر دهنه وه، نازانن چوڼ
وه لامی بدنه وه؟! به سه رسامی
ته ماشای ده که ن و هیچیان پیناکریت؟!
له پیشه خویندانه ده لین: به خوا وه لامی
ته و پرسیراره ده زانم!! به لام به کاره کی
ناتوان به ته نها دیرپیکیش وه لامی
بدنه وه!! هوی ته وهش بو
فهراموشکردنی لایه نیکی گرنگی
پررسه ی خویندنه وه یه، که ته ویش
(له بهرخو گوتنه وه) یه، له کاتی
خویندنه وه دا قوتابی نه هاتوه ته و
شتانه ی خویندوویه تییه وه له پیشه خو
بیانلیته وه، بویه نیستاکه له و باره
ناره حه ته که وتوه.

گرنگیه کانی له بهرخو گوتنه وه

له خواره وه گرنگی (له بهرخو
گوتنه وه) له م خالانه دا کورتده که یینه وه:

ده گه ریسه وه، که ته وان ته نیا به
تیگه یشتن واز دینن، هه ولنادهن ته وه ی
گرنکه بو تاقیکردنه وه کان ته زبه ری
بکن، له ولشوه به پیچه وانوه هه ندی
قوتابی دیکه هه ن ته و زیره کییه شیان
نییه، به لام له بهر ته وه ی شته کان ته زبه ر
ده که ن، ده توانن له تاقیکردنه وه کاند
نره ی باش بینن..

له خواره وه چه ند ناموزگار ییه کی
گرنک ده خه ینه بهر ده ست،
واتلیده کات به ثاسانی وانه کان ته زبه ر
بکه یته:

أ - به باشی له بابه ت و یاسا و
هاوکی شه و تیوره کان بگه، نینجا
ته زبه ر یان بکه.

ب - بو هه موو ته و باسانه ی به
گرنگیان ده زانی، یان له کتیبه که دا
ده کړی پرسیر یان لی دروست بکریت،
پرسیر دروست بکه، نینجا هه ول بده به
زمان و دواتر به نووسینه وهش وه لامیان
بده یته وه.

ج - بابه تی دريژ دابه ش بکه سه ر
چه ند په ره گرافیکي کورت، نینجا یه ک
له دوا ی یه ک ته زبه ر یان بکه.

پیویست بوو وینه‌کیش ده‌کیشیت، لهو شوینه‌ی خشته‌یه‌کی تایبته پیویست بوو خشته‌که دروست ده‌که‌یت، بو دلنیا‌بوونیش هر کاتیک شتیکت له‌بیرچوو یان وات هه‌ستکرد، هه‌له‌ت تیا کردوو، یه‌کسه‌ر بو کتیبه‌که‌ت ده‌گه‌ریتته‌وه، به‌وه هه‌له‌کانت راستده‌که‌یتته‌وه.. لیره‌دا دیاره‌باش وایه له‌گه‌ل نووسینه‌وه‌که‌دا به‌ زمانیش زانیاریه‌کان بلیتته‌وه.

2- له‌به‌رخۆ گوتنه‌وه به‌ زمان: ئەمه ئاسان‌ترو کورت‌ترین ریگه‌یه‌ بو له‌به‌رخۆ گوتنه‌وه، بریتیه‌ له‌وه‌ی دوا‌ی خویندنه‌وه به‌ زمان زانیاریه‌کان بو خۆت دووباره ده‌که‌یتته‌وه، لیره‌شدا هر شتیکت لی ونبوو یه‌کسه‌ر بو کتیبه‌که ده‌گه‌ریتته‌وه‌وه به‌ بیره‌خۆتی دینییه‌وه.

چۆن خۆت له‌ له‌بیرچوونه‌وه‌ رزگار ده‌که‌یت و نه‌زبه‌رکردنت به‌هیز ده‌که‌یت؟

زانایانی دهرووون گرنگی زوریان به‌ دیارده‌ی له‌بیرچوونه‌وه‌ی قوتابیان داوه‌و لیکۆلینه‌وه‌ی زوریان له‌سه‌ر نه‌نجام داوه‌، سه‌ره‌نجام گه‌یشتونته‌چه‌ند خالینک، که‌ به‌ رینماییکردنیان قوتابی له‌ له‌بیرچوونه‌وه‌ دهربازی ده‌بیست و ده‌توانیت ته‌وه‌ی ده‌یخوینتته‌وه‌، یان

1- له‌به‌رخۆ گوتنه‌وه‌ ئاوینه‌یه‌که‌ بو‌ ئه‌و زانیاریانه‌ی فیریان بو‌یت، کاتیک دوا‌ی خویندنه‌وه‌ هاتیت له‌به‌رخۆت شته‌کانت گوتنه‌وه‌، نه‌وسا ده‌زانیت هه‌له‌ت چیه‌؟ لا‌وازیت له‌ کو‌یه‌؟ نه‌وانه‌ چاک ده‌که‌یت و بو‌ تاقیکردنه‌وه‌ کیشه‌ت نابیت.

2- له‌به‌رخۆ گوتنه‌وه‌ هو‌کاریکی گرنگی چه‌سپاندنی زانیاریه‌کانه‌ له‌ بیردا، به‌ نه‌زموون دهرکه‌وتوو، نه‌و قوتابیه‌ی له‌ دوا‌ی خویندنه‌وه‌دا له‌به‌رخۆی شته‌کان نالیتته‌وه‌، له‌ ماوه‌ی یه‌ک رۆژدا بریکی باشی زانیاریه‌کانی له‌بیر ده‌چیت، به‌لام نه‌و قوتابیه‌ی دوا‌ی خویندنه‌وه‌ شته‌کان له‌به‌رخۆی ده‌لیتته‌وه‌، نه‌وه‌ پاش 36 رۆژ ئینجا ته‌وه‌نده‌ی له‌بیرده‌چیت، که‌ قوتابی یه‌که‌م به‌ یه‌ک رۆژ له‌بیری ده‌چوو!

ریگه‌کانی له‌به‌رخۆ گوتنه‌وه‌

له‌به‌رخۆ گوتنه‌وه‌ ریگه‌و شیوازی له‌یه‌که‌جیای هه‌یه‌، گرنگترینیان نه‌وانه‌ی خواره‌وه‌ن:

1- له‌به‌رخۆ گوتنه‌وه‌ به‌ نووسین: ئەمه‌ش بریتیه‌ له‌وه‌ی دوا‌ی خویندنه‌وه‌ دیت زانیاریه‌کان به‌ نووسین ده‌نووسییه‌وه‌، له‌و شوینه‌ی وینه‌

بە مە کاتی تەرخانکراو بۆ خۆپەندەنە وەت لە دەست بچیت.

3- باش وایە شوینی خۆپەندەنە وە ژووریک بیّت، میزو کورسییەکی تیا بیّت، پرووناک بیّت و دلکراوہ بیّت.

4- پلە ی گەرمی ژوورە کە لە (25) پلە بەرزتر نە بیّت.

5- ژوورە کە بەو شیوەیە بیّت، کە بەردەوام هەواکە ی بگۆردریت و نووی ببیتە وە، واتە ژووریک ی بە پەنجەرە و پرووہ و هەوا بیّت، نە ک ژووریک ی داخراو و بی پەنجەرە بیّت، کە هەواکە ی بە زەحمەتیش نووی نە بیّتە وە.

6- قوتابی پێشتر خۆی بە شتی تر ماندوو نە کرد بیّت و شەو زوو خەوت بیّت.

7- لە کاتی خەو هاتن، یان هەستکردن بە ماندوو بوون، نە خۆپەندییە وە.

8- قەلەم و کاغەز و راستە و هەموو ئەو کەرەسانەت لە بەر دەست بن، کە بۆ خۆپەندەنە وە کەت یارمەتیت دەدەن.

چەند پەرەنسیپیک ی گشتی بۆ خۆپەندەنە وە

1- دەستنیشانکردنی مەبەست لە خۆپەندەنە وە ی هەر مادە یە کدا، بۆ ئەو ی تیگە یشتن بە ئاسانی زامن بیّت، واتە:

ئەزبەری دە کات، لە کاتی پێویستدا بە باشی بە بیرە خۆی پێنیتە وە، لەو خالانەش گرنگترینیان:

1- خالە گرنگە کانی کتیبە کە بدۆزە وە، هیلیان بە ژێردا پینە و چەند جاریک بیاخوینە وە تا لە بیرتدا دەچەسپین.

2- لە کاتی ماندوو بوون یان خەواتندا مەخوینە وە، چونکە لە و کاتانەدا میشک نامادە نییە شتە کان بە باشی وەر بگریّت.

3- بابەتی درپژ دابەش بکە سەر چەند پەرە گرافیک ی کورت، ئینجا یە ک لە دوا ی یە ئەزبەریان بکە.

4- متمانەت بە خۆت و بە ئەزبەرکردنە کەت هە بیّت و بە پە لە شتە کان ئەزبەر مە کە.

تایبە تەندەییە کانی ژینگە ی دروست بۆ خۆپەندەنە وە

1- نامادە کردنی شوینی هیمن و پاک و خۆش بۆ خۆپەندەنە وە، بە شیوە یە ک لە هەموو سەرچاوە یە ک ی گالە گال بە دوور بیّت.

2- شوینە کە هیچ یە کێک لەو کەرەستانە ی تیا نە بیّت، کە پە یوەندیان بە خۆپەندەنە وە نییە و دەبنە هۆی سەرغجراکیشتی قوتابی، مەبادا

دهبات، به پيچه وانه وه شهرم کردن له مروه وه زبان به قوتابی دهگه ينيّت. 11- له رۆژيکدا نه که يت دوو بابيه تي به يه کچوو بخويّيته وه، چونکه به مه زانباريه کانت لي تيکه لّ ده بن.

دروستکردنی خشته ی خويندنه وه

قوتابی سه رکه وتوو ئه وه يه، که خويندنه وه ی به پي پلان و خشته يه کی تاييه ت به خوی و کاته کانی خوی ئه نجام ده دات، ئه گهر به و شيويه خويندنه وه ی کرد، ئه وا سوود له ته وای کاته کانی وه رده گريست و خويندنه وه که يشی ئامانجار ده بيّت، له هه موو ماده کانی وه کويه که ده چيته پيش، نه که به پيچه وانه وه له هه نديکیان باش و له ئه وانی تر مامناوهندی يان خراب ييت.

هه نگاوه کانی دروستکردنی خشته ی خويندنه وه

خشته ی خويندنه وه، يان پلان بۆ خويندنه وه سوود وه رگرتن له کاته کان، به چهند هه نگاويک دروست ده کريّت، ده شيّت له مانه ی خواره و ييان کورتبکه ينه وه:

- 1- ده ستنيشانکردنی کاتيک بۆ ئه وه ی چالاکييه کانی رۆژانه ی تيا به ئه نجام بگه ينيّت، بۆ ماوه ی هه فته يه که.
- 2- بزانه به پي خشته که له رۆژيکدا چهند کاتژميّر به شت ده کهن بۆ خويندنه وه، ژماره ی ئه و کاتژميّرانه به سه ر يه که وه بزانه چهندن، ئه و ژماره يه له ژماره ی کاتژميّره کانی هه فته بپره، که (168) کاتژميّر، بۆ ئه وه ی بۆت ده ربه که ويّت، که له توانات دايه له هه ر رۆژيکدا چهند کاتژميّر بۆ خويندنه وه ی سه ربه مپ ته رخان بکه يت.
- 3- له دوو شه و ی هه موو هه فته يه کدا دوو کاتژميّر ته رخان بکه، بۆ خويندنه وه ی ده ره کی.
- 4- دوا ی ئه وه ی ته وای ئه و کاتانه ت خسته سه ر يه که و بۆت ده رکه وت، که له شه وو رۆژيکدا چهندت کات پيويسته بۆ ئه وه ی ته وای چالاکييه کانتی تيا به ئه نجام بگه ينی، ئه و چهند کاتژميّر، له (24) کاتژميّره که ی شه و و رۆژه که بپره، به وه بۆت ده رده که وي، که له و شه و و رۆژه چهند کاتژميّر بۆ به به تالی ده ميّنيته وه، تا تياياندا ماده کانت بخويّيته وه:

(24) كاتژمير - تەواوی ئەو كاتەى
 بە چالاكییه كانت لە دەستت دەچن =
 ئەو كاتەى بۆ خۆیندنه وەت
 دەمییته وە.

ئەم خشتهیهى خواره وە كارەكانى يەك رۆژت بۆ دەستنيشان دەكات:

چالاکى	كاتى پيويست
- خەونت - ئيشە رۆتينييه كانى مان - خواردن - پەيوەستە كيه خيزانييه كان - خويندنه وە تايبه تيبه كانى (رۆژنامه و گوڤاره كان و...) - سەيرکردنى تەلە فزيوۆن - ئارەزو وە كانت - پەيوەستە كى كەسى خۆت (گرنگيدان بە جل و بەرگ و پيلاو و سيماو...) - كارى ديكە	
تەواوی ئەو كاتەى بەم چالاكیيانە لە دەستت دەچن	

2- دەستنيشانکردنى ئەو كاتەى كە
 لە ھەر چالاكیيه ك تەواو دەبيت.

ديسانە وە رينگهيه كى ديكەش ھيه،
 بۆ خشته دانان، كە بەم شيويهيهى
 خواره وە دەتوانيت بۆ خۆتى دروست
 بكەيت:

1- دەستنيشانکردنى ئەو چالاكیيانەى
 لە رۆژيكدا پيى ھەل دەستيت

3- بزانه لهو رۆژهدا هه موو
چالاکیه کانت له چه ند کاتژمیڤدا
ته واو کرد.

به گویره ی ئەم خشته یه ی خواروه ئەو حیسابانه ت بکه:

کاتی به کاربراو	کاتی ته واو بوون	چالاکي
9/..	6/..	خه وتن
0/3.	6/3.	خۆشۆردن
0/3.	7/..	نانی به یانی
6/3.	2/..	ده وامی قوتابخانه
0/3.	2/3.	نانی نیوه رۆ
1/3.	4/..	خه وتن
1/..	5/..	شیکارکردنی راهیتمان و ئه رکه کان
1/..	6/..	خویندنه وه
1/..	7/..	پشوو + سه یه رکردنی ته له فزیۆن
1/..	8/..	خویندنه وه
0/3.	8/3.	نانی ئیواره
0/3.	9/..	پیداچوونه وه + گویرگرتن

1- نه که ی به پالکه وتن بخوینیته وه،
چونکه به مه یه کسه ر خه وت دیت و
توانای خویندنه وه ت نامینیت.

2- نه که ی به کۆمه ل له گه ل
ژماره یه کی زۆر له هاوړپیکانت
بخوینیته وه، چونکه به مه ناتوانیت

له کاتی خویندنه وه دا ده بیت خۆت
له هه ندیک شت به دوور بگريت
ئه و شتانه ی که پپوستان له کاتی
خویندنه وه دا قوتابی خۆی لییان به
دوور بگريت، چه ندانیکن، له وانه:

نهو هوکارانهی قوتابی له دوودنی و ترسدره یاز دهکن و که شیکي نارامی بو دروست دهکن

1- دهستگرتن به ئاین و پشت بهستن به خوا، که مرۆف دواي تهوهی ههولئ خۆی دا، ئیتر به پشت بهستن به خوا، که ههر تهوه دلان نارام بکات و توانای وەرگرتن و بهخشینهوه به بندهکانی بیهخشیته، تهوهش هۆیهکی نارامکه رهوهیه بو دلان و بهمهوه خودا دلنیایی به قوتابی ده بهخشی و متمانهی بو دروست دهکات، که به هۆیهوهی دهتوانیته به باشی ده ریچیت.

2- ههر له سه رهتای سالهوه قوتابی ده بیته خویندنهوهی رۆژانهی هه بیته و له کۆتایی سالیته بهر له تاقیکردنهوهکان باش وایه به خیرایی پیداچوونهوه به هه موو تهو مادانهیدا بکات، که به در یژایی ساله که خویندوونی و ئهرکن له سهری، که ده بیته تاقیکردنهوهیان لی ته نجام بدات.

3- ده بیته قوتابی هه موو شتیك بخوینیته و نابیته هیچ باس و بابه تیك به بیترخ بزانیته.

4- قوتابی ده بیته ئاگادار بیته تهو هه لانهی له تاقیکردنهوهکانی مانگانه

وهکو پیویسته له بابته کانت بگهیت، یان تهزبهریان بگهیت.

3- له کاتی خویندنهوهدا گوئ بو کۆرانی یان مۆسیقا رامهگره، چونکه تهمه وادهکات نهتوانیته بیرت جهم بگهیت و زانیاریهکان وهکو پیویسته وهریگریته.

4- نه کهی له کاتی خویندنهوهدا ماده چالاککه رهوهکانی وهکو چای، قاوه، حه ب به زۆری بخویتی، چونکه تهمه توشی ئیدمانته دهکات و واتلیدهکات به بی تهوان توشی هیلاکی بیر و لاشه بیته و هیچته پینه کریته.

5- له ژووری نیمچه تاریك مه خویننهوه.

6- له بازارو شوینه گشتیهکان نه خوینیتهوه.

7- پشت بهو کورتهکراوانه مه بهسته که هاورپیکانت بو مادهکان کردوویان.

8- له دوارپۆژهکانی سال نه کهی له خویندن دوا بگهویت و ههندی رۆژ نه چیته قوتابخانه.

9- له سه رهتای سالهوه که مهتره خه می مه که له خویندنهوهه هه میشه نه کهی ئهرکی ته مرۆت بخه یته سه بنی.

سه رکه وتنی قوتابی له وه لآمدانه وه کانیدا:

1- پینداچوونه وهی پیشتی ماده کان و توخکردنه وهی تیگه یشتن و نه زبه رکاوه کانی، به چهند رژیک بهر له تاقیکردنه وه کله، نه وه وا ده کات له رژی تاقیکردنه وه کاندا به دلنیا یه وه مامه له له گه ل پرسیاره کان بکات و ترسی نه وهی نه بیته، که تیا یاندا باش نه بیته.

2- ده بی قوتابی پیشتی له کاتی خویندنه وه و پینداچوونه وه یدا وه لآمی هه موو پرسیاره کانی دایته وه، که له پیشیدا زهق ببوونه وه، خو نه گهر پرسیاریکی لی قورس بوو ده شی بو وه لآمه که ی بگه ریته وه لای ماموستای ماده که ی، به لآم ناییت فه راموشی بکات.

3- له کاتی پینداچوونه وه دا باش وایه قوتابی بابه ته کان له چهند دیریکدا کورته بکاته وه، بو نه وهی بهر له تاقیکردنه وه دا به چهند کاتزمیریک چاو به و کورته کراوانه ی خویدا بخشینیتته وه به مه زانیاریه کانی بیر بیتته وه، به لآم نابی قوتابی له کاتی پینداچوونه وه که یدا، بابه ته کانی

ده یانکات، له کوتابی سالدا دووباره یان نه کاته وه و وانه زانیت نه و پرسیاره ی له مانگانه هاتوته وه، له سه ری سال ناییتته وه، چونکه به مه له هه له ده که ویت و بیگومان زیان ده کات.

5- قوتابی ده بیته سوود له و تاموژگاریه ی ماموستا وه ربگریته، که له باره ی خویندنه وه، یان هه ر بواریکی تر پیشکه شی ده کات.

6- قوتابی ده بیته سوود له قوتابییه زور زیره که کان وه ربگریته، با پرسیاریان لی بکات، نه وان به چ شیوازیک ده خوینن و وه لآمده ده وه، با نه ویش وه کو نه وان بکات.

7- ده بیته قوتابی به رده وام خو تامه ده بکات بو تاقیکردنه وه کان و ناییت به بی خویندنیکی باش بچیتته هیهچ تاقیکردنه وه یه ک.

له پیناو وه لآمدانه وه یه کی سه رکه وتوودا

بو نه وهی قوتابی له وه لآمدانه وه سه رکه وتوو بیت، ده بیته به پی پلانیک به ره و تاقیکردنه وه کان بچیت، نه و هوکارانه ی خواره وه یارمه تیدهرن، بو

كىتئېبە كەي نە خوئىئىتە وەو پىشت بە تەنيا
كورتكراوہ كانى كئىب بېسەستىت،
چونكە ئەو كورتكراوانەي كئىب،
ھەموو زانىيارىيە كانى پى نابه خىشن و
بابە تە كانى بە تەواوى تىئاگە يىنن.

پېدا چوونە وەي كۆتابى
سال بە مادە كاندا شتىكى
گرنگە، دەبىت قوتابى
كاتىكى بۇ تەرخان بكات،
بەشى تەواوى مادە كانى
بكات، تا لەو ماوہيەدا
پېياندا بچىتە وەو ئەوہي
لە بىرى چووتە وە بە بىرى
خوى بىئىتە وە

پېشېبىنى كۆردنى ناوہرۆكى **تاقى كۆردنە وە كان**

قوتابى زىرەك دەبىت ھەمىشە پىسىيار
لە خوى بكات، كە: ئايا چىن ئەو
باسانەي زۆر گرننگن و دەشىت لە
تاقى كۆردنە وەدا پىسىيارىان لى بىتە وە؟
ھەندى ھۆكار ھەن يارمە تىدەرن بۆ
گەشىتن بە وەلامىك بۆ پىسىيارى لەم
شىوہى قوتابى، بۆيە دەبىت قوتابى
سوودىان لىوہر بگىت، لەو ھۆكارانە:
1- گرنگىدانى مامۆستا بە باسىكى
دىارىكراو و جەخت كۆردنە وەي لەسەر ئەو
باسە، كە گرنگە.. جا ئەگەر مامۆستا
لە كاتى وانە گوتسە وەي رۆژانەي
شتانئىكى بە گرننگ ژمارد، دەبىت
قوتابى بزانىت ئەو شتانە گرننگن و
ناشىت فەرامۆشيان بكات، چونكە
بىگومان پىسىيارىان لىدئىتە وە.

2- قوتابى بگەرپتە وە بۆ
پىسىيارە كانى سالى پار و پىسىيارى ھەر
ئەو مادانەي قوتابخانەيە كى دىكە،

پېداچوونەۋەي كۆتايى

پېداچوونەۋەي كۆتايى سال بە مادەكاندا شتېكى گىرنگە، دەبىت قوتايى كاتېكى بۆ تەرخان بكات، بەشى تەۋاۋى مادەكانى بكات، تا لەۋ ماۋەيەدا پېياندا بچىتەۋە ئەۋەي لە بېرى چوۋەتەۋە بە بېرەخۆي بېنىتەۋە، بەلام لەۋ گىرنگىر ئەۋەيە، كە قوتايى سوور بېت لەسەر ئەۋەي لە دۋارۋۆزەكانى كۆرسى دوۋەمى خويندن ھىچ دەرسىكى نەفەوتىت، كە ئەمە سوۋدىكى يەكجار زۆرى ھەيە، چونكە لەۋ دەرسانەي كۆتايى كۆرسى دوۋەمى خويندن، مامۆستا دىت مادەكان بە يەك دەبەستىتەۋە ئەۋە دەردەخات كە چ بابەتىك پەيۋەندى بە چى ھەيە... ھتد، كە پېشتەر ئەۋ زانىارىانە نەدەكران بخرىنە رۋو چونكە ھەموو بابەتەكان نەخوينرابوون، بەلام كە خويندن تەۋاۋ بوو ئىدى ئەۋەش ئاسانە بكرىت، ئەۋەش كارىكى گىرنگەۋ قوتايى دەبىت لىيان ئاگادار بىت، تا سەر كەۋتوۋ بىت.

پېداچوونەۋەي باشى مادەكان لە كۆتايى سال، يان كۆتايى ۋەرزەكانى

بزانىت چ پرسىارىكىان تيا ھاتۆتەۋە، بىگومان ديارە ئەۋ پرسىارانە گىرنگن.

3- پېش تاقيىر كىرەۋە قوتايى لە مامۆستا كەي پېرسىت، كە تيا لە پرسىارەكانى گىرنگى بەچى دەدات و دەيەۋىت بە چ شىۋەيەك ۋەلامى بۆ بنووسرىت، بە تايىت ئەگەر مامۆستا كە يەكە مجارى بوو تاقيىر كىرەۋەي دەكرىن.

4- خۆت بە مامۆستاي خۆت، لە كىتېبە كەتدا چەند پرسىارىكى گىرنگ بۆ خۆت دەستنىشان بگە ھەۋلەبەدە ۋەلامىان بەدەيەۋە.

5- سوود لە ئەقلى ھارپىكانت ۋەرىگرە، بزانه ئەۋان چىيان بەلاۋە گىرنگە.

6- گىرنگى بەۋ پرسىار و نمونە شىكار كراۋانە بەدە، كە كىتېبە كە خستۋىەتییە بەردەستت.

ئەگەر ئەۋانەت بە شىۋەيەكى پىۋىست كىر، بىگومان ھەر پرسىارىك بىتەۋە، بە لاتەۋە نامۆ نايىت و لە ۋەلامدانەۋەتدا سەر كەۋتنيكى چاك بە دەست دىتت.

ههويهو كه زانيت تينگه يشتنت وهكو پيويست نيهو ماندوو بوويته، دهسته لگره.. له پرژانسي تاقيكردنه وهش به پرژ له دوو سي كاترميردا ماده كهي كه به ياني تاقيكردنه وي تيا ده كه يت به بيره خوت بينه وهو شهو زوو بجه وه، تا به ياني به چالاكي و وششياريه وه هه لسيت و بچيته هوئي تاقيكردنه وه.

2- زوو پرؤ به رهو هوئي تاقيكردنه وه، با نه كه ويه په لهو دوانه كه ويت.

3- بهر له تاقيكردنه وه به كاترميريك خوت له هه موو خويندنه وه پرسيار مخو كردن و شت به بيره يئانه وه په كه دوور بجه وه، با پشوويك به بيرت به ديت.

4- له ماوه ي بهر له چوونه ژووره وه بو تاقيكردنه وه به چهند وردكه يه كه، خوت له وه پاريزه به په له به كتيبه كه تدا بينيه وه و ته وييت شته كان به بيره خوت بينيه وه، چونكه به مه شته كانت لي تيكه له ده بييت و سه رت لي تيك ده چيت.

5- به ياني زوو بهر له چوون بو نه نجامداني تاقيكردنه وه نان و چاييكي چاك بخو و نه كه ي به برسييه تي بچيته تاقيكردنه وه.

خويندن، بهو شيويه ي خواره وه ده كريت:

1- وهكو گوتمان: بهر له تاقيكردنه وه كان ماويه كي پيويست ده ستينشان بكه، كه تيايدا بتوانيت به باشي به هه موو ماده كانتدا بچيته وه.

2- پيداچوونه وه كه ت ده بي به هو خشته يه كي سه ركه وتوو بيت بو پيداچوونه وه، وهكو پيشتر ئامازه مان بو گرنگي خشته ي خويندنه وه كرد.

3- له ماوه ي پيداچوونه وه (مراجعه) دا، خوت به ته نيا چهند پرسيار يكي گرنگ مه به سته وه، بلتي ههر ئه وانه گرنگ و دينه وه و بيچگه ي ئه وانه فه راموش بكه يت، به لكو هه موو كتيبه كان بخوينه وه وه هه موو زانياريه كانيان به گرنگ بزانه.

ئه و شتانه ي پيويستن له ماوه ي بهر له تاقيكردنه وه دا بييانكه يت

1- له ماوه ي خو ئاماده كردن بو تاقيكردنه وه كان زور ئاسايي به، به گويره ي خشته يه كه ده ست بكه به خويندنه وي كتيبه كانت، تا ده كه يته كاتي تاقيكردنه وه كان، به لام به و مه رجه ي زور له خوت نه كه يت، تا ئه و كاته بخوينيت، كه ده زانيت ئستيعابت

که به یانی تاقیکردنه‌وی تیا نه‌نجام ده‌دهیت، نه‌که‌ی بیر هر هر به‌و ماده‌یه خه‌ریک بکه‌یت، که تاقیکردنه‌وه‌ت تیاکردوه‌و هر هر پرسیاره‌کان هه‌لگێڤ و وه‌رگێڤ بکه‌یت، نه‌وه چیه‌ه؟ ده‌ته‌ویت دنیای بیت، که چه‌ندی تیا دینیت! چونکه تازه وه‌لامت داوه‌ته‌وه‌و بای هر هر چه‌ندیک بیت، زیاده‌و که‌م ناکات.

10— به‌ر له‌ چوونه‌ نیو تاقیکردنه‌وه‌کان بیر له‌ شتی جوان و ئاسوده‌که‌ر بکه‌وه.

نه‌و شتانه‌ی له‌ کاتی نه‌ نجامدانی تاقیکردنه‌وه‌کان پیوستن

1— سه‌ره‌تا رینماییه‌کانی تاقیکردنه‌وه به‌ وردی بخوینه‌وه، که له‌ پشتی ده‌فته‌ری تاقیکردنه‌وه‌کان نووسراوه، ئینجا که پرسیاره‌کانت وه‌رگت، نه‌وانیش به‌ وردی بخوینه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی باشت بۆ ده‌ربکه‌ویت، که چۆن تاقیکردنه‌وه‌که‌ت نه‌نجام ده‌دهیت و هر هر یه‌که‌ی پرسیاره‌کان چ وه‌لامیکت لێ داوا ده‌که‌ن، تا به‌ گوێره‌ی پرسیاره‌کان وه‌لامه‌کانت بده‌یته‌وه.

2— بۆ هر هر ماده‌یه‌ک بزانه پرسیاره‌کانی له‌سه‌ر چه‌ند لاپه‌ر نووسراون.

6— باش وایه له‌ هۆلی تاقیکردنه‌وه‌دا پارچه‌یه‌ک کیک، یان شیرینیت پی بی‌ت بۆ نه‌وه‌ی له‌و کاته‌دا که هه‌ستت به‌ وه‌رپی و بی تاقه‌تی کرد، بیخۆیت تا چالاک بیته‌وه.

7— نه‌که‌ی له‌گه‌ل هاورپیکانت بکه‌ویه بینه‌و به‌رده‌ی نه‌وه‌ی نه‌م پرسیار یان نه‌و پرسیار زۆر گرنگه‌و نه‌وی تر هه‌چ نییه‌و به‌مه‌ قسه‌تان یه‌کنه‌گریته‌وه‌و لیک زویر بن، به‌لکو له‌ بری نه‌وه قسه‌ی خۆش و چاک و چۆنی گهرمی یه‌ک بکه‌ن و وا بزانت تاقیکردنه‌وه‌کان شتیکی زۆر ئاسایین بۆ به‌رده‌ویشبردنتان نه‌نجام ده‌درین، نه‌ک به‌ پیچه‌وانه‌وه، که له‌ راستیشدا هر هر وایه.

8— به‌ر له‌ چوونه‌ هۆلی تاقیکردنه‌وه خۆت دنیای بکه‌وه، که قه‌لهم و قه‌لم دادان و لاستیک و راسته‌و که‌ره‌سه هه‌نده‌سییه‌کان و نه‌وه‌ی پیوستن پیتن، نه‌ک له‌ زووره‌و بیر له‌وه بکه‌یته‌وه، که نه‌وسا نه‌گه‌ر شتیکت لا نه‌بوو زیان ده‌که‌یت و تازه بوار نابیت بیته‌ده‌ر ده‌ستیان بخه‌یت.

9— که له‌ ماده‌یه‌کدا تاقیکردنه‌وه‌ت نه‌نجام دا، ئیدی بیر له‌و ماده‌یه‌ بکه‌وه

9- له سه رخۆ و بی په له کردن بنووسه، مه بادا ته گهر په لهت کرد، به شیتک له و زانیاریانه له بیر بچیت، که وهلامی پرسیاره کانه، نه گهرچی ده شیرزانی.

10- ههر پرسیاریک له لاپه ریه کی نوی بنووسه، بۆ شه وهی وه لامه کانت روون بن و له ماموستا تیکه له نه بن.

11- وه لامه کت به زمانیکی ساکار بیت، دوور بیت له به کارهینانی وشه و دهسته واژه ی قورس و فره وانا.

12- له نووسیندا دپر به پرنه، یان له سه روو و خوارووی لاپه رهدا جیی چهند دپریک به به تالی جیهیله، بۆ شه وه ته گهر ویستت شتیک زیاد بکهیت، جا زانیاری بیت، یان وینه، ههر له لاپه رهدا کده جا جگه هه بیت.

13- ده کریت لاپه رهی به رامبه ر وه کو لاپه ریه کی به رده ست و یه ده گ به کارهینیت، بۆ وه لامدانه وهی پرسیاره کان.

14- هه ولده له وه لامه کانت شتی باش و پیویست و پوخت بنووسیت، نه ک شتی زۆر و دوور له وه لامی دروست.

15- ههرچی به راستی ده زانی، له وه لامی پرسیاره کاندای بنووسه و هیچ زانیاریه ک با زۆر ناشکرا، یان بچو کیش بیت، مادام به شداری باش ده کات له

3- بزانه داواکراوی ههر پرسیاریک چیه؟ بۆ نمونه هیه داوا ده کات وه لامه کی به کورتی بۆ بنووسیت، هه شه داوا ده کات وه لامه کی به درپزی بۆ بنووسیت، له وه لامدانه وه دا، تۆ ده بی ناگاداری شه و بیت، شه گینا وه لامه کت وه کو پیویست ناییت و فره ش وه کو پیویست وه رناگریت.

4- ناگاداری کاتی دیاریکراو بۆ تاقیکردنه وه کان به و شه کاته به باشی به سه ر پرسیاره کاندای دابه ش بکه، نه ک له وه لامدانه وه دا بۆ به رنامه بیت، کاتیکی زۆر بۆ چهند پرسیاریکی ئاسان ته رخان بکهیت، له پرنیکا دوو پرسیار یان زیاتری قورس و نیمچه قورست مینیت و شه کاته نه ماییت به شی شه و بکات به باشی تیایدا وه لامی شه و پرسیاره بده یته وه، که ماون.

5- کاتیک بۆ شه وه به یله وه، که تیایدا له کۆتایی تاقیکردنه وه که دا بتوانیت به وه لامه کانتدای بیتته وه.

6- به شیوه یه کی وا دانیشه، که مورتاح بیت.

7- له و باوه ره دابه، که ده توانیت باشتین وه لام بده یته وه.

8- له و پرسیاره وه ده ست به وه لامدانه وه بکه، که له هه موو شه وانی دیکه ئاسان تره.

وه‌لامدانه‌وهی دروستی پرسیاره‌کان، به کم و بیبایه‌خی مه‌زانه، چونکه شه‌وه پیوهره لای ماموستا، که ئایا تو تا چند زانیاریت له‌وه باره‌وه هیه‌وه چوئن ده‌توانیت شه‌وه زانیاریانه له‌وه کاتی پیوستدا به‌کاربه‌ینیت.

16- شه‌وه پرسیاریکی قورست هاته پیش، خوٚت به شه‌وه خه‌ریک مه‌که‌وه به‌مه کات مه‌کوژه، چونکه کاتی تاقیکردنه‌وه دیاریکراوه، له‌بهر شه‌وه پرسیاره قورسه‌که جیبه‌یلله‌وه بچو سهر پرسیاریکی دیکه، که به لاته‌وه ئاسانه‌وه ده‌توانیت به‌باشی وه‌لامی بده‌یته‌وه، به‌م شیوه‌یه دوا‌ی ته‌واوکردنی ته‌واوی پرسیاره‌کانی دی، ئینجا بگه‌ریوه سهر پرسیاره قورسه‌که‌وه هه‌ولئده سهره‌تا باشی تیبگه‌یت، ئینجا هه‌ولده وه‌لامی بده‌یته‌وه.

17- له وه‌لامدانه‌وه‌دا شه‌وه پرسیاره‌ی وه‌لامه‌که‌ی ده‌کریت له‌چهند خالیئیک کورتبکریته‌وه، توٚش به‌خال به‌دوا‌ی به‌کیان ریزبکه، نه‌که‌ی به‌تیکه‌لی وه‌لامه‌که‌ت به‌سهر به‌که‌وه بنووسیت.

18- له وه‌لامدانه‌وه‌دا له‌سهره‌وه‌ی هه‌ر لاپه‌ره‌یه‌ک به‌خه‌تیکی گه‌وره‌وه جوان بنووسه: (وه‌لامی پرسیاره‌ی به‌که‌م، یان دووهم، یان سییه‌م .. به‌م شیوه‌یه)، بو شه‌وه‌ی بو ماموستا روون

بیٚت، که شه‌وه وه‌لامه‌هی کامه پرسیاره، ئینجا شه‌وه‌گر پرسیاره‌که زیاتر له‌لقیتیکی هه‌بوو شه‌وه‌ش بو شه‌وه رسته‌یه‌ی سهره‌وه‌ی زیاد بکه، که شه‌وه وه‌لامی لقی (أ)، یان لقی (ب) به، بو نمونه له‌سهره‌وه‌ی لاپه‌ره‌شه‌وه‌گر وه‌لامی پرسیاره‌ی به‌که‌مت ده‌دایه‌وه، وه‌ها بنووسه:

- وه‌لامی پرسیاره‌ی به‌که‌م، لقی (أ):
- یان: وه‌لامی پرسیاره‌ی به‌که‌م، لقی (ب):
- یان: وه‌لامی پرسیاره‌ی به‌که‌م، لقی (ج):

19- وه‌لامه‌که‌ت به‌خه‌تیکی خوٚش بنووسه، سهره‌تای په‌ره‌گرافه‌کان شوینی سیٚ پیت به‌به‌تالی جیبه‌یلله، له‌کوٚتایی په‌ره‌گرافه‌کانیش خال دابنی، شه‌وه شوینه‌ی پیوستی به‌هیماکانی خالبه‌ندی وه‌کو نیشانه‌ی پرسیاره و نیشانه‌ی سهرسوپمان و فاریزه هه‌بوو تیایدا دایانینی.

20- شه‌وه پرسیاریکی زیاتر له‌داواکراویکی هه‌بوو بو نمونه به‌م شیوه‌یه بوو:

پ - نالی کییه؟ که‌ی له‌دایک بووه؟ له‌کوی؟ که‌ی مردووه؟ له‌کوی؟

پیویست نییه و تهو وینه یه ی داواشکراوه، به گویره ی پیویست به قه له مه که ت بیکیشه و به رهننگردن که پیویست نه بیئت کاتت له دهست مه ده.

22 — دوا ی ته و او بوونت له وه لامدانه وه، به لانی که م جاریک به وه لامه کانتدا بچوو وه وه لامه کان له که ل پرسیاره کان به راورد بکه، بزانه ته وه ی نووسیوته وه لامی دروستی پرسیاره کانه، یان که موکوپیه کت هه یه، بو ته وه ی ته گهر شتیکت سه هو کردبوو یان له بیرت کردبوو چاکی بکه ی ت.

23 — وه لامدانه وه باش وایه به قه له می دار بیئت، ته گهر ته وه ش نه بوو ده شی به قه له می جاف وه لامبدریته وه، به تایبته ته گهر هاتوو تاقیکردنه وه که هی قوناغه کانی شه شی سه ره تایی و سیی ناوه ندی و شه شی تاماده بی نه بوو که له و قوناغانه دا قوتابی په یوه ست ده کریت، ده بی به قه له می دار بنوسیته. به لام له و بارانه ش که به قه له می جاف ریگه ده دریته قوتابی وه لامبداته وه، ته نیا بو ی هه یه به قه له می شین، یان ره ش بنوسیته، نه ک بچیت به قه له می سوور، یان سه وز یان ره نگیکی دیکه وه لامبداته وه.

وه لامه که ت ده بی به وشیه یه بیئت، که هه موو ته و داواکراوانه ی روونبکاته وه، بو ته وه ی وه لامه که شت جوان و روون بیئت، له ههر په ره گرافیک وه لامی یه ک له داواکراوه کان بده وه، بو نمونه به م شیوه یه ی خواره وه وه لام بده وه:

... نالی ناوی (خدره)، کوری ته حمه دی شاوه سیی نالی میکایلیه.

... له باره ی له دایک بوونیه وه، زوربه ی ته وانه ی له باره یانه وه نووسیوه، سالی (1800ز) یان بو له دایکبوونی ده ستینشان کردوه.

... له گوندی (خاک و خولی) سهر به ناوچه ی (شاره زوور) هاتوته دونیا.

... سه باره ت به له دونیا ده رچوونی رای جیاواز هه یه و هه موو نووسه ران یه ک سالیان دیاری نه کردوه، هه یانه ده لی له سالی (1856ز) کوچی دواپی کردوه، به لام به گویره ی تازه ترین و راستترین زانیاری، (نالی) له سالی (1873ز) کوچی دواپی کردوه.

... له (تهسته مبول) بو دوا جاره چاوی لیکناره وه له گوپرستانی (ته با ته یوبی نه نساری) نیژراوه.

21- نه که ی کات به رازاندنه وه ی لاپه ره کان، یان وینه پیویسته کان بکوژی، به لگوو ته و رازاندنه وه ی لاپه ره

27- له کاتی پیداجوونه به وهلامهکاندا، نهگه ربینت شتیکت له بیر کردووه، یان پیت وایه له وهلامی پرسیاریک، یان لقیکی پرسیاریک ههلهت کردووه و پیویسته راستی بکهیتهوه، شهوا دهبیئت زور هیمن و لهسهرخو بیت و نابیت پهله بکهیت، مهبادا به ههله چووبیت و شهوی نووسیبست راست بیت، کهچی تو بچیت رهشی بکهیتهوه و شتیکی نوی بنوسیت، که شه شته نوییه ههلهیه، بهمهش زیان بکهیت، که له راستیدا ههندی قوتابی ههیه بهم شیویه سهری له خوئی تیگداوه و وهلامی دروستی رهشکردوتهوه، هی ههلهی له شوینیدا نورسیوتهوه.

28- با دهفتهرکهت پاک بیت و تا دهکریت خوٚت له رهشکردنهوی زور و کارانیک به دوور بگره، که لاپهرهکانت ناشرین دهکن.

29- کاتیک بهر له تو چهند هاورپییهکت تهوا و دهن و له ههلهکه دهردهچن، بهوه ترست لی نهنیشیت و پهله مهکه، بهلکو بهردهوام به لهسهر وهلامدانهوهکانی خوٚت و شهواته ههلهسه، که تهواوبویت، نهک پهله بکهیت و له پهلهبیان ههله بکهیت.

24- وهلامهکهت به خهتیکی مامناوهند بنوسه، نه زور گهوره بیت و نه زور بچوک بیت.

25- له کاتیکدا که کات بهرهو کۆتایی دهچوو و پرسیاریکت مابوو وهلامی بدهیتهوه، پهیرهوی لهمانهی خوارهوه بکه:

أ - واز له بییرکردنهوه بیته.

ب - کهمی قهلهم و کاغهزهکهت دانئ و ههناسهیهک بده.

ج - دووباره دهست پییکهوه به خویندنهوهی پرسیارهکهو ههولبده وهلامهکهی بدوزیتهوه.

26- نهگه له کاتی وهلامدانهوهی یهک له پرسیارهکان، زانیاریهکانت لی تییکهلبوو و سهرت لی تییکچوو نهترانی له دوو کۆمهله زانیاری کامیان له وهلامی شهو پرسیاره بنوسی، واز لهو پرسیاره بیتهو برۆ سهر وهلامی پرسیاریکی دی، دواي شهوه بگهړیوه سهر پرسیارهکهی پییشوو نهگهه وهلامهکهت بویه کلابووهوه، باشه، نهگینا دهکریت وهلامهکهت بهوشیویه بنوسیت، که پیت وایه پرسیارهکه شهوی مهبهسته، سهرهرای شهوه، باش وایه تیبینیشت بو ماموستا بنوسیت، که بچی بهم شیویه وهلامت داوهتهوه.

نزیکی کوردو زانیانی داهاتووی
مرؤقایتهی.

له‌گه‌ل هیوای دووباره سهرکه‌وتنم بو
قوتاییانی ئازیز، پسپۆرانی ئایندهی

گریدایی بن بین دایباب بیشکیشی وان
دکه‌ن و دپروسی فیۆکرنی دا هنده‌ک
جاران ژی دایباب دبنه‌ه گه‌را
موکمکرنا هه‌لسوکه‌فتین ناپه‌سند ل
جه‌م زارۆکی بیی کو‌هه‌و بزنان یان پی
بجه‌سیین.

ئه‌م دکارین خالین بنه‌ره‌تیین
په‌روه‌ردی ب فان خالان فه‌ گرییده‌ین:

1- خه‌لاتکرنا کا به‌زو د وه‌ختی دا ل
سه‌ر کردارین باش و ریۆکوپیک و
ئاخفتنن خوه‌ش بو بهینه‌ گوتن،
ژبه‌رکو ئه‌ه‌ خه‌لات و ئاخفتنه‌ دبنه
بنه‌مایه‌ کا په‌سه‌ن بو په‌روه‌رده‌کرنا
زارۆکی و پاهینانا وی ل سه‌ر کردارین
باش . هه‌روه‌سا ئه‌ه‌ خه‌لاته‌ دبیته
ئه‌گه‌ره‌کا گرنگ ژبو کۆنتۆلکرنا
هه‌لسوکه‌فتین زارۆکی و موکمکرنا
باوه‌ر بۆبوونی ل جه‌م وی . بیگومان
ئه‌قی کرداری کاریگه‌ریا خوه‌ ل سه‌ر
مه‌زنان ژی یا هه‌ی ، چونکی په‌نگی
پازیبوونا جفاکی ده‌ته‌فه‌ و دبیته
پشکه‌ک ژ ساغله‌مییا ده‌روونی . ژبه‌ر

چه‌ند خالین

بنه‌ره‌تی

بو په‌روه‌رده‌کرنا

زارۆکی

ئا: په‌روه‌رده‌و فیرکردن

هه‌لسوکه‌فتین په‌سندو ناپه‌سندین
زارۆکی دی ب وان خه‌لاتان فه‌

هندی پیدقیه زارۆك ل سهر كردار و ههلسوكهفتین باش بهینه خهلات كرن، ژبو كو ئەف زارۆكه بهردهوام بیت ل وان ههلسوكهفتان و پۆژ بۆ پۆژی كردارین باشتر بکهت ب هیقیه خهلات و پێ گۆتنی و ل دووماهیی ئەو كردار دئ جهی خوه موکم کهن لناف میشکی وی و ل پاشه پۆژی دی بیته مرۆقهکی ب مفا بۆ جفاکی.

نهمیزت و مه خهلات کر بۆ ههر شهقهکی کو بخوڤه نهمیزت خهلاتهک وهگرت، ئەقه ئەو زارۆک دئ بزاقی کهت کو چ شهقین دی بخوڤه نهمیزت دا خهلاتهکا دی بدهست قه بینیت و ناخفتنن خوهشتر گوھ لی بن. ئەقه ژی پۆژ بۆ پۆژی دئ موکم تر بیت و ئیدی ئەو زارۆک بخۆ

جوړین خه لاتان

1- خه لاتین جفاکی:

ل شردا مه پێخۆشه نمونهیهکی لسهرفی چهندي بینین، ئەو ژی ئەگەر دهستنقیژا زارۆکی نه خوهش بۆ و د وهختی دا ئەو زارۆک چو جهی پیدقی و دهستنقیژا خوه خوهش کر، پیدقیه دایباب ئافهرینی لیبکهن و خهلاتهکی بدهنی، قیجا ئەو خهلات شهکروکهک بیت، یان، ماچهک بیت، یان ل هه مبیژگرتن بیت و دوو ناخفتنن خوهش بن. ب قی ئاواپی زارۆک دئ دلخوهش بیت و دئ زانیت کو کردارهکا باش کریه، دئ بزاقی کهت کو جارهکا دی خوهشتر قی کاری بکهت و ل دووماهیی دئ بیته نه ریتهک ل جهم وی. ههروهسا ژبو وان زارۆکین شهقان بخوڤه دمیزن، ئەگەر شهقهکی بخوڤه

ئەقی جوړه خهلاتی رهنگهقه دانهکا مهزن یا ل سهر موکمبوونان و راهاتنی ل جهم زارۆک و مهزنان ژی ههیه، خه لاتین جفاکی ژی گرنزینه که، ماچهکه، ل هه مبیژگرتنه، ناخفتنن خوهش و تشتین ولونه. ئان ژی دایک و باب ب ئاواپی که ولۆ خوه نیشا زارۆکی بدهن کو ئەم ل ته درازینه.

ئەقین مهگۆتی سۆزو خوشقینا دایبابان بۆ زارۆکی دگههینیت و دبیژنی ئەف کارین ته کری بی باشه و دئ دلّ زارۆکی پێ خوهش بیت و خهباتی کهت کو شان کاران دووباره بکهتهقه و ل دووماهیی دئ بیته رهوشتا وی و ئەقه مه زارۆکهکی ب مفا پهرووده کر.

و ب ئاواييه کي باشتر ههشکاریا دایکا
خوه کهت دا فيره کارکرنی و ههشکاری
کرنی ببيت.

مه ره ما مه ل قان خه لاتان ئه وه داکو
زارۆک ل کردارین باش راپین و فيربین،
ئه هه خه لاته ژي بو پاشه پوژین زارۆکان
پر گرنه ، ژبهر کو ئه هه زارۆکه هه ر ژ
بچویکی هه فير بنه کارین باش و
په سندوق دووماهيی ژي ئه وه کارو
کردار دئ دگه ل مه زن بن.

2- خه لاتا ماددی:

ئامار وه سا خویا دکه ن کو خه لاتین
جفاکی ل سه ری هه می خه لاتانه ژبو
موکمکنا کردارین باش، لی خه لاتا
ماددی ب هژمار دوویي دهیت. لی
به لی هنده ک زارۆک هه نه خه لاتین
ماددی پيخوهش ترن.

خه لاتین ماددی ژي شه کروکه که،
وهویکه که، یان پاره نه. یان پشکار
که ی ل چيکرنا کیکه کي یان هه ر
تشته کی زارۆک هه ز ژي بکه ت،
ههروه سا تو دهلیقی بدیي کول بهر
ته له فزیونی روونیت، یان باب یاریا
دگه ل بکه ت ئه وه یاریا زارۆک هه ز ژي

هنده ک ژ بابان پویته ی ب قان
تشتان نادن، یان ئه وه دهلیقه نینه کو
ب دوی زارۆکین خوه هه بچن و دوو
په یقین خوهش بو بیژن ، ئه وه ژي یان
ژبه ر مژوولمونا وانه ب کارین خوه هه
و دهلیقه ناهینه پيش، یان ژبه ر وی
بوچوونا چه فته کو ژ وی وه ره دقیت
زارۆک ب خوه کردارین نه راست
نه که ت و کردارین راست پیدقی ب
خه لاتان نینه.

مه پيخوه شه نمونه کا دی ژي بینین:

کچکه کا بچویک پيخووشه
ههشکاریا دهیکا خوه بکه ت ،
مه زه لی راده ت و نغینکا دانیت و
هه لگریت و کاری نا هه مالی بکه ت ،
لی دهیکا وی پویته ی ب کارین وی
ناده ت و چ ناخفتنن خوهش بو نابیژیت
و خه لاتی ناده تی، ژبه ر هندی دبیین
ئه وه هه ز ل جه م کچکی نامینیت و
جاره کا دی ب سستی وی کاری دکه ت
و ل دووماهيی دئ هیلیت و ناکه ت،
لی ئه گه ر ئه هه دایکه دوو په یقین
خوهش بو کچکی بیژیت یان
شه کروکه کي بده تی وه کی خه لاته کی،
ئه هه کچک دا پوژا باشتر گه رمتر بیت

هیند شهوی ژی بهه جهتا هندئ کو
نکاریت گوهر ل گریا کچکی بییت، ل
قردا کچک دئ ب خوه هسییت کو
دکاریت کاریگریا خوه هه بییت ل سهر
دایکی و ههر تشته کی بقیت دئ ب فی
گریی بۆ هیته بهیئینان.

نمونه کا دی:

ته گهر دایک و باب گوهر نه دهنه ده ما
نقستنا زارۆکی و ده لیقه دانئ هه تا
درهنگی شه فی ل پیش ته له فزیونی
روونت، یان گه له ک داخازیین وی بۆ بجه
ئینان، ته فه دئ بیته خه لاته کا
ناراسته و هخۆ ژلایئ دایبابان فه بۆ زارۆکی
ل سهر کردارین ناپه سند و ل دووماهیئ
ته گهر هه می داخازیین زارۆکی بجه نه
ئینان، زارۆک دئ دگهل گران بییت و دئ
بیته ته گهرا مملانی دنیقههرا زارۆکی و
دایباباندا.

3- سزادان ل سهر کردارین ناپه سند ،
سزادانه کا سفک و توند نه بییت ، چونکی
ههر پرۆسه کا پهروه ده بیی ب ئاواهیئ کی
ریکوپینک ل سهر بنه ما خه لات و سزایئ
نه بت دئه نجامدا زارۆک چاخئ مه زن
دییت دئ ریکه کا چه فت گرته بهر.
سزادان ژی دقیت سفک بییت و ته زیه تی

دکته . یان دهی باب وان دگهل خوه
بهن سهیرانی، سینه مایی، شانۆیی
...هتد.

چهند تییبینی پیدقی

1- دقین خه لات دهست بجی بهیته
دان و پاش نه که قیت دا زارۆک پی
بجه سییت کو ته فه خه لاته ژبه ر فی
کردارئ بوو و جاره کا دی کردارین
باشتر بکه ت.

2- دقیت دایباب خه لاتئ نه دهنه وی
زارۆکی یئ مه رجئ بۆ کردارین خوه
داتینن، یان بیژیت ته گهر خه لاته کی
نه دن ته ز فی کردارئ ناکم. دقیت
خه لات پشتی کردارین پیدقی بن
نه بهری کرداری.

3- دقیت کردارین خراب و ناپه سند
ب چ ئاواهیان نه هیته خه لاتکرن ،
چونکی خه لاتکرن ل سهر کردارین
ناپه سند دئ زارۆکی هان ده ت کو وی
کردارئ دووباره بکه ته فه .

نمونه یه ک ژبۆ فی پرسئ :

ته گهر دایکی قیا کچکا وی بچیت
بنقیت و، کچکی نه قیا بنقیت
بهه جهتا هندئ کو خه وا وی ناهییت و
کچکی دهست ب گریی کر دایک ژی

4- لیډان: هه‌که چ ریڅ نه‌ما دقیت ته‌ف سزا بیته بکارئینان، شه‌وژی دقیت یی سقک بیت.

دقیت زارۆک چ جارن ب ئاواپیه‌کی توند نه‌هیته سزادان وه‌کی سقکی پیکرن یان ب توندی بهیته لیډان چونکی شه‌و سزا دئ کارقه‌دانه‌کا نیگه‌تیقانه ل جه‌م زارۆکی ل پاشه‌رۆژئ دروست که‌ت و دئ جوړه دژمنداریه‌ک ل نک دروست بیت ده‌مبه‌ری مالباتا وی و دئ رشت تر بیت ل سه‌ر کرده‌وین خوه یین نیگه‌تیف شه‌و کرده‌وین کول سه‌ر هاتیه سزادان ب وی ئاواپی و دئ ل هه‌مبه‌ر دایابین خوه راوه‌ستیت و ل دووماهیئ ژئ دئ بیته ئاریشه دناقبه‌را وان دا، ب شه‌گه‌را وان سزایین چه‌فت و نه ل جهی خوه.

نه‌گه‌هیته‌ی ژبو کو شه‌و سزا ژبو ته‌مبی کرنییه‌و داکو جاره‌کا دی وی کرداری نه‌کت، نه‌بو شه‌زیه‌تییه‌و گه‌هان‌دنا زه‌ره‌را جه‌سته‌یی و ده‌روونییه، هه‌روه‌کی هنده‌ک ژ دایابان دکهن.

ب پیچه‌فانا مه‌گوټی دبینین هنده‌ک دایاب ژبه‌ر سوژو خوشتقیین وان بو زارۆکان ب تاییه‌تی شه‌گه‌ر ب تنی بو و چ خویشک و برال مالی نه‌بوون، شه‌وه دایباب زارۆکی خوه ب شه‌گه‌را کردارین خراب سزا ناده‌ن، ژبه‌ر هندئ شه‌و زارۆک دئ پرووی به‌پرووی ململانه‌کا ده‌روونی هیټ و چاخئ مه‌وزن بوو دئ ل سه‌ر ریکی چیت و ریکه‌کا خراب و نه‌په‌سند گرته به‌ر.

سزادان ژئ چهنه‌د جوړین خوه‌یین هه‌ین، ژ وانه:

1- ناگه‌هدارکرن ژ پاشه‌رۆژئ کردارین خراب.

2- سه‌رزه‌نشست کورن و ناگه‌هدارکرنه‌قه.

3- نه‌هیلان ژمالئ ده‌رکه‌تن بو ده‌مه‌کی دیارکری.

مه شق د بهرسینگرتن و بهرهنه نگاریین ئایندهیی د کارگییریین پهرووده ییدا

بهره فکرنه: عبدالعزیز الدیبان

و: پهرووده و فیترکردن

مه شقی و ریکیین وئ، گره ننتیی دده ته
پیشخستنا سیسته م و مه شقی دیباشا
پهروودئ و ب دهستقه ئینانا بهرهنه میین
وئ . وژیو دهسته بهرکرنه ئالیه تا
دسپلینا سه ربخو بو قوناغین کارئ
سیسته می پیکدهییت ژرفین بو

تیگه ها مه شقی و ده رگه هی سیسته می :
هیچ ناکوکییه ک نه مایه ل گور
هندي، کو مه شق یه که ژ پیدفیین
وهارا بنه جهکرنه ئه رکین کارگییرییا
پهرووده یی و رابه رایه تییا دروست.
ههروه سا دانانا پلان و پروگرامین

کو بو ب سهردائینانا گوهورپینین
 پوزه تیشانه کاردکته و د دام و
 ده زگه هین پهروه دهی دا بهر ده وام
 دیت ، هروه سا تژی کرنا فالاهیا
 دناقه را تیورو پراکتیکی و ته کنیکین
 نوی و دهسته بهر کرنا پیسکه فتی
 دکریارا فیترکری دا کو دگه هشتنا
 نارمانجان دا هاریکاریا کیم کرنا دم
 و ماندیوونی دکته.

بنچینه یین مه شقا پهروه دهی

مه شقا پهروه دهی د چارچوفا کاری
 دا گه له ک ټه رک و ټامرازان ب خوځه
 دگریت، کو هاریکاریا ماموستاو
 ټه وین په یوه ندر ب کریارا فیترکری ټه
 دکته بو گه شه دانا گشتگیر ل هه می
 ټالیین که سینې و پیشه یی دا ، و ژبو
 بنه جه کرنا قی چه ندی دقت ل سه
 ټه فان شه ننگه ستان بهیته ټه نجامدان:

- 1- بنچینه یا زانستی
- 2- بهر ده وامی
- 3- گشتگیری
- 4- واقعی
- 5- هاندان
- 6- نهرمی

زانبارین بهر ب پشت بهستن ب
 هه لسه نگاندا بهر ده وام و ده کو
 بنچینه یه کی بو بنه جه کرنا ټه پزین
 دهستنی شانگری ، ب نارمانجا
 پیسده برنا سیسته ما بهر هه فکر و
 مه شقدان و ب سهردائینانا گوهورپینین
 بهر چاډ د رابه راپه تییا پهروه دهی ب
 تیگه هشتنا ټه رک و بنچینه و پیسده یین
 مه شقی ل هه مبهری مه شق و پیشه یین
 دی یین سازی بیی کو ټه وین ب وان
 کارا رادبن ل کارگیری و کریارو
 شه ره زاین و ټه هاتبنه مه شقدان .

گرنگی و پیدافیا مه شقی د چارچوفا خز مه تکرنی دا

ژبه رکو نارمانجین هاتبوونه
 دهستنی شانکر ب ټاویی گه شه دانا
 تاکی بوون نه ک گه شه دانا په یوه ندییا
 وی ب پیشه یی ټه . نها مه شق بو کریارا
 فیرونا تاکی دهیته ناراسته کرن ژ
 سه ټه راتی گه شه دانا زانباری و
 شه ره زای و په وشتی پیسده یی بو
 سه رکه فتنا رولی وی یی پیشه یی کو
 په یوه ندییه کا راسته وخو هیه دگه ل
 ناقه روکا رولی پیشه یی ل ټه رک و
 پیسده یی و داخوازین دهستنی شانگری،

رډولا مهشقی د بهرهه فکرنه رابه رین پهرووردهیی نهوه داکو بکارن نارمانجین سازیا پهرووردهیی ب دهستقه بینن.

شیاندنا رابه رین پهرووردهیی ب شهه زایین پیدقی ژبو ریقه برنا سازیا پهرووردهیی.

بنچینه یین هه لبرارتنا پیشه وایین

پهرووردهیی :

1- خسه لته و تاییه تمه ندیین که سایه تیا رابه ری.

2- خسه لته و تاییه تمه ندیین خوه دی یین که سایه تیا سه رو کفانی.

3- سه روشت و تاییه تمه ندیا نهوی کاری کو رابه ری رادبیت.

4- رهوشا جفاکی و رامیاری و نابووری و دژینگه ها نافخوی دا.

نه رکی مهشقی ژی د چارچوقا خزه مه تا

پیشه وایین پهرووردهیی دا دهیته

بکارئینان بو:

1- چاره سه رکرنا کیتم و کاسیان دبنه جه کرنا پیشه یین کارگیری.

2- گه شه دانان به رده وام بو رابه رین پهرووردهیی ژ لایئ هزری و پیشه یی فه.

مه رهم ژمه شقی شیاندنا رابه ری پهرووردهیی ب شهه زایین پیدقی بو ریقه برنا دام و ده زگه هین پهرووردهیی و گرن گترین قان شهه زایان ژی نه فه نه.

1- شهه زایین هونه ری.

2- شهه زایین مرؤفانتی.

3- شهه زایین پیشبینی کرنی.

4- شهه زایین رابه رایه تیی.

گه شه دانان پیشه یی و نه کادیمی بو

سازیین مه شقدان

وه رارا زانستی و ته کنیکیا ب لهز هنده ک بهر پرسیاریین نوی ئیخسته نه سه ر رډولا نه وین ب کارئ مه شقا پهرووردهیی رادبن، کو هه می تشتین نوی دقئ بیاقئ دا بو وان دده ته خویاکرن ژ ریك و ته کنیک و پروگرام و ههروه سا گه شه دانان وان ژ واری پیشه یی

مه شقدانان پیشه وایین پهرووردهیی

پیشه وایین پهرووردهیی بو فان نارمانجان دهیته مه شقدان:

1- بلندکرنا ئاستی بنه جه کرنا تاکی.

2- زیده کرنا شیانا تاکی ل سه ر هزرا ئافراندنی.

3- گه شه دانان ئاراسته یین ئاشتیه خوازی ل سه ر هه لسه نگاندنای وی بو بهایی کاری.

دانانا پلانین گشتگیر ب هه می تالیین هونه ری و کارگیر پی فه .

4- بهرهنه نگاریا ئاسته نگین مه شقا پهروهده بی چ ئاسانکاریین ماددی بیت یان کادرین مرؤقی .

و ته کادیمی بو بنه جهکرنا ئارمانجا دام و دهزگه هین پهروهده بی د چارچؤقا هه قبه نددین مرؤقانتی کو دیتته سه ده ما ره زامه ندی و تزیکرنا پیدقیین کریکاران و بنه جهکرنا هه فکاری پی د نافه را وان دا بو ب ده سته ئینانا ئارمانجا پهروهده بی د گهل ل بهرچا فگرتنا بنه مایین و هرا رو گه شه دان و پی شکه فتن و بهرهنه نگاری بیونا ئاسته نگان و دهر باز بوون ژ شکه ستان .

رکابه ریین کو بهرهنه نگاری کارگیریا پهروهده بی دبن و رولا مه شقی د قان رکابه رییان دا نه فه یه :

1- شیانا وی ل سه ر بکارئینانا ریکیین مه شقا نوی کو پتر کاریگه ری هه بیت بو بنه جهکرنا ئارمانجا مه شقی ب ریکیین کریاری کو بهیتته پراکتیک کرن .

2- روودانا فه گوهاستتین هه مه جوړ د مهیدانا کاری دا کو شوینوارین ته نجاما پرؤگرام و خولین پهروهده بی مینیت و کارکرن ب پاسپاردین کریاری کو تیماژی بکته ته ژده ست نه دانا پهروهده بی دمه شقییدا .

3- ب کارئینانا ته کنیکین نوی د مهیدانین پهروهده بی دا بو گوهرینا ئاراسته و ساناهیکرن و بنه جهکرنا و

هه موو تئشتین نوی دبیاقی

مه شقا مه شقا پهروهده بییدا

بهرپر سیاریین نوی تیخنه

سه ر رولی مه شقکار و

راهینه ریین خولین پهروهده بی

هشیاریا هه‌قبه‌ندی‌دار ب پهروه‌ده و
فیترکردن شه .

- پی‌شکه‌فتن د واری هه‌لسه‌نگاندنا
پهروه‌ده‌یی دا به‌ره‌ف هه‌لسه‌نگاندنا
ئارمانجین فیترکردن بچیت .

گه‌شه‌دانا دا‌هاتین درافی د مه‌شقا

پهروه‌ده‌یی دا

د فی واری دا گینگه‌شه ل سه‌رفان
ره‌گه‌زان ده‌یته‌کرن:

1- پشک‌دارییا که‌رتا تایبه‌ت.

2- رسوومین مه‌شقی .

3- هه‌قبه‌ندی د ناقبه‌را فاکته‌رو

رسوومین مه‌شقی دا.

ئه‌وژی ب فان هوکاران:

- کارکرن ل سه‌ر یاسایان ده‌رباره‌ی
مه‌شکرنا مامۆستایان ده‌رچووین وه‌کو
(یاسایا مه‌شقا فه‌رمانبه‌ریین ده‌وله‌تی،
راسپاردا درافی بۆ مه‌شقا پهروه‌ده‌یی)
و ئه‌و گوهرپینین هه‌تا نه‌ۆ ل سه‌ر
هاتینه‌کرن.

- پیدفیا هه‌قبه‌ندی‌کردن ب قۆناغا
نه‌ۆ و هه‌لسه‌نگاندنا ئه‌قی واقعی دگه‌ل
ئاستا کاریگه‌ریا وی ب قۆناغا به‌ری
قه‌ کول سی چاخین بۆری پیکده‌ییت،
هه‌روه‌سا هه‌تا چه‌ندی بۆ به‌رده‌وام بوون
و کاریپیکرن بۆ قۆناغا دا‌هاتی
دگو‌نجییت.

- تی‌هه‌ل نه‌هاتنا بودجا مه‌شقی.

- پی‌شکه‌فتنا که‌رتا تایبه‌ت و
کاریگه‌ریا وی ل سه‌ر زی‌ده‌بوونا

نهرک و مافه کانی ماموستا

(نمونه‌ی بهریتانیا)

ن: کنیت تایلرلاند

و: موکهره‌م ره‌شید تالهبانی

به‌لام نه‌وانه‌ی قوتابخانه‌یان هه‌یه ده‌سته‌لآته‌کانی فیترکردنی خو‌جییه‌تی و تاکه که‌سان و کومپانیا تایبه‌ته‌کان یان نه‌نجوومه‌نی نه‌مینداره‌کانن. بو‌یه نه‌وانه‌ی ماموستایان داده‌مه‌زرینن به‌پیی جو‌رو خاوه‌نی قوتابخانه‌کان ده‌گورین. لی‌ره‌دا خالیکی ئالوز هه‌یه نه‌ویش نه‌وه‌یه که سی جو‌ره قوتابخانه‌ی تایبه‌ت هه‌ن که سسته‌می فیترکردن به

نهرکه‌کانی وانه‌گوتنه‌وه

یه‌که‌م: خاوه‌ن کار

له بهریتانیا قوتابخانه نییه سه‌ر به ده‌ولت بیت، به‌لکو سسته‌میکی فیترکردنی یاسایی هه‌یه وه‌زیری ده‌ولت بو فیترکردن و زانسته‌کان سه‌رو‌کایه‌تی ده‌کات. ده‌ولت قوتابخانه‌ی تایبه‌ت به خو‌ی نییه،

لای دهسته لاتدارانی فیترکردنی
خوجییه تی.

هرچی نهو قوتابخانانیه که به پیی
رپیککهوتنی تایبته دادهمه زرين سهر
به بهرپوه بهرانی دامه زرينه رن له گهل نهو
نوينه رانه ی که دهسته لاتدارانی
فیترکردنی خوجییه تی دایانده مه زرينن.
له م حاله ته شدا کاربه دهستانی فیترکردنی
خوجییه تی ماموستاکان دادهمه زرينن
به لام ره چاوی نهو تیبیننیانیه ده کریت
که بهرپوه بهرانه کان دهریان دهرپن. به م
شپوهیه ماموستایانی نه م قوتابخانانیه
لای دهسته لاتدارانی خوجییه تی دهنه
فهرمانبه ر.

له کهرتی سهر به خوی فیترکردن
خاوه نند قوتابخانانیه کان یان
سهرپه رشتتیاران دهنه خاوه ن کارو
نهوان موچه کان بهرز ده که نه وه،
هر نه وانیش مهرجی تایبته به
گریبه سستی به کارهیانی
فهرمانبه ران دادهنین. له گهل
نه وهیشدا خاوه نند قوتابخانانیه کان یان
نه نجوومه نی نه مینداران له کهرتی
سهر به خو ده که ونه ژیر رکیتی چهنه
کوټ و بندی دیاریکراو به وانیه ی
که دایانده مه زرينن. ههنديک جار

خوه ده گرن و هر یه که یان تا
را دهیه کی که م به شیوازیکی جودا
کارده کات. قوتابخانانیه ههن به ته واوه تی
سهر به دهسته لاتده کانی فیترکردنی
خوجییه تین، به لام بهرپوه بهری
دامه زرينه ر له دهسته ی
چاوه دیریه کانیاندا نه ندامن و
کاربه دهستانی فیترکردنی خوجییه تی
ماموستایان دادهمه زرينن به مهرجیک
ره چاوی نهو تیبیننیانیه ده که ن که
بهرپوه بهرانه کان دهریان دهرپن. به و
شپوهیه ماموستایان دهنه فهرمانبه ر
لای دهسته لاتدارانی فیترکردنی
ناوچه یی.

نهو قوتابخانانیه تایبته تانه ی که یارمه تی
وهرده گرن و سهر به بهرپوه بهرانی
دامه زرينه رن به لام نوبه رانیان تیدایه
له رپیکه ی لیژنه ی فیترکردنی
خوجییه تیه وه دادهمه زرينن و
ده که ونه بهر کاریگه ری نهو
رینوبینانیه وه که دهسته لاتدارانی
خوجییه تی یان وه زاره تی فیترکردن و
زانسته کان دهریان ده که ن، به مهیش
ماموستایانی نهو قوتابخانانیه لای
بهرپوه بهرانه کان دهنه فهرمانبه ر نه ک

شیوازه‌کانی دامه‌زراندن

شیوازه‌کانی دامه‌زراندن بۆ هه‌موو قوتابخانه‌کانی سه‌ر به ده‌سته‌لاتدارانی فیرکردنی خۆجییه‌تی به‌ر چه‌ند مه‌رجیکی حکومه‌ت ده‌که‌ون (یان مه‌رجه‌کانی پېشتی به‌رپوه‌برایه‌تی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کان). هه‌روه‌ها هه‌ر رېنماییه‌که له‌و گه‌لآله‌نامانه‌دا تۆمار کرابن که کاری مامۆستایان یان به‌رپوه‌برانی قوتابخانه‌کان رېک ده‌خه‌ن هیژی یاسایان هه‌یه، شه‌ویش شه‌گه‌ر له‌به‌ر رۆشنایی یاسای فیرکردنی سالی 1944 یان هه‌ر یاسایه‌کی دواتری فیرکردن دارپژراییت.

شه‌و گه‌لآله‌نامانه‌ی که ده‌سته‌لاتدارانی خۆجییه‌تی یان وه‌زاره‌تی فیرکردن و زانسته‌کان ده‌ریان ده‌که‌ن به‌گشتی هیژی یاسایان هه‌یه‌و، به‌به‌شیک له‌ یاسا دارپژراوه‌کانی به‌ریتانیا داده‌نرین. رهنه‌گه‌ گه‌لآله‌نامه‌کان له‌ ناوچه‌یه‌که‌وه بۆ ناوچه‌یه‌کی دیکه زۆر لیکه‌وه جیاواز بن به‌لام هه‌ر به‌ یاسایی خۆیان ده‌میننه‌وه. شه‌و مامۆستایه‌ی سه‌رپېچی یه‌کین له‌م گه‌لآله‌نامانه بکات به سه‌رپېچکاری یاسای ده‌ولت له‌قه‌له‌م ده‌دریت، ناکامیش سه‌رپېچی

بکات. له‌گه‌لآله‌ شه‌ویشدا به‌رپوه‌برانی قوتابخانه خۆبه‌ختکاره‌کان شه‌وانه‌ی له‌ گونجاری یان لیته‌تویی مامۆستای یه‌ده‌ک نارازین ده‌توانن پېشنیاز بکه‌ن که شه‌وان پېویستیان به‌و مامۆستایانه نییه‌و پېویسته ده‌سته‌لاتی خۆجییه‌تی شه‌و بریاره په‌سه‌ند بکات. رهنه‌گیشه به‌ته‌واوه‌تی ده‌ست له‌و مامۆستایه هه‌لنه‌گیریت چونکه رهنه‌گه ده‌سته‌لات له قوتابخانه‌یه‌کی دیکه وه‌ک مامۆستایه‌کی نایه‌ده‌کانه کاریکی بۆ بدۆزیتته‌وه، به‌لام به‌وه‌یشه‌وه پابه‌ند نییه شه‌و کاره بکات.

سېيەمىن شىۋەيش ئەۋەيە مامۇستا لە گروپى سەربەخۆ دامەزىنریت كە سەر بە دەستەلاتى فيرکردنى خوجيەتى نىيە، بە شىۋەيەك دەبىتتە مامۇستايەكى گەرۆك، ۋەك چۆن داۋاي لىدەكریت لە قوتابخانەيەكەۋە بچىتتە قوتابخانەيەكى دىكە. شتىكى ئاسايە ئەم جۆرە مامۇستايانە برە پارەيەك لەبرى ئەو گواستەنەۋەيە ۋەربىگرن، زۆر جاريش لەو ئاستە پىۋىستەدا دەبىت (كە زۆر جار لەو ئاستە كەمترە كە بەو مامۇستايە دەبەخشىرت كە كارەكەى رپىك نەبىت ئەۋيش بە ھۆى قەرەبوۋكردەۋەى بە برە پارەيەك لەبرى سەفەرکردن) ھەرچى ئەۋ مامۇستايانەيە كە تىست ئەۋە پىشېنى ناكريت لە گروپىكى سەربەخۆدا دامەزىنرین لەبارودۇخىكى زۆر تايبەتدا نەبىت.

چوۋنە پېش بۇ دامەزاندن

شتىكى ئاسايە ئەۋەى دەيەۋىت دامەزىت داۋاكارىيەك پىر بكتەۋە بەرلەۋەى چاۋيان پى بكتەۋىت، ئەگەرچى ھەندىك لە خاۋەن كارەكان داۋادەكەن داۋاكارىيەك بۇ دامەزاندن پىشكەش

مەرجهكانى گرىبەست دادەنریت و رەنگە لەسەر كارەكەى قاۋ بدريت.

جۆرى دامەزاندن

دامەزاندن لە بواری ۋانەگوتنەۋەدا يەكىك لەم شىۋانە دەبىت. رەنگە مامۇستاكە لە قوتابخانەيەكى ديارىكراۋدا دامەزىنریت. ئەگەر كارەكە بەو جۆرە بو ئەۋە پىشېنى ناكريت بەبى ھىچ ھۆيەكى لۆژىكى بۇ قوتابخانەيەكى دىكەى ناۋچەكە بگويزریتتەۋە، ئەگەر ئەو گواستەنەۋەيە پىۋىست بو، ئەۋە پىۋىست دەكات دەستەلاتى فيرکردنى خوجيەتى لەبرى گواستەنەۋە ھاتوچۇ پارەى دىكە بە مامۇستاكە بدات.

رەنگە مامۇستا لە خزمەتى دەستەلاتى فيرکردنى خوجيەتى بەگشتى دامەزىت، تەننەت ئەگەر بۇ پايەيەكى ديارىكراۋ بىت لە قوتابخانەيەكى ديارىكراۋدا. لەم بارەشدا دەشپت لە ھەر كاتىكدا بوويت داۋا لە مامۇستاكە بكریت بۇ قوتابخانەيەكى دىكە بگويزریتتەۋە، ناشتوانىت ئەۋە گواستەنەۋەيە رەت بكتەۋە.

فهرماندهی لاوان بووه به پیی سسته می کاتی که له بنه په تدا خوی یه ک سال و ده مانگه، تهنانهت ته گهر ده سته لات بایه خ به دوزینه وهی به رواړه دروسته کان بدات ته ویش به هوی سهردانلا خاوهن کاری پیشو، که ته مهیش هیچ کات روو نادات. هرچی ته و ماموستایه یه که ده لیت پروانامه یه کی دیکه ی ته کادیمی به ده ست هیناوهن یان له په رتوو کخانه ی قوتابخانه که دا کاری کردوه یان به پررسی په رتوو کخانه که بووه، له کاتیکدا تهنیا له په رتوو کخانه که بو ماوهی هه فته یه که به شداری له سهر پرشتی کردنی پوله که کردوه، ته و ته م ناسته ی ساخته کاریه ده بیته هوی ته وهی سزایه کی سووک بدریت. شتی پیچه وانه ی ساکاری له م چه شنه که رهنگه به هوی هه له یه کی پینوس یان بیرچوونه وه، یان به هوی به رواړی بی بایه خه وه بیته که له به رواړه دروسته کانه وه نزیکن، ته گهری ته وه یان لی ناکریت هیچ کیشه یه که دروست بکن. به لام هه ولی به ته نقه سستی ساخته کاری به ناسانی ته و ناکامه ی لی ده که ویتته وه.

بکریت، هه ندیک جاریش پی له سهر ته وه داده گرن که داواکاریه که به ده سته نوسراییت، پیویسته داواکاری دامه زانندن به مهره که ب یان به پینوسه ی ره شی ناسایی نوسراییت، ته گهر ری به به کارهینانی تیپرایته ر نه درایت یان نه بوویت. ته گهر خاوهن کاره که پی له سهر به کارهینانی مهره که بی ره ش دابگریت، ته وه نوسینی داواکاری دامه زانندن به هر رهنگیکی دیکه نادرست ده بیت ته ویش له به ر ته وهی مهره که ب و پینوسه ی ره شی ناسایی و تیپرایته ر له کاتی کوپی کردندا زور جوان ده رده که ون.

پیویسته زانیاریه کانی داواکاریه که دروست بن. ته گهر هر جوره ساخته کاریه که هه بیت، ته وه یه کسهر دوا ی دوزینه وهی ساخته کاریه که ماموستاکه قاو ده دریت. (پرسه که ی واتس دژ به ته نجومنه ی شاری له نندنه سالی 1932 ته مه دوویات ده کاته وه).

هیچ ده سته لاتیکه ی فیرکردنی خو جیه تی گوی به وه نادهن ته گهر داواکار بلیت بو ماوهی دوو سال

له گه ل ټه و دهسته يه دا دووره په ريز بگيريت كه چاوپيکه وتن ساز ده دات يان ليژنه ي هه لېژاردن و ده ستني شان كردن، ټه مه يش له كاتي كدا ده بيت كه ټه گهر تومه تي سوزداري به ران بهر به خزم و كه س و كار بو دامه زران دن ناراسته ي ټه و كه سه كراييت. ليره دا لافي ټه وه لي نادهن كه واسيته كاري هه رگيز روو نادات، به لام ټه گهر هات و سه لي ترا ټه و كات داواكاره كه دانامه زري ت و كاره كهي بهر ناكه وي ت.

شتيكي دژواره حالته تي دامه زران دن ي سياسي بسه لي تري ت. ره ننگه ټه نادما نيكي پارتيكي سياسي بكو شن يه كي ك له لايه نگراني خو يان دامه زرينن. به لام ټه نانه ت ټه گهر ټه ويش بسه لي تري ت، ټه وه نايي ته هو ي ټه وه ي ټه و دامه زران دن به ناياسايي بژمي تري ت، ټه گهر رووي دا بيت، ره ننگه هيچ خه سله تي ك يان هه لي ك بو كه سي ك له نارادا نه بيت داواكاري دامه زران دن ي پيگشكه ش كرديي ت و دانمه زراييت بچي ت ټه و بابه ته بورووژي ني ت.

چاوپيکه وتن ي خو يي

شتيكي ده گمه نه چاوپيکه وتن ي ناماده كراوي پيش وه خته بسه لي تري ت

داواكاري دامه زران دن كه چاپكراو بيت هوشيا ري له مه ر هه ر هه وليكي واسيته كاري ده كات بو ټه وه ي يه كي ك بو پله يه كي فه رمان به ري دامه زري تري ت ټه مه يش وا ده كات ټه و داواكاره شايه ني ټه و پله يه نه بيت ټه گهر هات و پي ي زانرا. ره ننگه ټه و واسيته كاري يه ټه وه له خو بگري ت كه ټه وه ي داوا ي دامه زران دن ده كات داوا ي له يه كي ك له ټه نادما ني دامه زران دن يان يه كي ك له وانه ي خزمي ټه م ټه نادما به بن بكات يارمه تي داواكار بدن بو ټه وه ي له و پايه يه دامه زري تري ت. به لام ټه و كو شش و هه وله خو به ختكار يه ي له جياتي كه سي ك پيشكه ش ده كر ي ت به واسيته ناژمي تري ت، به لام ره ننگه به گومان هه ته ماشا بكر ي ت، ره ننگه شتيكي كوت و پريش بيت داواكاره كه بگاته قوناغي چاوپيکه وتن.

به ران بهر به وه يش داوا له و كه سانه ده كر ي ت كه ده يانه وي ت دامه زرين ټه وه روون بكه نه وه نايه پيونه نديان به يه كي ك له و نو ي نه رانه وه هه يه له ده سته لاتي فير كرن ي خو جي يه تي هه لېژيرا ون يان نا. ټه ويش بو ټه وه ي خو له هه بووني ټه و جوړه پيونه ندي يه

به تاله كان بکريټ، پاشان ليستيک به ناوی که سه کان رپسک بگریټ، دوی ته و هیش چاوپيټکه وتن له گه ل که سانی ناو لیسته که ساز بدریټ، بهر له وهی پریار و هر بگریټ، که لاله نامه کانیش پی له سهر ته مه داده گرن. له ناوچهی دیکه که دهسته لاتی فيترکردنی خو جیبه تی دیکه یان هه یو، به ریټنمایی جیاواز کار ده که ن، ده شیت پلهی ماموستای شیاو بهرز بگریټه وه بی ته وهی پیویست به وه بکات چاوپيټکه وتنی له گه ل ساز بدریټ. هه ندیک له دهسته لاتدارانی فيترکردنی خو جیبه تی چند ری و شوینیکیان هه یه ری به ماموستایان ده دات بچنه قوتابخانهی دیکه له و ناوچه دا، ته و هیش پاش راویژ کردن له گه ل به ریټه به ره کاندای بژ ته وهی شوینه به تاله کان پر بکه نه وه. خالیکی دیکه هه یه پیوه ندی به و چاوپيټکه وتنه وه هه یه که پیش وه خت ناماده سازییان بژ ده کریټ ته و هیش ته وهیه که ته و که سه ی به راستی له قوتابخانه که دا کار ده کات ده شیت له چاوپيټکه وتنه کاندای له پالیټورا وه کانی دیکه چالاکتر بیټ. له م حاله ته شدا چاوپيټکه وتنه کان ته نیا په رده نابن، چه ندین ماموستایش هه ن هه لویستیان

که تنگ به کیبه رکاران هه لده چنیټ ته وانسه ی بژ دامه زانیدن کیبه رکی ده که ن و به وه داده نریټ که کات به فیټرژدان و دارایی گشتی به فیټرژدانه، چونکه تیټچوری ته و چاوپيټکه وتنه له لایهن ته و دهسته یه وه دابین ده کریټ که چاوپيټکه وتنه کان ساز ده دات. نمونه ی دیاری ته مه یس ته وه یه که له بژنه یه کدا پیټنج رکابه ر هه بوون ده بوو ناماده ی چاوپيټکه وتن بن، که هه موو هه نگاوه فه رمیبه کانیان کوتایی پی هیټنابوون ته وه بوو دوی تیټه پوونی ماوه یه کی دوورو دريټی راوه ستان ناوی سه رکه وتوه که راگه یه نرا که که سیټک بوو هیچ کام له و پیټنج رکابه رانه هه رگیز نه یان بینبوو. ته و له قوتابخانه که ماموستا بوون له پوله که وه بانگ کرابوو، چاوپيټکه وتنی له گه ل ساز درابوو، له سهر کاره که دامه زراو، دواتر که رایه وه وانه له قوتابخانه که دا بلټته وه. به لام لیټره دا به دبه ختیبه که ته وه بوو به شیوه یه کی یاسایی داواکاری دامه زرانندی پیټشکه ش کردبوو. کیټشه که لیټره دا سهری هه لدا که پیویسته ریکلام بژ هه موو پوسته

و پیویست ناکات جاریکی دیکه ته ماشای ئەو به لگه نامانه بکریته وه. ئە گەر دهسته لاتی فیترکردنی خو جیبه تی هەر گومانیکی هه بیته ده توانیته زانیاری رهوانه ی وه زاره تی فیترکردن و زانسته کان بکات بۆ ئەوه ی له وه دلنیا بیته و، مووچه ی مامۆستاکه ش نادریت تا ره زامه ندی وه زاره ت وهر نه گیریت.

ده شیت دهسته لاتی فیترکردنی خو جیبه تی کهس دانهمه زرینیت به پینی راپۆرتیکی نوژداری نه بیته که تیشکی ئیکسی سینگی له گه ل بیته، به لام ئە گەر راپۆرته نوژداری به که جینی په سه ند نه بوو ئەو کات دانهمه زراندن به دی نایه ت.

دامه زراندنه که ئەکتیف و به رده وام ناییت تا به شیوه یه کی گونجاو لپی ناگه دار ده کریته وه. به زاره کی ناگه دار کردنه وه هه یچ پابه ندبوونیکی لی ناکه ویتسه وه ته نانه ت ئە گەر به ناماده بوونی چه ند شایه تیکیش بوویته. پیویسته ره زامه ندیه کی نووسراو به دامه زراندن هه بیته، پیویسته پالیوراوی سه رکه وتوو دانیه کی له ریککه وتن یان ورده کاری ئەو نووسراوه ی هه بیته که به هۆیه وه

به پیچه وانه ی ئەوه وه یه، چونکه ده کریته یه کی که له مامۆستایان له خودی قوتابخانه که داوا پیشکه ش بکات بۆ ئەوه ی له و پۆسته دامه زرینیت که راده گه یه نریت بۆ ئەوه ی بتوانیته ئه رکی ئەو پۆسته راپه رینیت، له بری ئەوه ی مامۆستایه ک له جیگه یه کی دیکه وه بۆ ئەو پۆسته دامه زرینیت. به تایه تی که هه لویسته که به پیچه وانه ی هه ست به ناخۆشی کردنه وه یه له گه ل نه بوونی هۆکاری چاکسازی.

دوو پاتکردنه وه ی دامه زراندن

پیویسته دهسته لاتی دامه زراندن له لیها تووی ئەو مامۆستایانه دلنیا بیته که دامه زرینراون به بی داخستن (گه ل له نامه کانی قوتابخانه 1959). به تایه تی ئەمه حاله ته کانی یه که مین دامه زراندن ده کریته وه. هه رچی حاله تی دووه مین یان سییه مین دامه زراندنه ئەوه مه رج نییه خاوه ن کاره کان ته ماشای به لگه نامه پیوه ندیداره کان بکه ن، ئە گه رچی رینان پیدراوه ئەو کاره بکه ن. گریمانه ی ئەوه ده کریته که یه که مین خاوه ن کار ته ماشای کردبن و پینان قایل بوویته

ئهوهیه که مامۆستاکه دهرده کریت و دهسته جی داوای لینه کریت جاریکی دیکه به پیی مهرجه نوییه کان داواکاری دامه زانندن پییشکهش بکات، به لام ته گهر له سهه هه لویستی خوی بهرده وام بیت تهوه بریاری دهرکردنه که دهچیتته واری جییه جی کردنی کوتاییه وه.

له بۆنهیه کدا له سهه تای په نجاکان له تۆتنگهه شایر مووچهی دوایه مین رۆژی ته و مانگه نه درا ته وهیش وه که لاله نامه خو جییه تیه کان ئامازهی پنده کهن. بۆیه مامۆستایه کی تووره به ته له فۆن پیونه ندی به بهر پیوه بهری فیترکردنه وه دهکات و، داوای دهسته به جی کریکه ی خوی دهکات. ئامازهیش به وه دهکات که ته گهر دهسته جی کریکه ی خوی وه رنه گریت ته وه دهسته لاتتی خو جییه تی سه ریچی گرییه سته که ی کردوه، بۆیه ته و مامۆستایه دهسته به جی کریکه ی خوی وهرده گریت. ته مهیش وای کردوه ههر مامۆستایه که لای دهسته لاتتی خو جییه تی دامه زریت رییکه وتهن مۆر بکات که پیی له سهه ته وه داده گریت تا بکریت له دوایه مین رۆژی مانگدا مووچه ی خوی وهرده گریت، به و جووره

دامه زریتراوه، وپرای دانیه که له و گه لاله نامه ی که رییکه وته که ی له سهه دامه زراوه (که لاله نامه کانی قوتابخانه 1959). بۆیه شتیکی جوان نییه مامۆستا له هیچ کاریکی دیکه دهسته له کار بکیشیتته وه تا به نووسراویک له دامه زانندنه نوییه که دلنیا ده بیت.

سییه م: گۆرینی گه لاله نامه کان

دهشیتت خاوهن کاره کان گۆرانکاری یان دهستکاری له ههر رییکه وتهن یان گه لاله نامه یه کدا بکهن که پیونه ندی به دامه زانندی مامۆستایانه وه هه بیت. زۆر جار پرۆسه ی دهستکاری و پیداجوونه وه مهرجه کانی خزمهت به هاوسانی له گه لاله وه مهرجانه دا که له ئاستی نه ته وه یی و له رییکه ی دهسته لاتته کانی فیترکردنی خو جییه تی و دهسته پیشه ییه جوړاوجۆره کان و مهرجه نه ته وه ییه کانی خانه نشینه وه له سهه ریان رییکه وته وون. به لام ته گهر مامۆستا ههر جووره گۆرانیک له مهرجه کانی رییکه وته که داوی دامه زانندن پهرت بکاته وه، ته وه دوو چاری دهرکردن ده بیتته وه. ته وه ی زۆر جار له م حاله تانه دا روو ده دات

هه موو مامۆستایه کان له تۆتنگههام شایهر له سهه کار لادران بۆ تهوهی مه رجه نوویه کان په سهه ند بکه ن تا جارێکی دیکه دامه زریڤینه وه.

به پیتی یاسای دامه زرانندی سالی 1972 پیویسته هه ر فه رمانبه ریك روونکردنه وه یه كه به مه رجه سه ره کییه کانی گریه سه ته که له ماوه ی سیزده هه فته دوای ده سه ته کاربوون وه ربگریت ته گه ر هات و کاتژمیڤه کانی کارکردن 21 کاتژمیڤه بوون له هه فته یه کدا، ده سه ته لاتی فیکردنی خۆجیه تی له م مه رجه ده رده هاوویژریت ته گه ر هات و به سه سه ته می کارکردن بۆ چه ند ماوه یه ك گریه سه تی له گه ل مامۆستایاندا مۆر کردییت.

جیاکردنه وه

دوو یاسای په ره مانی هه ن ده کریت بۆ دامه زرانندی مامۆستایان په نایان بۆ به ریت: یاسای پیوه ندییه نژادییه کان و یاسای جیاکردنه وه ی جوړه کی، بۆیه جیاکردنه وه له سهه ر بنه مای نژادی یان ره نگ یان جوړ کارێکی نایاساییه له به ریتانیا، به لام یاسایش ده رهاویشته ی تپدایه. چونکه یاسای

له گهل پالټوراوه كان ديكه دا له بهريتانييه سپي پيستته كان بو چاوپيكهوتني دامه زانندن بانگ بكرت و، ره شپيستته كه يان بيانبيه كه سه رنه كهوت، شهوه به پي ياساي پيوه ندييه نژاديهه كان ده توانيت به رهنه گاري شهو برياره بيتته وه. به پيچه وانه وه شه گهر پالټوراوي به ريتاني سپي پيست له ناو ليستتيكدا سه رنه كهويت كه ههر هموويان رهش پيست يان بياني بن، شهوه ده توانيت هه مان ياسا به كاربهيتت، بويه پيويستته شهوه ده سته يه ي چاوپيكهوتنه كان به رپوه دهبات بيسه لمييتت كه پالټوراوي سه ركه وتوو بو شه دامه زاننده له هموويان شياوتره.

هه روه ها شه گهر نافرته تيك له ناو ليستتيكدا هه بيتت هموويان پياو بن و نه يتواني دامه زريت - يان به پيچه وانه وه - بويه ده شيتت به پي ياساي جيا كرده وه ي جوړه كي ناره زابي به رانبه ر به برياره كه دهر برتت. چاريكي ديكه يش دهبينن قوراسيه كه ده كه ويتته سه ر شاني شهوه ده سته يه ي كه چاوپيكهوتنه كان به رپوه دهبات.

پيوه ندييه نژاديهه كان جيبه جي ناكريت شه گهر كه متر له ده فهرانبه ر هه بن جگه له گروه يي كاري ناوخويي. به م شيوه يه ده كريت قوتابخانه ي تايه تي بچوك و سه ربه خو يان شهوه قوتابخانه يه ي يارمه تي ورده گريت له ياسا دهر بهاو پيژريت، شه مه يش له كاتيكدا ناكريت هيج قوتابخانه يه كي سه ر به ده سته لاتي فيتر كرده ي خو جيبه تي به ته واوه تي لبي بووريت چونكه ههر ده سته لاتيكي خو جيبه تي پتر له ده كه س به كارده هيتت. هه روه ها ياسا جيبه جي ناكريت كاتيك خاوه ن كاره كه هه ول ده دات هاوسه نكيه كي ماقوول له نيوان گروه يه نژاديهه جوړاوجوړه كاندا پاريزيت. له گهل شه وه شدا ناكريت شه كاره به ناساني له قوتابخانه دا جيبه جي بكرتت، چونكه ياسا وهك يه كه گروه يي نژادي ته ماشاي شهوه فيرخوازه ده كات كه له به ريتانيا ده خوئينن به بي شهوه ي بايه خ به نيشتمان ي ره سه نيان بدات.

له گهل شه وه شدا راستيهه كه ده مينتته وه شه ويش شهوه يه كه شه گهر ماموستايه كي ره شپيستت يان بياني

سهرپه رشتتیکردنی یاری مندانان
ده کات.

رهنگه نهو ماموستایه‌ی که وازی له
کاره‌که‌ی هیناییت هندستانی بیټ- که
نهو یارمه تیدهریکه گه وره‌یه له
مامه له کردن له گه له نهو فیخوآزنه‌ی
زانباریان له باره‌ی ټنگلیزییه‌وه لاوازه-
رهنگه باشر بیټ به ماموستایه‌کی له
هه مان نژاد بگورریټ، له م
بارودوخانه‌یشدا باشر وایه
هندستانییه‌کی دیکه دامه زریټ
نه گهرچی ریکلامه که به راشکاری
ټامازه به مه ناکات.

بهم شیوه‌یه پیوسته ماموستا ټاگه‌ی له
راستییه روونه کان بیټ بهر له وه‌ی
گازهندهو سکالا بکات نه گهر هات و
له سهر بنه‌مای جور یان نژاد دوو چاری
جیاوازیکردن بووه‌وه. نه گهر سکالا که له
بنه‌ره‌تدا دروست بوو، پشتی به
ناوزراندن یان له‌ری لاوان نه‌به‌ستبوو،
نهو پیوسته سکالا که به شیوه‌یه‌کی
گونجاو پیشک‌ه‌ش به لیژنه که بکریټ.
نه گهر سکالا که دروست و راست نه‌بوو
نهو رهنگه رۆژنامه‌گه‌ری نه‌ته‌وه‌یی
باسی بکن، که ده کریټ له و کاته‌وه
باس بکریټ که داواکاری بو کاریکه

نهو دوو یاسایه بو نهو دانراون هیچ
جوره جیاوازییه که نه کریټ. له
راستییدا ده‌شیټ نهو دوو یاسایه بو
کیشه و سه‌رئیشه دروستکردن به‌کار
به‌یترین نه گهر هه را ټاکیټ هه‌ستی به
تورپه‌یی کرد، به لآم بانگه‌شه بو نه‌مه
ناکین ته‌نیا نهو کاته نه‌بیټ که به
راستی جیاوازی هه‌بیټ.

رهنگه لیژنه‌ی چاوپیکه‌وته‌نه‌کان
ماموستای پیواو بو پوسټیکه
دیاریکراو پی باشر بیټ به لآم یاسا
ری له ده‌سته‌لات ده‌گریټ له
ریکلامه که دا ټامازه به‌وه بکات.
نه گهر سه‌رۆکی قوتابخانه‌ی بالا که
کاری ته‌واو بووه پیواو بیټ و به‌شیک
له کاره‌که‌ی سهرپه رشتتیکردنی یاری
منداله کان بیټ نهو شتیکی ټاسان
نییه هه‌ول بدریټ ټافره‌تیکی له
جیاتی دابنریټ، نه گهرچی ده‌شیټ
هه‌ریه که له هه‌ردوو ره‌گه‌ز نهو
نه‌رکانه به‌ریوه به‌ن. به لآم ریکلامی
دامه‌زراندن داوا‌ی دامه‌زراندنی
ماموستا له هه‌ردوو ره‌گه‌ز ده‌کات
چونکه یاسا که ټامازه به‌م شته
ده‌کات، هه‌روه‌ها ټامازه به

لییره دا وه لآمه که پوزه تیقانه یان نیگه تیقانه ده بیټ، یان رهنگه ههست به وه بکات که شیایو ته وه نییه ته و کاره بکات. به لآم ته گهر دامه زاننده که بو ماموستایه کی یه دهک بیټ ده شیټ سه بارهت بروای ثایینی پرسیار لئ بکریت. ده شیټ به ته واو ته وه لآم بداته وه.

دیکه پیټشکهش کراوه. ته م جوړه جیوازییه ناسه لمیټریت.

سیاست و نایین

رهنگه لیټنه ی بهر پرسیار لئ چاوپنکه وتنه کان پرسیار له باره ی بروای سیاسی ماموستاوه ناراسته نه کات. ته گهر یه کیټک له ته ندامه کانی لیټنه که ته و کاره ی کرد نابیت وه لآمی پرسیاره که بدریټه وه. پیویسته ماموستا که به شیوه یه کی گونجاو وه لآم بداته وه له سهر بنه مای ته وه ی که بروای سیاسی پیوه ندی به تایبه تمه ندی خودی تاکه وه هه یه. ته گهر گومان له وه کرا که هوکاری شاراو هه یه و پرسیاره که هه رگیز گونجاو نییه پیویسته به شیوه یه کی ژیرانه رته بکریته وه به لآم پیویسته بی دواکه وتن کومه لئ یه پیشه یی لی ناگه دار بکریته وه.

ههروه ها نابیت پرسیار له باره ی بروای ثایینی وه ناراسته بکریت مه گهر وه زیغه که له سهر بنه مایه کی ثایینی بیټ ده کریت پرسیار له پالیټورا وه که بکریت ثایه ثاره زووی هه یه بابته ی فیرکردنی ثایینی بلټه وه یان نا؟

سهرچاوه:

حقوق المعلمین و واجباتهم : تألیف کنیپ
ایرلاند ترجمه: د. محمد بن شحات
الخطیب.

مندال و ته له فزیون .. دوستان یان نه یار ؟؟

کاریگه‌ری ته له فزیون له سه‌ر مندالانی

ته‌مه‌ن دوو تا سیزده سالان

تا: په‌روه‌ده و فیترکردن

ده‌بیټ بړوا به‌وه بکه‌مین که مندالی ته‌مه‌ن دوو سال یان ته‌وه‌ی دوو سالی ته‌واو نه‌کردوه ته‌وه‌ی که‌سایه‌تییانه ده‌ناسیټته‌وه که له‌سه‌ر په‌رده‌ی ته‌له‌فزیونه‌وه دوو‌باره ده‌بنه‌وه، چونکه وینه‌کانیان ده‌بینیت له‌سه‌ر جلو‌به‌رگ یان کووی چا‌خواردنه‌وه چاپ‌کراون، جگه له‌وه‌ی که لی‌کولینه‌وه‌ی زانستیانه‌ی پره‌کتیکی ته‌وتو ه‌هن بړویان وایه ته‌له‌فزیون سوودیک‌ی که‌وره‌ی هه‌یه و پال به منداله‌وه ده‌نیت ده‌رک به‌وه بکات که ته‌وه وینه

ژماره‌یه‌کی زور لی‌کولینه‌وه له‌باره‌ی ته‌له‌فزیونه‌وه ته‌نجام دراوه و زور تیوری و بیرو رای زانایان سه‌بارت به ته‌له‌فزیون ه‌هن، به‌لام ته‌وه‌ی ته‌وه لی‌کولینه‌وه و بیرو رایانه پی‌که‌وه گری ده‌دات ته‌وه‌یه که ته‌وانه‌ی ده‌یان‌ووسن پی‌شته‌ر یان لایه‌نگیری له ته‌له‌فزیون ده‌که‌ن یان نه‌یاری ته‌له‌فزیون، بویه لی‌رده‌ا ته‌مه‌ن بابه‌ته له‌مه‌ر کاریگه‌ری ته‌له‌فزیون له‌سه‌ر مندالانی ته‌مه‌ن دوو سال تا سیزده سال ده‌خه‌یه‌نه روو.

نامادهی کردوون ناماژ بهوه دهکهن که کاریگه‌ری ته‌له‌فزیوون له‌سه‌ر مندالانی ته‌مه‌ن 6 سال تا 9 سالان سنووری خوئی تیئناپه‌ریئیت، به مهرجیک باری نیو خیزان سه‌قامگیر بیت و، که‌سایه‌تی مندال که هوسه‌نگ بیت. کاتیک مندال ده‌گاته ته‌مه‌نی 10 تا 13 سالان تهو کات به ته‌واوی ده‌توانیت جیاوازی له نیوان شتی واقعی و ناواقعی‌دا بکات، به‌لام تهوه ناگه‌یه‌نیت که له فیلمی ترس و توئیندا دمه‌نی کوشتن و نازارو ته‌شکه‌نجه‌دانیان پیشان بدریت و پیشبینی تهوه بکریت کاریان تینه‌کات له‌به‌ر تهوه‌ی ده‌زانن که خه‌یالییه.

که‌واته چی جیگه‌ی ته‌له‌فزیوون ده‌گریته‌وه؟

ره‌نگه هه‌ندیک بلین: با خویمان له‌م سه‌ریئشه‌یه قوتار بکه‌ین و، هه‌رگیز ری به مندال‌ه‌کامان نه‌ده‌ین ته‌ماشای ته‌له‌فزیوون بکه‌ن، که هه‌ندیک خیزان تهو کاره له‌به‌ر چه‌ند هوکارو فاکته‌ریکی نایینی ته‌نجام ده‌دن، یان له ناکامی پی‌ره‌وکردنی چه‌ند پرؤگرامیکی خوئیندنا که هه‌بوونی ته‌له‌فزیوون به

جو‌ل‌وانه‌ی یه‌ک له دوا‌ی یه‌ک دین یه‌که‌یه‌کی گشتی پیک دینن و تهو به‌شانه ده‌گریته‌وه، به‌لام ره‌نگه تهو دیمه‌نانه‌ی توندو تیژی ده‌رده‌خه‌ن و ته‌له‌فزیوون دو‌باره‌یان ده‌کاته‌وه ترس و توئین له ناخی مندال‌دا دروست بگه‌ن، ته‌مه‌یش کاریگه‌ری ته‌نیا له‌سه‌ر که‌م نوستن و شهو بی‌داری مندال ناییت کاتیک تهو دیمه‌نانه ده‌بینیت، به‌لکو کاریگه‌ری ده‌روونی له ناخیدا به‌جی ده‌هیلن که به ناسانی ساریژ نه‌بیته‌وه. هه‌رچی مندالانی ته‌مه‌ن سی تا چوار سالانه‌یه، تهوه ناتوانن جیاوازی له نیوان خه‌یال و راستیدا بکه‌ن، ته‌مه‌یش تهوه پروون ده‌کاته‌وه که مندالان له‌م ته‌مه‌نه‌دا ده‌چن ته‌ماشای پشته‌وه‌ی ته‌له‌فزیوون ده‌کهن و به دوا‌ی ته‌کنه‌ره‌کاندا ده‌گریتن، یان پاله‌وانانی چیرۆکه خه‌یالییه‌کان کاریگه‌رییه‌کی زوریان به‌سه‌ریانه‌وه هه‌یه، وه‌ک سندریلا که باوه‌ژنه‌که‌ی و هه‌ردوو کچه‌که‌ی خراب هه‌لسوکه‌وتی له‌گه‌ل ده‌کهن. به‌لام ده‌توانن پرو‌داوه‌کانی کورته چیرۆکیک پیکه‌وه به‌ستن. تهو لیکۆلینه‌وانه‌ی که ده‌زگه‌ی هوشیاری ته‌ندروستی له ته‌لمانیا

تا کاتی خوځیان پیوه بهسهر بهن، وده کتیب بو تهوهی تواناکانیاں بجه ملینیت، یان یاری که ههستی کومه لایه تیپان په ره پئی ددهات و، توانای هاریکاریان له ناو یه ک گروپدا پتر ده کات.

بهر له تهوهیش پیویسته کاتی تهوتوو نامادهیی په روره دهییت هه بییت زانیاریان پئی ببه خشیت له وهی ته له فزیون پیی ده به خشین، چ دهنگ و باس و ههوال له باره ی جیهانی دهرورو بهر یان له باره ی نیشتمانی خوځیان و تهوهی که ته له فزیون به شیوهیه کی زیندوو بو دی ده گواستنوه و ژیان و گوزهرانی ته و دانیشتونانه یان ده بیینی که ناتوان سهر له ناوچه کانیاں بدهن، له و گواستنوه زیندوو یانه دا ناگه داری ژیان و چۆنیته ی گوزهرانیان ده بوون.

سییه مین خال: ههنديک له زاناکان برویان وایه که ته له فزیون که شییکی هیوربوونه وه و نارام بو مندالان دابین ده کات پاش تهوهی رۆژیکی خویندن و فیربوون له قوتابخانه بهسهر دبهن، له گه ل تهوهی ته م بارودوخه ی ههنوکه له رووی تیکه لاوبوونی پیوه ندیبه کانه وه دهیسه پیییت، که ههنوکه له و بارودوخه ی ته وسا ناچیت کاتیک دایکان

به ره بهستیکی گه وره داده نییت له وهی ری به مندال نادات به ته و اهوتی له ژینگه ی دهروربه ری خو ی بگات و شاره زای بییت. هه لبت ته مهیش بوچوونیکه ری تیده چیت، به لام پیش تهوهی ته م بریاره بدهیت و دواتر پاش ماوه یه ک لیی پاشگه ز بیته وه، پیویسته بهر له م خالانه ی خواره وه بکه یته وه:

یه که مین خال: بهر له وهی داوای ته وه له منداله کانت بکه ییت، پیویسته بهر له وه بکه یته وه که نابییت تو له دیدی منداله کانتدا نمونه یه کی خراب بییت، ههرچیت ناره زوو لی بییت بو خو ت بیانینیست و، نه هیلیت ته وهان بهرنامه ی مندالان بیینن، چونکه ته وه دیمه نانه ی له نوچه ی هه واله کاندایان بیینن رهنگه زور خراپتر بن له وه فلیمه ی ده بیینن، به تایبه تی ته واه ههست به وه ده کهن ته وهی نوچه ی هه واله کان پیشانیان ددهن دیمه نی راسته قینه ن، ته مهیش کاریگه ریبه کی زور له ناخیاندا به جی ده هیلیت.

دوه مین خال: تهوهی پیویسته بهری لی بکه یته وه، ته وه یه که پیویسته شتی ته لته رناتیقیان بو دابین بکه ییت

قوتابخانه یه که وه ری به هموو قوتابیان نادات ته له فزیون بیینن وه ک قوتابخانه کانی (فالدروف) له ئە لمانیا که ری به قوتابییه کان نادات ته له فزیون بیینن تا نه گه نه ته مه نی ده سالان.

مه رجه کانی بیینی ته له فزیون

ئه گهر بیر له چاره سه رییه کی مامناوه ندی بکه یه وه شه ویش ری دانه به مندال ته له فزیون بیینیت له گه ل چه ند مه رجیکدا، شه کات پیویسته چی بکه یین ؟

یه که م: به کار نه هیئانی ته له فزیون وه ک شیوازیکی سزا یان پاداشت دانه وه، چونکه شه گهر شه وت کرد شه وه بیینی ته له فزیون ده بیته شتیکی گرنگ به لای مندال وه، به چاوپوشین له ناوه رۆک و شه بهرنامه نی که ته ماشایان ده کات، شه مهیش به های ته له فزیون لای مندال پترده کات و بایه خیکی زۆرتری پی ده به خشیت له وهی ته له فزیون شایه نیه تی.

دوه م: هه رگیز ری به مندالان نه دریت به تاک و ته نیا ته ماشای ته له فزیون بکه ن، شه وهیش کاره ساته شه گهر ئامیریکی ته له فزیونی تایبه تیان له

و باوکان مندال بوون. شه و کاته به کار هیئانی ئامیری فاکس به کارو سپۆرییه که داده نرا که تایبهت به سکر تییه کان بوو، که چی هه نو که مندالی ته مه ن ده سال نامه به ئیمیل ده نیتریت. ئایه تو به نیازیت:

یه که م: له م بایه خپیدانان دا به شداری له گه ل منداله کانتدا بکه ییت ؟

دوه م: شه و توانایهت هه یه هه موو هه لچونه کان یان هیور بکه یته وه ؟

چواره مین خال: هه ندیک له زانایانی کۆمه لئاسی له و بر وایه دان که شه و منداله ی ته له فزیون نابینیت له رووی کۆمه لایه تییه وه گوشه گیر وه، ناتوانیت پیوه ندی توندوتۆل له گه ل هاوه له کانیدا به به ستیت، شه وانیه له قوتابخانه باسی شه و شتانه ده که ن که له م بهرنامه یان شه و بهرنامه ی ته له فزیونه وه بیینیوانن، جگه له وهی که زۆر زار او وه دهر برینی نیو زنجیره ته له فزیونییه کان ده چنه نیو زمانی مندالان و لاوانه وه، ئاکام شه وهی باکگراوه ندی شه و پرسته و دهر برینانه نه زانیت له وه ناگات شه وانیهی دهور بهری باسی چی ده که ن. ته نیا شه گهر شه و کاته نه بیته باوکان و دایکان بریار بدن منداله کان یان بجه نه

بیکورژیننه وه، به مه رجیک ده بیت دایک و

ژووری خویمان بو دابنریت بو شهوی به
ثاره ژووی خویمان چییان مه به ست بیت
به بی چاودیری بیبینن، به ته نگه وه
بوونی به شداریکردن له گه ل مندالاندا
له بیبینی ته له فزیون چهنده سوودیکی
هه یه: یه که م مندالان هه ز به چالاکي
کو مه لایه ته ده که ن، له وان هه ش
ثاگه داربوون له شه و زانیاریانه ی له
می شکیاندا چه سپ ده بن و شه و
نهریتانه ی به هوی شه و بهرنامه وه
پییان ده گهن، ههروه ها پرسیری
شه و هیان لی بکریت چییان بیبوه و چی
تیگه یشتوون و چییان له و بابه ت و
بهرنامه به دل بووه و هه ز ده که ن چی
بیبن و هه زیان له بیبینی چی نییه،
ته نانه ت هه گهر بیبیت شه و ی
ته له فزیون پیشانی ده دات پتویست
نییه مندال بیبیت، ته له فزیونه که
بکورژینیته وه.

**مندالی ته مه ن دوو سال
یان نه وانه ی دوو سالیان
ته واو نه کردووه شه و
که سایه تیپانه ده ناسنه وه
که له ته له فزیونه وه
دوو باره ده بیبیرین**

سییه م: له گه ل مندالاندا دانیشیت
پیش شه و ی ته ماشای ته له فزیون
بکه ن، له گه ل ده ستنیشانکردنی شه و
بهرنامه یه ی که به نیازن بیبینن،
ته له فزیونه که ییش پی نه کریت تا کاتی
شه و بهرنامه یه نه یه ت که ثاره ژوو
ده که ن بیبینن و، دوا ی بهرنامه که

رۆژانه پتر له سیّ سه‌عات ته‌له‌فزیۆن ده‌بینن، له‌سه‌ر شه‌وه رادین به‌رنامه‌ی ئاست نزم ببینن که له‌گه‌ل ته‌مه‌نی شه‌واندا ناگوئجین. به‌په‌چه‌وانه‌ی شه‌و مندالانه‌ی گه‌یشتونته‌ ته‌مه‌نی شه‌ش سالان و له‌یه‌ک سه‌عات پتر ته‌ماشای ته‌له‌فزیۆن ناکهن و به‌ته‌نگی شه‌وه‌وه‌ن به‌رنامه‌ی به‌سوود ببینن، وه‌ک فیلم له‌مه‌ر ژيانی ئاژه‌لان، بو شه‌وه‌ی به‌باشترین شیوه‌ سوود له‌و کاته‌ وه‌ر بگرن.

له‌و باره‌یه‌وه‌ لیکۆلینه‌وه‌یه‌ک که گرووپێک زانیانی زانکۆی فرایبۆرگ له‌ ئەلمانیاماده‌یان کردوه‌ ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌کات که شه‌و مندالانه‌ی زۆر ته‌ماشای ته‌له‌فزیۆن ده‌کهن به‌ده‌ستی که‌م جوولانه‌وه‌وه‌ ده‌نالین، جگه‌ له‌وه‌ی ئاره‌زووی گۆشه‌گیری و ته‌نیایی ده‌کهن و تووشی خه‌مۆکی ده‌بن، شه‌و خه‌مۆکیه‌یشیان به‌ هۆی ته‌له‌فزیۆنه‌وه‌ که‌متر ده‌بیتته‌وه‌ بۆیه‌ ئاره‌زووی بینینی ته‌له‌فزیۆن ده‌کهن و قوتابخانه‌و هاو‌پ‌ر و که‌س و کاری خۆیان له‌ لا ده‌بیتته‌ شتیک هه‌یچ چێژیکیان پێ نه‌به‌خشیت، جگه‌ له‌وه‌ی شه‌وه‌نده‌ دیمه‌نی توندو تیژی نیو فیلمه‌کان ده‌بینن هه‌ستیان نا‌جوولیت و،

ساوکیش پێشه‌نگ و نمونه‌ بن، ته‌له‌فزیۆن پێش کاتی شه‌و به‌رنامه‌یه‌ی ئاره‌زوو ده‌کهن و دوا‌ی شه‌وه‌یش به‌بێ هه‌یچ هۆیه‌ک به‌جێ ناهیلن، بگه‌ره ته‌نانه‌ت شه‌گه‌ر هۆیه‌کیش هه‌بوو وه‌ک هه‌والیکێ به‌په‌له‌ پێشان بدات. واته‌ پێویسته‌ جۆره‌ توندیه‌ک له‌ پابه‌ندبوون به‌و پلانه‌وه‌ هه‌ییت که‌ دانراوه‌. شه‌گه‌رچی چه‌ندین لیکۆلینه‌وه‌ی زانستیانه‌ی نوێ هه‌ن گه‌یشتونته‌ شه‌وه‌ی که‌ شه‌وه‌په‌ری کاتی گونجاوی رۆژانه‌ بو‌ بینینی ته‌له‌فزیۆن له‌لایه‌ن مندالانه‌وه‌ که‌ بو‌ ته‌مه‌نی شه‌وان بشیت به‌م شیوه‌ی خواره‌وه‌یه‌:

له‌ ته‌مه‌نی 2-4 سالان 20 خوله‌ک
له‌ ته‌مه‌نی 3-5 سالان 30 خوله‌ک
له‌ ته‌مه‌نی 6-9 سالان 60 خوله‌ک
له‌ ته‌مه‌نی 10-13 سالان 90 خوله‌ک

له‌گه‌ل ئاگه‌داربوون له‌وه‌ی که‌ تێپه‌رانندی شه‌و ماوه‌یانه‌ ده‌بیتته‌ هۆی تێک‌چوونی هاوسه‌نگی هه‌ستی مندالان و دابه‌زینی ئاستی زانسییان و، توانای به‌ستنی پێوه‌ندی مرۆییانه‌یان له‌گه‌ل هاوه‌له‌کانیاندا نامینیت، به‌ تابه‌تی شه‌و مندالانه‌ی

تيوری که تهنيا بۆ يه کەس دەشیّت و بۆ يه کيکی دیکه ناشیّت.

ئەمە بۆ ئەوه نيبه هەر يه که وهه لسيّت و بچيّت ته له فزيونه که ی له په نجه روه تور هه لدا ته ده روه وه، نه يش بچيّت قولنگه يه ک بهي نيّت و سه رو گو يلا کی هه موو بيژه رو ته کته ره کانی پي داپلۆسيّت، له هه مان کاتي شدا بانگه شه يه ک بۆ لايه ني پۆزه تيقانه وه چاکه ی ته فسووناوی ئەم ئامير ه نيبه وه و هيش نيبه به (برا گه وره) ی مندال ه کانت بژمير نيّت، به لکو بانگه وازي که بۆ بير کردنه وه يه کی دورو دريژ، بهر له وه ی سه باره ت به چۆنيه تي مامه له کردن له گه ل ته له فزيوندا هه ر برياري ک وه ربگيريّت.

وه ک هاوته مه نه کانی خۆيان هه لويست و ديمه نه کانی ژيانی رۆژانه کاريان تي ناکات و نايانجو ولي نيّت.

له کۆتاييدا ته گه رچی هه ردوو هه ستي بيستن و بينين له کاتي بينيني ته له فزيوندا رانا وه ستن، ئەوه له وه ناچيّت که مندال له گه ل کەس و کاری خۆيدا بچي ته ناو باخچه يه که وه له و ی به هه ردوو ده ست به لم و قور ياری بکات، له ويدا هه ستي ده ست پيدا هي تان به کار ده هي نيّت و بۆنی گول و بۆن و به رامه کان ده کات و سوود له هه ستي بۆنکردن ده بين نيّت و، چيژ له هه وای پاک وه رده گر يّت و ملی ته نيا ته ماشای يه ک شوين ناکات، به لکو به ره وه هه موو ئاراسته يه ک ده روانيّت و، تيشکی هه تاو ده بين نيّت کاتي ک که خۆر به يانيان هه لديّت و نيوه روان که ده چي ته ناوه راستی ئاسمان و کاتي ئيواره که سوور هه لده گه ريّت و ناوا ده بيّت، هه موو ته وه يش له بری ئەوه ی ره نگه کانی ته له فزيون بين نيّت، جگه له وه ی فيری ره فتارو هه لسوکه وت له گه ل که سانی دیکه دا ده بيّت به هوی ئەزموونی راسته قينه وه، نه ک به پيی

خو پاراستن له كهرهسته هوشبهرهكان

ئا: پهروهده و فيرکردن

نه كهون، له گهل روللي دهزگه
پهروهده بيه كان له و باره يه وه.

كتيبه كه له م به شانه پي كهاتوه : روللي
خيژان له پاراستن له شيو ازي ره وشت و
پهروهده ي منډال، روللي دهزگه
كومه لايه تيبه كان له چاره سه ر كړدني
تلياك، روللي دهزگه ثابيني بيه كان بـ
پاراستن له هوشبهره كان، روللي دهزگه
پهروهده ي و فير كړدن بـ پاراستن له
كه ره سته هوشبهره كان، روللي
دهزگه كاني لاوان له خو پاراستن له
كه ره سته هوشبهره كان، رپگه كاني
پاريزگاري لاوان له كه ره سته

نهمه ناو نيشاني كتيبيكي دكتور
(سالم نلسه عد) ه به زماني عه ره بي
نوسيو بيه تي و ماموستا عومهر تاهير
مه عرووف كړدو بيه تي به كوردی،
خودي كتيبه كه له باره ي خو پاراستني
تاك و كومه له له مهر چو نيه تي
خو پاراستن و خو نه دان به كه ره سته
هوشبهره كان و توخن نه كه و تن و لي
دوور كه و تنه وه يان و چو نيه تي
پهروهده كړدني منډال و قوتابيان
له لايه ن باوك و دايكان و قوتابخانه و
ماموستا يانه وه، به شيوه يه ك زيانی
نه و كه ره ستانه بزنان و توخنيان

ھۆشبەرەكان ، سەردەمى دەزگەكانى
راگەيانىدن لەچارەسەرى كەرەستە
ھۆشبەرەكان، بەدوواداچوون و
ھەلسەنگاندنى كەرستەكانى
مىدىكان، رۆلى دەستەى خۆ
بەختكردن و چالاكى وەرزشى بۆ
پاراستن لە كەرەستە ھۆشبەرەكان ،
رۆلى تووئىنەوہى زانستى بۆ
چارەسەر كۆردن لە كەرەستە
ھۆشبەرەكان.

ئاراستە كۆردنى مندال لە

دەزگەكانى پەرۋەردو

فېر كۆردندا بە رەوشتى

چاك ئە نجامەكانى

پەرۋەردەيى باشترو بە

ئەركدارتر دەكات

ھەلبەت نووسەر بە شىۋەيەكى
زانستى و ئەكادىمى و بە پىي ئامارو
زانبارى مەبەستى خۆى لەو بەشانەدا
رۋون كۆدووتەوہو پىگەى شايستەو
گونجورى بۆ پاراستنى لاوان و قوتابيان
و ھەموو كەسك لە خوودان و خوو
پەيدا كۆردن بەو كەرەستانە دەستنىشان
كۆدوہو رۆلى پۆزەتيفانەى دەزگە
پەرۋەردەيى و فەرمى و
جەماوہرييەكان لەم بوارەدا
دەستنىشان كۆدوون، بۆيە لەم پوۋوہو
كتىبەكە بايەخى خۆى ھەيە دەشىت
بۆ بنبر كۆردنى ئەم دياردەيە پشتى پى
بەستريت و جىيى يارمەتدان و
ھىوابەخش بيت.

پەروەشتی چاک ئەنجامەکانی پەرۆردەیی باشترو بە ئەرکدارتر دەکات، ئەوەش ئەنجامی پاراستنی تاکە دژ بە ھەموو جۆرە لادانیک و بەکارھێنانی رێگەیی نایاسایی ھۆشبەرەکان و ئەوانەیی، کاریگەریمان بەسەر ھزر و بێرەو ھەییە، ئەوەش ئەرکیکە دەکەوێتە ئەستۆی دەزگەکانی فیکردن کە چۆن نەوہیەکی پینگەیشتوو لە رووی بیر و ھۆشەو پیندەگەینەن کە بتوانێت بەرەنگاری ھەموو ئەو گروگرفتەنە بیستەو کە دینە پیشی، دوور لە ھۆیە خراپەکان وەکو لادان و بەکارھێنانی کەرەستە ھۆشبەرەکان.

لەبەر گرنگی رۆلی دەزگەکانی پەرۆردەو فیکردن لە پاراستنی تاک لە کەرەستە ھۆشبەرەکان. بۆیە دەستە و ریکخراوە جیھانییەکان بە پەرۆشەوہ بایەخیان بەم بابەتە داوہ لە میانەیی بلاوکردنەوہی خۆپاراستن دژ بە بەکارھێنانی کەرەستە ھۆشبەرەکان لە ھەموو دەزگەکانی فیکردندا بە ھەموو قۆناغەکانیہوہ، ئەو نەخسە گستیہی کە ھەموو پسپۆرانی ھمجووئی داھاتوو لە گۆرپانی نەھیشتنی خراپی بەکارھێنانی دەرماندا کە کۆنگرە

لەبەر گرنگی چوارەمین بەشی کتیبەکە کە پێوەندی بە بواری پەرۆردەو ھەییە لێرەدا وەرگێرانی کەیی مامۆستا عومەر تاهیر مەعروف دەخەینە بەرەستەیی خۆینەری گۆقارە کەمان.

رۆلی دەزگە پەرۆردەیی و فیکردن بۆ پاراستن لە کەرەستە ھۆشبەرەکان

دەزگەکانی پەرۆردەو فیکردن راستەوئۆخۆ پیش خیزان تاکەکان لە رووی کۆمەلایەتیہوہ پیندەگەینەن، لەو دەزگەیانەدا زانست و تیگەیشتن و رەفتاری باش و جیاجیا بە پێی گۆتن و فیکردن فیکردن دەبن، لە رێگەیی ژینگەیی کۆمەلایەتی جیاجیا و برادەرانیہوہ پەیداکردنی رەفتاری چاک بە گۆرانی لایەنی کارتیکەر دەگۆرێت، لە جۆری ئەو رەفتارانەیی کە تاک لەناو خیزان و ژینگەدا ھۆگریان بووہ. کەواتە ئەو رۆلەیی کە پێویستە قوتابخانە و زانکۆ لە ئاراستە کردنی تاکەکان و رۆشنیبری و فیکردن و گەشەپیدانی لێزانیان دەگێژن. ھەرچەندە ئاراستەکردنی منداڵ لە دەزگەکانی پەرۆردەو فیکردندا بە

گيرورگفتيان، بۆتەوہی ژيانیکی باش بەسەر بېن بەبئ ئەوہی ھانا بېنە بەر ھۆشبەرەکان. پېویستە پەرۋەردە بە پەرۆشەوہ خۆی بۆ چارەسەری خۆپاراستن لہ ھۆشبەرەکان لہ قوتابخانەکان و لہ دەرۋە و پرۆگرامەکانی خویندن نامادە بکات. دوور کەوتنەوہ لہ زیادە مەسرفی، ھەراکاتیک تەوانرا دەبئ پلە بە پلە پرۆگرامەکانی خویندن پیداجوونەوہیان تیدا ئەنجام بدرئت و برگەکانیان پېوہندیان بە خۆپاراستن لہ کەرەستە ھۆشبەرەکانەوہ ھەبئت. لہ چوارچێوہی ئەو گۆرانانہی کە ژيان باشتر دەکەن، بەوانە بەردەوام خۆپاراستن لہ ھۆشبەرەکان ئەنجام دەدرئت، بە بئ ئەوہی پرۆگرامەکانی خویندن دەستکارییەکی بنەرەتی بکرین، چونکە لہ بنەرەتەوہ ئەو پرۆگرامانە ہ بابەتی زانستییان تیدایە

بەنامە ی کاری جیھانی ئەرکی ئەوہیە بوار بە بەرھەمھێنانی کەرەستە ھۆشبەرەکان نەدات و رئ نەدات بازرگانی بەو کەرەستانەوہ بکریت کە کار دەکەن سەر بیروھۆشی مرۆف و بە شیوہیەکی نایاسایی مامەلەیان پئ

جیھانی دەربارە ی بەدناوکردنی ئەو دەرمانانە و بازرگانی پئوہکردنیان بە رینگەییەکی نایاسایی ئەنجامی داوہ، ئەویش لہو کۆنگرەییە لہ ماوہی (17 – 26 / 7 / 1987) لہ قیەننا بەسترا.

ئەو کۆنگرەییە نامانجیکی تاییەتی دەربارە ی ھۆشبەرەکان ھەبوو لہ رینگە ی پەرۋەردەوہ، باس لہوہش کرا کە ئەو پرۆگرامە گشتییە فراوانانە بەشیکی زۆر گرنگ و پېویست، بۆ لہناوکردنی ئەو زیادەییە کە لہ بواری بەدناوکردنی بەکارھینانی ھۆشبەرەکان لہ جیھاندا ھەییە. لہبەر ئەوہی ئەو کەرەستە ھۆشبەرەکانە چینی تەمەنی و دانیشتوانی گرتووتەوہ. بۆیە پېویستە لہ رپی پەرۋەردەوہ خەلک ھوشیار بکرینەوہو ناگاداری زیانی خراب بەکارھینانی ئەو کەرەستە ھۆشبەرەکانە بن، چونکە پەرۋەردە کاریکی بەردەوامەو پچرانی نییە و کاتیکی زۆری دەوئت. نامانج لہو کۆششە ئەوہیە لہ ھۆیە راستەوخۆکانی تی بگەین. ھەرۋھا ھۆیەکانی دوورمەودای یارمەتیدانی گەنجان و نەوجەوانان و چارەسەرکردنی

هۆشبه‌ره‌کان بچه‌نه‌ ناو پرۆگرامه‌کانی
خویندنه‌وه‌ ئه‌ویش به‌ پیتی بریار و
جموجولی قوتابخانه‌کان.

ته‌رخانه‌کردنی پاره‌ بۆ جیبه‌جی‌کردنی
به‌نامه‌ی خۆیاراستن له‌ هۆشبه‌ره‌کان و
کردنه‌وه‌ی خولی راهی‌یان بۆ
مامۆستایان و قوتابیان و، ئاماده‌کردنی
تویژینه‌وه‌و له‌ لیکۆلینه‌وه‌ی مه‌یدانی بۆ
دۆزینه‌وه‌ی ئه‌و هۆیان‌ه‌ی ری بۆ
به‌کاره‌ینانی که‌ره‌سته‌ هۆشبه‌ره‌کان
خۆش ده‌که‌ن، هه‌روه‌ها
ده‌ستنی‌شان‌کردنی قه‌واره‌ی ئه‌و
دیارده‌یه‌و دانانی پلان بۆ که‌م‌کردنه‌وه‌ی
شوینه‌واری ئه‌و دیارده‌یه‌.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ ئامانجی بنه‌ره‌تی
په‌روه‌رده‌ ئه‌وه‌یه‌، باشترین باری گونجاو
بۆ یارمه‌تیدانی تا‌ک ئاماده‌ بکات تا
بگاته‌ قۆناعی که‌سایه‌تی خۆی و به‌
به‌رزترین پله‌ی گه‌شه‌ پیدانی ئه‌و
که‌سایه‌تییه‌ بگات بۆ ئه‌وه‌ی به‌های
خۆی بزانی‌ت و توانای هه‌بیت لی‌هاتوویی
خۆی له‌ قۆناعی گه‌شه‌ پیداندا پێک
به‌ی‌نیت تا له‌و قۆناعه‌ تیببه‌ریت و،
بتوانی‌ت له‌ گه‌ل ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌دا
بگونجی‌ت که‌ تییدا ده‌ژی و خۆی ئاماده
بکات نه‌وه‌ک بکه‌و‌یتته‌ داوی لادان و

ده‌کریت، هه‌قده‌هه‌مین خولی کۆمه‌له‌ی
گشتی نه‌ته‌وه‌ یه‌ کگرتوه‌کان له‌
(1990/2/23) داوای کـــرد
هه‌نگاوی پبویست به‌او‌ی‌ژریت بۆ
ئه‌وه‌ی بوار نه‌دریت که‌ره‌سته
هۆشبه‌ره‌کان به‌ شیوه‌یه‌کی نیگه‌تیقانه
به‌کار به‌ی‌نرین، ده‌بیت پرۆگرامه‌کانی
خویندن له‌ هه‌موو قۆناعه‌کانی
په‌روه‌ده‌ فیکردندا ئه‌م باب‌ه‌ته‌یان تییدا
تۆمار بکریت. هه‌رکاتیکیش بوار
ره‌خسا به‌ تایبه‌تی له‌ ولاته‌ تازه
پێگه‌یشتوه‌کاندا داوا له‌ شاره‌زا
پسپۆره‌کانی سه‌ر به‌ نه‌ته‌وه‌
یه‌ کگرتوه‌کان بکریت بۆ دانانی
پرۆگرامه‌کانی خویندن یارمه‌تی ئه‌و
ولاتانه‌ بدن.

بۆ جیبه‌جی‌کردنی ئه‌و ئامانجه‌،
رێکخراوه‌ جیهانییه‌کان، له‌ سه‌رووی
هه‌مووشیان‌ه‌وه‌ کۆمه‌له‌ی نه‌ته‌وه‌
یه‌ کگرتوه‌کان و رێکخراوی یۆنسکۆ و
پرۆگرامی په‌ره‌پیدانی سه‌ر به‌ نه‌ته‌وه‌
یه‌ کگرتوه‌کان، رێکخراوی ته‌ندروستی
جیهانی و سندووقی چاودیری منداڵ و
رێکخراوه‌کانی دیکه‌ به‌ په‌رۆشه‌وه‌ن
یارمه‌تیدانی ولاتان بدن و هانیان
بدن باب‌ه‌تی چاره‌سه‌کردنی که‌ره‌سته

بەكار ھېناۋە، ئەنجام وايان لى بىت لاسايى يەكدى بكنەۋە.

2- دەبى قوتابخانە و زانكۆ دەزگە پەرۋەردەبىيەكان رۆلئىكى بالايان لە پىگەياندى كۆمەلدا ھەبىت بەھاۋكارى لەگەل دەزگە كۆمەلەبىيەكان و دەزگە رۆشنىرى و ئاسايش و كشتوكال و بازرگانىيەكاندا، بە مەرجىك قوتابخانە بىتە بكنەيەك يان يانەيەك بۆ تاكەكانى كۆمەل بە تەمەنە جياجياكانيان بۆ ئەۋەى ھەموو جۆرە جوجوولئىكى تىدا ئەنجام بەدن، كە دلئان پى بكرىتتەۋەو لە بىركدنەۋە بۆ لادان و بەكارھىنانى كەرەستە ھۆشبەرەكانەۋە دوور بن.

3- پىويستە قوتابخانە ھەول بەدات ھەلى سەرکەوتن بۆ گشت قوتابيان برەخسىنئىت و بوار نەدات قوتابى تووشى چەپاندىن و دلئەراوكى بىت و ھانىيان قوتابيان بەدات خۇيان لە ھۆيەكانى لەرئى لادان دووربجەنەۋە ھەست بە خەپاندىن و دلئەراوكى و خەمۇكى نەكەن.

4- پىويستە دەزگەكانى پەرۋەردە بەرنامەى چاودىرى مندالان دابىن، بە سەپەرشتى دەزگەى ھونەرى و پسپۆر لە

بەكاربردنى كەرەستە ھۆشبەرەكان كە ھويش ھۆيەكە لە ھۆيەكانى لادان.

ليرەدا رۆلئى دەزگەكانى پەرۋەردەو فېئىرکردن لەو بوارەدا ئەۋەيە كە پىويستە ئەو ئەركە كاريگەرە لە ژيانى تاكدا رەنگ بەداتەۋەو رۆلئى خىزان تەۋابكات و پالپشتى ئەو رۆلەش لە چوارچىۋەى ئەو ئەركانەى كە پىويستە دەزگەكانى فېئىرکردن ئەنجاميان بەدن لەۋانەيش:

1- پى داگرتن لەسەر جىبجىكردنى فېئىرکردنى تەۋزىمى لە سەرتاسەرى ۋالاتدا، ھەتا تەمەنئىكى ديارى كراو، بە چاك دەزانرئىت لە (15) سال كەمتر نەبىت. پىويستە بەرنامەيەكى تىرۋەسەلى خويندىن دابىن بكرىت و لەگەل پىداۋىستىيە دەرونىيەكان و پەرۋەردەبىيەكانى مندال و ھەرزەكارى نويدا بگونجىت.

دەبى رەچاۋى جياكردنەۋەى ئەو قوتابخانەو تەۋزىميانە لە قوتابخانە دواناۋەندىيەكاندا بكرىت، بۆ ئەۋەى قوتابى لەگەل قوتابيانى قۇنساغى ناۋەندى تىكەل نەبىت نەۋەك بەكونە ناۋە داۋى ئەۋانەى لە رەفتارى باش لايان داۋەو كەرەستەى ھۆشبەريان

و رەوشتی کۆمەڵایەتی تازە میژووی نەتەو، رۆشنی بکات بە تاییەتی ئەوانە پێ لەسەر خۆدوور گرتن و لادان و بەکارهێنانی کەرەستە ھۆشبەرەکان دادەگرن.

8- پێروکردنی سستەمی خزمەتی کۆمەڵایەتی و بنەکەکانی رێبەری دەروونی و کۆمەڵایەتی و پەرۆردەیی لە ھەموو قوتابخانەکاندا. ئەو سستەمە دەتوانێت دیاردەیی نەگونجان و گێروگرتی رەفتاری منداڵان و ھەرزەکاران زۆر زوو نەھیلت، بە دواچوونی بەردەوام لەگەڵ کەس و کارو باوک و دایکیان بکات، چاکتر وایە لە قوتابخانەکان سەبارەت بە خووگرتن بە بەکارهێنانی کەرەستەیی ھۆشبەر و دلەراوکی پرس و پا بە پەسپۆری دەروونی و پەسپۆری کۆمەڵایەتی بکریت بۆ ئەوەی بەدوادا چوونیان بۆ بکەن بۆ ئەدەن تەشەنە بکەن.

9- پێویستە دەزگەکانی پەرۆردە کار بۆ ئامادەکردن و ھاندانی تویژی زانستی بکەن کە پێوەندییان بە کەرەستە ھۆشبەرەکان و، بەکارهێنانیان و ھوو، چۆنیەتی خۆ لێ پاراستنیانەو ھەییە، لەگەڵ ناسینی تاییەتمەندی

ھەموو بواری کۆمەڵایەتی و پەرۆردەو دەرووناسی و تەندروستی گشتی یارمەتی چینیەکانی کۆمەڵ بەدەن بە ھەموو جوۆرە تەمەنیکەو دە رینۆینییان بکەن رەفتاری خراب و ناتەواو وەرەگرن، چونکە ئەمانە دەبنە ھۆی لادان و کەوتنە ژێر چەپۆکی گەرەستە ھۆشبەرەکان.

5- داوا لە ئەندامانی دەستەیی مامۆستایان لە زانکۆکان و قوتاییانی خویندنی بالا بکریت لە دیاردەیی ھۆشبەرەکان بکۆلنەو دەو تویژینەو ھەیان لەسەر بکەن، بە تاییەتی ئەو لیکۆلینەوانەیی پێوەندییان بە دیاردەیی ھێرشیی بیر و رۆشنیریەو ھەییە، ھەرۆھەا دیاردەیی نامۆیایەتی لە شارەکان و شوینیەواری ئەو پێشکەوتنە ئابورییەیی کۆمەڵ و کاریگەری کریکارانی بیانی لە تاک لە بواری بەکارهێنانی کەرەستە ھۆشبەرەکاندا.

6- فراوانکردنی زانکۆکان بۆ ئەوەی ژمارەییەکی زۆر لێ قوتاییانەو ھەربگیڕین کە ئارەزوویان ھەییە خویندن تەواو بکەن.

7- پێویستە نەواو رۆکی پرۆگرامەکانی قوتابخانە باس لە نەریت

13- كۆبۈنۈنەۋە كۈرۈنەۋە خولى رايونى تايىبەت بە مامۇستايانى زانكۆ مامۇستايانى قوتابخانە سەپەرشتىياري پەرۋەردەيى و پسپۇراني كۆمەلەيەتى و دەروونى و رايونەرو سەپەرشتىياري يانە و رېكخراۋە ۋەرزىشەيەكان، بۆ ئەۋەي ئاگەدارى زىيانى كەرەستە ھۆشبەرەكان بىن كە تا چ رادەيەك كاريگەرييان لەسەر قوتابيانى قۇناغى دواناۋەندى و قوتابيانى سەرەتايى و ياريزانان ھەيەو، چۇن ئاراستە بىكرىن و ھۆشيار بىكرىنەۋە چاۋدېرى تەۋاويان بىكرىت و، لە كاريگەرى زىيانى كەرەستە ھۆشبەرەكان دووريان بىخەنەۋە.

14- بايەخدان بە رۆلى خزمەتى كۆمەلەيەتى لە قوتابخانە و زانكۆ دەزگە و كارگەكان. بۆ يارمەتيدانى قوتابى و كرىكار و فەرمانبەر. لە بواري چارەسەر كۈرۈنەۋە كۆمەلەيەتى و دەروونى و دلەپراۋكى و كرى بارودۇخ و ئەۋ ھۆكارانەي ھانيان دەدات ھۆشبەرەكان بەكار بەيىنن و خۇيان لە گىرو گۈرۈنەۋە بىدزىنەۋە، دەكرىت ئەۋ ئەر كەش بە پەرۋەردەيى كۆمەلەيەتى و دەروونى بسپىررىت .

ئەۋانەي بەكارى دىنن و پۈرۈبەپۈرى دەبنەۋە.

10- پىۋىستە قوتابخانەي دواناۋەندى و پەيمانگە بالاكان و زانكۆكان بەرنامەي ئاراستە كۈرۈنەۋە پىشەيى و نووسىنگەي بەكارھىنان رېك بىخەن لەبەر ئەۋەي يارمەتى قوتابيان دەدات ئەۋ پىشەيە ھەلپىرئىر كە ئارەزوويان لىيەتى و لەگەل تۈنەۋە ئامادەبوون و ئارەزووياندا دەگۈنچىت. ئەۋ پىشەيە پاشەكەۋىكى گۈنچاويان بۆ دابىن دەكات.

11- پىۋىستە بەشەكانى تەندروستى قوتابخانە لە ۋەزارەتى پەرۋەردەۋە فېر كۈرۈنەۋە تايىبەت بۆ ھۆشيار كۈرۈنەۋە رۆشنىبىرى تەندروستى، يان پەرۋەردەيى تەندروستى و خۇپاراستن ئامادە بىكەن و پەرەيان پى بىدەن، بە مەرچىك رايونان لەسەر شىۋازى پەرۋەردەيى تەندروستى و خۇپاراستن بىت.

12- دانانى پۈرۈگۈرۈنەۋە كۈرۈنەۋە رايونان لەسەر خۇپاراستن لە بەكارھىنانى كەرەستە ھۆشبەرەكان و پىناسە كۈرۈنەۋە زىيانەكانى و شۈيئەۋارى تەندروستى و كۆمەلەيەتى و ئابۋورى.

د - بگاته تاکه کان پيش نه ودهی توشی هه لویستی رۆشنبری هۆشبه ره کان بن.

18- پیوسته پرۆگرام و جموجوولی خویندن پله به پله بیټ.

19- هاندانی به کارهینانی شوین و جموجوولی وه زرشی و رۆشنبری و کات به سه بربردن به شیوه یه که دوور له که رهسته هۆشبه ره کان بیټ.

20- ریکخستنی ته لقه ی خویندن و خولی راهینان بو یارمه تیدانی که سوکاری قوتاییان بو نه ودهی له دووره وه ههست به نیشانه کانی که رهسته هۆشبه ره کان و چۆنیه تی به کارهینانیان بکهن تا بتوانن چاودیری منداله کانیان بکهن نه وه که خوی پیوه بگرن.

21- پیوسته کهش و هه وایه کی دهروونی و پهروورده یی و کۆمه لایه تی گونجاو دابین بکریت بو نه ودهی قوتاییان بواریان بو بره خسیټ جموجوولی کۆمه لایه تی و رۆشنبری و رابواردن ته نجام بدن، بو نه ودهی تاک ههست به دلنه وایی و داهینان و ریز بکات، دوور له نائومییدی و دله پراوکی و خه مۆکی که ده بنه هۆی به رپا کردنی رفتهاری لادان و به کارهینانی که رهسته هۆشبه ره کان.

15- پیوسته هه موو قوتاییانی قوناغه کانی خویندنبه هۆی پرۆگرامه کانی خویندنبه و ناگاداری زیانی ناو زرانندی به کارهینانی که رهسته هۆشبه ره کان بن.

16- یارمه تیدانی قوتاییان بو چاره سه رکردنی گپروگرفته کانیان. بو نه ودهی به شیوه یه کی ئاسایی ژیان بگوزدینن، بی نه ودهی په نا به نه به ره که رهسته هۆشبه ره کان، ته مهش به تیگه یشتنی راسته و خوو ناراسته و خوو ده بیټ.

17- دانانی پرۆگرامی خویندن و نه و به برنامانه ی که هۆشیاری کۆمه ل زیاد ده کات و له ستراتیژییه تی باوه رپیکراوه وه ئاماده کراون. بو نه ودهی تاکه کان هان بدن خوینان له ناو زرانندی به کارهینانی که رهسته هۆشبه ره کان دوور بخه نه وه ، نه وه ییش به م شیوه یه:

أ- له چوارچپوهی کۆمه لایه تی و ئابووری و رۆشنبری گونجاو دا ئاماده بکریت.

ب- تیگه ل به خویندنی ته کادیمی و کۆمه لایه تی و رۆشنبری بکریت.

ج- ری نه دریت که رهسته هۆشبه ره کان به کار بهینریت.

هه‌ئسه‌نگاندى له په‌روه‌رده‌ى وه‌رزشيدا

ئا: په‌روه‌رده و فيترکردن

تا ئه‌و ئاستانه ده‌ست نيشان بکړين که يارمه‌تى بريار وه‌رگرتن ده‌دهن له‌مه‌ر ئه‌و ديارده‌يه‌ى که بابه‌تى ليکولينه‌وه‌که پيک ده‌هينيت.

زاراوه له باره‌ى پيوانه‌و هه‌ئسه‌نگانده‌وه:

هه‌ئسه‌نگاندى Evaluation :

تاقیکردنه‌وه : Test هه‌لويستينکى نه‌خسه بؤ دارپيژراو يان به ياساکراوه بؤ ئه‌وه‌ى نمونه‌يه‌ک له ره‌فتارى تاك پيشان بدات، له رووى زمانه‌وه واتاى ته‌زمون يان تاقیکردنه‌وه ده‌گه‌يه‌نيت. هيله‌ر تاقیکردنه‌وه وا پيناسه ده‌کات که: پيوانه‌يه‌کى به ياساکراوه يان شيوازينکى تاقیکردنه‌وه‌يه. هه‌رچى (کرونباک)، ئه‌وه تاقیکردنه‌وه وا پيناسه ده‌کات که: شيوازينکى ريکخراوه بؤ به‌راوردکردنى ره‌فتارى دوو که‌س يان پتر.

خه‌ملا‌ندينکى چه‌ندى يان چؤنيه‌تى ئه‌و ديارده‌يه‌يه که بابه‌تى ليکولينه‌وه پيک ده‌هينيت له‌چوارچيوى ئه‌و پيوانانه‌وه که به هؤيانه‌وه زانيارى پيويست کو ده‌کړينه‌وه و هوشى ده‌کړينه‌وه بؤ ئه‌وه‌ى ئه‌و بريارانه‌ى له‌باره‌وه ده‌ربکريت که يارمه‌تى باشر کردن يان راستکردنه‌وه يان ده‌دات، له رووى زمانيشه‌وه واتاى نرخاندى به‌ها يان قورساى (کيش) ده‌گه‌يه‌نيت. بؤرمگارتنز برواى وايه که هه‌ئسه‌نگاندى: ئه‌و پرؤسه‌يه‌يه که پيوانه‌کان به‌کار ده‌بات به‌مه‌به‌ستى کوکردنه‌وه‌ى زانيارى و شيکردنه‌ويان

پاسنگويى: Validity: پيوانه‌کردنى ئاميرى هه‌ئسه‌نگاندى ته‌گه‌ر

دیاریکراو بیټ که خهسلهټی چهسپاویان پیوه دیار بیټ. وهک سهنتیمه تر بو دریتی، کیلوگرام بو قورسای و کیشانه کردن ... تاد.

بیوانه Measurement؛

خه ملاندنیکی چه ندایه تی دیاردهی بابه تی بیوانه که یه به پیی ټه و یه کانهی مؤرکی چهسپاویان هیه، بو یه بیوان باسکردنی زانیاریه کانه له شیوهی ژماره دا. کامیل بیوانه وا پیناسه دهکات که دیاریکردنی ژماره ی بابه ته کان یان رووداوه کانه به پیی دهستوری دیاریکراو. که چی ناتالی بروای وایه که بیوانه: دهستوری به کارهینانی ژماره کانه، به شیوه یه ده لاله ت له شته کان بکن به شیوه یه تاماژه به بریکی چه ندایه تی له مهر سیفه ت یان خهسله تی بیوانه کراو بکن.

پیوهر norm؛ بنه مای حوکمدان

به سهر ټه و دیارده یه دا ده گیه نیټ که له ناو دیارده که دا ده بیټه بابه تی لیکنو لینه وه نهک له دهره ویدا یان له نمونه یه کی دیکه وه یان که سانی دیکه که زور جار مؤرکی چه ندایه تی له خو ده گریټ و به هوی به کارهینانی هندیکن

تاقیکردنه وه یان بیوانه کردن بیټ له روی وردی سیفه ت یان خهسله ته وه که بو بیوانه کردنی ټه و خهسله ته دانراوه نهک خهسله ته کان یان سیفه ته کانی دیکه، ټه گهر تاقیکردنه وه یه کمان دارشت توانای قوتابی له ژماردندا هه لسه نگینیت، ټه وه پیویسته توانای ټه و قوتابییه له بواری ټه نجامدانی کرده ی ژماردنه وه هه لسه نگینیت.

چهسپاوی Reliability؛ واته

ټه و مهر جانه هه بن وردی جیبیه جیکردنی ټامرازی هه لسه نگاندنه که بو پتر له جاریک له خو ده گریټ سه باره ت به تاکینک بو ټه وه ی هه مان زانیاری دهسته بهر بیټ، ټه گهر هات و گروویټک هاوسان له تاکه کان تاقی بکرینه وه ټه وه هه مان ټه و ټه نجامانه به دهسته وه بدات.

بابه تیانه objectivity؛

ټه وه ده گیه نیټ که ټاکامه کانی بیوانه که له روی هوکاره خودی و که سییه کانه وه کاریان تی نه کراوه و بیوانه که ییش به یه که و پیوهری زانراو

حوکمی هه لسه نگانندن Evaluation

Judgments : تاکامی پرۆسه ی

هه لسه نگانندن که یه واته شه وه ی
هه لسه نگیته ر سه باره ت باب ه ته ی
هه لسه نگانندن که دهسته به ری کردوه له
تاکامی به راورکردنی زانیارییه کانی
هه لسه نگانندن به پیوه ری هه لسه نگانندن.

هه لسه نگانندی پرۆگرام

ته مپۆ پرۆسه ی هه لسه نگانندن له لایه ن
مامۆستاره بووه ته کاریکی پرۆژانه ی
به رده وام. مامۆستای هۆشتمه ندیش شه
مامۆستایه یه که هانی ئاراسته که ر
ده دات ته دای خۆی پاش هه ر وانیه ک
هه لده سه نگیته یته بۆ شه وه ی له مانه
خواره وه دلنیا بیته :

- تا چه ند توانیویه ته ی گشت یان
هه ندیک له به شه کانی وانه که
به دی به یته یته .
- تا چه ند قوتایه یه کان توانیویه
له چه مکه بنه هره ته یه کانی
وانه که بگهن.
- تا چه ند پسپۆری وه رزشی
له گه ل تاستی پیگه یشته ی
قوتایاندا ده گوته یته .

شیوازی نامارو به پیی خه سلته ته کانی
واقعیه ته ی دیارده که وه ده ستنیشان
ده کریت.

ناست standard : بنه مای حوکم

به سه ردادانی دیارده که یه که له ناو
دیارده که ده ده بیته باب ه ته ی
هه لسه نگانندن که شه ویش
خه ملانندیکی ره مه کییه به پیی
شه وه ی که پیویسته دیارده که باو بیته .

مه حه ک Criterion : بنه مای

حوکم به سه ردادانی دیارده که یه له
ده ره وه ی، که ره نکه چه ندایه ته ی یان
چه تنامه ته ی بیته . شه مه حه که یه سه
باشترین هۆکاری شه زمون و
تاقیکردنه وه راستگویی پیوانه یان
تاقیکردنه وه ی به کاره یته راو داده نریته .

پرۆگرام Program : شه وه

پسپۆریانه ی فیرکردنه که له
پرۆگرامه وه هه لقوقولون له گه ل هه موو
شه وانه ی پیوه نه ندییان به
جیبه جیکردنیانه وه هه یه و بریتین له
کات و مامۆستاو قوتابی و شیوازو
تواناو ناوه رۆک و رپیکه خسته ن و
شیوازه کانی هه لسه نگانندن.

- کارتیتیکردنی پرؤگرام له ژینگه و کومهل.
- هوکاره کانی هه لسه نگانندن و تاقیکردنه وه.

نه خشه سازی زانستییا نه ییش چه ند سوودیکی هه ییه لییره دا ئامازه به هه ندیکیان ده که یین:

- به ره وه ده ستینیشان کردنی ئامانجی روونی کاره که مان ده بات.
- وامان لی ده کات له چوارچیموهی پلانیککی ئامانجداردا کاربکه یین.
- ده ستینیشان کردنی قوناغه کانی کارکردن.
- ده ستینیشان کردنی تواناکان و شیوازی ده سته بهر کردنیان.
- به دیهینانی سانسوری ناوه کی و دهره کی.
- به دیهینانی پشووی دهروونی تاک و گروویه کان.
- ده ستینیشان کردنی کاتی پیویست بو به دیهینانی هه به شیک له به شه کانی کاره که.

ههروه ها گرنگترین ئه رکه کانی هه ر یه که له ماموستا و ئاراسته کار ئه وه ییه بابه تی خویندنه که هه لسه نگینن و پیوره کانی هه لسه نگانندن هه ر که سه و له و بواره دا ده ستینیشان بکه ن که ده شیت پرؤسه ی هه لسه نگانندن پرؤگرام یان بابه تی خویندنه که پیی بکه ن ئه ویش له رووی:

- ئامانجی پرؤگرامی پریار له سه ر دراوو فه لسه فه که ی.
- مۆرکی بابه تی خویندن - پهروه رده ی وهرزشی - .
- به رنامی خویندن له رووی ناوه رۆک و زیکخستن و چالاکییه وه.
- شیوازه کانی وانه گوته وه.
- پیگه یشتنی ته و اوه تی قوتابی: له رووی جه سته و ئه قل و دهروون و کومه لایه تی و ئه و ئاسانکارییه مادی و مرؤبیانه وه له قوتابخانه و ژینگه ی دهروربه رییه وه ده سته بر ده کرین.
- ماموستا.
- ده سته ی به ریوره بردنی قوتابخانه .

ئەمانەش دەستىشاشان كۆردنى گىرنگىزىن
ئەو تۆمارانەن كە پىۋىستە بۆ نمونە لە
بەشى ۋەرزىشدا ھەبن:

- تۆمارى مامۆستاي بەش .
- تۆمارى ئامادەبوون و ئامادەنەبوون.
- تۆمارى تىپە ۋەرزىشپەكان.
- تۆمارى راھىئەنرەكان.
- تۆمارى چالاكى دەرەكى.
- تۆمارى چالاكى ناوخۆ.
- تۆمارى ئامپىرو يارىگەكان.
- تۆمارى بودجە .
- تۆمارى تەندروستى .
- تۆمارى راپۇرتەكان .
- تۆمارى دەر كۆردە .
- تۆمارى ھاوردە .

ۋىراي بايەخ و گىرنگى پەرۋەردەى
جەستەيى و ۋەرزىشى ۋەك دەرۋازەيەكى
سروشتى بۆ پەرەپىدانى سەرتاسەرى و
تەۋاۋى قوتابى لە ھەموو قۇناغەكانى
خوئىندندا بەگشتى و لە سالانى
سەرەتاي تەمەنىدا بەتايىپەتى، بەلام لەو
بىرو رايانەى ھەندىك لە مامۆستايانى
پەرۋەردەى ۋەرزىش لە قۇناغى خوئىندنى
بەنەرەتى و ئامادەيىشدا دەرپان بىرپو

- لە بەفېرچوونى داھاتەكان
كەم دەكاتەۋە .
- كار بۆ بەدەيپىنانى
ۋەگەرخستنى تەۋاۋى ھەموو
كارگەران دەكات .

تۆمار كۆردنى ئاكامەكان

ئاشكرايە كە كاتىك پىرۋسەى
ھەلسەنگاندەكە ئەنجام دەدرىت
پىۋىستە بە شىۋەيەكى ۋەدو بابەتيانە
بايەخ بە تۆمار كۆردنى ئاكامەكان
بدرىت ئەۋىش لە رىگەى بەكار ھىنناني
باشترىن ئەۋ ھۆكارانەۋە كە
خەسلەتلىكى ۋەردى پۇزەتقىانەيان لە
تۆمار كۆردنى زانىارىيەكاندا ھەيە تا
بكرىت باس بكرىن و بە شىۋەيەكى
ئاسان بەكار بەھىنرىن و بۆ ئاسان
جيا كۆردنەۋە پاراستن و خستەنە پروۋى
ئاكامەكان باشترىن شىۋاز دەستەبەر
بكرىن ، ئەۋىش لە رىگەى
نەخشەسازى فۆرمى تايىپەت بە
تۆمار كۆردن و بەتال كۆردنى زانىارىيەكان
و پاراستىيان بۆ ئەۋەدى لە كاتى
پىۋىستدا بەكار بەھىنرىن .

**پروگرامه کانی خویندنی
پهروه دهی جه سته یی و
وهرزش پیوستیان به
لیکولینه و توژینه ووه
هه لسه نگان دنیکی
بাবে تیانه هه یه**

ته وه یان دووپات کردوه ته وه که پروگرامه کانی خویندنی پهروه ده یی جه سته یی و وهرزش پیوستیان به لیکولینه ووه توژینه ووه هه لسه نگان دنیکی بابه تیانه هه یه بو ته وه یی ناگه داری ته و او چالاکیه کانی پهروه ده یی جه سته یی و وهرزش بین که بو قوتابیان ده شین، ته وه یش سه ره پای پروگرامی راهینانی قوتابیان له ناموزگه و کولپه کانی پهروه ده یی وهرزشی له زانگکوکان.

بیرو بوچوونی قوتابیانیش سه باره ت به و دژواربیانه ی که ره نگه تووشی ته و که سانه بییت که وانه بیژنی ده که ن کاتیک پرۆسه ی وانه بیژییه که نه نجام ده ده ن، وه که هه بوونی هه ندیک له و بابه تانه ی که ئاره زوو ناکه ن بیانلینه وه، چونکه له گه ل ئاره زوو و تاماده بییان یان توانای ته قلییان و ته گه ره ی دیکه یش که وایان لی ده کات له گه ل بابه ته کانی خویندندا ته بانه بین و پرۆسه ی خویندنیان لا بییته پرۆسه یه کی نه زوک و به گران له سه ر ته وانه بکه ویتته وه که نه نجامی ده ده ن.

پروژه‌های هلسه‌نگاندنی پروگرامیش زانیاری سوودبه‌خش و به‌لگه‌دار ده‌سته‌به‌ر ده‌کات بو بریاردان له‌سه‌ر چاکترکردن و به‌رسف دانه‌وه‌ی نه‌و پرسیارانه‌ی له باره‌ی گرنگی نه‌م بابه‌ته له پرووی پهروهده‌بیسه‌وه ده‌کرین، جگه له زانینی گرنگی و دروستی نه‌و نامانجانه‌ی که نارزه‌وو ده‌کریت به‌دی بهینرین له‌گه‌ل زانینی ناستی په‌نجه‌کان سه‌بارت به‌و نامانجانه‌ی پیویسته به‌دیبا ن بهینیت، جگه زانینی ناکامه‌کان و تاچ راده‌یه‌ک له‌گه‌ل نه‌و کوششه مادی و مرؤییدا ده‌گونجین که ده‌درین، وی‌پرای پشکنینی شیوازو ریگه‌ی زانینی ناستی گونجاویبان له‌گه‌ل نه‌و په‌ره‌سه‌ندنه‌ی به‌رده‌وام له فله‌سه‌فه‌ی کومه‌لدا به‌دی دیت، بیجگه زانینی ناراسته‌ی نه‌و په‌نجانیه‌ی ده‌ده‌درین، که تابه له‌گه‌ل بوچوونه‌کانی بواری په‌روه‌ده‌و کومه‌لایه‌تی و نامانجه‌هاوبه‌شه‌کان و فله‌سه‌فه‌ی ده‌له‌تدا ده‌گه‌نجین یا نا.

سووده‌کانی پروژه‌های هلسه‌نگاندنی پروگرامه‌کان بو به‌شداربووه‌کان نه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن:

- یارمه‌تیبیان ده‌دات که‌سایه‌تی خویمان په‌ره پی بدن و به‌هیژی بکه‌ن.

- به‌شداربووان هه‌ست به واتای لیپرسراویه‌تی ده‌که‌ن.

- په‌ره به‌توانای به‌شداربووان ده‌دات که بتوانن بریار وهر بگرن و بریار بدن.

- ریژی خودی به‌شداربوو له‌گه‌ل ریژگرتن له بیرو پای که‌سانی دیکه پتر ده‌کات.

- نارزه‌وووی هاریکاری کردن و نه‌و نه‌رکانه‌یان لا پتر ده‌کات که راسپیروان له کاتی دیاریکراودا نه‌نجامیان بدن.

- هه‌لیان پی ده‌به‌خشیت بیرو بوچوونی خویمان سه‌بارت نه‌و بابه‌تانه‌ی ده‌درین که نارزه‌وو ده‌که‌ن بیانجوینن و له‌گه‌ل نارزه‌وو و ناماده‌بوونیاندا ده‌گه‌نجین .

التربية والتعليم

مجلة تربوية فصلية تصدرها وزارة التربية في حكومة إقليم كردستان - العراق

العدد (1) - 2008

في هذا العدد

- 1- مشروع تغيير نظام التربية والتعليم في إقليم كردستان وزارة التربية
234
- 2- قياس كفاءة المنشأة التعليمية اعداد. صلاح حسن الجاف
247

مشروع تغيير نظام التربية والتعليم / وزارة التربية لحكومة إقليم كردستان / العراق

مقترحات المؤتمر التربوي المنعقد للفترة 22 – 24 أيار
2007
في أربيل العاصمة

مشروع تغيير نظام التربية والتعليم

خلاصة المشروع:

هذا المشروع عبارة عن:

- 1- المقدمة: وفيها شرح للقيم الأساسية للمدرسة.
- 2- الأهداف: وهي الأهداف التي من المؤمل تحقيقها، نتيجة لتطبيق التغييرات في الميدان العملي.
- 3- الأسباب: تم وبدقة تشخيص الأسباب الموجبة لتغيير نظام التربية والتعليم، وضرورة هذا التغيير في كردستان.

4- الاصلاحات والتغييرات الأساسية والضرورية في نظام التربية والتعليم.

5- التقييم والمتابعة.

6- الخاتمة.

مشروع تغيير نظام التربية والتعليم

المقدمة:

تحرم المرأة الكوردستانية من حقوقها في الحياة، ويستعرض الحلول الناجعة العلمية لهذه المشكلات.

يعتمد نظام التعليم في كوردستان على القيم الديمقراطية، فالتربية والتعليم في مدارس كوردستان يجب ان تسير على نهج، بحيث تصبح القيم الأساسية للمدرسة هي القيم العليا للطلبة، لاعدادهم للمشاركة في الحياة العامة لمجتمعهم باستقلالية وشعور بالمسؤولية.

ترسيخ حب الأرض والوطن والروح في نفوس أطفال كوردستان يجب أن تكون من أهم الاهداف التي تصبو إليها المدرسة، في كافة مراحل التعلم.

القيم الاساسية التي تربي المدرسة الطالب عليها هي: تقدير الانسان وحياته، المساواة بين الجنسين، استقلالية الفرد، مساعدة المحتاجين، احترام

ان عصر العولمة والتكنولوجيا الحديثة يحتاج الى نظام تربوي حديث، وتكون ثمرة هذا نظام جيل واثق من نفسه، يؤمن بالديمقراطية، مخلص لارض كوردستان، وذو شخصية متكاملة.

المفاهيم الديمقراطية في المدرسة:

تاخذ بعين الاعتبار القدرات الفردية داخل الصف، بحيث لا يكون المعلم فعالاً فقط والطلبة حاملين، بل يجب ان يأخذ بعين الاعتبار مستوى الفروق الفردية في نمو الطلبة، وان ينظم التدريس والتعلم في الصف على هذا الاساس، لكي يستثمر أبناء كوردستان سنوات عمرهم تلك بافضل شكل.

في النظام التربوي الجديد يتساوى الجنسان في كل الحقوق والواجبات، ويتعرض هذا النظام للمشكلات التي

التربية والتعليم عبارة عن ايصال العلم، والتراث، واللغة، والقيم الاساسية من جيل الى آخر، والمدرسة عون للبيت في هذه المهمة.

المدرسة تفتح للطالب أبواب الفكر والابداع والريادة، وتهيء له المجال للعيش حياة مستقلة.

العلم هو التعرف على الحقائق، ونهل المعلومات، والفهم والقدرة على حل المشكلات، وليس الحفظ الببغائي. التدريس يضم كافة اشكال العمل الفردي والجماعي والمشاريع، والطالب مشارك فعال والمعلم مدير عملية ايصال العلم.

الامتحان ليس قياس السيطرة، بل هو أحد المقاييس للتقييم والمتابعة من أجل ايصال الطالب لتحقيق الاهداف المتبغاة.

أسباب تغيير نظام التربية والتعليم

- 1- تفاقم نسبة الامية في كوردستان.
- 2- التعليم الالزامي لست سنوات فترة قليلة لاعداد الاطفال والشباب للعيش في المجتمع العصري الحديث.
- 3- ترك الدراسة: أحد الاسباب التي كانت تدفع الطلاب لترك الدراسة، هو

القانون، التسامح وسعة الصدر، وتحمل المسؤولية.

لايسمح النظام التربوي في كوردستان بأي شكل من اشكال الاضطهاد والكبت بحق الطلبة سواء كان جسدياً أو نفسياً، وفي حال ظهور مثل هذه الحالة فالمدرسة مسؤولة عن وضع حد لها.

النظام التربوي في كوردستان نظام شفاف ومنفتح، يسمح لوجود تعداد الآراء، وينمي لدى الطالب ملكة إتخاذ المواقف والشعور بالمسؤولية، والمشاركة في حياة المجتمع، وواجب المدرسة منح الطالب السعادة أثناء الدراسة وفي الحياة العلمية أيضاً.

يخص النظام التربوي كل فرد بالتقدير والاحترام، ويعمل على انسجام الدراسة مع مستوى وحاجات الطلبة، فالطالب هو المحور والنظام بأسره يعمل من أجل ايصال القيم العليا والعلم الى الطالب، وواجب المدرسة ايصال العلم الى الطالب وتربيته واعداده للمستقبل بالتعاون مع الوالدين، وليشارك باستقلالية وبشعور بالمسؤولية وبفعالية في حياة المجتمع.

مبكرة، والزام الطفل بالتعلم لمدة تسع سنوات لا يسمح له بدخول اسواق العمل في سن مبكرة، وبهذا التغيير فان كوردستان تقترب من تطبيق قانون العمل الدولي الديمقراطي، وتبتعد عن تجنيد الاطفال للعمل في اسواق العمل.

3- تطوير مستوى قدرات كوادر التربية في كوردستان:

العمل في مجال التربية والتعليم يحتاج الى كوادر تربوية عالية المستوى والقدرة والكفاءة، لان نظام التعليم في تغيير وتطور مستمرين، لذا يجب ان يكون المستوى العلمي والمعرفي للكوادر في تطور مستمر ايضاً وان تهيأ الارضية اللازمة لتطور ورفع مستوى المعلمين.

4- حاجة المجتمع المعاصر:

المجتمع والسوق المعاصر يحتاجان الى انسان متمكن ومتعلم. والتعلم لغاية الصف السادس الابتدائي لايسد حاجة سوق العمل في مجال الكومبيوتر والالكترونيات، والعالمية، لما سبق فمن المهم ان تكون الدراسة الابتدائية تسع سنوات الزامية.

5- القيم التي من الضروري تربية الاطفال عليها بين سني (12-15):

عدم النجاح في الصف السادس الابتدائي.

4- ضرورة وجود بيئة ديمقراطية في المدرسة.

5- هبوط مستويات النجاح في صفوف السادس الابتدائي، الثالث المتوسط والسادس الاعدادي.

6- تدني مستوى التعليم قياساً بحاجات سوق العمل الحديثة.

7- التعلم في كوردستان نظري في الغالب ويفتقر الى الجانب العملي والتطبيقي، اللذين يخدمان المجتمع.

أهداف تغيير نظام التربية والتعليم

1- القضاء على ظاهرة ترك الدراسة أو تقليلها:

من الواضح ان ظاهرة ترك الدراسة في كوردستان بعد مرحلة السادس الابتدائي، مشكلة كبيرة، فسنوياً يترك عدد كبير من الاطفال بين سني (12 - 13) الدراسة ويتوجهون الى اسواق العمل، واهم هدف من وراء تغيير نظام التربية والتعليم اليوم هو القضاء على هذه الظاهرة او تقليلها.

2- قانون العمل الدولي:

في البلدان الديمقراطية، لا يسمح قانون العمل الدولي بعمل الاطفال في سن

التربوي الذي عقد في اربيل العاصمة للفترة 22 - 24 أيار 2007 على التغييرات (الاصلاحات) الجذرية التالية:

أولا - المرحلة الابتدائية:

1- مدة التعليم الالزامي تصبح تسع سنوات:

اي ان المرحلة المتوسطة تُلغى، والمرحلة الابتدائية تغير الى تسع سنوات اساسية، وتبدأ الدراسة الالزامية لهذه المراحل التسع اعتباراً من العام الدراسي 2007 - 2008، وبالنسبة للطلبة الذين يدخلون مرحلة السادس الابتدائي خريف عام 2007 لايؤدون الامتحانات العامة، وفي العام الدراسي 2008 - 2009 ينتقلون الى الصف السابع، وتلغى شهادة السادس الابتدائي بالنسبة لهم. وسيصدر قانون يلزم جميع اطفال كوردستان بالدراسة لمدة تسع سنوات.

الدراسة من الصف الاول الى الصف التاسع يجب ان تخضع للبحث والمتابعة، وبهذا تنتهي حقبة الانتقال الدرامي من السادس الابتدائي الى الاول المتوسط، والذي كان من احد اسباب ترك الدراسة، لانها كانت خطوة جبارة بالنسبة للأطفال في سن 12 و 13

من أهم الفترات العمرية التي يكتسب الانسان فيها قيمة وتتكون شخصيته هي الفترة من 12 الى 15 سنة من عمره.

لكي يصبح ابناء كوردستان افراد واثقين من أنفسهم، مبدعين، ذوي قدرات، ويتحلون بالمثل الانسانية العليا، يجب ان يربوا في بيئة تحب اليهم الايمان بسيادة القانون، وحب الوطن، والمساواة بين الجنسين، وهذه القيم توصل اليهم في المدرسة، وليس في الشارع.

6- تفعيل الجانب العلمي للتعليم في المرحلتين الاساسية والاعدادية وتقريب الدراسة الى سوق العمل والتعليم العالي:

احد اهم اهداف التغيير هو تفعيل الجانب العلمي للتعلم، كي ينهل الطلبة المعلومات بشكل عملي وليس بالشكل النظري فقط.

الاصلاح والتغييرات الجذرية

علي ضوء القيم الاساسية للمدرسة، وأهداف وأسباب تغيير النظام التربوي، اتفق المشاركون في المؤتمر

فالبنائية ليست اساساً مهماً، بل ان النظام هو المهم وقد تقرر ان يكون التعليم الزامياً لتسع سنوات.

2— لوجود للرسوب في الصفوف الاساسية او 2 و 3:

لصفوف المرحلة الاساسية أهمية قصوى في حياة الطفل، ولها تأثير كبير على حياته المستقبلية.

واسوة بتربية الاطفال في الصفوف الاولى من المرحلة الاساسية على القيم الاساسية يعلمون القراءة والكتابة والحساب، وهذه من الخطوات الرئيسية المهمة في حياة الانسان، لذا فحسب النظام الجديد يدخل الاطفال المدارس في كوردستان في سن السادسة، ولا يبقى نظام الرسوب في الصفوف الثلاثة الاولى، وهذه خطوة مهمة لكي لا تخبو رغبة الاطفال في الدراسة وتخلق عندهم الثقة والايان بالنفس.

وبد لا من وضع درجات للتلاميذ يقوم مرشد الصف بالاجتماع مع والدي الطفل وبحضوره مرتين خلال السنة الدراسية ويسمى بلقاء التطوير، ويجب على المرشد قبل ذلك ان يجمع المعلومات من المعلمين يقومون بتدريسه الدروس الاخرى، وتنظم المدرسة هذه اللقاءات

سنة، فالجدار العازل بين الدراسة الابتدائية والمتوسطة عال جداً، واجتيازه بالنسبة للطلبة امر صعب جداً.

الدراسة الاساسية ستكون تسع سنوات، وتضم مدارس كوردستان من الصف الاول الى الصف التاسع، وسيكون من الضروري ان يدرس معلم او عدد قليل من المعلمين كل الدروس من الصف الاول لغاية الصف الثالث الاساسي، لان من شان ذلك خلق الثقة لدى الاطفال، ويسهل في نفس الوقت مهمة المعلم، ولايسبب التذبذب في التعلم، بل ان الطفل يستفيد من التعلم اكثر ويحب الدروس، والغاء المرحلة المتوسطة وكون المرحلة الاساسية من الصف الاول الى الصف التاسع يبعث الاطمئنان في نفوس الطلبة.

ليس ضرورياً ان يبقى الطالب في نفس المدرسة من الصف الاول الى الصف التاسع، فمن الممكن ان تكون الصفوف من 1 - 9 في بنائية واحدة، او من الصفوف 1 - 3 في بنائية واحدة، وكذلك بالنسبة للصفوف 6 او 7 - 9.

لان الامتحانات العامة بالنسبة للأطفال في عمر الـ 12 سنة أمر صعب من الناحية النفسية، ولهذا السبب يترك عدد كبير من الاطفال الدراسة في كوردستان، وبإلغاء هذا الامتحان ينهار جدار الخوف والقلق من الدراسة عند الاطفال، وتقل ظاهرة ترك الدراسة الى حد كبير.

5- بديل الامتحانات العامة للصف السادس:

تؤدي امتحانات محلية في الصف الخامس في مواضيع اللغة الكوردية، الرياضيات، اللغة الانجليزية، والمواضيع الاخرى الضرورية، وهي تحمل محل الامتحانات العامة للصف السادس (انظر ملحق رقم واحد: بديل الامتحانات العامة للصف السادس).

الهدف من الامتحانات المحلية في الصف الخامس الأساسي، هو المعرفة المبكرة لمستوى استيعاب الاطفال، لان الادراك المبكر لهذه المشكلة يسهل حلها، ونتائج هذه الامتحانات تستخدم كمقياس للمقارنة بين مدارس كوردستان.

وتحتسب نتائج الامتحانات المحلية كنتيجة احدى الامتحانات الشهرية للفصل الثاني، وتعد بمثابة مساعدة

مرة في النصف الاول من السنة الدراسية والاخرى في النصف الثاني من السنة الدراسية.

واجبات المعلم المسؤول عن الصف (المرشد):

- دعم ومساعدة الطالب في التعلم.
- الاتصال اسبوعياً بأولياء أمور الطلبة عن طريق الرسائل.
- الاتصال بأولياء أمور الطلبة عند حدوث أية مشكلة.

- اعلام أولياء الأمور بنتائج الطالب.
- الالتقاء بأولياء الأمور في لقاء التطوير السنوي.

في حال وجود اطفال بحاجة الى رعاية خاصة بسبب امكانياتهم الفردية يجب مساعدتهم خلال العام الدراسي، لان يعاقبوا بوصفهم بالكسل والغباء، لان هذه الظاهرة من أسباب ترك الدراسة في كوردستان.

التقييم والمتابعة من قبل المعلم سيكونان البديل للدرجات.

3- تلغى إمتحانات نصف السنة في المرحلة الأساسية.

4- يلغى الإمتحان العام للصف السادس الأساسي.

6- تكون امتحانات الصفوف (السابع، الثامن، والتاسع) بالشكل التالي:

- تحتسب درجة الصف السابع بنسبة 15%.

- تحتسب درجة الصف الثامن بنسبة 15%.

- تحتسب درجة الصف التاسع بنسبة 70%.

يشمل هذا التعديل للعام الدراسي 2007 - 2008 الصف السابع فقط.

احتساب هذه النسب الاجتياز المرحلة الاساسية:

أ- كمنافسة للقبول في المرحلة الاعدادية.
ب - كل طالب لا يحصل على معدل 60% لا يحق له القبول في المرحلة الاعدادية (الاكاديمية) بفرعيها الادبي والعلمي، لكن يحق له اكمال دراسته في الاعداديات المهنية.

ج - عند حصول الطالب على المعدل الذي يؤهله للقبول في الاعداديات الاكاديمية، يحق له في العام التالي المشاركة في الامتحانات الخارجية لرفع معدله.

د - في الصفوف (الرابع، الخامس، السادس، السابع، الثامن، والتاسع)

خارجية للمعلم، لتقييم مستوى الطلاب العلمي والمعرفي.

يكون هناك امتحان (شعبي) محلي واحد على مستوى كوردستان، ويفضل ان يؤدي على مستوى الاقضية كتحديد جغرافي.

أ- ان يكون موعدها في الايام الثلاثة الاولى من الأسبوع الأول لشهر نيسان من كل عام دراسي.

ب - توضح اسئلة الإمتحانات المحلية على مستوى مديريات التربية في الأفضية من قبل لجنة خاصة.

ج - يكون تصحيح الدفاتر الإمتحانية من قبل مدرسي نفس المادة في المدرسة، كاحد واجباته الوظيفية.

بالاضافة الى إلغاء اسس الامتحانات العامة للصف السادس، تلغى ايضاً شهادة الابتدائية، ان نظام الامتحانات العامة في الصف السادس كان كابوساً مزعجاً للاطفال في سن لاتتجاوز الثانية عشرة، يعكر عليهم صفو الطفولة البريئة.

ان الشهادة والمعلومات التي يمتلكها طفل اثناً عشرة سنة لاتفي بتاتا بجابات السوق اليوم، لذلك فقدت شهادة الابتدائية ثقلها، ووجودها لايفيد مستقبل المجتمع الكوردستاني وسوق العمل.

پهروهرده و فيترکردن _____ ژماره (1) سالی 2008
لايعتبر الطالب راسباً في الدور الاول،
ويحق له الامتحان في كافة الدروس في
الدور الثاني.

ثانياً - المرحلة الاعدادية:

- تحتسب درجة الصف العاشر بنسبة
10%.

- تحتسب درجة الصف الحادي عشر
بنسبة 15%.

- تحتسب درجة الصف الثاني عشر (في
الامتحان الوزاري العام) بنسبة 75%.

- العام الدراسي 2007 - 2008
يشمل هذا التغيير الصف العاشر فقط.

- العام الدراسي 2008 - 2009
يشمل التغيير الصفين العاشر والحادي
عشر.

- العام الدراسي 2009 - 2010
يشمل المرحلة الاعدادية (11، 10، و
12).

أ- اذا حصل الطالب على معدل اقل
من 60 %، لا يحق له القبول في
جامعات كوردستان.

ب - يحق للطالب بغية زيادة معدله
للقبول في الجامعة، المشاركة في
الامتحانات الخارجية في السنوات
اللاحقة.

3- المهني:

1- تلغى إمتحانات نصف السنة في
المرحلة الاعدادية.

2- في هذه المرحلة ايضاً لايرسب
الطالب في الدور الاول.

3- ينقسم الصف العاشر على الفروع
التالية:

أ - العلمي العام.

ب - الادبي العام.

ج - المهني.

1- العلمي العام:

الصف العاشر العلمي العام يحدد
رغبات الطالب في المجالات العلمية.

2- الادبي العام:

الصف العاشر الادبي العام يحدد
رغبات الطالب في مجال العلوم
الانسانية.

تدرس اللغة الانجليزية وعلم الحاسوب
في كافة اقسام المرحلة الاعدادية،
بشكل موسع.

بجاجة الى تغييرات جذرية في نظام التربية والتعليم.

وهذا المشروع خطوة مهمة لرفع المستوى والعلمي في كوردستان، وهو في نفس الوقت ممد لتقوية العملية الديمقراطية وحماية حقوق الفرد، لنسلح الاجيال القادمة بالعلم ونضمن لهم حياة سعيدة وكريمة.

الامتحانات المحلية في الصف الخامس، في اللغة الكوردية، الرياضيات، اللغة الانجليزية، والمواضيع الاساسية الاخرى،

أ- تلغى امتحانات نصف السنة.

ب - الدراسة المهنية تمتد لثلاث سنوات (الصف العاشر، الحادي عشر، والثاني عشر).

ج - اقسام التعليم المهني هي:

- الصناعة - الزراعة - التجارة.

متابعة وتقييم:

بعد عام من التطبيق العملي المشروع اصلاح وتغيير نظام التربية والتعليم، سستم متابعة وتقييم كافة جوانب المشروع من قبل المختصين في مجال التربية، لتحديد:

1- النتائج الايجابية ونقاط القوة في المشروع.

2- نقاط الضعف في المشروع لإيجاد الحلول لها.

3- ادامة وتطعيم المشروع بالتغييرات الحديثة اللازمة، من أجل تطوير العملية التعليمية في كوردستان.

منذ بدء العام الدراسي،

يجب ان يكلف الأطفال

بالقراءة يومياً لمدة 15

دقيقة كواجب بيتي، ومن

المهم اثناء اداء هذا الواجب -

اي القراءة - ان يستمع إليه

احد الكبار - الأب او الأم

الخاتمة

تواجه كوردستان اليوم عملية تغيير كبيرة، فحكومة كوردستان تخطو خطوات جبارة في مجال الديمقراطية والإعمار، واستمرار هذه الخطوات

- أن يتمكن الطالب من أجادة القراءة الجهرية والقراءة عن ظهر قلب.
- أن يفهم الطالب الهدف من النصوص الأدبية كالقصة مثلاً.
- أن يتمكن الطالب من كتابة نصوص مختلفة في مجالات أهتمامة.
- أن يتمكن الطالب من إعادة سرد النصوص والقصص التي يقرأها.
- أن يتمكن الطالب من تطبيق وإستخدام قواعد وأسس الإملاء للغة التي يدرسها.
- أن يتمكن من إستخدام المعجم اللغوي.

لتمكن الطالب من تحقيق هذه الأهداف:

- كيفية العمل وتدريب اللغة الكوردية: واضح ان لكل معلم أسلوبه الخاص للعمل، لكن افضل أسلوب للتدريس يجب ان يشعر الطالب بان معلمه يهتم به وبوجوده في الصف.

القراءة والفهم (الاستيعاب):

منذ بدء العام الدراسي، يجب ان يكلف الأطفال بالقراءة يومياً لمدة 15 دقيقة كواجب بيتي، ومن المهم اثناء اداء هذا الواجب - اي القراءة - ان يستمع إليه

هي اختبار من جهة، ومن جهة أخرى هي أسلوب للمقارنة بين مدارس كوردستان، وللاطمئنان من ان الطالب قد حقق الاهداف المتبغاة من تلك الدروس.

اهداف وكيفية العمل في بعض الدروس الاساسية (اللغة الكوردية، الرياضيات، واللغة الانجليزية) في الصف الخامس الاساسي كمثل:

اللغة الكوردية:

اللغة هي احدى مقومات الوجود القومي، ولغة الأم وسيلة للحفاظ على هوية الانسان وتطور قابليات التعلم، وهي مفتاح للتعرف على تراث الآباء والأجداد والأدب والتراث القومي، ولغة الأم أساس لتعلم لغات أخرى وبناء شخصية وفكر الفرد، واللغة الكوردية ممهدة لنيل المعارف من باقي المواد الدراسية، واجادة اللغة الكوردية يسهل الاستفادة من الدروس الاخرى.

أهداف دراسة اللغة الكوردية في الصف الخامس، هي:

الضروري ان يعمل باسلوب المشروع، فمثلاً يمكن ان يختار الاطفال في الصف الخامس بلداً من قارة اوربا ويعملوا عنه مشروعاً، ففي هذا النوع من اسلوب العمل يمكن دمج عدة دروس لاعداد المشروع كالجغرافيا، اللغة الكوردية، الرياضيات، الرياضة، اللغة الانجليزية، والتاريخ، فبامكان معلم كل مادة ان يعد على ضوء اهداف درسه خطة للعمل في هذا المشروع.

مادة الرياضيات:

يجب ان يكون أهم هدف لمادة الرياضيات في الصف الخامس، هو ان يحصل الطالب من هذه المادة على المعلومات المطلوبة:

- ان يفهم الطالب معنى الارقام والاعداد.
- ان يفهم الطالب من الحساب ذهنياً وتحريراً.
- ان يفهم الطالب الاعداد البسيطة بالكسور.
- ان يفهم الطالب الاعداد البسيطة بالكسور العشرية.
- ان يتمكن الطالب من حل المشكلات الحاسبية بطرق مختلفة.
- ان يتمكن من استخدام الحسبة ويفهم طريقة العمل بها.

احد الكبار - الأب او الأم - ويمكن ان يصطحب المعلم الأطفال في بداية العام الدراسي الى المكتبة العامة لكي يختار كل طالب كتاباً ويستعيده، اذ من المهم جداً خلق حب المطالعة، ويجب ان يتم اختيار الكتب من عالمهم الخاص. السماح لهم بطرح ارائهم وافكارهم لزملائهم (كالتحدث عن الكتب التي قرؤوها مثلاً). وان يتم تخصيص 15 دقيقة من الدرس الأخير لكل يوم لقراءة القصص والحكايات... من قبل المعلم وبصوت جهوري.

الانشاء:

تعويد الطلاب على كتابة مواضيع مختلفة، يحددها المعلم لهم، والسماح لهم ايضاً باختيار مواضيع خاصة للكتابة عنها.

تعليم الطلاب استخدام المعجم، لأن هذا الأمر مهم جداً، سواء لكتابة كلمة بالشكل الصحيح، ولمعرفة معناها اللغوي أو الصلحاحي، ومن الضروري توفر بعض المعاجم في الصف (كمعجم كوردي - كوردي).

لكي يتعلم الطفل منذ الصغر التكلم امام الكبار أو ان يقدم مشاريع ويشعر بوجوده وتزرع في نفسه الثقة بها، من

کیفیه العمل فی ماده اللغة الانجليزية:

عند تعلم كل موضوع او نص جديد يجب ان يقرأ المعلم النص، ويستخرج عشر او خمسة عشرة كلمة جديدة من النص ويكتبها على اللوحة مع كتابة معانيها باللغة الكوردية، ويطلب من التلاميذ كتابتها مع معانيها في دفتر خاص لحفظها للمدرس القادم، فيرد الكلمات باللغة الكوردية لهم ليكتبوا هم الكلمة باللغة الانجليزية، ويطلب من التلاميذ قراءة الموضوع بصوت جهوري، وترجمة معانيها باللغة الكوردية، ويجب ان يشارك عدد منهم في هذه العملية بغية توفير فرص المشاركة للجميع. يجب ان تكون اسئلة المعلم عن الموضوع باللغة الانجليزية، وكذلك اجابات الطلبة. العمل في مشروع لمادة اللغة الكوردية يمكن ان يطعم باللغة الانجليزية ايضا لفائدة الطلب.

- ان يتمكن من حساب المسافات والمساحات بالتقريب.

- ان يتمكن من استخدام المخططات والصور عند تحليل المسائل الرياضية.

- ان يتمكن من مقارنة وحساب الاحجام والزوايا والاوزان.

- ان يفهم معنى المكان والزمان والاشكال الهندسية.

يجب ان يكون استخدام لغة الرياضيات، والثقة بالقدرات الذاتية للتعلم، والمسؤولية ازاء التعلم الذاتي، من أهم أهداف تعلم الرياضيات في جميع المراحل والصفوف.

اللغة الانجليزية:

القدرة على التحدث باللغة الانجليزية امر مهم جداً في يومنا هذا.

والهدف من دراسة اللغة الانجليزية في الصف الخامس يجب ان يكون كما يلي:

- ان يفهم الطالب الجمل السهلة في الحوار والتحدث.

- ان يتمكن من التحدث السهل.

- ان يقرأ ويفهم النصوص السهلة.

- ان تكون لدى الطالب معلومات عن بلد يتحدث ابناؤه بهذه اللغة لموضوع

يعده.

قياس كفاءة المنشأة التعليمية

إعداد : صلاح حسن الجاف

- تنافس حاد في خفض الأسعار، و ودة الخدمات التعليمية و لتسهيلات المصاحبة .
- سباق على استقطاب الكوادر البشرية البارعة (المدرية) .
- تنوع للخدمات و توسع في العرض .
- ثانيا : التطور السريع للتقنيات ، و التوسع في الاعتماد عليها ، وهذا سيفرض على المؤسسات التعليمية :
- تغيرات باهضة التكاليف .
- رفع معايير اختيار قيادات المنشآت التعليمية و العاملين فيها .

ملاح المستقبل و تحديات سوق التعليم :
يشهد العالم تحولات كبرى تحمل في طياتها تحديات صعبة تفرض على المؤسسة التربوية أن تعيد النظر في أنظمتها ، و أساليب عملها ، و جمع مكوناتها ، و عناصرها ، و يمكن إجمال هذه التغيرات في الآتي :
أولاً : تحديد السوق و الانفتاح بموجب اتفاقيات المنظمة العالمية للتجارة مما ينتج عنه :
- تعدد الخيارات أمام العملاء .

المنشآت التعليمية لابد ان تعيد النظر في فلسفتها ، وسياساتها ، واستراتيجيها ، وخطها ، وأدواتها ، وكوادرها .

وذلك من اجل تحقيق أهدافها بدرجة عالية من الكفاءة والفعالية والإتقان حتى تستطيع أن تتغلب على تحديات السوق ، وتصل إلى أهداف المجتمع ، وتحقيق طموحات بناتها وملاكها ، بحيث ترضي عملاء الداخلين والخارجين ، وتكون بيئة محفزة للتعليم والعمل .

ولا يمكن أن تصل المنشأة إلى درجة من الحيوية والجاذبية والكفاءة إلا إذا عملت - بكل التزام -

وفق منظومة قيم عمل نابعة من مبادئها وإيمانها وأهدافها وتطلعاتها ومستندة إلى آلية دائمة التطوير والتحسين ، عميقة الإحساس باحتياجات الطلاب والمعلمين ، كبيرة القدرة على التنبؤ واستشراف المستقبل وما يحمله في طياته من فرص وتحديات. وكل اتجاهات التحسين ، وجميع مدارس التطوير تجعل من التشخيص منطلقها الأول ، وتتخذ من القياس والتقييم الموضوعي الدقيق الأساس الذي تبني عليه رؤية التطوير .

- احتياج التدريب المستمر للكوادر العاملة في المنشآت التعليمية .

- إعادة هيكلية العمليات وتنظيم الإجراءات.

ثالثاً : الانفتاح الثقافي ، وما دعمه من ثورة الاتصالات ، والتواصل الإعلامي الواسع ، مما ينتج عنه :

- ارتفاع توقعات المجتمعات من المنشآت التعليمية.

- تشعب احتياجات الطلاب وتنوع متطلباتهم .

- الحاجة للتغيير السريع والتطوير المستمر .

وكل هذه التحديات والمصاعب تلقي بأعبائها على النظام التربوي التعليمي ، وتفرض عليه وعلى قياداته أخذ الأهباء والاستعداد لخوض التنافس القادم الذي لن يكون رحيماً بالمنشآت الضعيفة أو المتباطئة .

الحاجة للقياس والتقييم :

ولإن المنشأة التعليمية تواجه كل هذه المصاعب ، ولإن المجتمعات تستند بصورة شبه كلية على أنظمتها التربوية في تحقيق آمالها في تجاوز أزماتها ، بل لأنها المسؤولة بشكل مباشر عن حفظ الهوية في عالم تحكمه ثقافة القوة ، فان

والقوة تمهيدا لعملية التحسين المستمرة . ومن هنا فان القياس يقدم الوصف الكمي للشيء ويعتمد على الدقة الرقمية بصرف النظر عن ارتباطه بغيره من الأشياء التي تؤثر فيها ويتأثر بها. أما التقويم فإنه إصدار الحكم على الشيء المقاس مع المراعاة الشمول والتشخيص وعوامل التأثير والتأثير. إذاً فعلمية القياس تمهد لعملية التقويم ، وعلمية التقويم هي منطلق التحسين وقاعدة القرار .

فعند الحديث عن القياس باعتباره الأساس العملي الصحيح الذي تبني عليه عمليات التقويم والتطوير فعند ورود مصطلح التقويم فإنه يعني نتيجة القياس ومحلته .

أهمية القياس والتقويم :

يعد القياس التقويم من أخطر العمليات التي يؤديها النظام التربوي وذلك لأنها :

1- تعطي تصوراً عن واقع المؤسسة التعليمية ومدى قربها أو بعدها من أهدافها، وذلك تقف الدول والمجتمعات على مستوى الأداء التربوي داخل المؤسسات التعليمية.

بل أن مفاهيم الإدارة بالجوذة الشاملة تصر على جعل القياس والتقويم عملية مستمرة . يشارك فيها الجميع ، كما تؤكد على أن تتم هذه العملية وفق أدوات عملية محكمة ذات صدق وثبات ، تقدم دلائل رقمية ويمكن أن تبني عليها تفسيرات علمية تكمل بها الصورة (التفصيلية) عن واقع أداء المؤسسة بنظرة شمولية مترابطة ، لا تغفل التفاصيل ولا تهمل قيمة العناصر والمكونات المنفردة .

ما مفهوم القياس والتقويم :

يفرق المختصون بين مصطلحي (القياس) و(التقويم) :
 فيعرفون (القياس) بأنها عملية منظمة تقوم على جمع المعلومات وتنظيمها بغرض تقدير الأشياء كمياً من خلال استخدام معايير معينة مثل (الغرام للأوزان والأمتار للأبعاد) .

أما (التقويم) في التربية فهو يعني تلك الإجراءات المترابطة التي تهدف إلى معرفة مدى النجاح أو الإخفاق في تحقيق الأهداف التربوية التي من أجلها قامت تلك المنشأة أو صممت هذه المناهج ، ومن ثم يحدد نقاط الضعف

- 2- يکشف عن جوانب الضعف والقوة في أداء المؤسسات فيوجه القرار التربوي والإداري الوجه الصحيحة.
 - 3- يؤسس لعمليات الإصلاح والتحسين وقرارات التطوير لمنهجية عملية واضحة تحميها في الانحراف والضعف .
 - 4- يخفض التكلفة ويدفع الجودة من خلال سد ثغرات الأخطاء وتقليل الهدر في الوقت والموارد والجهد.
 - 5- يحدد مسؤوليات جميع الشركاء في العملية التعليمية التعلّمية (الدول – المستثمر – المجتمع – الطالب – العاملون في المنشأة التعليمية) ويحفزهم على تعاون فعال وفق – المسؤوليات والصلاحيات الواضحة .
 - 6- يقدم للعاملين في المنشأة التعليمية توقعات واضحة وأهداف محددة يمكن تحقيقها وقياسها .
 - 7- يقدم للمجتمع المستفيد أحكاماً موضوعية عن سير المنشآت التي أكلوا لها تربية أبنائهم وتعليمهم .
 - 8- يحد من مساحات الاجتهادات الفردية المبنية على الذاتية أو الانطباعية التي تفقد المنشآت استقرار الممارسة وثبات النهج .
 - 9- يعين العاملين في المنشأة على اختيار الطرق والأساليب والوسائل التعليمية التي تناسب الطلاب وتتلاءم مع ميولهم واستعداداتهم وخبراتهم السابقة.
 - فالقياص والتقويم يعد من أهم التنظيمات الضابطة للعملية التعليمية حيث يرسم المسارات ويحدد الإجراءات ، ويربط العمليات بأهدافها ، المنشأة برؤيتها.
- تقسيمات القياص والتقويم:**
- يقدم المختصون في القياص والتقويم تقسيمات عديدة لأنماط وأنواعه ومن أشهرها :
- 1- حسب وقت إجرائه (قبلي – مرحلي – نهائي ((ختامي)) .
 - 2- حسب جهة تنفيذه (ذاتي – خارجي) .
 - 3- حسب القائمين عليه (فردي – جماعي) .
 - 4- حسب طبيعة معالجة البيانات (وصفي – تحليلي – مقارني) .
 - 5- حسب الشمولية (عام – مرتبط بعنصر) .
 - 6- حسب المعلومات والبيانات (كمي و نوعي) .

أما الذي تعنيه فهو القياس والتقييم الذاتي الشامل المستمر.

الفرق بين التقييم المركزي والتقييم الذاتي :

المركزي	الذاتي	
الوزارة	المدرسة	جهة التنفيذ
فريق رسمي من الوزارة أو مديرية التربية	فريق داخلي مع بعض الشركاء	المنفذون
مرة كل عدة سنوات	مستمر	زمن التقييم
التحسين المستمر وحل المشكلات	التصنيف - المحاسبة - التطوير - تغذية راجعة	أهداف التقييم

1- ليس ضبط الجودة وإجراءات التقييم المستمر ضمن المهام الأساسية للمدارس ، وإن وجدت فهي إجراءات غير ملزمة ، ومتروكة للاجتهاد فهماً وتطبيقاً .

2- يتم التقييم بشكل جزئي مفكك ، فالمعلم يُقوّمه المشرف ، ومدير المدرسة يقوم به المشرف الإداري ، والطالب يقوم به المعلم ، وبقية مكونات المدرسة كالمباني والتجهيزات يقوم بها - أحياناً - مسؤولون آخرون ، ولا تلتقي هذه التقارير ولا تعالج نتائجها معالجة جماعية شاملة .

ما واقع التقييم في مؤسساتنا التعليمية :
يعاني متخذو القرار من الغموض ونقص المعلومات ، ويعاني من ملاك المؤسسات من تدني قدرتهم على الحكم على مدارسهم، وقلة معرفتهم بمدى فاعليتها و كفاءتها مقارنة بنظيراتها ويعاني المجتمع المحلي من ضعف تصورهم عن الحقيقة ما تقدمه المؤسسات التعليمية لأبنائهم ، وتلك المعاونة لا تدل على عدم وجود ممارسات تقييمية ، ولكنها تعكس ثقة الشركاء في آليات التقييم وأساليب تطبيقه ، وذلك لعدة أسباب :

- استخدام الأساليب القديمة في الإشراف (غير متجدد)

ب - تقويم الطلاب :

أو ما يسمى بالاختبارات, تلك التي امتلأت أدبيات التربية في الشكوى من قصورها في المفهوم و التطبيق ومن أبرز عيوبها

- تركز علي الجانب المعرفي بقدر كبير

— معرضه للانحراف في التصميم.

والبناء, والتنفيذ, والتصحيح

— قلة من المعلمين الذين يربطونها بأهداف المادة, ويوجهونها نحو قياس أهداف التعليم الشاملة (المعارف والاتجاهات والسلوك).

- نادراً ما تدرس نتائجها وتحلل بغرض تطوير المنشأة والنظام ككل.

- تعد دافعاً خارجياً للتعلم. بمعنى أنها لا تبني رغبة ولا شغفاً في نفوس الطلاب نحو التعلم.

— تقدم نتائجها عل شكل درجات خرساء ليس وراءها تحليل وتفسير.

- تأتي محصلتها — في الغالب — أرقاماً مضلله لأنه لا يعرف بالضبط ماذا قاست وبالتالي يتعذر أن يجعلها محكاً للمقارنة بين الطلاب أو بين الصفوف أو المنشآت .

3- يهمل التقويم كثيراً من العناصر

المؤثرة (السياسات والأنظمة ،علاقة المجتمع المحلي ، ثقافة الطلبة ، الخ)

4- يغفل التقويم العلاقات البينية بين المكونات ، فهو لا يقيس اتجاهات الطلبة نحو المؤسسة التعليمية ، ولا اتجاهات المعلمين نحو الإدارة ، ولا اتجاهات المشرفين نحو المنهج . الخ)

5- يستهدف التقويم المحاسبة وإصدار الأحكام — في الغالب — ويغفل التغذية الراجعة التي تنعكس علي المكونات تحسناً وتطويراً.

ومع ذلك فان أشكال القياس والتقويم تكاد تنحصر في صورتين رئيسيتين:

أ- تقويم المشرفين للمعلمين : ويكتنفه الكثير من العيوب التي أبرزتها الدراسات ومن هذه العيوب:

- الذاتية والانطباعية.

- ضعف الثبات والصدق.

- يستخدم للحكم وليس للتطوير.

- ليس له صلة في — الغالب — ببرامج التنمية والتطوير.

— يأتي متأخراً في نهاية العام, مما يعكس المفهوم الناقص للتقويم وأغراضه.

ويتأثر بها (مديرين -

مشرفون - معلمون - ممثلو المجتمع المحلي - الطلاب ... الخ) .

4- أن يكون عملية مستمرة لا تتوقف بحيث تواكب أنشطة المنشأة يوماً بيوم ، وساعة بساعة ، بحيث تتدفق بيانات القياس والتقييم لمسؤول الجودة يومياً بشكل منظم .

5- أن يتصف بالتشخيص والعلاج، بمعنى أن لا يكتفي بإصدار الأحكام ، بل يشفع ذلك بإبراز نواحي الضعف والقوة و تقديم البرامج العلاجية التحسينية بشكل مستمر .

6- أن يكون مهنيًا وظيفياً ، بحيث يلمس جميع الشركاء أثره على تحسين أداء المنشأة وقدرتها على إسعادهم وتحقيق أهدافهم .

- أن يتم في جو أخوي مفعم بالثقة والاحترام والاتفاق المسبق على أهداف التقييم التحسينية ، إذ لا بد أن تتجاوز المنشأة التعليمية مفاهيم التقييم من أجل الرقابة والمحاسبة إلى مفاهيم التقييم من أجل التحسين والتطوير .

8- أن تتنوع أساليبه وأدواته بحيث تتلائم جميع المجالات والمكونات كما لا بد من أن تتم عملية التقييم بواسطة

مواصفات القياس الفعال :

هناك مجموعة من المعايير والمواصفات التي ينبغي أن يتصف بها القياس ليكون مؤهلاً لتقديم بيانات عالية الدقة يمكن الاعتماد عليها في إصدار الأحكام واتخاذ القرارات. ومن أهم تلك المواصفات.

1- أن يكون مرتبطاً برؤية (المنشأة) متسقاً مع أهدافها بحيث يمكن مقارنة نتائج التقييم بالأهداف. ومن ثم يمكن تحديد الفجوة بين ما تحقق وما كان يفترض أن يتحقق.

2- ان يكون شاملاً لجميع مكونات المنشأة التعليمية وعناصرها (القيادة التربوية - المنهاج - المعلمين - المباني والتجهيزات - الوسائل والأساليب)

3- أن يكون راصداً دقيقاً لمدى فاعلية العلاقات البيئية التي تحكم تفاعل هذه المكونات .

المنشأة ← → المجتمع
القيادة التربوية ← → العاملون
في المدرسة
المعلمون ← → الطلاب
3- أن يتم بطريقة تعاونية بحيث يشارك فيه كل من يؤثر المنشأة التعليمية

- تقنيات وأدوات محكمة التصميم ، ب - جودة الخدمة .
ومجربة الصدق والثبات وان يقوم به فريق وأن يحقق للعاملين :
مؤهل و مدرب . أ- استقرار الممارسة .
9- أن يحقق للمؤسسة هدفين :. ب - التغذية الراجعة.
أ- خفض التكلفة.

الاتجاهات الحديثة في تقويم المنشآت التعليمية:

من (سابقاً)	إلى (حديثاً)
- ينفذه الفردية	- ينفذه فريق
- تقويم الأفراد	- تقويم العمليات
- التقويم النهائي العارض	- التقويم المرحلي التكويني
- التقويم الجزئي	- التقويم الكلي
- الموسمي المؤقت	- المستمر
- التقويم الانطباعي	- التقويم العلمي المقنن
- التقويم الجزأ	- التقويم المترابط
- التقويم من أجل التفتيش والمراقبة	- التقويم من أجل الدعم والمساندة
- التقويم من أجل اصدار الأحكام	- التقويم من أجل التحسين

المدرسي تبين انه لم يكن هناك أجماع على تحديد مجالات أو عناصر دون غيرها إلا أننا نستطيع أن نصنف جميع ما أشير إليه من عناصر في أربعة مستهدفات :

- 1- مكونات المنشأة.
- 2- عمليات التعلم والتعليم.
- 3- العلاقات البيئية.
- 4- نواتج المنشأة.

ماذا نقيس في منشآتنا التعليمية ؟

تؤكد مفاهيم الجودة الشاملة وتطبيقاتها على ضرورة قياس كل المدخلات، وجميع العمليات ، وسائر العلاقات التفاعلية ، والبيئة المحيطة، إذ أن أية خلل في واحد من هذه العناصر قد يضعف قدره المنشأة على تحقيق أهدافها ، ومن خلال الاطلاع على الأدبيات التي تناولت الأداء

ممارساتها فان عليها أن يتبنى نظاماً محكماً يقوده فريق مدرب يلتزم مهنية الأهداف وأخلاق المهنة .

أدوات القياس والتقييم :

تستخدم لتنفيذ القياس والتقييم مجموعة من الأدوات المتنوعة لتتلاءم مع المجالات المختلفة و ذلك مثل :

- مقاييس السلوك والكفايات والاتجاهات .

- بطاقة الملاحظة للظواهر والأداء

- استبيانات الرضى والاتجاهات .

- نماذج تحليل الاختيارات وتصنيف نتائجها.

مدارس في خطر وهي التي :

* لا تدري عن مدى رضا المجتمع المحيط بها عن أداؤها .

* لا تدري عن مدى رضا العاملين فيها عن سياساتها .

* تعتمد على نتائج الاختبارات كمقياس لأدائها رغم أنها تعلم الشغرات التي تعثر بها.

* تعالج وقوع الأخطاء ولا تعمل على منع وقوعها .

* تستخدم التقييم لإصدار أحكام ليس للتنمية والتطوير .

وتحت كل واحد من هذه المجالات الأربعة تفصيلات قد تختلف المنشآت في تقدير أهميتها .

1- مكونات المنشأة البشرية والمادية وتشتمل على :

الإدارة - المعلمون - المبنى - التجهيزات والوسائل - الخدمات المصاحبة .

2- عمليات التعلم والتعليم وتشتمل على:

(طرق التدريس - الاختبارات - الترفيه - البرامج العلاجية - البرامج الاثرية .

3- العلاقات البيئية وتشتمل على :

- المدرسة - المجتمع

- مدير - معلم

- معلم - مشرف

- معلم - طالب

4- نواتج المنشأة وتشتمل على :

- سلوك الطلاب

- اتجاهات الطلاب

- معارف الطلاب

- ميول الطلاب

ولكي تنجح المؤسسة التعليمية في نشر ثقافة التقييم المستمر وترسيخ

5- أن تشجع وزارة التربية مراكز
التقويم التربوي وتدعمها معنویاً
ومادياً

المراجع :

- 1- المرید، عبد الله بن عبد العزيز، (2000) قياس كفاءة المنشأة التعليمية ورقة عمل مقدمة للقاء العاشر للتعليم الأهلي، (19 - 21) صفر، الرياض .
- 2- الحاج الياس (1990) الإدارة التربوية والقيادة، مكتبة الأقصى، عمان .
- 3- الخطيب، رداح، وآخرون (1984)، الإدارة والإشراف التربوي، اتجاهات حديثة، دار الندوة للنشر والتوزيع ، عمان .
- 4- فهمي، محمد سيف الدين، (2000) دراسة حول التجارب الحديثة في الإدارة التربوية ، المنظمة العربية للتربية والثقافة، تونس .
- 5- محمدات، محمد حسن، (2007) الإدارة التربوية، وظائف وقضايا معاصرة .

* تعتمد في التقويم على الانطباع وليس على أدوات علمية وأساليب موضوعية .

* ليس لديها كفاءات بشرية مدربة على التقويم المنهجي الشامل .

* أنها المنشآت التي لا تدرى في أي اتجاه تسير ولا إلى أين تصير !! .

التوصيات :

ادناه بعض التوصيات عسى أن تكون إسهماً متواضعاً في تطوير منشآتنا التعليمية :

- 1- أن تكون وحدة (التقويم والجودة) وحدة رئيسية في هيكل المنشأة (المدرسة) التعليمية.
- 2- أن تقدم مراكز التدريب في وزارة التربية في مجال بناء أنظمة التقويم المدرسي وتصميم أدواته وأساليب تنفيذه وطرق تحليله .
- 3- أن تكون ممارسة القياس المنظم المستمر ضمن المعايير التي تصنف في ضوئها المدارس الحكومية و الأهلية (الخاصة) .
- 4- أن تقوم وزارة التربية ببحث ثقافة قياس المنشآت التعليمية ، وتعد أدواته وتتيح استخدامها للمدارس الحكومية والأهلية .

* به کارهینانی گرووپه‌کان له‌پیناو ده‌وله‌مه‌ندکردنی فیربوون و چاکسازی جوړه سهرکی‌شیه‌که، چونکه هه‌موو گرووپه‌کان له‌کاره‌کانیان سهرکه‌وتوو نابن، زۆرینه‌ی گه‌وره‌کان به‌ناشاره‌زایی کاری گرووپه‌کان به‌ره‌و خرابی ده‌بن. بۆ به‌راورد‌کردنیش له‌نیوان هیزو توانای گرووپه‌کان و سهرنه‌که‌وتنیان، ئه‌وان رینگه‌ی تاکه‌که‌سی و ته‌نیا فیربوون هه‌لده‌ب‌تیرن که ئیستا له‌نارادایه.

به کارهینانی گرووپه‌ی به‌هه‌ره‌وه‌زی فیرکردن پ‌یوست ده‌کات که په‌روه‌ده‌کاران به‌ش‌یوازیکی ر‌یک و پ‌یک به‌سهر کۆمه‌له‌ به‌توانا‌کاندا جی به‌ج‌یی بک‌ریین.

هۆکاره‌کانی سهرکه‌وتنی کاری به‌هه‌ره‌وه‌زی فیربوون چین؟

به‌هه‌ره‌وه‌زی فیربوون کاریکی ئالۆزو ته‌نیا قوتابی دانی‌شان‌دان نییه، ده‌ست‌نی‌شان‌کردنی قوتابیان و ئاگادار‌کردنه‌وه‌یان له‌کارکردن له‌گرووپه‌کاندا ئه‌مه پ‌یوست نییه، ره‌نگه قوتابیان ته‌گهر پ‌یکه‌وه‌یشمان دانان جوړه ک‌یبه‌رکییه‌که له‌نیوان خۆیاندا بکه‌ن، هه‌روه‌ها ره‌نگه له‌نیوان خۆیاندا گفتوگۆ بکه‌ن ته‌گهر هه‌ر یه‌کی‌کمان به‌ته‌نیا دانا، دیسان له‌نیوان خۆیاندا قسان ده‌که‌ن ته‌گهر پ‌یکه‌وه‌ش بن، بۆیه

روونکردنه ووهیه کی پیوست

بهر له هه موو شتیک حمز ده کم ټه و
 راستیه بؤ هه موو لایه ک دوویات
 بکه مه وه که تا که مه به ستم له م
 بهر وارد کاریه ی نیوان پرؤسه ی په روه رده و
 خویندنی کوزیای باشور و کوردستانی
 باشور ته نیا خزمه تکردنیک زانستییه
 به بواری په روه رده ی کوردستان، وه ک
 ټه ریکیک نیشتمانی که مامؤستایه کی
 کورد و کوردستانیم، له گه ل
 روونکردنه وه ی ټه م چند خاله:

*مه به ستم خوانه خواسته هه رگیز
 که مکردنه وه نیبه له پرؤسه ی په روه رده و
 خویندنی کوردستان و پشتگیریه کانی
 حکومته تی هه ریم و وه زاره تی په روه رده
 و لایه نه په یوه ندیداره کانی ټه م بواره
 به لکو مه به ستم ره خنه گرتنیکیک
 بنیاتنه رانه یه نه ک پرووختنهر هه رچه ند
 پروام به ره خنه ی بنیاتنهر و پرووختنهر
 نیبه و هه موو ره خنه یه ک به لامه وه باشه.
 *ده بیټ ټه و راستیه ه بلیم که

به ر وارد کردنی پرؤسه ی خویندنی
 ولاتیکیک وه کوزیای باشور که
 ټیستا له بواری ته کنه لؤژیای
 ټه لکترونییدا به یه کیک له
 پیشکه و توترین ولاتانی جیهان
 داده نریټ، ته نانه ت زؤر سال قوتایانی
 له سه ر ئاستی هه موو جیهاندا له
 پیشپرکی زانستییه نیوده وله تییه کاندا
 پله ی یه که م به ده ست ده هینن، له گه ل
 پرؤسه ی په روه رده و خویندنی ولاتیکیک
 وه کو کوردستان که هیشتا له قؤناعی
 خؤ بنیاتننادایه و مه به ست لپی ټه وه
 نیبه که ده بیټ ټیمه له ئاستی ټه واندا
 بین، به لکو مه به ستم ته نیا
 گواستنوه ی ټه زمونی خویندنی ټه و
 ولاته یه بؤ سوود و هرگرتن و گرتنه به ری
 ریچکه ی ټه وان له بواری په روه رده بییدا.
 *ټه وه ی زیاتر هانی دام ټه م
 لیکولینه ویه ټه نجام بده م ټه وه بو، که
 به راستی به گوناهیکی گوره م ده زانی
 که وه زاره تی په روه رده و

ژبانه ناآرامه دا بپرات، ههروه ک چوڼ سهر باز بو بهره کانی جهنگ ده نیتریت. نیگه رانی و دلپراوکی و ترسی گه نجان له و ماوه یه دا، کاریگه ریبه کی قوول ده کاته سهر دهر و نیان و نه نجامه کانی له ژبانی گه و ره سالی دا دهر ده که ویت. کاتیک هه موو لاپیک و گه نیکی کومه لگه ی کوردستان بو بهره ی جهنگی نه زمونی به کالوزیا ده نیتریت، نه و کاته زانست و به ها بنه مایه کان هه موو مانا به رزه کانی خویمان له دست دده ن.

به رانبر سیستمی جهنگی نه زمونی به کالوزیا، سیستمی خویندنی ناشتیخوازو دیموکراتی هیه، که بو نمونه له ولاتیکی وه کو سویدا په پره و ده کړیت.

له م سیستمه دا، بوښه وهی نه نجامه کانی خویندنی پله ی ناماده بی راست و رهوان بیت، نه وه سرجه می هه موو خویندن و نه زمون و تاقیکردنه وه کانی هرسنی ساله ی ناماده بی دهنه بنه مای نمره دانان. واته هه موو تاقیکردنه وه و نه زمون و کاری خویندکار له پوولی چوارو پینج و شه شی ناماده بی دهنه بنه مای نمره دانان.

کوټایی، به و ریژه یه ش دوی خویندنی زانکو په میانگه کان ده کات.

له قوناغی ناماده بی دهنه بنه مای نمره دانان، هه موو قوتابییه که ده بیت 2500 خال "یه که" بخوینیت. نه و خالانه به سهر هرسنی ساله که دا دابه ش ده کړین. وانه ی وا هیه 50 خاله، وانه ی تر هیه 100 خال یان پتره. له و سی ساله دا قوتابی نریکه ی 25 وانه ده خوینیت. نه نجامی کوټایی ههر 25 وانه که ده بیت نه نجامی ریژه ی کوټایی. واته نه نجامی هه موو نه و وانه ی له پوولی چوارو پینج و شه شدا

بهره دتييه، پيويسته هه لوه سته ي
له سهه بکريست و ريگه چاره ي
گونجاوي بو بدوزر يته وه،
توژينه وه ليکولينه وه ي
زانستيانه ي له سهه بکريست.

له لايه کي دیکه وه بويه ماموستا
ناتوانيست به پيويست له گه ل
قوتاييه که هه لسوکه وت بکات، که
نه وه به که هه موو هيو او تاوات و
تامانجه کاني زور جياوازه له و
تاوات و تامانجانه ي که ماموستا
له ته مه ني ئه ودا هه ييووه،
ته مه ش ئه و هاوکيشه يه مان به پير
ده خاته وه که ماموستا له م
حاله تانه دا ده ييست چو ن
هه لسوکه وت بکات؟ دياره ئه و
نمونانه ي له به زيندا نه زانين و
خوسورتاندي قوتاييان له م چه ند
ساله ي رابردو ودا له قوتانجانه کاني
تيمه دا پروويدا وه زوري له سهه
نوسراوه و باسکراوه، ره ننگه
به شيکي زوري ئه و پروداو و
کاره ساتانه بو ئه و مورپه و
چاوسوور کردنه وه و پروشکاننده ي
قوتاييان بگه رپيته وه که
ماموستايان ده رهق به قوتاييان

له لايه کي دیکه وه بووني ماموستا
وه که سايه تيه کي ديارو ره ها
چ له نيو قوتايخانه و چ له ده ره وه ي
قوتايخانه، له و کلتور وه
سه رچاوه ي گرتوه که دواچار
به ره مه ينه رو دروستکاري هه موو
ئه و نقل و هزره باوه به که
له کومه لدا هه به

شیوازه‌کانی دامه‌زراندن

شیوازه‌کانی دامه‌زراندن بۆ هه‌موو قوتابخانه‌کانی سه‌ر به ده‌سته‌لاتدارانی فیرکردنی خۆجییه‌تی به‌ر چه‌ند مه‌رجی‌کی حکومه‌ت ده‌که‌ون (یان مه‌رجه‌کانی پێشتری به‌رپۆه‌برایه‌تی قوتابخانه‌ سه‌ره‌تاییه‌کان). هه‌روه‌ها هه‌ر رینماییه‌که له‌و گه‌لله‌نامانه‌دا تۆمار کرابن که کاری مامۆستایان یان به‌رپۆه‌برانی قوتابخانه‌کان رێک ده‌خه‌ن هی‌زی یاسایان هه‌یه‌، شه‌ویش شه‌گه‌ر له‌به‌ر رۆشنایی یاسای فیرکردنی سالی 1944 یان هه‌ر یاسایه‌کی دواتری فیرکردن دارپژارایی‌ت.

شه‌و گه‌لله‌نامانه‌ی که ده‌سته‌لاتدارانی خۆجییه‌تی یان وه‌زاره‌تی فیرکردن و زانسته‌کان ده‌ریان ده‌که‌ن به‌گه‌شتی هی‌زی یاسایان هه‌یه‌و، به‌ به‌شیک له‌ یاسا دارپژاروه‌کانی به‌ریتانیا داده‌نرین. رهنگه‌ گه‌لله‌نامه‌کان له‌ ناوچه‌یه‌که‌وه بۆ ناوچه‌یه‌کی دیکه‌ زۆر لیکه‌وه جیاواز بن به‌لام هه‌ر به‌ یاسایی خۆیان ده‌میننه‌وه. شه‌و مامۆستایه‌ی سه‌رپێچی یه‌کێک له‌م گه‌لله‌نامانه بکات به‌ سه‌رپێچکاری یاسای ده‌ولت له‌قه‌له‌م ده‌دریت، ناکامیش سه‌رپێچی

بکات. له‌گه‌ل شه‌وه‌یشدا به‌رپۆه‌برانی قوتابخانه‌ خۆبه‌ختکاره‌کان شه‌وانه‌ی له‌ گونجاری یان لی‌هاتوویی مامۆستای یه‌ده‌که‌ نارازین ده‌توانن پێشنیاز بکه‌ن که شه‌وان پێویستیان به‌و مامۆستایانه‌ نییه‌و پێویسته ده‌سته‌لاتی خۆجییه‌تی شه‌و بریاره‌ په‌سه‌ند بکات. رهنگیشه‌ به‌ ته‌واوه‌تی ده‌ست له‌و مامۆستایه‌ هه‌لنه‌گیریت چونکه‌ رهنگه‌ ده‌سته‌لات له‌ قوتابخانه‌یه‌کی دیکه‌ وه‌ک مامۆستایه‌کی نایه‌ده‌که‌نه‌ کاریکی بۆ بدۆزیتته‌وه، به‌لام به‌وه‌یشه‌وه‌ پابه‌ند نییه‌ شه‌و کاره‌ بکات.

